

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ШОСТАК РОМАН ГРИГОРОВИЧ

УДК 355.231:796(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

011 – «Освітні, педагогічні науки»

01 – «Освіта/педагогіка»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Р. Г. ШОСТАК

Наукові керівники:

- Петрачков Олександр Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент;
- Ярмач Олена Миколаївна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент

КИЇВ – 2023

АНОТАЦІЯ

Шостак Р. Г. Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки». – Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, 2023.

У дисертації розв’язано наукове завдання у педагогічній теорії та практиці щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил (далі – ЗС) України в процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ.

Проаналізовано стан дослідженості проблеми формування управлінської компетентності фахівців у науково-педагогічній літературі. Обґрунтовано на провідних ідеях і положеннях системного, компетентнісного, контекстного та суб’єктно-діяльнісного методологічних підходів поняття **«управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України»** (далі – майбутні офіцери – фахівці зі фізичної культури і спорту) як *їх професійно важливе психічне утворення, що складається зі сукупності ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб’єктного компонентів, що містять управлінські цінності та мотивацію, знання, навички, уміння, професійно-важливі якості, відповідальність та автономність щодо управління фізичним вихованням військовослужбовців.*

Обґрунтовано зміст компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту. Зокрема, таких компонентів:

– *ціннісно-мотиваційного* (сполучення цінностей управлінської діяльності з мотивами, потребами, бажаннями для вирішення завдань щодо управління фізичним вихованням військовослужбовців, свого кар’єрного просування як суб’єкта військового управління);

– *когнітивного* (загальноуправлінські, психолого-педагогічні та фахові знання, обізнаність майбутнього офіцера про зміст, умови та особливості

реалізації своєї управлінської функції в системі фізичного виховання військовослужбовців як суб'єкта фізичного виховання в військовій частині);

– *емоційно-вольового* (емоційна врівноваженість, вольові якості офіцера як управлінця, сполучення індивідуально-психічних, професійно важливих і суб'єктних рис та якостей як офіцера-управлінця в системі військового управління);

– *функціонально-діяльнісного* (здатність застосувати доцільні та водночас оптимальні методи, способи, прийоми, засоби та стиль управлінської діяльності для практичної реалізації управлінських рішень і посадових компетенцій у системі фізичного виховання військовослужбовців);

– *суб'єктного* (рефлексивність та об'єктивна самооцінка як суб'єкта військового управління в системі фізичного виховання військовослужбовців).

Спроектовано та експериментально перевірено *професійно орієнтовану модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту* військових частин у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти.

У результаті аналізу та узагальнення результатів констатувального етапу експерименту з'ясовано переважно низький рівень сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ. Зокрема з'ясовано низький рівень умотивованості до обраного фаху; відсутність розуміння сутності й ролі управлінської компетентності як фахівця із фізичної культури і спорту. Усе це стало результатом, по-перше, недостатнього врахування в державному стандарті їх управлінської функції; по-друге, відсутності системи педагогічних умов у ВВНЗ щодо цілеспрямованого її формування та недостатнього врахування управлінського аспекту під час викладання їм фахових дисциплін. З урахуванням цих результатів здійснено педагогічне моделювання її формування в процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ як організаційної умови її цілеспрямованого формування в процесі професійно-педагогічної підготовки.

Основними її блоками спроектовано такі:

– *цільово-методологічний* (містить мету та підпорядковані їй основні завдання щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти згідно з провідними положеннями системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до формування їх управлінської компетентності);

– *змістовний* (містить систему їх управлінських знань як суб'єктів військового управління взагалі та управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах, зокрема);

– *суб'єктний* (містить суб'єкта викладання – викладача (-ів) і суб'єкта навчальної діяльності – курсанта (-ів) та культуру їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі формування управлінської компетентності як майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військових частин);

– *організаційно-методичний* (містить організаційні форми навчання, методи навчання, методичні прийоми, засоби та методика формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі професійно-педагогічної підготовки на засадах міжпредметного підходу в системі військової освіти);

– *діагностувально-результативний* (містить критерії і показники діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин; рівні її сформованості – низький, достатній, оптимальний і прогресивний).

Розроблено *методику та надано методичні рекомендації* щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти.

Розроблено такі основні етапи методики: ціннісно-мотиваційний, формувальний і завершальний.

Удосконалено *критерії та показники діагностування* сформованості

управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти. Зокрема, такі:

– *аксіологічно-мотиваційний* (цінності та мотивація управлінської діяльності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин як суб'єктів військово-професійного та фахового видів управління в системі військового управління);

– *знанієвий* (знання теорії управління у військовій сфері взагалі та в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців в ЗС України в мирний і воєнний час, зокрема);

– *індивідуально-психічний* (емоційний стан; стресостійкість і професійна адаптованість);

– *управлінсько-діяльнісний* (індивідуально-психічні, професійно важливі та суб'єктні риси та якості офіцера-управлінця, тобто управлінські та комунікативні якості; самоефективність управлінської діяльності);

– *рефлексивний* (самооцінка як суб'єкта управлінської діяльності; рефлексивність (саморефлексія) як суб'єкта військово-професійного та фахового видів управління в системі військового управління).

За результатами формувального етапу педагогічного експерименту з'ясовано позитивний вплив такого педагогічного моделювання на динаміку сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військових частин у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ як майбутніх суб'єктів військового управління.

Результати розрахунку статистичної достовірності експериментальних даних засвідчили, що педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України сприяли забезпеченню результативності її формування, що має статистично значущу відмінність у порівнянні результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше*:

– обґрунтовано педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки (педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України; формування управлінської стресостійкості як суб'єкта управління у сфері фізичного виховання та спорту у Збройних сил України; розроблення авторської методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України; удосконалення критеріїв і показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України);

– з'ясовано сутність управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України, що полягає в їх суб'єктній, професійній і фаховій здатності та готовності до управлінської діяльності як суб'єктів управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

– *удосконалено*:

– на провідних ідеях і принципах системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів зміст поняття «управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України»; удосконалення здійснено шляхом конкретизації та доповнення цього поняття такими положеннями: «професійно важливе психічне утворення, що складається зі сукупності ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб'єктного компонентів, що містять управлінські цінності та мотивацію, знання, навички, уміння, професійно-важливі якості, відповідальність та автономність щодо

управління фізичним вихованням військовослужбовців»;

– професійно орієнтовану модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ, що охоплює взаємопов’язані, взаємозумовлені та послідовні цільово-методологічний, змістовний, суб’єктний, організаційно-методичний і діагностувально-результативний блоки; удосконалення здійснено шляхом доповнення та адаптації наявних моделей формування управлінської компетентності до специфіки формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України як фахівців до специфіки управлінської діяльності а системі фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

– критерії та показники оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України (аксіологічно-мотиваційний, знанієвий, індивідуально-психічний, управлінсько-діяльнісний, рефлексивний) із урахуванням вимог до їх військово-професійної та фахової видів діяльності як управлінців тактичної ланки управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців Збройних сил України;

– *дістало подальшого розвитку* методика формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі вивчення професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін на засадах міжпредметного підходу, що здійснено шляхом конкретизації та адаптації її провідної ідеї, мети, завдань, змісту, організаційних форм навчання, методів навчання, видів навчальних занять, методичних прийомів і засобів управлінської підготовки до майбутньої управлінської діяльності курсантів як суб’єктів військового управління, що безпосередньо сприяє формуванню у них теоретичних і практичних знань управлінського спрямування, управлінських практичних навичок, умінь і

здатностей, професійно важливих управлінських якостей як суб'єктів управління в сфері фізичної культури та спорту в військових частинах.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у впровадженні основних результатів дослідження в військово-педагогічний процес, спрямований на формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України в освітній процес ВВНЗ.

Результати дисертації можуть бути використані у військово-професійній підготовці майбутніх офіцерів за іншими спеціальностями шляхом їх адаптації до конкретних умов і специфіки майбутньої військово-професійної діяльності як суб'єктів різних ланок військового управління.

Ключові слова: військовослужбовці, інтегральна оцінка, майбутні офіцери, майбутні фахівці, методика, критерій, курсанти, педагогічне моделювання, педагогічні умови, підготовка, рівні, сформованість, управлінська компетентність, фізична підготовка, фізичні якості.

ABSTRACT

Shostak, R. G. Formation of managerial competence of future specialists in physical culture and sports in the Armed Forces of Ukraine. Qualification scientific work in manuscript form.

A dissertation for the academic degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 - «Educational, Pedagogical Sciences». – The National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky, Kyiv, 2023.

The dissertation addresses the scientific task in pedagogical theory and practice regarding the formation of managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports in the Armed Forces of Ukraine during their professional and pedagogical training in military higher educational institutions (MHEI).

The state of research of the problem of forming managerial competence of specialists in the scientific and pedagogical literature is analyzed. The concept of **‘managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports in the Armed Forces of Ukraine’** (hereinafter referred to as future commissioned officers - specialists in physical culture and sports) is substantiated based on leading ideas and principles of systemic, competency-based, contextual, and subject-activity approaches. This concept represents their professionally important mental formation, consisting of a set of value-motivational, cognitive, emotional-volitional, functional-activity, and subjective components, which include managerial values and motivation, knowledge, skills, professional qualities, responsibility, and autonomy in managing the physical education of servicemen.

The content of the components of managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports is justified. In particular, the following components are identified:

– *value-motivational component* (the integration of managerial values with motives, needs, and desires to solve tasks related to managing the physical education of servicemen and advancing their career as a subject of military management);

– *cognitive component* (general managerial, psychological-pedagogical, and professional knowledge and awareness of the future officer regarding the content, conditions, and peculiarities of implementing their managerial function in the system of physical education for servicemen as subjects of physical education in the military unit);

– *emotional-volitional component* (emotional balance and the volitional qualities of an officer as a manager, combining individual mental, professionally significant, and subjective characteristics and qualities as an officer-manager within the military management system);

– *functional-activity component* (the ability to apply appropriate and optimal methods, techniques, approaches, means, and styles of managerial activity for the practical implementation of managerial decisions and job competencies in the system of physical education for servicemen);

– *subjective component* (reflexivity and objective self-assessment as a subject of military management in the system of physical education for servicemen).

A professionally oriented model for the formation of managerial competence in future commissioned officers - heads of physical training and sports in military units during their professional and pedagogical training in the military education system has been designed and experimentally verified.

The predominantly low level of developed managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports during their professional and pedagogical training in MHEI was found according to the analysis and generalization of the results of the exploratory stage of the experiment. Specifically, a low level of motivation towards the chosen profession and a lack of understanding of the essence and role of managerial competence as a specialist in physical culture and sports were identified. All of this was the result, firstly, of insufficient consideration of their managerial function in the state standard, and secondly, the absence of a system of pedagogical conditions in MHEI for its purposeful formation and insufficient consideration of the managerial aspect during the teaching of their professional disciplines. Taking these results into account, pedagogical

modeling of its formation has been carried out in the process of professional and pedagogical training in MHEI as an organizational condition for its purposeful development during professional and pedagogical training.

The main blocks of the designed model are as follows:

- *goal-oriented and methodological block* (contains the goal and subordinate main tasks for the formation of managerial competence in future commissioned officers - heads of physical training and sports in military units during their professional and pedagogical training in the military education system, according to the leading principles of systemic, competency-based, contextual, and subject-activity approaches to the formation of their managerial competence);

- *content block* (includes a system of their managerial knowledge as subjects of military management in general and management in the field of physical education and sports of military personnel in military units, in particular);

- *subject block* (includes the teaching subject - the instructor(s) and the subject of educational activity - the cadet(s), as well as the culture of their subject-subject interaction in the process of forming managerial competence as future heads of physical training and sports in military units);

- *organizational and methodological block* (contains organizational forms of learning, teaching methods, methodological techniques, means, and methodology for the formation of managerial competence in future commissioned officers - heads of physical training and sports in military units during their professional and pedagogical training based on interdisciplinary approach in the military education system);

- *diagnostic and results-oriented block* (includes criteria and indicators for diagnosing the development of managerial competence in future commissioned officers - heads of physical training and sports in military units; levels of competence development - low, sufficient, optimal, and progressive).

A methodology has been developed, and methodological recommendations have been provided for the formation of managerial competence in future commissioned officers - heads of physical training and sports in military units during their professional and pedagogical training in the military education system.

The methodology consists of the following main stages: value-motivational stage, formative stage, and final stage.

Criteria and indicators for diagnosing the development of managerial competence in future commissioned officers - heads of physical training and sports in military units during their professional and pedagogical training in the military education system have been improved. These include:

- *axiological-motivational criteria and indicators* (values and motivation for managerial activities of future commissioned officers - heads of physical training and sports in military units as subjects of military-professional and professional management in the military management system);

- *knowledge-based criteria and indicators* (knowledge of management theory in the military sphere in general and in the field of physical education and sports of military personnel in the Armed Forces of Ukraine during peacetime and wartime).

- *individual-psychological criteria and indicators* (emotional state, stress resistance, and professional adaptability);

- *managerial-activity criteria and indicators* (individual-psychological, professionally significant, and subjective characteristics and qualities of officer-managers, i.e., managerial and communication skills; self-effectiveness in managerial activities);

- *reflective criteria* (self-assessment as a subject of managerial activities; reflexivity (self-reflection) as a subject of military-professional and professional management in the military management system).

According to the results of the formative stage of the pedagogical experiment, the positive impact of such pedagogical modeling on the dynamics of the development of managerial competence in future commissioned officers - specialists in physical culture and sports in military units during their professional and pedagogical training in MHEI as future subjects of military management has been established.

The results of calculating the statistical significance of the experimental data have confirmed that the pedagogical conditions for the formation of managerial competence in future commissioned officers - specialists in physical culture and sports

in the Armed Forces of Ukraine contributed to the effectiveness of its formation, which has a statistically significant difference compared to the results of the observational and formative stages of the pedagogical experiment.

The scientific novelty of the obtained research results is as following:

– *for the first time:*

– the pedagogical conditions for the formation of managerial competence in future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine during their professional and pedagogical training have been substantiated (pedagogical modeling of the formation of managerial competence in future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine; formation of managerial stress resistance as a subject of management in the field of physical education and sports in the Armed Forces of Ukraine; development of an author's methodology for the formation of managerial competence in future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine; improvement of criteria and indicators for assessing the formation of managerial competence in future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine);

– the essence of managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine has been clarified, which consists of their subjective, professional, and specialized abilities and readiness for managerial activities as management subjects in the field of physical education and sports of servicemen;

– *improvement has been made in the following areas:*

– the content of the concept "managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine" has been improved based on leading ideas and principles of systemic, competency-based, contextual, and subject-activity approaches. The improvement was achieved through the specification and complementation of this concept with the following provisions: «a professionally significant mental formation consisting of a set of value-motivational, cognitive, emotional-volitional, functional-activity, and subjective

components that contain managerial values and motivation, knowledge, skills, professionally significant qualities, responsibility, and autonomy in managing physical education of servicemen»);

– a professionally oriented model for the formation of managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine during their professional and pedagogical training in MHEI has been improved. This model includes interconnected, interrelated, and sequential target-methodological, content, subject, organizational-methodological, and diagnostic-effective blocks. The improvement was achieved through the supplementation and adaptation of existing models for the formation of managerial competence to the specifics of forming managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine as specialists in the field of management in the system of physical education and sports of servicemen;

– criteria and indicators for assessing the formation of managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine (axiological-motivational, knowledge-based, individual-psychological, managerial-activity, reflexive) have been developed, taking into account the requirements of their military-professional and specialized activities as managers of the tactical level of management in the field of physical education of servicemen in the Armed Forces of Ukraine;

– *further development has been achieved* in the methodology for the formation of managerial competence of future commissioned officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine during the study of professionally oriented and military-special disciplines based on interdisciplinary approach. This was done through the specification and adaptation of its leading idea, goals, objectives, content, organizational forms of teaching, teaching methods, types of training sessions, methodical techniques, and means of managerial preparation for the future managerial activities of cadets as management subjects. This directly contributes to the formation of theoretical and practical knowledge of managerial orientation, managerial practical

skills, abilities, and professionally important managerial qualities as management subjects in the field of physical culture and sports in military units

The practical significance of the obtained research results lies in the implementation of the main findings in the military pedagogical process aimed at developing the managerial competence of future commissioned officers specializing in physical culture and sports in the Armed Forces of Ukraine to the educational process of MHEIs.

The results of the dissertation can be utilized in the military-professional training of future commissioned officers in other specialties by adapting them to specific conditions and the particularities of their future military-professional activities as subjects of various levels of military management.

Keywords: military personnel, integral assessment, future commissioned officers, future specialists, methodology, criterion, cadets, pedagogical modeling, pedagogical conditions, training, levels, competence formation, physical training, physical qualities.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукова стаття в науковому журналі, який включений в наукометричну базу даних Scopus:

1. Petrachkov O., Yarmak O., Shostak R., Andrieieva O., Yahupov V., Cherpurnyi V, Drozdovska S. The effect of stress factors on cognitive and management functions of cadets of higher military educational institutions. *Home – Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(1). P. 170–178. DOI:10.7752/jpes.2023.01020.

Колективна монографія:

2. Шостак Р. Г. Загальнонаукові засади обґрунтування структури управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки та спорту військової частини. *Фізичне виховання: проблеми та перспективи* : монографія / за заг. ред. Г. П. Грибана. Житомир : Рута, 2020. С. 362–374.

Наукові праці в вітчизняних фахових періодичних наукових виданнях:

3. Шостак Р. Г. Поняття «компетентність» у науковій літературі. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. Вип. 28., Том. 4. С. 265–272. DOI: 10.24919/2308-4863.4/28.208850. (Наукометрична база даних: *Index Copernicus International* і *Google Scholar*).

4. Ягупов В. В., Шостак Р. Г. Педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України на адаптивних засадах. *Адаптивне управління: теорія і практика* Серія: Педагогіка. 2022. Випуск 14(27). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/514/439>. (дата звернення: 01.02.2023). DOI: 10.33296/2707-0255-14(27)-15. (Наукометрична база даних: *Google Scholar*).

5. Ярмак О. М., Шостак Р. Г. Обґрунтування діагностувального інструментарію оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту Збройних Сил України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. 2022. Вип. 85. С. 233–239. DOI: 10.32840/1992-5786.2022.85.40. (Наукометрична база даних: *Index Copernicus International* і *Google Scholar*).

Наукові праці в зарубіжному періодичному фаховому науковому виданні:

6. Шостак Р. Г. Діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2021. IX (96), Issue. 245. С. 54–60. DOI:10.31174/SEND-PP2021-245IX96-11. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus International* і *Google Scholar*).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Петрачков О. В., Поливанюк В. В., Шостак Р. Г. Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної підготовки і спорту Збройних Сил України. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.). Київ : НУОУ, 2021. С. 53–56. (Наукометрична база даних Google Scholar).

8. Петрачков О. В., Шостак Р. Г. Структура управлінської компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійної підготовки. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листопада 2020 р.). Київ : НУОУ, 2020. С. 104–106. (Наукометрична база даних Google Scholar).

9. Поливанюк В. В., Шостак Р. Г. Зміст когнітивного критерію в структурі професійного компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України. *Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності* : збірник матер. V всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. участю (м. Дніпро, 11 травня 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 351–354. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

10. Шостак Р. Г. Аналіз наукових підходів до сутності поняття «компетентність» у науковій літературі. *Impact of modernity on Science and Practice* : the 12 th International scientific and practical conference. (м. Едмонтон, Канада, 13-14 April, 2020). Едмонтон, 2020. С. 664–667. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

11. Шостак Р. Г. Критерії та показники діагностування управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції : збірник наук. пр. (м. Переяслав, 12 лютого 2021 р.). Переяслав, 2021. Вип. 67. С. 83–87. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

12. Шостак Р. Г. Рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28–29 травня 2021 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2021. С. 29–33. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

13. Шостак Р. Г. Розбіжності в розумінні поняття «компетентність». *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21–22 листопада 2019 р.). Київ : НУОУ, 2019. С. 60–63. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

14. Шостак Р. Г. Сутність поняття «компетентність». *Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії, перспективи* : збірник матеріалів IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ-Ірпінь, 7 квітня 2020 р.). Київ : Університет ДФС України, 2020. С. 138–140. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

15. Шостак Р. Г., Чубенко С. О. Репрезентативність тестових завдань щодо теоретичної підготовленості майбутніх фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези VI міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2022 р.). Київ : НУОУ, 2022. С. 120–121. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	22
ВСТУП.....	23
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	37
1.1. Проблема формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів у науковій літературі	37
1.2. Суть, зміст і структура управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України	61
Висновки до першого розділу	82
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	85
2.1. Загальна методика дисертаційного дослідження	86
2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ	96
2.3. Педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ	106
2.4. Методика формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін на засадах міжпредметного підходу.....	121
2.5. Оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України	131
Висновки до другого розділу.....	153

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ	ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЙОГО РЕЗУЛЬТАТИ.....	156
3.1. Методика експериментального дослідження формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України.....	156
3.2. Аналіз та узагальнення результатів експерименту.....	170
3.3. Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України.....	191
Висновки до третього розділу	205
ВИСНОВКИ	207
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	212
ДОДАТОКИ	242

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВНЗ –	вищий військовий навчальний заклад
ЗВО –	заклад вищої освіти
ЗС –	Збройні сили
МОН –	Міністерство освіти та науки
МО –	Міністерство оборони
НФПіС –	начальник фізичної підготовки і спорту
ФКіС –	фізична культура і спорт
та ін. –	та інші

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Досвід функціонування військової організації держави, особливо в умовах російсько-української війни, переконливо свідчить про те, що його ефективність суттєво залежить насамперед від управління та управлінської культури державних і військових керівників як лідерів. Така ефективність забезпечується чіткою організацією і координацією професійної діяльності всіх її членів та особливо керівників. Ця проблема стало дуже актуальною у зв'язку з агресією російської федерації щодо нашої держави, коли власне управлінська компетентність командирів (начальників) забезпечує успіх у цій війні: «У сучасних умовах розвитку військово-професійної діяльності: прискорення процесу оновлення засобів ведення сучасного бою і, відповідно, безперервного підвищення рівня складності діяльності військових частин та підрозділів ЗС України, визначальними постають завдання підготовки військових фахівців, в першу чергу, офіцерів тактичної ланки..., які володіють не лише ґрунтовними теоретичними і практичними знаннями, сформованими професійними навичками й уміннями, але й спроможні впевнено командувати ввіреним підрозділом, відповідно, які *мають сформовану управлінську компетентність* (відділ. наше) та здатні ефективно діяти в сучасних умовах війни» [54, с. 184].

Війна актуалізувала все сфери військового управління, у тому числі безпосередньо в сфері фізичного виховання військовослужбовців, оскільки проблема фізичної підготовленості та готовності всіх категорій військовослужбовців до бойової діяльності в умовах війни стала однією з актуальних проблем в ЗС України. У зв'язку з цим управлінська компетентність майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин набуває першочергового значення в їх професійно-педагогічній підготовці як суб'єктів військового управління: «...сучасна бойова діяльність характеризується різноманітністю, напруженістю і специфічністю, значними фізичними і психічними навантаженнями, що в цілому зумовлює високі вимоги

до психофізичної готовності військовослужбовців – готовності діяти в будь-яких умовах обстановки, навколишнього середовища та часу доби» [75, с. 60].

Водночас, як показує досвід російсько-української війни, виникає гостра потреба в офіцерах – лідерах нового типу з високими військово-професійними лідерськими якостями, які можуть швидко орієнтуватися у мінливому середовищі сучасного поля бою, брати відповідальність на себе за ухвалення відповідальних рішень у складних бойових ситуаціях сучасної гібридної війни, оперативно ухвалювати і цілеспрямовано та контекстно втілювати управлінські рішення в життєдіяльність військових підрозділів і частин, особливо в бойових умовах: «Лідерство – ступінь провідного впливу тих або інших членів групи на групу в цілому, зокрема у питаннях реалізації групою своїх основних функцій у суспільстві» [179, с. 224].

Основні положення щодо державних вимог до військово-професійної підготовки військових фахівців ЗС України відповідно до сучасних викликів і потреб, у тому числі й безпосередньо офіцерів, відображено у державних нормативно-правових документах, які регламентують функціонування сфери освіти, у тому числі системи вищої військово-професійної освіти. Це такі Закони України:

- «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556–VII [50];
- «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII [52];
- «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. № 3808-XII [53].

Ці документи насамперед наголошують про необхідність модернізації вищої освіти згідно з вимогами компетентнісного підходу та світовими тенденціями в освіті, яка спрямована на вирішення пріоритетних завдань у професійній підготовці майбутніх фахівців. Наприклад, таких:

- прогностичне проєктування моделі компетентного фахівця, яка відповідає перспективним потребам держави та ринку праці, а також задовольняє основні вимоги до професійної діяльності здобувача вищої освіти;

- забезпечення сталості та гнучкості освітніх стандартів у системі освіти України;

– визначення системи мінімальних вимог до соціалізації і професіоналізації фахівця з боку держави, його успішного особистісного, освітнього, професійного, кар’єрного становлення та просування, а також професіоналізації в умовах неперервної освіти [72].

Вимоги Законів України конкретизовані в Постановах Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [119] і «Концепцію трансформації системи військової освіти за стандартами НАТО» [117].

Концепція трансформації системи військової освіти за стандартами НАТО окреслює наявну проблему в державі щодо системи військово-професійної підготовки військових фахівців згідно зі сучасними вимогами до постаті кожного військового професіонала, визначає сучасну структуру системи військової освіти в державі згідно зі стандартами НАТО, передбачає вичерпний перелік державних і відомчих завдань і заходів на період до 2032 року в системі військової освіти, а також включає моніторинг їх виконання: «Затверджений перелік заходів Концепції трансформації системи військової освіти, які ми реалізуватимемо у тісній співпраці з державними органами та військовими формуваннями, до сфери управління яких належать заклади спеціалізованої освіти військового спрямування та інші суб’єкти освітньої діяльності системи військової освіти, дає нам чітке бачення, яким чином, в які строки і яких саме результатів слід досягти впродовж найближчих десяти років» [117].

Вимоги Законів України та Постанов Кабінету Міністрів України знайшли своє відображення у таких наказах відповідних міністерств:

Наказі МОН України «Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти» від 16.07.2018 р. № 776 [92], а концепція розвитку педагогічної освіти має важливе значення, оскільки професійна підготовка майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури та спорту відбувається в межах спеціальності 017 – фізична культура та спорт за напрямом 01 – Педагогіка/Освіта;

Наказах Міністерства оборони України «Про затвердження Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України»

№ 452 від 28.12.2022 р. [91], «Про затвердження Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України» № 225 від 05.08.2021 р. [90], які конкретизують вимоги до фізичної підготовленості конкретної категорії військовослужбовців.

У цих документах визначено основні напрями державної освітньої політики на різних рівнях освіти, зокрема, це перетворення освіти на всіх рівнях шляхом модернізації структури, змісту та організації, заснованої на компетентнісному підході, з фокусом на цілі сталого розвитку українського суспільства, що безпосередньо залежить від успішного функціонування сектору безпеки та оборони України. У зв'язку з цим військово-професійна підготовка конкурентоздатних, професійно компетентних офіцерів як лідерів і військових професіоналів є стратегічним державницьким завданням вітчизняної системи військової освіти, оскільки вона здійснює кадрове забезпечення системи безпеки та оборони України, у тому числі й безпосередньо фахівців із фізичного виховання та спорту.

Фізична підготовка має, на думку зарубіжних науковців, значні можливості у покращанні ефективності професійної діяльності, успішності навчання майбутніх фахівців, у зміцненні їх здоров'я та підвищенні працездатності. Вони наголошують, що фізична підготовка є важливим засобом формування фізичної готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності, вагомим чинником їх психофізичної готовності до дій в екстремальних ситуаціях, зміцнення здоров'я та подовження професійного довголіття [211, с. 158–162].

Важливість фізичної підготовленості військовослужбовців як чинника вдосконалення боєздатності військових підрозділів, частин у цілому полягає, на думку зарубіжних науковців, у тому, що вона є не лише основним і найбільш ефективним засобом забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до бойової діяльності, але й може бути ефективним засобом удосконалення морально-психологічної та військово-спеціальної готовності особового складу до бойової діяльності, посилення бойової злагожденості військ [204, с. 73–77;

217, с. 162–174].

Для з'ясування наукових засад професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців в Україні у ході дослідження проаналізовано, систематизовано та узагальнено наукові праці з таких проблем професійної педагогіки:

– філософії освіти (В. П. Андрущенко [1], І. А. Зязюн [55], В. Г. Кремень [46] та ін.);

– безперервної професійної освіти (С. Я. Батишев [10], В. І. Луговий [80; 81], Л. Б. Лук'янова [103], Н. Г. Ничкало [121], В. О. Радкевич [125], В. І. Свистун [133, 229] та ін.);

– компетентнісного підходу до професійної освіти (Г. М. Артюшин [5], І. Д. Бех [11], І. Г. Блощинський [17], О. В. Бойко [21; 18], О. В. Діденко [45], О. А. Дубасенюк [122], О. С. Лагодинський [76], Дж. Равен [124] та ін.);

– окремих аспектів професійної діяльності науковців фізичної культури та спорту (В. Г. Ареф'єв [4], Т. Ф. Баєва [9], Г. П. Грибан [159], Т. Ю. Круцевич [146], В. В. Михайлов [88], Д. Г. Оленєв [100], О. В. Петрачков [105], В. М. Платонов [60; 111], К. В. Пронтенко [120], С. В. Романчук [128], О. М. Ярмач [223] та ін.);

– теорії та методики фізичного виховання (Т. Ю. Круцевич [74], П. Ф. Лесгафт [78], В. М. Платонов [110], Б. М. Шиян [164] та ін.), у тому числі й військовослужбовців (Н. Б. Вербин, М. М. Саїнчук, Т. О. Терещенко, В. А. Шемчук [32], Г. П. Грибан [158], О. В. Кувшинов, К. В. Пронтенко, В. В. Пронтенко, Ю. Г. Журавльов, І. А. Костюшко, О. В. Діденко [45], Д. Г. Оленєв [98; 100], К. В. Пронтенко [200], С. В. Романчук [129], В. В. Ягупов [232] та ін.);

– педагогічних умов формування професійної та інших видів компетентності в майбутніх офіцерів (О. В. Бойко [20], О. С. Капінус [57], Л. В. Олійник [102], О. В. Торічний [150], В. В. Ягупов [181]);

– фахової компетентності офіцерів ЗС України зі спеціальної підготовки і спорту (Д. В. Погребняк [112], О. А. Чернявський [162] та ін.).

У професійній педагогіці аналізуються й обґрунтовуються різні проблеми професійно-педагогічної підготовки фахівців, у тому числі й офіцерів до здійснення управлінської діяльності (О. В. Бойко [21], В. С. Маслов [85], Т. М. Мацевко [86], О. Г. Романовський [127], В. І. Свистун [206; 132], Р. В. Торчевський [151], В. А. Шемчук [163] та ін.)

На основі аналізу та узагальнення вищезазначених наукових джерел можна зробити такі висновки:

по-перше, управлінська підготовка і компетентність майбутніх фахівців, у тому числі й офіцерів, є достатньо актуальною науково-педагогічною та прикладною проблемою;

по-друге, науковці розв'язують різні проблемні аспекти управлінської підготовки майбутніх фахівців, як керівників, менеджерів, управлінців;

по-третє, водночас проблема управлінської підготовки майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки та спорту та формування у них управлінської компетентності в системі вищої професійної освіти залишилася поза увагою дослідників.

Водночас, для вирішення цієї науково-педагогічної проблеми необхідно насамперед розв'язати такі суперечності у військово-професійній підготовці майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки та спорту в системі вищої військової освіти:

– між необхідністю цілеспрямованого формування у майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки та спорту управлінської компетентності у процесі їх професійно-педагогічної підготовки та відсутністю педагогічної моделі її формування у ВВНЗ як організаційно-педагогічної умови її формування;

– між необхідністю методичного забезпечення формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки та спорту та недостатньою розробленістю методики її формування у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ;

– між необхідністю об'єктивного оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ і недостатньою розробленістю відповідних критеріїв та показників.

Об'єктивна потреба у формуванні управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин, актуальність досліджуваного наукового завдання, недостатня його розробленість і необхідність розв'язання виявлених суперечностей в їх професійно-педагогічній підготовці зумовили вибір теми дисертації – *«Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідних робіт Національного університету оборони України імені Івана Черняховського на теми «Удосконалення нормативних основ фізичної підготовки військовослужбовців Збройних сил України та фізичного виховання допризовної молоді для забезпечення фізичної готовності до виконання завдань служби» (державний реєстраційний номер 0119U001816) [94] і «Розвиток військово-прикладних навичок та стресостійкості військовослужбовців засобами кросфіту» (державний реєстраційний номер 0121U111766) [93].

Тему дисертації затверджено вченою радою Національного університету оборони України імені Івана Черняховського (протокол № 10 від 28.10.2019 року та протокол № 10 від 28.09.2020 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології при Національній академії педагогічних наук України (протокол № 5 від 30.11.2020 року).

Мета дослідження – обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної культури і спорту військових частин у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти.

У відповідності до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1) проаналізувати педагогічну теорію та практику формування управлінської компетентності майбутніх фахівців та обґрунтувати поняттєво-категоріальний апарат дослідження;

2) обґрунтувати педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ;

3) здійснити педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ та удосконалити методику її формування у процесі вивчення професійно орієнтованих і фахових дисциплін;

4) уточнити критерії та показники оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України;

5) експериментально перевірити педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України та здійснити статистичний аналіз отриманих експериментальних результатів.

Об’єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у системі військової освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти.

Для досягнення мети дослідження та розв’язання дослідницьких завдань використано такі **методи**:

1) *теоретичні*: аналіз та узагальнення вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури та нормативно-правової бази з проблеми дослідження – для з’ясування стану дослідженості проблеми дисертації відповідно до її предмета та дослідницьких завдань; синтез, узагальнення, систематизація та конкретизація – для

визначення сутності поняття «управлінська компетентність», обґрунтування педагогічних умов формування управлінської компетентності офіцерів майбутніх – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин та удосконалення критеріїв і показників діагностування її сформованості; структурно-функціональний і порівняльно-аналітичний методи – для систематизації напрацювань із теми дослідження;

2) *емпіричні*: анкетування, опитування, тестування та самооцінювання – для визначення сучасного стану сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин; педагогічне моделювання – для побудови педагогічної моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ;

3) *педагогічний експеримент* (констатувальний і формувальний етапи) – для перевірки результативності спроектованої педагогічної моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ;

4) *статистичні*: метод математичної статистики – критерій Вілкоксона, що застосовувався для опрацювання отриманих статистичних даних педагогічного експерименту та відповідно підтвердження/спростування статистичної/наукової гіпотези дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше*:

– обґрунтовано педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки (педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України; формування управлінської стресостійкості як суб'єкта управління у сфері фізичного виховання та спорту у Збройних сил України; розроблення авторської

методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України; удосконалення критеріїв і показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України);

– з’ясовано сутність управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України, що полягає в їх суб’єктній, професійній і фаховій здатності та готовності до управлінської діяльності як суб’єктів управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

– *удосконалено:*

– на провідних ідеях і принципах системного, компетентнісного, контекстного та суб’єктно-діяльнісного методологічних підходів зміст поняття «управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України»; удосконалення здійснено шляхом конкретизації та доповнення цього поняття такими положеннями: «професійно важливе психічне утворення, що складається зі сукупності ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб’єктного компонентів, що містять управлінські цінності та мотивацію, знання, навички, уміння, професійно-важливі якості, відповідальність та автономність щодо управління фізичним вихованням військовослужбовців»;

– професійно орієнтовану модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ, що охоплює взаємопов’язані, взаємозумовлені та послідовні цільово-методологічний, змістовний, суб’єктний, організаційно-методичний і діагностувально-результативний блоки; удосконалення здійснено шляхом доповнення та адаптації наявних моделей формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту

Збройних сил України як фахівців до специфіки управлінської діяльності а системі фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

– критерії та показники оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України (аксіологічно-мотиваційний, знанієвий, індивідуально-психічний, управлінсько-діяльнісний, рефлексивний) із урахуванням вимог до їх військово-професійної та фахової видів діяльності як управлінців тактичної ланки управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців Збройних сил України;

– *дістало подальшого розвитку* методика формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі вивчення професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін на засадах міжпредметного підходу, що здійснено шляхом конкретизації та адаптації її провідної ідеї, мети, завдань, змісту, організаційних форм навчання, методів навчання, видів навчальних занять, методичних прийомів і засобів управлінської підготовки до майбутньої управлінської діяльності курсантів як суб'єктів військового управління, що безпосередньо сприяє формуванню у них теоретичних і практичних знань управлінського спрямування, управлінських практичних навичок, умінь і здатностей, професійно важливих управлінських якостей як суб'єктів управління в сфері фізичної культури та спорту в військових частинах.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у впровадженні основних результатів дослідження у процес формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у ВВНЗ. Зокрема, результати дослідження **впроваджено в освітній процес** Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (акт № 182/35/119 від 04.10.2022 року) (*див. додаток Р.1*), Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (акт № 355 від 14.03.2023 р.) (*див.*

додаток Р.2), Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (акт від 07.02.2023 р.) (див. додаток Р.3).

Результати дисертації можуть бути використані у військово-професійній підготовці майбутніх офіцерів за іншими спеціальностями шляхом їх адаптації до конкретних умов і специфіки майбутньої військово-професійної діяльності як суб'єктів різних ланок військового управління.

Особистий внесок здобувача. У науковій статті, яка опубліковано в наукометричній базі даних Scopus (співавтори: Petrachkov O., Yarmak O., Shostak R., Andrieieva O., Yahunov V., Cherpurnyi V, Drozdovska S.) особистий внесок полягає в аналізі, узагальненні та статистичному обробленні отриманих результатів [223]; у науковій статті (співавтор В. В. Ягупов) – в обґрунтуванні педагогічної моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України на адаптивних засадах]; у науковій статті (співавтор О. М. Ярмач) – в обґрунтуванні діагностувального інструментарію оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України [194]; у тезах (співавтори: О. В. Петрачков, В. В. Поливанюк) – в аналізі організаційно-педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної підготовки і спорту Збройних сил України [107]; у тезах (співавтор О. В. Петрачков) – в обґрунтуванні структури управлінської компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки [107]; у тезах (співавтор В. В. Поливанюк) – в обґрунтуванні змісту когнітивного критерію в структурі професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України [117]; у тезах (співавтор С. О. Чубенко) – в створенні тестових завдань щодо теоретичної підготовленості майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України та перевірки на репрезентативність [176].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися на таких наукових конференціях, семінарах і

форумах:

– *міжнародних*: «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (м. Київ, 21–22 листопада 2019 року; м. Київ, 19 листопада 2020 року; м. Київ, 25 листопада 2021 року; м. Київ, 25 листопада 2022 року); «Impact of modernity on Science and Practice» (м. Едмонтон, Канада, 13–14 квітня 2020 року); «Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії, перспективи» (м. Київ-Ірпінь, 7 квітня 2020 року); «Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки» (м. Запоріжжя, 28–29 травня 2021 року).

– *всеукраїнських*: «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (м. Переяслав, 12 лютого 2021 року); «Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності» (м. Дніпро, 11 травня 2022 року).

Публікації. Зміст та основні результати дисертаційного дослідження відображено в 15 публікаціях (із них 7 – у співавторстві) (*див. додаток II*), серед яких:

– 1 стаття в періодичному науковому виданні зарубіжної держави, яка входить у міжнародну наукометричну базу Scopus;

– 1 колективна монографія;

– 3 статті у наукових фахових періодичних педагогічних виданнях України;

– 1 стаття в періодичному науковому виданні зарубіжної держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу;

– 9 тез доповідей у збірниках наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (232 найменувань, із них 37 – закордонних), додатків на 86 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 327 сторінок, основний текст – 188

сторінок. Робота проілюстрована 20 таблицями, 12 рисунками та 10 формулами.

РОЗДІЛ 1
ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І
СПОРТУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК ПРОБЛЕМА
ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У розділі проаналізовано проблему формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів, у тому числі й фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у педагогічній теорії та практиці. Здійснено аналіз в історичному вимірі, систематизацію та узагальнення її результатів і практичного досвіду управлінської діяльності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту.

Конкретизовано зміст поняття “управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту”, обґрунтовано основні компоненти управлінської компетентності – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України.

1.1. Проблема формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів у науковій літературі

Формування управлінської компетентності будь-яких керівників, у тому числі й безпосередньо офіцерів, є актуальною вимогою часу, оскільки від їх управлінської підготовленості суттєво залежить успіх функціонування будь-якої організаційної структури в державі, а військова, безпосередньо та особливо. «Офіцер у своїй управлінській діяльності має справу з різними малими соціальними групами – відділеннями, розрахунками, екіпажами, взводами, ротами (наприклад, танковими, які малочисельні) як бойовими командами. Знання соціально-психологічних явищ, що відбуваються в них, допомагають йому глибше зрозуміти соціально-психологічні процеси, що мають місце у військовому підрозділі як в бойовій команді та більш якісно організувати

свою управлінську діяльність із навчання, виховання, формування, розвитку, вдосконалення та психологічної підготовки особового складу як військових професіоналів» [179, с. 234].

Зокрема, на необхідності формування управлінської компетентності фахівців, які працюють в системі «людина – людина» підкреслюється у Законах України «Про вищу освіту» [50], «Про освіту» [52], «Про Збройні сили України» [51], Концепції трансформації системи військової освіти [117], в яких викладено основні положення щодо управлінської підготовки офіцерів з урахуванням специфіки системи військового управління та визначено перспективи військово-професійної підготовки офіцерського складу для ЗС та інших військових формувань України, оскільки вони мають в першу чергу реалізовувати військово-професійну діяльність з опорою на актуалізацію та якісного виконання управлінської функції як суб'єктів різних ланок військового управління – від тактичного до стратегічного.

Наприклад, основними завданнями трансформації вітчизняної системи військової освіти згідно з актуальними проблемами оборони держави визначено такі:

- «створення багаторівневої системи професійної військової освіти відповідно до стандартів НАТО, кращих вітчизняних та закордонних практик, власного досвіду ведення бойових дій;

- досягнення взаємосумісності структури професійної військової освіти для підготовки військових фахівців ЗС та інших складових сил оборони з відповідними структурами держав – членів НАТО;

- забезпечення та організація спільної централізованої підготовки офіцерського складу оперативного та стратегічного рівня ЗС та інших складових сил оборони, постійне оновлення змісту військової освіти з метою набуття військовими фахівцями нових компетентностей з підготовки і застосування військ (сил) у складі об'єднаних сил, здійснення заходів оборонного планування, операційної сумісності на основі методики підготовки, принципів і стандартів, прийнятих у ЗС держав – членів НАТО, кращих національних традицій та

досвіду ведення бойових дій у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації;

– розроблення та імплементація в освітній процес військових навчальних закладів, які здійснюють підготовку військових фахівців для ЗС та інших складових сил оборони, оновлених освітніх програм, спрямованих на формування нового стилю військового лідерства, доброчесності, підвищення рівня практичної підготовки та готовності до професійної діяльності з урахуванням потреб інтеграції в НАТО та власного досвіду ведення бойових дій ЗС та іншими складовими сил оборони; а офіцер – начальник фізичної підготовки та спорту військової частини як за покликом, так і за специфікою функціональних обов'язків має бути справжнім лідером, оскільки «...важливим моментом управлінської діяльності офіцера є те, що він має виступати для військового підрозділу офіційним і неофіційним лідером... Власне від них як від лідерів найчастіше залежить настанова та настроєність підлеглих на виконання бойових завдань, мобілізованість їхніх духовних, бойових, професійних, інтелектуальних, психічних, психофізіологічних і фізичних здатностей на їх успішне виконання, зняття у них тривожності, страху, напруженості та інших негативних психічних станів і проявів в екстремальних ситуаціях бойової діяльності» [179, с. 4–5];

– забезпечення реалізації принципу «Освіта впродовж усієї військової кар'єри»;

– прискорення процесу впровадження сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних технологій і технологій дистанційного навчання;

– забезпечення оптимізації та уніфікації організаційно-штатної структури військових навчальних закладів та їх чисельності;

– приведення рівня підготовленості науково-педагогічних (педагогічних) працівників, інструкторського складу у відповідність з метою та змістом професійної військової освіти;

– забезпечення достатнього рівня знань іноземних мов військовослужбовцями складових сил оборони в обсязі, необхідному для

впровадження політик і стандартів НАТО в діяльність усіх ланок органів військового управління та ефективної участі у заходах міжнародного оборонного співробітництва, міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки та навчання за кордоном;

– забезпечення якості військової освіти, впровадження відповідальності стейкхолдерів за провадження освітньої діяльності, реалізація законодавчо закріплених вимог щодо забезпечення і гарантування якості освіти, впровадження інституційного аудиту професійної військової освіти;

– організація освітнього процесу з використанням нових, сучасних зразків озброєння і військової техніки, тренажерів, навчально-тренувальних систем, комплексів, лабораторій, центрів моделювання та ефективного використання наявних ресурсів військових навчальних закладів, які здійснюють підготовку військових фахівців для ЗС та інших складових сил оборони;

– розширення партнерської співпраці між українськими військовими навчальними закладами та військовими навчальними закладами держав – членів НАТО та Європейського Союзу» [117].

Отже, по-перше, ці завдання системні та контекстні, а їх виконання, по друге, з одного боку, вимагає суттєвих управлінських зусиль на всіх рівнях управління як у державі, так і в МО та ЗС України, а з іншого – передбачають якісне покращення управлінської підготовки всіх категорій офіцерів як суб'єктів різних ланок військового управління, оскільки без цього неможливі як трансформація самої системи військової освіти в державі, так і управлінська підготовка офіцерів як суб'єктів різних ланок військового управління в МО та ЗС України.

А наявна система військово-професійно-педагогічної підготовки військових фахівців у ВВНЗ, яка ґрунтується на наданні курсантам, як майбутнім офіцерам, певних військово-професійних знань і виробленні професійно необхідних навичок і вмінь, не може в повній мірі задовольняти сучасні вимоги військової практики ЗС України до них як до суб'єктів екстремального виду управління, особливо в бойових умовах російсько-української війни. Метою та

результатом професійної підготовки, у тому числі й безпосередньо управлінської, військового фахівця, на думку багатьох дослідників (О. В. Бойко [21], В. С. Маслов [85], Л. В. Олійник [102], Д. В. Погребняк [112], О. Г. Романовський [127], В. І. Свистун [132], О. В. Торічний [150]), Р. В. Торчевський [151], О. А. Чернявський [162], В. А. Шемчук [163] та ін.) є його професійна компетентність як суб'єкта управління в різних системах та органах державного управління.

А інтегрованою складовою чи інтегрованим компонентом військово-професійної компетентності офіцерів є їх управлінська компетентність, культура (у поряд із фаховим), які необхідні для реалізації насамперед інтегрованої функції – управлінської як офіцера, менеджера та педагога: «Сьогодні у Збройних силах України затребуваний такий офіцер-управлінець, який орієнтований на сучасні управлінські пріоритети, здатний до особистісної та професійної самоактуалізації й саморозвитку в управлінській діяльності, володіє різноманітними сучасними методиками, технологіями та засобами керування, спроможний стати творчим суб'єктом управлінської діяльності в досить складних авторитарних умовах функціонування військової організації» [187, с. 205].

У процесі оновлення та модернізації змісту військової освіти різних спеціальностей та спеціалізації згідно зі вимогами сучасної практики ЗС України, особливо з урахуванням сучасного бойового досвіду управлінської діяльності офіцерів в російсько-українській війні першочергової уваги набула проблема підвищення якості військово-професійної підготовки майбутніх керівників різних форм фізичної підготовки військовослужбовців, оскільки вони відіграють провідну роль у процесі їх фізичного удосконалення. Домогтися бажаного результату можна, на думку науковців, лише шляхом упровадження сучасних методик і технологій управлінської діяльності у професійну діяльність майбутніх командирів, у тому числі й безпосередньо сучасні інформаційно-комп'ютерних технологій [33, с. 33].

До проявів професійної діяльності військового професіонала як офіцера, які визначають рівень його управлінської компетентності, як правило, відносять такі:

- вміння створювати в військовому підрозділі т успішну управлінську команду;

- вміння самостійно визначати та управляти реалізацією перспектив розвитку своєї військово-професійної діяльності шляхом їх проєктування;

- ефективно реагування на зміни управлінської ситуації в військових частинах як суб'єкта військового управління, зокрема під час бойових дій у сучасних умовах гібридної війни, шляхом швидкого реагування;

- самостійність, винахідливість та оперативність у прийнятті управлінських рішень як лідера бойової команди та суб'єкта військового управління;

- здатність до творчої активності та інновацій у процесі виконання посадових обов'язків є важливою складовою управлінської діяльності суб'єкта екстремального виду управління;

- рішучість у прийнятті управлінських рішень, професійна витривалість та динамічність у формулюванні управлінських думок, замислів, проєктів, дій і найголовніше – у вчинках та управлінській діяльності в умовах бойових дій є ключовими якостями суб'єкта екстремального виду управління.

Враховуючи той факт, що питання формування управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки та спорту військових частин у процесі їх професійно-педагогічної підготовки є одним з найважливіших, його вирішення в багатьох відношеннях забезпечить сталий розвиток такої складної системи, як система фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військовій частині.

Водночас значні розбіжності науковців у розумінні та трактуванні поняття «компетентність», необхідність обґрунтування структури управлінської компетентності фахівця для кожного окремого виду професійної діяльності у поєднанні із військово-професійною компетентністю офіцера як суб'єкта

військового управління та невизначеність критеріїв об'єктивного вимірювання й оцінювання рівнів її сформованості/розвиненості є стримувальним чинником введення компетентнісного підходу до управлінської підготовки військових фахівців як основного результату освітньої діяльності ВВНЗ щодо їх військово-професійної підготовки як військових професіоналів і суб'єктів військового управління.

Для того, щоб офіцер у якості військового фахівця з фізичного виховання та спорту міг не лише мати сформовану управлінську компетентність, але й бути здатним творчо її застосовувати у своїй військово-професійній діяльності на конкретній посаді, необхідно забезпечувати управлінський аспект його професійно-педагогічної підготовки у сфері фізичної культури і спорту на основі сучасних методологічних підходів до їх професійної підготовки в системі військової освіти – компетентнісного, контекстного, суб'єктно-діяльнісного.

Офіцер – військовий професіонал із фізичної культури як суб'єкт педагогічної діяльності в військовій частині має бути підготовленим, здатним і готовим до реалізації управлінської функції як суб'єкта управління в військовій частині. Це положення підтверджується результатами наукових досліджень і узагальненням вимог освітньо-професійної програми до їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ (діє тимчасово до введення стандарту вищої освіти зі спеціальності 017 – Фізична культура і спорт).

Проблема формування та удосконалення професійної компетентності майбутніх фахівців з організації ФКіС у військовій частині у процесі їх професійно-педагогічної підготовки наштовхується на суттєві труднощі, які зумовлені такими обставинами:

- 1) значними розбіжностями в розумінні поняття «компетентність» і невизначеністю щодо його розмежування з поняттями «компетенція», «підготовленість» взагалі та до військових фахівців, зокрема;
- 2) недостатньою обґрунтованістю як поняття «військово-професійна компетентність офіцера», так і поняття «управлінська компетентність офіцера»;
- 3) невизначеністю критеріїв об'єктивного вимірювання та оцінювання

рівнів сформованості та розвиненості основних видів компетентності військового фахівця, у тому числі й майбутнього офіцера як фахівця фізичного виховання військовослужбовців.

У зв'язку з цим, цілеспрямована підготовка офіцерів-управлінців із широким науковим, професійним, фаховим і управлінським кругозором, розвинутим творчим практичним – управлінським – мисленням, сформованою управлінською компетентністю та культурою – справжніх військових лідерів, здатних ефективно вирішувати весь комплекс управлінських завдань в своїй військово-професійній і найголовніше – в управлінській діяльності, що стоять перед ними як суб'єктами військового управління, забезпечуватиме успішне управління відповідно до вимог сьогодення, особливо в умовах гібридної російсько-української війни: «...офіцерові важливо вчитися «слухати», «чути», “розуміти» та “сприймати” самого себе як лідера, командира, педагога та психолога, усвідомлювати свій внутрішній психічний стан як суб'єкта військового управління, об'єктивно оцінювати ступінь досягнення поставлених перед собою цілей як суб'єкта екстремального виду діяльності, системно аналізувати та оцінювати характер взаємин із підлеглими й товаришами по службі з метою своєчасного коригування своєї управлінської діяльності та поведінки як командира, своєчасно надавати та організовувати психологічну допомогу підлеглим у бойовій обстановці як практичного психолога і найголовніше – завжди бути яскравою особистістю – індивідуальністю, професійним суб'єктом, справжнім лідером, командиром – за покликом, вихователем – за характером своєї поведінки та діяльності, практичним психологом – по суті, мудрим начальником – від Бога та за покликом» [179, с. 5].

Проблема формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти постає як одна із актуальних у ВВНЗ у формуванні їх військово-професійної компетентності, вирішення якої має забезпечувати сталий розвиток такої складної підсистеми ЗС України як фізична підготовка особового складу.

Водночас, формування управлінської компетентності є важливим елементом професійної підготовки майбутніх фахівців з організації фізичної культури та спорту військовослужбовців у процесі професійно-педагогічної підготовки нашо́вхується на певні труднощі, що зумовлені продовженням плутанини як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогічній літературі щодо таких проблемних питань:

а) різним розумінням вимог компетентнісного підходу до системи освіти, у тому числі й до вищої військово-професійної;

б) ототожненням певною частиною науковців і керівників у сфері управління освітою понять «компетенція» і «компетентність» взагалі та до професійної підготовки майбутніх професіоналів військового управління, зокрема;

в) різним трактуванням науковцями поняття «компетентність» у військовій педагогіці як галузі професійної педагогіки;

г) невизначеністю та нечіткістю критеріїв оцінювання сформованості та розвиненості різних видів компетентності військових фахівців.

Проблема формування основних видів компетентностей, у тому числі професійної, фахової та управлінської, у майбутніх фахівців у процесі професійно-педагогічної підготовки в різноманітних професійних навчальних закладах стала актуальною в педагогічній і психологічній науках наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Проте, слід водночас наголошувати, що проблема компетентності фахівців та її формування/розвиток/вдосконалення не є новою для зарубіжної та вітчизняної психолого-педагогічної науки, а також для системи професійно-педагогічної підготовки фахівців [171]. Так, наприклад, пошукова система гугл на 30 січня 2023 року дає 396 000 посилань на словосполучення «формування, розвиток професійної компетентності», що, безумовно, свідчить як про популярність, так і про актуальність педагогічної проблеми – формування та розвитку різних видів професійної компетентності певних фахівців у всіх рівнях освіти.

Слід підкреслити, що в Радянському Союзі, а потім і в Україні, починаючи

з 1970-х рр., використовувалися поняття «компетенція» і «компетентність» як для позначення підсумкового результату набуття особою професійної освіти, так і для характеристики різних теоретичних, методичних і діяльнісних проявів фахівця, які сформовані ним у процесі набуття певної професійної освіти.

Водночас у педагогічній науці мають місце різні трактування понять «компетенція» і «компетентність»:

- як взаємозамінні (Г. К. Селевко [138] та ін.);
- як такі, що принципово відрізняються між собою (А. К. Маркова [84], Н. Г. Ничкало [121], В. О. Радкевич [125], А. В. Хуторської [161], В. В. Ягупов [180] та ін.).

У зв'язку з цим, досить влучним є розуміння доцільності компетентнісного підходу згідно зі Дж. Равеном, який вважає, що на його основі «стало можливим проведення ефективної політики в галузі трудових ресурсів, що ґрунтується на більш тонких процедурах професійного навчання, працевлаштування і подальшого професійного зростання фахівців, а також здійснення такої політики в галузі добору кадрів, що дозволило б залучити гідних кандидатів на впливові посади у суспільстві й відхилити непридатних» [124, с. 33]. У цьому висловлюванні міститься сутність компетентнісного підходу до професійної освіти та цілеспрямованої підготовки в ній майбутніх фахівців як лідерів до професійної діяльності і підвищення їх кваліфікації.

А в роботі Р. Уайта (White R. W.) «Motivation reconsidered: the concept of competence» (Перегляд поняття мотивації: концепція компетентності) власне поняття «компетенція» змістовно наповнюється особистісними якостями та проявами, у тому числі й мотивацією [228]. Але тут напевно мається на увазі не особистість, а суб'єкт професійної діяльності чи професійний суб'єкт, оскільки компетентність безпосередньо торкається постаті кожного фахівця як суб'єкта професійної діяльності (а в нашому дослідженні – суб'єкта військово-професійної діяльності [184]) та результативності його діяльності, а не особистості. А особистості насамперед торкаються сформовані ключові компетентності.

Науковці слушно вважають, що «Сутність професійної суб'єктності офіцера проявляється в його становленні суб'єктом військово-професійної діяльності на основі позитивного самоприйняття та самоствавлення до самого себе як військового професіонала, готового та здатного до її самодетермінації та саморегуляції згідно з службовими інструкціями, нормативними вимогами, професійними та особистісними переконаннями, суб'єктною позицією як військового та офіцера. Її можна конкретизувати в таких показниках:

1) це інтегральний результат його професійного самовизначення як військового, як офіцера та як суб'єкта військового управління;

2) це здатність і готовність до військово-професійної діяльності як військового та суб'єкта управління;

3) це його відносна внутрішня «незалежність» чи автономність у системі ЗС України в процесі виконання своїх посадових обов'язків як суб'єкта управління у процесі реалізації посадових компетенцій як суб'єкта управління;

4) це суб'єктна поведінка та діяльність у процесі виконання своїх посадових обов'язків як конкретної посадової особи у військових підрозділах і частинах» [184, с. 230].

Власне такою має бути, на нашу думку, управлінська підготовка майбутнього офіцера та його формування як суб'єкта управлінської діяльності в системі безпеки та оборони держави, у тому числі й нашої вибірки – майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту в Збройних силах України.

Таким чином, можна наголошувати, що Р. Уайт у 1958 р. вперше застосував поняття «компетентність» у контексті характеризувannya особливостей індивідуальності людини, що тісно пов'язані з якістю її поведінки та діяльності, тобто він чітко відокремив два поняття – «компетенція» і «компетентність». Ця якість є результатом набуття певної освіти та сформованих психічних утворень, що відбувається у процесі набуття освіти, у тому числі й безпосередньо професійного навчання майбутніх фахівців.

Водночас необхідно стилістично та змістовно слід адекватно переносити, на нашу думку, на «україномовний ґрунт» ці поняття з англomовного, що

вкладаються в англійській мові в поняття «competence» і «competency», оскільки вони однозначно мають смислові відмінності. Перш за все, необхідно розібратися у змісті та смислі цих англомовних понять у різних контекстах. Отже, вважаємо, що в англомовних інформаційних джерелах поняття «competence» означає «мотивовані здатності», тобто підготовленість до певного виду діяльності, а «competency» – конкретну «поведінку, що сприяє досягненню мети», яка сформульована особою.

На думку С. Velde, поняття «компетентність» слід тлумачити як «особистісну характеристику, сукупність мобільних знань, умінь, навичок і глибокого мислення» [227, с. 31]. Але тут чітко не визначається вид компетентності і, відповідно, не можна однозначно позитивно його оцінювати. Мінімум у цьому визначенні відсутні ціннісно-мотиваційний і суб'єктний аспекти будь-якого виду компетентності, які, з одного боку, її «цементують», а з іншого – дають можливість максимально актуалізувати в поведінці та діяльності конкретної особи та фахівця.

За Дж. Равеном, «компетентність – це специфічна здатність людини, що необхідна для ефективного виконання конкретної діяльності в певній предметній галузі, яка передбачає наявність таких якостей і здатностей: вузькоспеціалізовані знання; предметні навички; способи мислення; розуміння відповідальності за свої дії» [124, с. 6]. Таке загальне визначення компетентнісного підходу можна взяти за основу в процесі обґрунтування різних видів компетентності, у тому числі й безпосередньо управлінської компетентності різних категорій офіцерів, у тому числі й нашої вибірки.

Словник іншомовних слів трактує значення поняття «компетентний» (лат. *competens* (*competentis*) – належний, здібний) – як «той, що знає, володіє необхідною інформацією, авторитетний у чомусь», а «компетентність» – як 1) авторитетність, обізнаність; 2) володіння компетенцією [141, с. 541].

Автор українського педагогічного словника С. У. Гончаренко поняття «компетентність» визначає таким чином: (від лат. *competens* – належний, відповідний) – сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної

діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [40, с. 149]. У цьому визначенні бракує, на нашу думку, системного, діяльнісного та контекстного підходів до розуміння смислу цього поняття, оскільки компетентність будь якого фахівця представляє систему в конкретному виді діяльності.

Має також місце, на жаль, практичне ототожнення компетентності з компетенціями. Так, наприклад, у «Енциклопедії освіти» зазначається, що «компетенції – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат. Результатом набуття компетенції є компетентність, яка на відміну від компетенції передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності. Компетенції можуть бути виведені як реальні вимоги до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень з певної галузі знань, якостей особистості, яка діє в соціумі» [46, с. 409]. Тут науковець повністю не розуміє відмінність цих двох понять, оскільки він наголошує, що «результатом набуття компетенції є компетентність», тобто абсолютне не розуміння, з одного боку, змісту та результату будь-якої освіти (це певний вид компетентності), а з іншого – що компетенції визначаються відповідною посадою конкретного фахівця, тобто система освіти до них не має жодного відношення. Єдине що має робити система професійної освіти, то вона має, на думку науковців, якісно та професійно підготувати кожного майбутнього фахівця до реалізації майбутніх посадових компетенцій. Відповідно зміст професійної освіти майбутнього фахівця має корелюватися зі змістом його майбутніх компетенцій [176, с. 23–29].

Практично, така логіка й міститься у Законі України «Про освіту», в якому наголошується, що компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [52]. Висновок такий: у цьому визначенні немає поняття «компетенція». Це найголовніше в змістовному та смисловому

розмежування понять «компетенція» і «компетентність» у Законі України «Про освіту».

Досить обґрунтовано та методологічно виважено дають їх визначення автори словника «Професійна освіта»:

– *компетентність* – міра відповідності знання, уміння, досвіду осіб певного соціально-професійного статусу реальному рівню складності завдань і проблем, що вони виконують і вирішують;

– *компетенція* – коло повноважень, прав, обов’язків певного державного органу, або коло питань, в яких певна посадова особа має знання та досвід [121, с. 130–131].

Такий науковий підхід щодо їх розуміння та водночас і розмежування в педагогічній науці вважаємо повністю методологічно вірним і теоретично обґрунтованим. У своєму дослідженні будемо дотримуватися цієї логіки щодо розуміння компетентнісного підходу до формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців фізичної підготовки та спорту та суб’єктів військового управління в ЗС України в системі військової освіти.

Вирішальним і методологічно обґрунтованим і теоретично доцільним є компетентнісна методологія набуття різних видів освіти, у тому числі й професійної, яка покладена в основу всіх нормативно-правових документів останнього часу, що регламентують діяльність у сфері освіти взагалі і сфері вищої освіти, зокрема. Це такі документи:

Закони України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556–VII [50], «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII [52];

Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [119];

Наказ МОН України «Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти» від 16.07.2018 р. № 776 [92] та ін.

Так, Закон України «Про вищу освіту» визначає освітній процес, як інтелектуальну, творчу діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і

педагогічних заходів, яка спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь, здатностей та інших компетентностей в осіб, які вчаться, а також на їх формування як гармонійно розвиненої особистості. А «Компетентність» тлумачить як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [52], тобто тут наголошується на необхідності формування основних видів суб'єктності тієї особи, яка набуває певну освіту. Це, насамперед, соціальна, навчальна та професійна види компетентності того, хто набуває певну освіту, у тому числі й безпосередньо професійну, та становлення суб'єктами соціального, навчального та професійного буття в конкретному професійному середовищі.

Звертаємо увагу на те, що у Національній рамці кваліфікацій України терміни вживаються у такому значенні:

1) *інтегральна компетентність* є «узагальненим описом кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо результатів навчання та/або професійної діяльності»;

2) *компетентність* є «динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність»;

3) *результати навчання* слід визначати як «знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, що набуваються у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти» [119].

Отже, слід зауважити, що до нині як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогічній і психологічній науках, а також і нормативних документах України продовжується плутанина щодо розуміння змісту понять «компетенція» і «компетентність» та смислового їх як «розведення, так і наповнення в наукових дослідженнях і в нормативно-методичних документах, що регламентують

систему освіти. Зокрема, аналіз цих понять в історичному вимірі показує, що, з одного боку, ці поняття переважно використовували як синоніми, а з іншого – були намагання їх виокремити один від одного.

Насамперед, плутанина щодо понять «компетенція» і «компетентність» має місце у західній педагогіці і психології, яка поступово прийшла до вітчизняної педагогічної та психологічної наук. У зв'язку з цим, їх використання сучасними дослідниками несе результати вдалих, а також і наслідки невдалих, а деколи і помилкових, перекладів понять «competency» і «competence» з англійської мови на українську. Джерелами таких перекладів є не лише технічні помилки і наявність різних смислових і змістовних нюансів у тлумаченні та використанні цих понять в американському і британському варіантах англійської мови, а й відмінностях у трактуванні компетентнісного підходу в американській та європейській педагогічних наукових школах і в системах освіти.

Розкриття цих понять у різних словниках при певній схожості в їх тлумаченні не дають однозначної відповіді про співвідношення цих понять та їх розведення чи розмежування, що призводить до термінологічної плутанини та різного їх розуміння у державних документах, у тому числі, на жаль, і в Законах України, і відповідно і у наукових дослідженнях.

Так, М. С. Головань інтерпретує поняття «компетентність» як комплексний потенціал фахівця, що забезпечує можливість його успішної професійної діяльності: інтегративне утворення, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, що зумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях [38, с. 29].

А Т. М. Сорочан компетенцію тлумачить як потенційну здатність людини до діяльності, заснована на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, набутих завдяки навчанню [144, с. 17]. Отже, тут повністю ототожнюються поняття «компетентність» і «компетенція».

Заслуговує на увагу думка В. В. Ягупова, який зазначає, що поняття «компетентність» характеризує якісний напрям підготовленості особи, що дає змогу їй отримати відповідну посаду, що набувається в процесі отримання професійної освіти та стосується конкретної особи як майбутнього суб'єкта професійної діяльності. На думку науковця, професійна компетентність фахівця – це його підготовленість (теоретична та практична), здатність (інтелектуальна, діяльнісна та суб'єкта), а також і готовність (професійна, особистісна, психологічна тощо) особи до певного виду професійної діяльності [181]. Науковець звертає увагу не тільки на формальну професійну підготовленість фахівця, а й на його здатність і готовність практичну, особистісну, суб'єкту та психологічну реалізовувати посадові компетенції на певній посаді.

Водночас, для нашого дослідження важливими є визначення компетентності В. В. Ягупова і В. І. Свистун «як складного інтегрального інтелектуального, професійного і особистісного утворення, яке формується «у процесі професійної підготовки у ВНЗ, виявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а ефективність його здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних, професійних і індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності» [178, с. 6].

У плані розмежування та розуміння сутності цих понять є важливим для наукових засад компетентнісного підходу до освіти, що представляє значний інтерес для окремих дослідників, де компетентність виступає як глибоке, досконале знання своєї справи, сутності роботи, що виконується, способів і засобів досягнення цілей і наявність відповідних умінь і навичок. Так у дослідженні Д. І. Дзвінчука компетентність визначається як риса особистості фахівця, що характеризує здатність правильно оцінювати ситуацію і приймати необхідне рішення, що дозволить досягти практичного або іншого значущого результату. Головною оцінкою компетентності вважається не тільки і не стільки наявність і значний обсяг знань, скільки вміння та досвід їх актуалізувати, коли

потрібно, і використовувати у процесі реалізації своїх службових функцій. Компетенція розглядається як об'єктно (посадово) орієнтована функція, а компетентність – як суб'єктний параметр діяльності [44]. Напевно, визначати компетентність як рису особистості фахівця не коректно, оскільки, з одного боку, компетентність – це не риса особистості, а інтегральне професійно важливе утворення конкретного фахівця, а з іншого – не має такої риси ні в особистості, ні у фахівця, яка рівнозначна професійній компетентності фахівця, оскільки професійно важливі якості самі є складовою кожної професійної компетентності.

Відповідно до цього, компетенція має визначатися вимогами до фахівця, обсягом його професійних функцій чи компетенцій, умовами професійної діяльності, уявленнями про цю діяльність, які сформовані у професійному середовищі. Відповідно, професійна компетентність будь-якого фахівця має корелюватися з його посадовими компетенціями, що має безпосередньо відображатися в державному стандарті конкретного фахівця.

Отже, теоретичний аналіз, систематизація та узагальнення різних наукових підходів до розуміння сутності професійної компетентності різних фахівців дозволяє зробити висновок про те, що вона проявляється в конкретній ситуації – на конкретній посаді, бо якщо вона залишається не актуалізованою, а тільки є потенційною, то це не є професійною компетентністю, а лише прихованою можливістю та потенційною здатністю. У зв'язку з цим компетентність – це, на наше переконання, підготовленість спеціаліста до оптимального виконання певного виду професійної діяльності. У зв'язку з цим професійна компетентність та активна практична діяльність кожного фахівця взаємопов'язані, а тому професійна компетентність має вияв тільки в процесі професійної конкретної діяльності та безпосередньо визначається на її результатах.

Отже, здійснений нами аналіз та узагальнення різних наукових та інформаційних джерел дає можливість стверджувати, що водночас формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців з організації ФКіС у процесі професійно-педагогічної підготовки наштовхується на значні труднощі, що зумовлені продовженням плутанини як у вітчизняній, так і в

зарубіжній педагогічній літературі щодо трактування поняття «компетентність» та ототожнення понять «компетенція» і «компетентність». Саме тому вважаємо, що в сучасних умовах важливим є точне розуміння та визначення сутності поняття «компетентність» у вітчизняних і закордонних наукових джерелах. Все вищевикладене свідчить про наявність суперечливих тенденцій у розумінні та узгодженні понять «компетенція» і «компетентність». Особливо це стосується поняття «компетентність». На жаль, на сьогодні ми спостерігаємо відсутність системного та однозначного розуміння визначення та відрізнення його в науковій літературі. Відповідний порівняльний аналіз понять «компетенція» і «компетентність» представлені у таблицях 1.1 і 1.2.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «компетенція»

Автор	Компетенція
Словник української мови	1.Добра обізнаність із чим-небудь. 2.Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [16, с. 282].
Глумачний словник іншомовних слів	1.Добра обізнаність із чим-небудь. 2.Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід та ін. [149].
Словник іншомовних слів	Коло повноважень [89, с. 584].

Аналіз і співставлення поглядів і ставлень науковців щодо компетентнісного підходу в освіті, трактування та розуміння понять «компетенція» та «компетентність» уможлиблює висновок про необхідність чіткого розмежування цих понять. Зокрема під компетенцією, передусім, розуміємо коло повноважень якої-небудь організації, установи та посадової особи, а під компетентністю – складне інтегральне інтелектуальне, професійне та особистісне чи суб'єктне психічне утворення фахівця, що формується у процесі його професійної підготовки, виявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, в системі післядипломної та неформальної освіти.

Таким чином, вищевикладене свідчить про наявність певних тенденцій, що стосуються як смислової узгодженості, так і неузгодженості цих понять. Особливо це стосується поняття «компетентність».

Таблиця 1.2

Визначення поняття «компетентність»

Автор	Компетентність
Волкова Н. П., Полторак В. А.	Складне й багатогранне явище, яке характеризує здатність людини застосовувати знання та вміння у різноманітних соціальних, професійних ситуаціях, кваліфіковано виконувати певну діяльність, зокрема професійну [37, с. 31].
Грабовський П. П.	Здатність і готовність на основі динамічної комбінації знань, умінь та практичних навичок використовувати технології [42, с. 58].
Дегтярьова Г. А.	Важлива складова професійної компетентності, яка є складним динамічним цілісним інтегративним утворенням особистості, синтезом предметно-спеціальних знань, умінь, навичок, котрі відбивають реально досягнутий рівень підготовки [43, с. 68]
Жерновникова О. А., Перетяга Л. Є., Ковтун А. В., Кордубан М. В., Наливайко О. О., Наливайко Н. А.	Інтегральна здатність здобувача освіти, що поєднує комплекс знань, умінь, навичок і рефлексійних установок [48, с. 174]
Тимофєєва І. Б.	Складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміється сукупність знань, умінь, навичок, а також досвіду, що разом дає змогу ефективно провадити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у галузі професії або виду діяльності [147, с. 64].
Кочарян А. Б.	Здатність автономно та відповідально застосовувати набуті теоретичні та фактологічні знання, вміння та навички для задоволення власних потреб, розв'язування суспільно важливих завдань, зокрема професійних [71, с. 54].

Загалом є такі інтерпретації поняття «компетентність»:

1. Комплексний потенціал фахівця, що забезпечує можливість його успішної професійної діяльності: інтегративне утворення, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення фахівця до предмету і продукту діяльності, що інтегрує в собі знання, вміння, навички, досвід і особистісні якості, що зумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих

ситуаціях [38, с. 29]. У цьому визначенні недоречними чи помилковими є, на наше переконання, такі положення:

по-перше, «особисте ставлення до предмету...» – для професіонала в першу чергу є важливим і вирішальним професійне ставлення, а не особисте;

по-друге, «особистісні якості...», оскільки для професіонала в першу чергу є вкрай необхідними є професійно важливі якості, а не особисті; тут краще підходять професійно важливі якості, а не особистісні;

по-третє, «реальних життєвих ситуаціях...», оскільки професіонал розв'язує професійні функції, а не реальні життєві ситуації.

2. Здатність і готовність особи працювати «зі знанням справи»: «виявлені на практиці; прагнення і здатність (готовність) реалізовувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості тощо) для успішної (продуктивної) діяльності в професійній і соціальній сфері з усвідомленням соціальної значущості та особистісної відповідальності за результати діяльності, необхідності її постійного удосконалення» [221, с. 9]. У цьому визначенні, практично, характерні ті ж самі недоліки, як і попередньому. Наприклад, по-перше, у фахівця наступає не особиста відповідальність, а службова; по-друге, немає найголовніших в професійній компетентності фахівця – ціннісно-мотиваційного та суб'єктного аспектів, без яких фахівець ніколи не стане ні справжнім фахівцем, ні управлінцем;

3. Динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [75, с. 60]. Наприклад, фахівцю насамперед потрібні не морально-етичні цінності, а професійні цінності, які власне визначають і морально-етичні цінності конкретного фаху. Інші недоліки є повтором у цілому попередніх зауважень.

4. Система професійних знань, умінь і навичок, що пов'язана з виконанням професійної діяльності на високому рівні: професійна компетентність фахівця

безпеки життєдіяльності МНС України – це «система професійних знань, умінь і навичок, що пов'язані із виконанням професійної діяльності на високому рівні, серед яких забезпечення мобільності поповнення професійних особистісних знань; професійна теоретична, практична, морально-психологічна підготовленість, уміння виявляти, ставити і розв'язувати на рівні технологічних або трудових стандартів професійні завдання; критичність мислення; саморефлексія; лідерський потенціал» [148, с. 28]. Найголовніший недолік – це відсутність ціннісно-мотиваційного та суб'єктного компонентів професійної компетентності фахівця, без яких він ніколи не стане справжнім професійним суб'єктом, особливо в екстремальних видах професійної діяльності. Хоча формально може працювати й досить добре, але тільки заради грошей, а не за покликом.

Підкреслюємо, що «компетентнісний підхід» нерозривно пов'язаний із поняттям «компетентність». Саме компетентність дозволяє фахівцеві діяти самостійно, професійно та відповідально і включає професійні здатності виконувати певні професійні функції». На нашу думку, «сприйняття компетентнісного підходу залежить від розуміння понять «компетенція» і «компетентність», які для української педагогіки є відносно нові й тому спостерігається різне їх тлумачення та розуміння» [171, с. 266].

Нині, незважаючи на наявність окремих праць науковців із проблеми компетентності, практично відсутні системні і комплексні дослідження щодо теоретичних і концептуальних засад компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців.

У зв'язку з цим слід враховувати результати методологічних, теоретичних і методичних досліджень провідних військових педагогів і психологів – О. В. Бойка [21], М. Й. Варія [25], О. В. Діденка [45], О. С. Капінуса [57; 58], В. С. Маслова [83], М. І. Нещадима [96], Л. В. Олійника [102], О. В. Торічного [150], Г. Х. Яворської [165], В. В. Ягупова [191] та ін.

Отже, застосування компетентнісного підходу у вищій освіті, зокрема й у вищій військовій освіті, спрямоване насамперед на перехід до нових стандартів

для більшого зближення результатів професійної освіти до потреб суспільства та вимог замовника, у тому числі це стосується безпосередньо і військово-професійної освіти.

Аналіз та узагальнення наукових напрацювань різних дослідників щодо компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців у системі освіти, основних трактувань і розумінь понять «компетенція» та «компетентність» уможливають висновок про необхідність чіткого розмежування цих понять, а саме так:

– під компетенцією в нашому дослідженні розуміємо коло повноважень якої-небудь організації, установи та посадової особи, а в нашому дослідженні – офіцера – фахівця фізичної підготовки та спорту як начальника фізичної підготовки та спорту військової частини;

– під компетентністю – складне інтегральне інтелектуальне, професійне та особистісне чи суб'єктне утворення, що формується у процесі набуття професійної освіти, виявляється, актуалізується, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а в нашому дослідженні – професійно-педагогічна компетентність офіцера – фахівця фізичної підготовки та спорту військової частини, інтегрованими складовими якої є управлінська та організаційна види компетентності.

Ягупов В. В. слушно наголошує на тому, що «компетентність» і «компетенція» не можуть існувати окремо один від одного, оскільки одне поняття є смисловим продовженням іншого: компетенція як наукове явище та посадові компетенції конкретного фахівця на конкретній посаді → компетентність як інтегральна професійно важливе психічне утворення, яка характеризує професійну підготовленість фахівця до розв'язання певних посадових компетенцій на конкретній посаді → компетентний як реалізація цієї інтегрального професійно важливого психічного утворення у практичній професійній діяльності конкретного фахівця [176, с. 25].

Вважаємо, що компетентний фахівець має застосувати найбільш оптимальну методику розв'язання професійної проблеми та проблемної ситуації

в конкретній обстановці в порівнянні з іншими працівниками залежно від конкретних практичних умов професійної діяльності.

Отже, найбільш прийнятною для нас є думка більшості українських науковців, які під поняттям «компетенція» розуміє передусім коло повноважень якої-небудь організації, установи та посадової особи. В межах своєї компетенції особа як конкретний фахівець і посадова особа може бути компетентною або некомпетентною в певних питаннях, тобто він має набути професійну компетентність у конкретній сфері професійної діяльності, а в нашому дослідженні – у сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у секторі безпеки та оборони держави. Оскільки йдеться про процес професійного навчання і формування суб'єкта професійної діяльності в конкретній сфері, що відбувається в системі професійної освіти, то головним інтегрованим результатом набуття професійної освіти конкретною особою буде набуття нею професійної компетентності як суб'єкта професійної діяльності, що є мінімальною необхідною умовою для професійної діяльності на конкретній посаді, а в нашому дослідженні – це набуття управлінської компетентності як важливого компонента професійно-педагогічної компетентності майбутнього офіцера – начальника фізичної підготовки та спорту військової частини.

Отже, на основі узагальнення та систематизації вищевикладеного можемо зробити такі **висновки**:

по-перше, проблема застосування компетентнісного підходу в освіті, у тому числі й професійній, з одного боку, у науковців і практиків не викликає жодного сумніву, а з іншого – має неоднозначне розуміння та тлумачення його базових понять і термінів як у нормативних документах держави, так і в наукових працях дослідників у сфері професійної освіти;

по-друге, написано та захищено дуже багато дисертацій із проблеми реалізації компетентнісного підходу в професійній освіті, а також формування та розвитку різних видів компетентностей певних фахівців у процесі їх професійної підготовки в різних рівнях освіти;

по-третє, водночас достатньо мало дисертаційних досліджень власне щодо формування та розвитку управлінської компетентності майбутніх офіцерів, у тому числі майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту, які будуть служити в системі безпеки та оборони держави.

1.2. Суть, зміст і структура управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України

На сучасному етапі розвитку України та її Збройних сил спостерігаються інтеграційні, кардинально інноваційні, а також протилежні процеси в усіх сферах життєдіяльності, в тому числі й у сфері безпеки та оборони держави. З урахуванням вступу України до європейського освітнього простору, переходу ЗС України на стандарти НАТО та потребою у збройному захисті від російського агресора особливо важливим стає забезпечення якості військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів, у тому числі й безпосередньо їх професійно-педагогічної підготовки до управлінської діяльності як суб'єктів екстремального виду управління. Науковці слушно наголошують про, по-перше, що «Одним із найважливіших завдань, що постали перед системою фізичного виховання у ВВНЗ України, є зміцнення здоров'я і підвищення рівня загальної і спеціальної професійно-прикладної фізичної підготовленості курсантів, сприяння оволодінню навичками і вміннями самостійно використовувати засоби фізичної культури і спорту у повсякденному житті для підтримки високої працездатності, боєготовності і відновлення організму після тривалих фізичних і психічних навантажень» [158, с. 11];

по-друге, необхідність цілеспрямованої управлінської підготовки офіцерів як суб'єктів військового управління: «управлінська культура і компетентність керівників, з одного боку, тісно пов'язані із загальною культурою особистості, загальнолюдуською та професійною культурою, а система цінностей управлінської діяльності – з системою цінностей суспільства, конкретної професійної спільноти й особистісними цінностями керівників, а з іншого –

представляють інтегроване професійно-важливе утворення, яке характеризує особливості системи їх управлінських знань, навичок, умінь, здатностей й актуалізується в професійній свідомості, стилі управлінської діяльності, управлінській етиці та поведінці» [136, с. 299].

На перший план виходить потреба у висококваліфікованих компетентних офіцерах із управлінськими та менеджерськими здатностями, практичним – управлінським – мисленням і творчим ставленням до реалізації посадових компетенцій у військах як військових професіоналів і членів бойових команд, що, в свою чергу, підвищує вимоги до формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління в процесі військово-професійної підготовки.

Управлінська підготовка конкурентоздатних, професійно компетентних, фахово підготовлених офіцерів як суб'єктів військового управління є стратегічним завданням системи військової освіти, особливо в умовах російсько-української війни. Саме управлінська компетентність офіцерів, як інтегральна складова їх військово-професійної компетентності, забезпечує, на нашу думку, високий рівень актуалізації їх, з одного боку, військового професіоналізму, а з іншого – управлінського потенціалу як суб'єкта військового управління.

Отже, сучасний офіцер ЗС України має бути справжнім професіоналом як офіцер взагалі та як вузький професіонал, наприклад, офіцер у сфері фізичної підготовки та спорту в ЗС України, зокрема, оскільки на нього покладається широке та водночас конкретне коло посадових обов'язків як начальника, менеджера в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців та як члена бойової команди. Якість його управлінської діяльності насамперед визначається рівнем сформованості управлінської компетентності як суб'єкта військового управління. Ефективність діяльності всього військового підрозділу (частини) у сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців як військових професіоналів залежить від його готовності та здатності приймати організаційно-управлінські рішення, організовувати власну та службову діяльність підлеглих, координувати та керувати їх фізичним вихованням.

На превеликий жаль, сьогодні багатьом офіцерам – начальникам фізичної підготовки і спорту військових частин – бракує професійно важливих та індивідуально-психічних якостей як суб'єкта військового управління, управлінських і менеджерських умінь і навичок, вузькопрофесійних чи фахових здатностей як менеджера фізичного виховання військовослужбовців у військовій частині. У зв'язку з цим, дедалі більшої актуальності набуває проблема забезпечення ефективності їх управлінської діяльності у військових частинах щодо фізичного виховання військовослужбовців. Для цього слід цілеспрямовано формувати управлінську компетентність курсантів як майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі підготовки ВВНЗ до військово-професійної діяльності в військах.

Водночас слід погодитися з точкою зору В. В. Ягупова, який наголошує на тому, що незважаючи на широку палітру досліджень проблем компетентності та компетентнісного підходу в освіті, нині в педагогічній теорії і практиці має місце неоднозначне розуміння їхнього змісту та смислового поля [180, с. 24]. Про це свідчать результати аналізу та узагальнення наукових джерел, а також думок інших дослідників. Наприклад, такої думки дотримується і В. Е. Лунячек, який зазначає, що професійна компетентність як проблема досліджується в Україні й у світі досить фундаментально, але при цьому проблема формування управлінської компетентності потребує подальшого дослідження та є важливим напрямом наукових пошуків у педагогічній науці [82]. Ця проблема особливо актуальна для військово-професійно-педагогічної підготовки майбутніх офіцерів, які всі, без винятку, є управлінцями, менеджерами різних ланок управління – тактичного, оперативно і вище. Характер службової діяльності начальників фізичної підготовки та спорту військових частин має пряму спрямованість на організацію та управління.

Дослідження управлінської компетентності військових керівників здійснювали О. В. Бойко [21], П. Ю. Гончаров [41], Т. М. Мацевко [86], Р. В. Торчевський [151], В. А. Шемчук [163] та ін.

Однак, управлінська компетентність майбутніх офіцерів – начальників

фізичної підготовки та спорту військової частини, її зміст і структура, практично, науковцями не досліджені, оскільки є тільки окремі наукові напрацювання в цьому аспекті (Д. В. Погребняк) [114].

Аналіз управлінської підготовки майбутніх менеджерів, який здійснений В. І. Свистун [130], дозволяє нам констатувати, що у сучасній педагогічній науці досліджуються різноманітні наукові аспекти компетентнісного підходу в освіті. Від розуміння поняття «професійна компетентність», як складного багатовимірного феномену, моделювання процесу формування, визначення основних видів компетентностей, до проблеми формування різних видів компетентностей у майбутніх фахівців (І. О. Беліков [14], Г. В. Єльнікова [145], В. Ю. Кива [61], Т. М. Мацевко [86], С. І. Нехаєнко [95], В. В. Поливанюк [117], В. І. Свистун [132], Т. М. Сорочан [144], О. В. Торічний [150], В. В. Ягупов [182] та ін.).

За Міжнародною стандартною класифікацією професій 2008 р. (International Standard Classification of Occupations 2008 – ISCO-2008), «Менеджери (керівники)» (Managers) планують, спрямовують, координують та оцінюють всебічну діяльність підприємств, урядових структур та інших організацій, які є в їхньому складі, а також формують й аналізують їх політику, нормативні акти, правила та настанови [39, с. 594]. У начальника фізичної підготовки та спорту військової частини характер військово-професійної діяльності також у поряд організаційно-управлінською спрямованістю має й менеджерську специфіку.

Еволюція поняття «менеджмент» (від англійського management – управління) привела до відмінностей у тлумаченні цього поняття. Фундаментальний Оксфордський словник англійської мови наводить чотири його значення. Зокрема, такі:

- 1) спосіб (манера) спілкування з людьми;
- 2) мистецтво управління;
- 3) специфічні здатності й адміністративні навички;
- 4) орган управління, адміністративна одиниця [226].

Тут достатньо повно охарактеризовано основні прояви менеджменту.

В іншому джерелі поняття «менеджмент» визначають як наукову дисципліну, що висвітлює проблеми управління, вивчає техніко-організаційні та соціальні аспекти управління суспільним виробництвом [15, с. 76]. Тут, у порівнянні з попереднім основних суперечностей немає.

Таким чином, менеджмент розуміється нами в таких аспектах:

- управління будь-яким об'єктом;
- володіння мистецтвом управління;
- професіоналізм організатора, що забезпечує високий рівень ефективності функціонування без жорсткого адміністрування.

А специфіка військово-професійної та фахової діяльності начальників фізичної підготовки та спорту військової частини власне має такий характер.

В англomовних країнах цим поняттям також виражають такі аспекти:

- функцію;
- навчальну дисципліну;
- професію;
- галузь наукового дослідження.

Войнар Ю. І. констатує у результатах свого дослідження, що «професійна управлінська компетентність фахівця галузі фізичного виховання і спорту розглядається науковцями як інтегрована професійно-особистісна характеристика, яка закладена у програми їх підготовки, що мають забезпечувати ефективний рівень її формування та їх успішну професійну діяльність, водночас відображати сформованість їх професійної компетентності, що визначається сукупністю мотиваційних і ціннісних настанов, зумовленої необхідним обсягом знань і вмінь, рівнем професійної майстерності та досвідом діяльності» [36, с. 124].

При цьому вважаємо, що необхідно наголошувати про такі критичні аспекти:

по-перше, таке визначення не відповідаю вимогам термінологічного методологічного підходу до визначення змісту поняття «професійна

управлінська компетентність фахівця»;

по-друге, мають бути ціннісно-мотиваційні настанови, а не виокремлювати мотиваційні й ціннісні настанови, оскільки цінності майбутньої діяльності формують мотивацію набуття професійної освіти;

по-третє, це не особистісна характеристика фахівця, а його професійно важливе психічне утворення як конкретного професіонала певного виду діяльності;

по-четверте, професійна компетентність фахівця ще не може бути професійною майстерністю, а тільки надійною передумовою поступового просування певного фахівця до професійних вершин – до професійної майстерності.

Криштанович С. В. зазначає, що професійна компетентність майбутніх менеджерів фізичної культури та спорту обґрунтовується як цілісна їх характеристика, сукупність знань, умінь і навичок, що продукує професійний інтелект, фахові позиції та індивідуально-психічні особливості [73, с. 46]. Цей науковець також не розуміє відмінностей між знанняєвим та компетентнісним підходами до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту, оскільки він зміст їх професійної компетентності зводить тільки до когнітивного та діяльнісного компонентів. Водночас необхідно уточнити такий аспект: професійна компетентність не продукує професійний інтелект, фахові позиції та індивідуально-психічні особливості; вони є її компонентами, тобто передумовами її актуалізації.

За В. В. Овчаруком, професійна управлінська компетентність у сучасній науці обґрунтовується як сукупність особистісних можливостей посадової особи, її кваліфікаційні знання, досвід, що дають змогу брати участь у виробленні певного кола рішень чи самостійно вирішувати певні питання завдяки наявності відповідних знань і навичок [97]. Необхідно дати таке уточнення: професійна компетентність – це, з одного боку, сукупність не особистісних можливостей посадової особи, а професійних здатностей фахівця, оскільки професійної компетентності взагалі якоїсь особи не буває, а буває тільки у конкретного

фахівця, а з іншого – вона складається, на думку науковців, хоча б мінімальної кількості компонентів, наприклад, ціннісно-мотиваційного, когнітивного, поведінково-діяльнісного, індивідуально-психічного та суб'єктного, а для менеджерів та управлінців обов'язковими додатково є організаційно-управлінський, комунікативний, моніторинговий [195, с. 325–329].

Професійно-комунікативну компетентність вчителя фізичного виховання загальноосвітнього навчального закладу науковці розглядають, як інтегративне особистісне становлення, що проявляється в процесі педагогічного спілкування зі старшокласниками, колегами та батьками як уміння застосовувати набутий досвід спілкування, а також як індивідуально-психологічні якості викладача для досягнення мети та завдань навчання відповідно до Державних стандартів загальної освіти шляхом вирішення комунікативних завдань [207, с. 172]. Тут дуже складно навіть щось коментувати, оскільки не відомо, що має на увазі науковець під словосполученням «інтегративне особистісне становлення», тобто тут, по-перше, немає навіть мінімальних компонентів будь-якої компетентності; по-друге, абсолютно не враховані вимоги термінологічного методологічного підходу до визначення змісту нових понять, а в нашому випадку – поняття «професійно-комунікативна компетентність вчителя фізичного виховання загальноосвітнього навчального закладу».

У контексті нашого дослідження важливим для розуміння сутності поняття «професійна компетентність фахівця» є визначення компетентності військового фахівця як його психічного новоутворення професійного спрямування, що в процесі формування та розвитку набуває внутрішньої визначеності й стає якістю фахівця, який оволодіває військово-професійною діяльністю та стає суб'єктом цієї діяльності, а в процесі підготовки до виконання військово-професійних завдань набуває здатності ефективно реалізовувати професійні функції [131, с. 154].

Ця проблема достатньо повно науковцями розкрито у статті «Організаційна компетентність посадових осіб кадрових органів Міністерства оборони та Збройних сил України» [153], основні ідеї якої можна творчо

адаптувати до нашого дослідження.

Вважаємо, що управлінська компетентність будь-якого фахівця, який працює в системі «людина – людина», є важливою, а часто інтегрованою складовою його професійної компетентності та виступає, на думку науковців, передумовою успішного виконання ним професійних завдань [22, с. 311]. Такий методологічний підхід до управлінської компетентності фахівця, у тому числі й до офіцерів, особливо організаторів фізичного виховання військовослужбовців, вважаємо доцільним і науково обґрунтованим.

Гончаров П. Ю. інтерпретує управлінську компетентність курсанта військового інституту внутрішніх військ як інтегративну властивість особистості, яка виражається в сукупності компетенцій в управлінській сфері, комунікативних здібностей поведінки у військовому середовищі, що дозволяє ефективно планувати і здійснювати управлінську діяльність, а також аналізувати її результати [41, с. 124]. Водночас слід підкреслити, що управлінська компетентність стосується не особистості, а фахівця – офіцера внутрішніх військ, бо військам необхідні не просто хороші люди – особистості, а професіонали – офіцери. Він також зазначає, що специфіка управлінської компетентності офіцерів обумовлена діями загальних, особливих і одиничних вимог до військової служби, а її сутність і структура визначаються сформованістю комплексу якостей, що відповідають вимогам, цілям, завданням і характеру сучасної управлінської діяльності фахівця в військовій сфері.

Мацевко Т. М. під управлінською компетентністю магістра військово-соціального управління розуміє стан опанування ним у процесі професійно-педагогічної підготовки системою управлінських знань, навичок і вмінь, культурою військового менеджера та сформованістю у нього особистісних, професійних і провідних індивідуально-психічних якостей [86, с. 36]. Такий підхід вважаємо досить виваженим і обґрунтованим, оскільки тут відображені основні складові його військово-професійної діяльності, у т.ч. і безпосередньо й управлінської діяльності.

Смирнов В. Н. обґрунтовує управлінську компетентність керівника як

систему його внутрішніх ресурсів, необхідної для організації ефективного керівництва підлеглим підрозділом; досконале знання своєї справи, можливих способів і засобів досягнення намічених цілей [142, с. 18]. Напевно, це не тільки ресурси, а сформовані практичні здатності керівника, що забезпечують його однозначно успішну управлінську діяльність.

Фефелова В. Н. вважає управлінську компетентність фахівця певного профілю характеристикою результату його управлінської підготовки та обґрунтувала сутність цього поняття як готовність і здатність ефективно проектувати і здійснювати управлінську діяльність із використанням знань, умінь і навичок, а також мотивації та особистісних якостей, необхідних для успішного управління, а також визначила структуру, що містить когнітивний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий і мотиваційний компоненти [156]. У структурі професійної компетентності фахівців, як у більшості дослідників, відчувається, з одного боку, не усвідомлення класичної структури будь-якої діяльності, а з іншого – наявні не всі компоненти будь-якої компетентності.

За Л. Г. Коробейніковою, управлінська компетентність розуміється як «готовність до діалогу позицій суб'єктів освітнього процесу», а її структура складається з об'єктного, діяльнісного, емоційного та рефлексивного компонентів [64]. Знову спостерігаємо примітивне розуміння складного системного та водночас контекстного явища.

Мацевко Т. М. обґрунтовує управлінську компетентність фахівця як «прояв, якість і рівень засвоєння» майбутнім фахівцем «компетенції управлінської діяльності» на оперативно-тактичному рівні, яка визначається «вимогами до керівника, обсягом його управлінських функцій, умовами управлінської діяльності, уявленнями про ефективність цієї діяльності, що сформовані» у певному професійному середовищі [86]. Слід зробити одне уточнення згідно з методологічною думкою В. В. Ягупова: компетенції управлінської діяльності визначені посадовими обов'язками конкретного фахівця, їх не треба формувати та розвивати, а слід формувати і розвивати професійну компетентність, тобто професійно важливе психічне утворення як

надійної передумови його успішної професійної діяльності [185].

На основі з'ясування ролі соціальної компетентності особистості в підвищенні ефективності діяльності управлінських кадрів Б. А. Жиганов зробив основний акцент на окремому аспекті управлінської компетентності – на функціональній грамотності, яку він визначає як складову управлінської компетентності керівника. Функціональна грамотність, на його думку, це – знання комплексних взаємозв'язків, цілей і результатів діяльності» (закладу, установи, організації), норм і правил управлінської діяльності, володіння технологією організації взаємодії [49]. Тут має місце примітивне розуміння змісту управлінської компетентності.

Вважаємо, що з точки зору психологічної науки складовими управлінської компетентності є психотип керівника, рівень і якість його професійної підготовленості, функціональна грамотність і досвід управлінської діяльності.

Так, у структурі професійної компетентності вчителя А. К. Маркова виокремлювала чотири блока. Це для нас важливо, оскільки начальник фізичної підготовки та спорту військової частини безпосередньо щодня реалізує педагогічну функцію. Зокрема такі:

а) професійні (об'єктивно необхідні) психологічні та педагогічні знання;
 б) професійні (об'єктивно необхідні) психологічні та педагогічні вміння;
 в) професійні психологічні позиції та настанови вчителя, що вимагаються від нього професією;

г) особистісні особливості вчителя, що забезпечують йому опанування професійним знаннями та вміннями [84]. Слід наголошувати, що йому потрібні не особистісні, суб'єктні якості.

Маркова А. К. пізніше у фундаментальній роботі «Психология профессионализма» вже слушно виокремлює спеціальну, соціальну, особистісну та індивідуальні види професійної компетентності. Ці підходи знайшли своє відображення у більшості досліджень щодо постаті педагога, його професійної (професійно-педагогічної) компетентності [84, с. 34-35], що є актуальним у контексті нашого дослідження, оскільки начальник фізичної підготовки та

спорту безпосередньо реалізує педагогічні функції.

Нами представлені деякі точки зору науковців щодо управлінської компетентності різних фахівців, які реалізують управлінську функцію чи компетенцію. Проте аналіз та узагальнення наукових джерел дає підстави нам наголошувати про те, що управлінська компетентність майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин характеризується такими важливими аспектами:

- вона є складовою їх військово-професійної компетентності; а при цьому вона є інтегрованою професійно-важливою як її характеристикою, так і складовою;

- управлінська компетентність майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин представляє їх управлінську здатність і готовність, а не тільки підготовленість, об'єктивно аналізувати та оцінювати результати своєї управлінської діяльності, здійснювати контроль і самоконтроль;

- уміння критично осмислювати й використовувати творчий управлінський підхід до реалізації своїх посадових компетенцій як суб'єкта військового управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

- мати сформовані лідерські якості, які насамперед необхідні в організаційно-управлінській діяльності кожного начальника фізичної підготовки та спорту військової частини;

- мати управлінський досвід дозволяє суб'єкту брати участь у прийнятті важливих управлінських рішень та самостійно вирішувати службові питання завдяки наявності необхідних управлінських знань, навичок і вмінь, а також певних професійно важливих управлінських якостей, індивідуальних здатностей для успішної реалізації управлінської компетенції.

Отже, для того, щоб майбутній офіцер як начальник фізичної підготовки і спорту військової частини став успішним менеджером фізичного виховання військовослужбовців у нього має бути сформована управлінська компетентність. Вона в офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин,

на думку С. Ф. Костіва та В. В. Ягупова, є складовою їх професійної компетентності та виступає передумовою успішного виконання ним усіх інших військово-професійних і фахових завдань у процесі службової діяльності [69].

Обґрунтовуємо поняття *«управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України»* на провідних ідеях і принципах системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів як їх професійно важливе психічне утворення, що складається зі сукупності ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб'єктного компонентів, що містять управлінські цінності та мотивацію, знання, навички, уміння, професійно-важливі управлінські якості, професійну суб'єктність, відповідальність та автономність щодо управління фізичним вихованням і спортом військовослужбовців у військових частинах.

Сутність управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України вбачаємо в їх суб'єктній, професійній і фаховій здатності та готовності до управлінської діяльності як суб'єктів управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах.

Безумовно вона складається з певних компонентів. Наприклад, В. В. Ягуповим слушно обґрунтовано провідний методологічний підхід до визначення компетентності будь-якого фахівця. Це суб'єктно-діяльнісний підхід до обґрунтування професійної компетентності будь-якого фахівця, відповідно до якого він виокремлює такі мінімально необхідні компоненти професійної компетентності фахівців:

- ціннісно-мотиваційний;
- інтелектуальний (когнітивний);
- діяльнісний (у тому числі й фаховий, управлінський тощо);
- індивідуально-психічний (професійно важливі якості);
- суб'єктний [181].

Ці компоненти взаємодоповнюють один одного та взаємодіють між собою,

а вирішальними компонентами є ціннісно-мотиваційний і суб'єктний, сформованість яких, з одного боку, є надійною підвалиною актуалізації всієї військово-професійної компетентності будь-якого офіцера, а з іншого – забезпечують суб'єктну поведінку та діяльність офіцера – як суб'єкта військового управління, фізичного виховання та спорту військовослужбовців. Зокрема, про це також наголошують науковці в своїй монографії «Results of the formative stage of the pedagogical experiment with cadets future specialists in physical culture and sport» [230] і демонструють це відповідним кореляційним аналізом. Результати такого статистичного аналізу дуже важливі для нас, оскільки вони виступають у нашому дослідженні певними орієнтирами для наукових пошуків. Зокрема, автори чітко демонструють наявність, наприклад, високого рівня кореляційного зв'язку ціннісно-мотиваційного компонента з всіма іншими компонентами управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки та спорту військових частин, який спостерігається за результатами формувального етапу експерименту.

Відповідно, управлінська компетентність начальника фізичної підготовки та спорту входить, на нашу думку, у діяльнісний (фаховий) компонент його професійної компетентності, але водночас може бути й окремим компонентом у поряд із бойовим, організаційним, менеджерським, педагогічним, виховним його військово-професійної компетентності. У нашому дослідженні він є окремим її компонентом.

Діяльнісний компонент є основним компонентом військово-професійної компетентності для будь-якого офіцера як військового професіонала, який дає можливість актуалізувати військово-професійні практичні знання, навички, вміння та здатності в управлінській діяльності. Наприклад, теоретичні знання допоможуть майбутньому фахівцю фізичної культури якісно опанувати фізичні вправи, виховувати потребу і звичку займатися самостійною фізкультурно-оздоровчою діяльністю, тому що вчитель може пояснити учням правильно виконувати фізичні вправи лише тоді, коли він особисто вмів вміло їх виконувати [224, с. 1864] і продемонструвати. Важливим є забезпечення

спеціальними теоретичними знаннями та практичними навичками майбутніх офіцерів-викладачів фізичної підготовки та спорту (начальників фізичної підготовки і спорту в бойових підрозділах) у проведенні форм фізичної підготовки та безпосередньому виконанні функціональних обов'язків за посадою, як у вищому військовому навчальному закладі, так і в бойових підрозділах [29, с. 166].

Хоча в наукових джерелах можна знайти різні варіації компонентів професійної компетентності як майбутніх офіцерів, так і фахівців із фізичного виховання та спорту. Наприклад, П. Ю. Гончаровим розроблено структурну модель управлінської компетентності курсанта військового інституту внутрішніх військ, що включає такі компетенції:

1) *ціннісно-мотиваційна компетенція*, зміст якої складають знання про сутність управлінської діяльності; розуміння почуттів, учинків, мотивів поведінки інших людей; безумовно, тут відразу відчувається нерозуміння науковцем смислу і місця цінностей і мотивів у структурі управлінської компетентності будь-якого фахівця, оскільки завжди цінності визначають мотивацію буття, поведінки та діяльності, у тому числі й управлінської;

2) *когнітивна* – пізнання, що характеризуються формуванням ставлення майбутніх офіцерів до суспільства, громадської системи в цілому, праці, своєї професії, інших людей, до себе, до виконання службових завдань; тут маємо знову методологічний недолік, оскільки «формування ставлення майбутніх офіцерів до суспільства, громадської системи в цілому, праці, своєї професії, інших людей, до себе, до виконання службових завдань» – це не когнітивний компонент компетентності, а ціннісний; пізнання сенсу видів діяльності, в яких формується професійний обов'язок, його особистісний зміст; це відноситься до ціннісного компонента; застосування майбутніми офіцерами психолого-педагогічних знань в організації своєї управлінської діяльності, а також інших людей; а це відноситься до діяльнісного компонента; знання про практичні способи управлінської діяльності офіцерів, з огляду на їхні уявлення про професійний обов'язок;

3) *діяльнісна* – уміння та навички виконувати обов’язки, правові і моральні норми; вміння та навички, необхідні майбутньому офіцеру в побудові правильних взаємовідносин між учасниками управлінської діяльності в колективі; навички, що дозволяють спостерігати за почуттями інших людей, розуміти мотиви їхньої поведінки і вчинків; знання, вміння та навички застосувати доцільні способи і прийоми, стилі управлінської діяльності, практичної реалізації управлінських рішень; знання відносяться не до діяльнісного компонента, а до когнітивного, оскільки знання супроводжують діяльність, тобто спочатку треба знати – що і як робити, а потім на їх формувати та підтримувати практичні навички та вміння, а в ідеалі – практичні здатності;

4) *рефлексивна* – рефлексія системи відносин з управлінською компетентністю офіцера; оцінка ефективності своєї підготовленості у військових ВНЗ до майбутньої соціальної ролі офіцера-управлінця; самоаналіз умов управлінської діяльності; внесення коректив у свою подальшу діяльність із саморозвитку управлінської компетентності; науковцем зміст визначений абсолютно неправильно, оскільки цю компетентність складають об’єктивна самооцінка, самостійність, автономність і професійна суб’єктність; тобто цей компонент, з одного боку, вкрай необхідний у структурі професійної компетентності офіцера, а з іншого – дослідник не усвідомлює зміст цього компонента та усвідомлює місця цього компонента в професійній компетентності офіцера-управлінця;

5) *емоційно-вольова* – морально-ділові та управлінські якості офіцера як управлінця; організаторські та управлінські здібності, що дозволяють формувати сприятливе середовище у військовому колективі; здатність формувати та згуртовувати військовий колектив. Зміст не відповідає назві, оскільки емоційно-вольова сфера – це, насамперед, психологічна і особистісна готовість офіцера до військово-професійної діяльності, а також здатність переносити труднощі військової служби.

Отже, перелічені компетенції в сукупності з утвореними ними взаємозв’язками, на думку дослідника, утворюють таку інтегровану властивість

особистості як управлінська компетентність [41].

Слід зробити кілька зауважень.

По-перше, загальну логіку та ідею структурування управлінської компетентності можна сприйняти.

Але, по-друге, їх смислове та змістовне наповнення, поняттєво-категоріальний апарат містять безліч методологічних і змістовних помилок і упущень. Наприклад, зміст ціннісно-мотиваційного компонента в жодному випадку не містить і не може вмістити знання про сутність управлінської діяльності офіцера, а він містить виключно цінності та мотивацію його майбутньої управлінської діяльності в військах.

Для нас суттєвий інтерес представляє наукове дослідження Т. М. Мацевка, який у структурі управлінської компетентності майбутніх магістрів військового профілю виділив такі основні компоненти:

– *мотиваційний* (потреби кар'єрного зростання, бажання самоствердження);

– *емоційно-вольовий* (гнучкість, врівноваженість, стійкість, терплячість, надійність, наполегливість у реалізації управлінських функцій, дотримання моральних принципів під час ухвалення рішень, адаптивність особистості до умов управлінської діяльності);

– *когнітивний* (загальноуправлінські, психолого-педагогічні, військово-управлінські знання; знання вимог управлінської діяльності на оперативно-тактичному рівні та засвоєння її досвіду);

– *операційно-діяльнісний* (володіння способами, прийомами, вміннями щодо процесу аналізу, синтезу, узагальнення і порівняння отриманої управлінської інформації; володіння управлінськими уміннями і навичками);

– *особистісний компоненти* (самооцінка, прийняття відповідальності за результат своєї управлінської діяльності) [86].

З таким підходом у цілому з певними зауваженнями можна погоджуватися, оскільки його завжди можна вдосконалювати та адаптувати до конкретних військових фахівців, у тому числі й до нашої вибірки.

Водночас, для нашого дослідження важливою є думка В. В. Ягупова і В. І. Свистун, які досить вдало визначають універсальну структуру професійної компетентності будь-якого фахівця, яку можна творчо адаптувати до управлінської компетентності офіцерів як керівників і суб'єктів військового управління, а також вдосконалювати згідно зі гіпотезою нашого дослідження. Це такі мінімально необхідні компоненти управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичного та виховання:

1) *загальнолюдська компетентність*, що включає такі складові: загальнокультурну, моральну, політичну, соціальну, інформаційну, комунікативну, етичну, екологічну, валеологічну;

2) *загальнонаукова* – складається з методологічної, теоретичної, методичної та дослідницької складових;

3) *загальнопрофесійна* – включає загальнопрофесійну, економічну, технічну, правову, психологічну та педагогічну складові;

4) *фахова* – основними компонентами якої є ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, праксеологічний чи операційно-діяльнісний, професійно важливі якості та суб'єктний;

5) *функціональна* – складається зі стратегічної, менеджерської, управлінської діяльності, виконавчої складових;

6) *суб'єктна* – зміст якої складають мотиваційна, аутопсихологічна, регулятивна, адаптивна та навчальна складові [178, с. 6].

Ягуповим В. В. також обґрунтовано зміст поняття «військово-професійна компетентність офіцера запасу» згідно зі вимогами компетентнісного, системного, суб'єктно-діяльнісного та контекстного методологічних підходів як його військово-професійну підготовленість (теоретичну та практичну), здатність (інтелектуальну, діяльнісну та суб'єктну) і готовність (професійну, особистісну, психологічну) до військово-професійної діяльності за обраним військовим фахом. Ним з'ясовано та охарактеризовано такі провідні характеристики військово-професійної компетентності офіцера запасу:

– *багатогранність* (існують багато варіантів її актуалізації в військово-

професійній діяльності – на різних посадах, за різними функціональними обов’язками);

– *багатокомпонентність* (складається з певних, але обов’язково мінімально необхідних компонентів і ситуативних, що зумовлені конкретною посадою офіцера);

– *багатовимірність* (для діагностування її сформованості/розвиненості необхідно чітко виокремити відповідні конкретні критерії і показники оцінювання, за допомогою яких можна з’ясувати зміст сформованості/розвиненості кожного компонента професійної компетентності офіцера);

– *надпредметність і міждисциплінарність* (професійна компетентність офіцера є інтегральним результатом опанування ним військовим фахом і проявляється міжпредметно);

– *різнофункціональність* (вона дає можливість офіцерові обіймати перелік певних посад у військах і силах) [185, с. 27].

Науковцем також обґрунтовано мінімальну кількість компонентів професійної компетентності офіцера. Зокрема, такі:

- ціннісно-мотиваційний;
- інтелектуальний (когнітивний);
- професійний (конкретна сфера військово-професійної діяльності);
- фаховий (спеціалізація у межах військової спеціальності);
- індивідуально-психічний (професійно важливі якості);
- суб’єктний (інтегральний, від сформованості якого залежить актуалізація всіх інших компонентів взагалі та всієї професійної компетентності офіцера, зокрема) [181, с. 325–331].

Таку її структуру вважаємо, практично, методологічно обґрунтованою та водночас і класичною, яку можна творчо конкретизувати та адаптувати до будь-якого військового фахівця, у тому числі й до офіцера – начальника фізичної підготовки та спорту військової частини.

Варто зазначити, що на рівні управління структура управлінської

компетентності фахівця-керівника є схожою для будь-якого менеджера, а вона відрізняється лише специфікою своєї фахової спрямованості. Наприклад, у педагогічній галузі це може бути начальник фізичної підготовки та спорту, тобто його управлінська компетентність має свої специфічні особливості в військово-педагогічному середовищі, які пов'язані зі сферою його насамперед фахової діяльності та специфічним об'єктом управління в військовій частині – фізичною підготовкою та спортом військовослужбовців як військових професіоналів.

З урахуванням особливостей та специфіки його фахової діяльності ефективність виконання ним функціональних обов'язків залежатиме, з одного боку, від сформованості військово-професійної компетентності як військового фахівця, серцевину якої складає фахова компетентність – як фахівця фізичного виховання та спорту в секторі безпеки та оборони держави, а з іншого – їх актуалізація безпосередньо залежить від сформованості інтегрованої їх складової – організаційно-управлінської. Наприклад, науковці так визначають організаційну компетентність начальників фізичної підготовки та спорту військових частин: «це сукупність певних їх компонентів професійної діяльності, які характеризують оптимальний рівень організаційної підготовленості, здатності та готовності до реалізації своїх посадових компетенцій як менеджерів фізичного виховання та спорту в військових частинах, тобто це, з одного боку, їх основні організаційні функції в військовій частині щодо організації фізичної підготовки та спорту з особовим складом та, з іншого – їх здатність і готовність до реалізації цих посадових компетенцій» [14, с. 689].

Саме тому успішна діяльність офіцерів – начальників фізичної підготовки та спорту військових частин можлива лише за сформованості управлінської компетентності, в якій здатність до самостійного та свідомого виконання функціональних обов'язків як менеджера фізичного виховання та спорту військовослужбовців поєднується з його професійно важливими якостями та організаційною компетентністю.

Здійснений аналіз результатів наукових досліджень та їх узагальнення,

врахування вимог сучасних методологічних підходів до розуміння та визначення структури професійної компетентності фахівців у різних видах професійної діяльності, сутності та структури готовності фахівця до неї, а також врахування специфіки та особливостей формування та прояву компетентності в умовах військово-професійної діяльності дають змогу визначити структуру управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військової частини.

Водночас на основі аналізу та узагальнення наукових джерел науковців щодо змісту управлінської компетентності керівників з'ясували, що її щодо начальників фізичної підготовки і спорту військових частин доцільно сприймати та обґрунтовувати як їх інтегральне професійно важливе психічне утворення в складі військово-професійної компетентності, яке виражається в їх здатності та готовності реалізовувати управлінську компетентність у процесі професійної діяльності, а управлінська функція в поряд з організаційною є для них головними функціями в їх військово-професійній діяльності в військовій частині, що проявляється в ефективному управлінні фізичною підготовкою та спортом військовослужбовців у військовій частині.

Отже, з урахуванням вищевикладених методологічних положень і теоретичних наших обґрунтувань **структура управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин** складається в нашому дослідженні з таких компонентів:

– *ціннісно-мотиваційного компонента* (сполучення змістовних цінностей військової служби з мотивами, потребами, бажаннями для вирішення завдань управлінської діяльності, кар'єрного зростання, управлінського самоствердження на основі позитивного ставлення як до військово-професійної діяльності, так і до своєї фахової діяльності як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у ЗС України);

– *когнітивного* (містить загальноуправлінські, психолого-педагогічні та фахові знання управлінського спрямування, обізнаність офіцера про зміст, умови та особливості реалізації своєї управлінської компетенції як суб'єкта управління

в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у ЗС України);

– *емоційно-вольового* (містить самоорганізованість, стійку емоційно-вольову врівноваженість і сформовані вольові якості як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у ЗС України);

– *функціонально-діяльнісного* (містить управлінські навички, вміння та здатності як суб'єкта військового управління, які проявляються в застосуванні доцільних способів, прийомів і стилів управлінської діяльності для практичної реалізації управлінських рішень і посадових компетенцій у сфері управління фізичним вихованням і спортом військовослужбовців у військових частинах);

– *суб'єктного* (містить необхідні професійно важливі суб'єктні якості та прояви офіцера-управлінця, зокрема, рефлексивність, об'єктивна самооцінка як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у ЗС України).

Отже, *управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в ЗС України є їх професійно важливим психічним утворенням*, яке складається з їх теоретичної та практичної видів управлінської підготовленості, управлінських навичок, умінь, здатностей, а також особистісної (суб'єктної), професійної та психологічної готовності до реалізації своєї управлінської компетенції як організатора фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах.

З'ясовано, що зміст їх управлінської компетентності має бути скорельований з основними організаційно-управлінськими компетенціями в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військовій частині як суб'єктами управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у ЗС України.

Обґрунтовано на основі вимог системного, контекстного, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів структуру управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військових частин, яка містить ціннісно-мотиваційний, емоційно-вольовий, когнітивний, функціонально-діяльнісний і суб'єктний

КОМПОНЕНТИ.

Висновки до першого розділу

Аналіз, узагальнення та конкретизація результатів наукових досліджень і педагогічної літератури з проблеми дисертаційного дослідження дали змогу сформулювати висновки.

1. З'ясовано, що, по-перше, проблема формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України як майбутніх організаторів фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах є актуальною проблемою професійної педагогіки; по-друге, вона у професійній педагогіці, практично, не досліджена.

Доведено, що поняття «управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України» є важливим компонентом їх військово-професійної та фахової видів компетентності як суб'єкта військового управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військовій частині, що містить сукупність їх управлінських цінностей і мотивацій, знань, умінь і навичок, професійно важливих управлінських якостей щодо збирання та аналізу інформації стосовно фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військовій частині, прийняття управлінських рішень в умовах мирного та воєнного часу й, відповідно, їх реалізація.

З'ясовано, що метою їх управлінської діяльності є успішне вирішення основних завдань фізичного виховання військовослужбовців у військовій частині.

2. Обґрунтовано на провідних ідеях і принципах системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України зміст їх управлінської компетентності як суб'єктів військового управління в сфері фізичного виховання

та спорту військовослужбовців як їх професійно важливе психічне утворення, що складається зі сукупності ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб'єктного компонентів, що містять управлінські цінності та мотивацію, знання, навички, уміння, професійно-важливі якості, відповідальність та автономність щодо управління фізичним вихованням і спортом військовослужбовців у військовій частині.

3. Обґрунтовано сутність управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України, що полягає в їх суб'єктній, професійній і фаховій здатності та готовності до управлінської діяльності як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у ЗС України.

4. Визначено структуру управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин, яка складається зі таких компонентів:

– ціннісно-мотиваційного (цінності та мотиви військової служби, які безпосередньо пов'язані з потребами, бажаннями вирішення завдань управлінської діяльності, кар'єрного зростання, самоствердження на основі позитивного ставлення як до військово-професійної діяльності, так і до своєї фахової діяльності як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців);

– когнітивного (загальноуправлінські, психолого-педагогічні та фахові знання управлінського спрямування, обізнаність про зміст, умови та особливості реалізації управлінської компетенції як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців);

– емоційно-вольового (самоорганізованість, стійка емоційно-вольова рівноваженість і вольові якості як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців);

– функціонально-діяльнісного (управлінські здатності, які проявляються в навичках, уміннях і здатності застосувати доцільні способи, прийоми та стилі управлінської діяльності для практичної реалізації управлінських рішень і

посадових компетенцій у сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військовій частині);

– суб'єктного (професійно важливі суб'єктні якості та прояви офіцера як управлінця, зокрема, рефлексивність, об'єктивна самооцінка як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців).

Основні результати розділу опубліковані у наукових працях автора [167], [171], [172], [174].

РОЗДІЛ 2
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ
ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І
СПОРТУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У другому розділі «Педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України» вирішено низку дослідницьких завдань, які склали теоретичну підвалину досягнення мети дисертаційного дослідження та підготували теоретичні передумови для експериментального дослідження. Зокрема, це такі дослідницькі завдання:

– розроблено загальну методику дисертаційного дослідження щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України в процесі професійно-педагогічної підготовки в системі вищої військової освіти;

– обґрунтовано педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України в системі вищої військової освіти;

– здійснено педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в процесі професійно-педагогічної підготовки в системі вищої військової освіти;

– удосконалено методику формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України у процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ;

– конкретизовано, удосконалено та охарактеризовано критерії та показники оцінювання сформованості їх управлінської компетентності як результат упровадження у систему військової освіти обґрунтованих нами відповідних педагогічних умов.

2.1. Загальна методика дисертаційного дослідження

Загальна логіка та методика дисертаційного дослідження визначені згідно зі вимогами та принципами основних методологічних підходів до формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної культури і спорту ЗС України у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти – системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного. Ці методологічні підходи складають підвалину методологію військово-педагогічного дослідження, що представляє «концептуальний виклад його основних принципів і ідей, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної та систематизованої інформації про досліджуванні військово-педагогічні процеси та явища в військовій сфері» [186, с. 29]. Наприклад, у сучасних умовах більшість науково-педагогічних досліджень щодо військово-педагогічних проблем і проблемних ситуацій проводяться згідно з вимогами таких сучасних методологічних підходів як аксіологічний, системний, компетентнісний, контекстний, андрагогічний і суб'єктно-діяльнісний. Вони відповідають вимогам часу, дають можливість досліджувати різні військово-педагогічні явища та процеси системно з урахуванням специфіки військово-професійної діяльності військовослужбовців як суб'єктів екстремального виду діяльності. Такий вид діяльності безпосередньо передбачає сформованість управлінської компетентності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління, кожен офіцер в першу чергу є управлінцем, потім – військовим педагогом, реалізації цих функцій сприяє його лідерська поведінка та діяльність. Ці основні методологічні положення визначили мету дисертаційного дослідження щодо вирішення наукового завдання – формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної культури і спорту військових частин у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ.

Метою дослідження нами визначено обґрунтування та експериментальна перевірка професійно орієнтованої моделі формування управлінської

компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в системі військової освіти. Для її досягнення необхідно здійснити низку наукових пошуків, які мають представити логічну послідовність науково-дослідницьких заходів.

У відповідності до мети нами було визначено **завдання дослідження**.

Перше завдання – проаналізувати педагогічну теорію та практику формування управлінської компетентності майбутніх фахівців та обґрунтувати поняттєво-категоріальний апарат дослідження. Основні наукові зусилля були спрямовані на аналіз, систематизацію, узагальнення та конкретизацію результатів наукових пошуків дослідників щодо розв’язання проблеми формування та розвитку управлінської компетентності різних фахівців, у тому числі й безпосередньо майбутніх офіцерів. У результаті організації таких дослідницьких заходів було обґрунтовано поняттєво-категоріальний апарат дисертаційного дослідження, що здійснено шляхом уточнення та конкретизації насамперед поняття «управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України».

Друге завдання – обґрунтувати педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. У результаті узагальнення педагогічного досвіду щодо формування управлінської компетентності фахівців, з’ясування сучасного стану її сформованості в майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України, вивчення змісту їх управлінської підготовки в ВВНЗ як менеджерів фізичного виховання та спорту в військових частинах були конкретизовані такі педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України:

– педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України як організаційно-педагогічна умова;

– формування управлінської стресостійкості як суб'єкта управління у сфері фізичного виховання та спорту у ЗС України;

– розроблення авторської методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

– удосконалення критеріїв і показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України

Третє завдання – здійснити педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ та удосконалити методику її формування у процесі вивчення професійно орієнтованих і фахових дисциплін.

Основним методом дослідження, що використовується для досягнення мети дисертаційного дослідження є метод педагогічного моделювання, який є основною організаційно-педагогічною умовою формування управлінської компетентності студентів у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. Ця умова переважно має організаційний характер, оскільки дає цілісне уявлення про організацію її формування в ВВНЗ, чітко демонструє основні педагогічні аспекти – цільово-методологічний, змістовний, суб'єктний, методичний і результативний. Власне їх системний і водночас контекстний аналіз, узагальнення, з'ясування зв'язків і взаємозв'язків між ними дають можливість уточнити та водночас конкретизувати інші педагогічні умови, якими доцільно вдосконалювати педагогічну систему ВВНЗ для формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін

А методичним інструментарієм її реалізації визначено удосконалену методику формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Отже, власне вирішення цього наукового дослідницького завдання сприяє реалізації моделі її формування. Основна ідея методики – надати методичним заходам формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ власне управлінського спрямування, оскільки весь парадокс полягає у тому, що вони вивчають достатньо багато дисциплін управлінського спрямування, але їм бракує сконцентрованості уваги власне на їх майбутній організаційно-управлінській діяльності як суб'єктів військового управління в військових частинах.

Четверте завдання – уточнити критерії та показники оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України. Вирішення цього завдання дає можливість вирішити такі завдання:

по-перше, з'ясувати реальний стан сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ;

по-друге, визначити позитивний вплив педагогічного моделювання на її формування;

по-третє, вносити певні корективи за результатами педагогічного діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процес професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ після педагогічного формувального експерименту.

Після здійсненого аналізу досліджень і підходів до розуміння та визначення структури компетентності, сутності та структури готовності фахівця до неї, а також з урахуванням особливостей формування та прояву компетентності в умовах військово-

професійної діяльності дало змогу визначити структуру управлінської компетентності майбутніх НФПіС [169], на основі якої визначаємо критерії та показники діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України [168, с. 55].

Основні критерії визначено відповідно до основних компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України.

П'яте завдання – експериментально перевірити педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України та здійснити статистичний аналіз отриманих експериментальних результатів.

Для досягнення мети та розв'язання вищевикладених завдань дослідження використано відповідні **дослідницькі методи**.

Теоретичні методи:

– аналіз, синтез, узагальнення та конкретизація вітчизняних і зарубіжних наукових і науково-педагогічних джерел, а також нормативно-правової бази з проблеми дисертаційного дослідження – для з'ясування стану дослідженості проблеми дисертації відповідно до її предмета та дослідницьких завдань;

– синтез, узагальнення, систематизація та конкретизація наукових напрацювань дослідників з проблеми управлінської підготовки фахівців взагалі та майбутніх офіцерів, зокрема, – для визначення сутності поняття «управлінська компетентність», проектування основних компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України та для вдосконалення критеріїв і показників діагностування сформованості управлінської компетентності офіцерів майбутніх – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин згідно зі гіпотезою дисертаційного дослідження;

– структурно-функціональний і порівняльно-аналітичний методи – для систематизації напрацювань із теми дисертаційного дослідження з метою

структурування основних компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України;

– педагогічне моделювання і структурно-функціональний аналіз – для побудови педагогічної моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ і чіткого виокремлення її блоків згідно зі основними його функціями та призначеннями в процесі формування управлінської компетентності.

Емпіричні методи – анкетування, опитування, тестування та самооцінювання – для визначення окремих проблем і проблемних ситуацій щодо сучасного стану сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин, з’ясування їх думок, проблем і ставлень як до управлінської компетентності взагалі, так і до її формування як у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі набуття ними професійно-педагогічної освіти у ВВНЗ.

Педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи):

– для експериментальної перевірки результативності педагогічних умов формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України у процесі набуття ними професійно-педагогічної освіти у ВВНЗ;

– констатувальний експеримент, який був використаний нами для з’ясування стану досліджуваного явища – сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин взагалі та її компонентів, зокрема, які є предметом нашого військово-педагогічного дослідження; з цією метою нами здійснено діагностування предмета військово-педагогічного дослідження – сформованості управлінської компетентності курсантів як майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин, що необхідне для підготовки та організації формувального експерименту та вимірювання його результатів.

Статистичні методи. За їх допомогою проаналізовано емпіричний матеріал, який був зібраний етапі констатувального експерименту; отримані результати були додатково уточнені використанням методів спостереження, анкетування, тестування, аналізу тощо; у результаті цього етапу нами підсумково уточнено та чітко сформульовано проблемну ситуацію дисертаційного дослідження – необхідно цілеспрямовано формувати управлінську компетентність у курсантів як майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі вивчення ними професійно-орієнтованих і фахових навчальних дисциплін для вирішення виокремлених суперечностей, які мають місце в її цілеспрямованому формуванні;

– формувальний – був спрямований на експериментальне підтвердження досліджуваного військово-педагогічного явища – цілеспрямовано формувати управлінську компетентність у курсантів як майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі вивчення професійно-орієнтованих і фахових навчальних дисциплін шляхом упровадження обґрунтованих нами відповідних педагогічних умов.

З цією метою нами проведено експериментальні заходи з курсантами шляхом упровадження у навчально-виховний процес їх управлінської підготовки в ВВНЗ незалежних змінних – педагогічних умов її формування згідно зі гіпотезою експериментального дослідження.

Проведено проміжні зрізи сформованості основних компонентів управлінської компетентності в учасників формувального експерименту згідно зі заздалегідь визначеними критеріями і показниками діагностування їх сформованості.

Вихідний (підсумковий) контроль сформованості управлінської компетентності тощо в ЕГ після проведення формувального експерименту.

Статистичні – методи математичної статистики – критерій Вілкоксона, що застосовувався для опрацювання отриманих статистичних даних педагогічного експерименту та відповідно підтвердження/спростування статистичної/наукової гіпотези дослідження.

Організація педагогічного дослідження. Воно проводилося впродовж 2019–

2023 рр. та охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

На першому – *аналітико-констатувальному* – етапі (2019) здійснено такі дослідницькі дії та заходи:

- проаналізовано та узагальнено наукові та зокрема науково-педагогічні джерела щодо досліджуваного наукового завдання;

- визначено об'єкт, предмет, гіпотезу, мету, завдання і програму науково-педагогічного дослідження на основі порівняльного аналізу, систематизації, узагальнення та конкретизації відомих концепцій і наукових теорій;

- обґрунтовано шляхом уточнення та конкретизації поняттєво-категоріальний апарат щодо теми науково-педагогічного дослідження;

- визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ;

- визначено методи педагогічного дослідження – теоретичні, емпіричні, експериментальні, статистичні та з'ясовано суперечності в формуванні управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ;

- виокремлено та удосконалено критерії та показники діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин.

Основні методи дослідження на цьому етапі такі:

- теоретичний аналіз, синтез, узагальнення, класифікація та літературних джерел і педагогічної практики та конкретизація отриманих наукових результатів;

- анкетування.

На другому – *дослідно-експериментальному* – етапі (2019–2022) вирішено такі дослідницькі завдання:

- обґрунтовано педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в процесі професійно-педагогічної підготовки з урахуванням результатів інших дослідників,

зокрема дослідників проблеми фізичного виховання;

– спроектовано професійно-орієнтовану модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України з урахуванням результатів інших дослідників, зокрема дослідників проблеми фізичного виховання;

– удосконалено та конкретизовано методику формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України з урахуванням, з одного боку, змісту їх військово-професійної підготовки як суб'єктів військового управління, а з іншого – специфіки їх організаційно-управлінської діяльності в військовій частині як менеджерів фізичного виховання різних категорій військовослужбовців;

– виокремлено, конкретизовано та наповнено новими показниками критерії діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у результаті реалізації відповідних педагогічних умов її формування;

– проведено формувальний педагогічний експеримент, до якого залучалися курсанти старших курсів НУОУ;

– здійснено статистичний аналіз експериментальних даних щодо впливу відповідних педагогічних умов на формування їх управлінської компетентності у ВВНЗ, що нами здійснено для підтвердження статистичної достовірності отриманих експериментальних результатів; з цією метою звернулися до непараметричних методів математичної статистики, зокрема до критерію Вілкоксона, який призначений для визначення напрямку зсуву у значеннях досліджуваної ознаки у двох вибірках; він дає можливість визначити, чи змінюються значення змінної при переході від одного виміру до іншого в бік поліпшення або бік погіршення, а також визначити інтенсивність зрушень у нашому дослідженні.

На третьому – *узагальнювальному* – етапі (2022–2023) здійснено такі дослідницькі заходи:

– дано наукову інтерпретацію отриманих теоретичних та експериментальних

результатів дослідження та здійснено їх оформлення;

- розроблено методичні рекомендації щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в їх професійно-педагогічну підготовку в системі військової освіти;

- сформульовано загальні висновки за отриманими результатами дослідження щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

- визначено перспективи подальших наукових досліджень;

- здійснено впровадження результатів дисертації у наукову та освітню діяльність ВВНЗ.

Вірогідність результатів дослідження забезпечено такими дослідницькими заходами:

- методологічною і теоретичною обґрунтованістю основних положень дисертаційного дослідження; зокрема, це забезпечено з дотриманням провідних ідей і вимог системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в їх професійно-педагогічну підготовку в системі військової освіти;

- відповідністю методів дослідження його меті й завданням; для цього системно, контекстно та послідовно використано комплекс методів педагогічного дослідження – теоретичного, емпіричного, експериментального та статистичного, які застосовувалися на відповідних етапах дисертаційного дослідження;

- кількісним і якісним аналізом теоретичного, емпіричного та експериментального матеріалу; зокрема, з цією метою використовували непараметричний метод математичної статистики – критерію Вілкоксона, який призначений для визначення напрямку зсуву у значеннях досліджуваної ознаки у двох вибірках;

- обговоренням отриманих результатів на наукових заходах; зокрема вони доповідалися та обговорювалися на конференціях різного рівня;

– упровадженням у педагогічну практику та освітній процес основних результатів дослідження.

2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ

Для визначення організаційно-педагогічних умов, які впливають на формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту використали метод експертного оцінювання. Науковці розуміють під методом експертного оцінювання «способи та прийоми прогнозування та оцінювання професіоналами – експертами певних результатів діяльності, у тому числі й наукових, а також майбутніх результатів діяльності на основі їх прогнозів. При застосуванні методу експертного оцінювання проводиться опитування спеціальної групи експертів з метою визначення певних змінних величин – критеріїв оцінювання, необхідних для діагностування досліджуваного проблемного питання, на яке ні наука, ні практика не дає однозначної відповіді. До складу експертів слід включати професіоналів з різними типами мислення – образного і словесно-логічного, теоретичного і практичного, творчого та нешаблонного, що сприяє успішному розв’язанню проблеми експертизи» [186, с. 182].

Для забезпечення ефективного застосування цього методу експертів вибрали за такими критеріями:

– достатньо обізнаних з проблемою дисертаційного дослідження експертів, які мають високий рівень загальної, військово-професійної та фахової (у галузі фізичного виховання військовослужбовців) видів ерудиції;

– висока військово-професійна, педагогічна і фахова компетентність;

– достатній практичний досвід військово-професійної діяльності, у тому числі й у сфері фізичної культури та спорту військовослужбовців;

– здатність давати чіткі, повні та об'єктивні відповіді на проблемні питання у галузі фізичної культури та спорту військовослужбовців.

Крім того, експерт не має бути зацікавленим у тому чи іншому варіанті вирішення поставленої перед ним проблеми.

Отже, експертів підбирали за ознакою їх формального професійного статусу – посади, наукового ступеня, стажу військово-професійної діяльності, фахової компетентності, віку та ін. Такий підбір сприяло тому, що в групу експертів потрапили тільки високопрофесійні, з достатнім практичним фаховим досвідом діяльності у сфері фізичної культури та спорту військовослужбовці – спеціалісти-професіонали.

Для досягнення мети використання методу експертного оцінювання дотримувалися таких вимог:

- 1) чітке визначення мети і завдань експертного оцінювання згідно зі метою нашого дисертаційного дослідження;
- 2) відбір достатньо професійно компетентних незалежних експертів у сфері фізичної культури та спорту військовослужбовців, здатних винести достатньо об'єктивну експертну оцінку;
- 3) можливість обговорення проблемного питання в групі експертів;
- 4) надання учасникам експертизи на кожному наступному етапі результатів і висновків попереднього етапу, що дає змогу зробити певні висновки, які поділяють більшість експертів;
- 5) вибір оптимально підходящих методів оброблення висновків експертів;
- 6) чітке та однозначне формулювання підсумкових висновків роботи експертної групи.

Залучені нами експерти мали висловити свою думку щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів у сфері фізичної культури та спорту військовослужбовців. На першому етапі до опитування за методом переваг залучили 24 фахівців, основними критеріями включення слугували такі:

- фахова освіта;
- стаж військової служби;

- стаж проходження служби на посаді фахівця;
- рівень військової освіти;
- високий рівень військово-професійної компетентності.

Алгоритм роботи по експертному оцінюванню передбачав на етапі формування експертної групи проведення опитування, в ході якого претендентам був представлений перелік питань для визначення їх рівня компетентності. Лише за умов високої оцінки рівня своєї компетентності експерти запрошувалися до участі в науковому дослідженні. Таким чином нами було вирішено проблему формування експертної групи у складі 10 експертів.

Стаж військової служби експертів, які прийняли участь в опитуванні коливався у межах від 16 до 27 років, й був розподілений за нормальним законом (рис. 2.1). Стаж військової служби експертів представлений у вигляді середнього й стандартного відхилення і становить $22,0 \pm 3,3$ років.

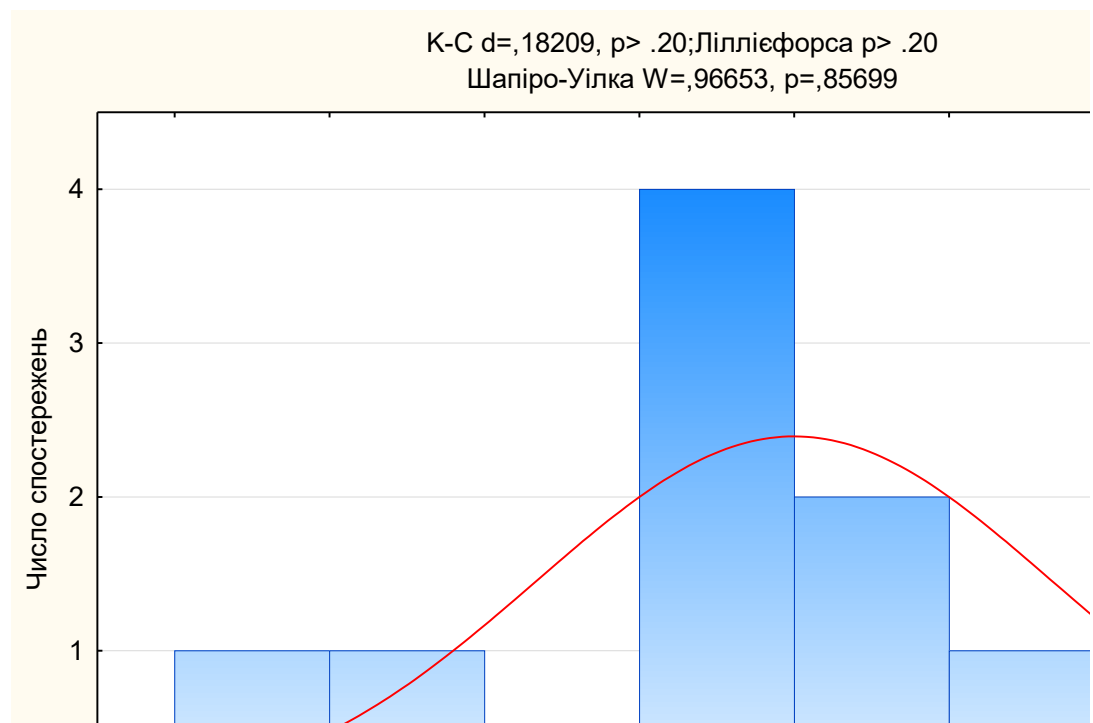

Рис. 2.1. Перевірка гіпотези про нормальний закон розподілу експертів за стажем військової служби, (n = 10)

Досвід роботи експертів на посаді фахівця фізичної підготовки ЗС України коливався у межах від 11 до 26 років, й був розподілений за нормальним законом

(рис. 2.2). Стаж роботи експертів на займаній посаді представлений у вигляді середнього й стандартного відхилення і становить $19,6 \pm 4,5$ років.

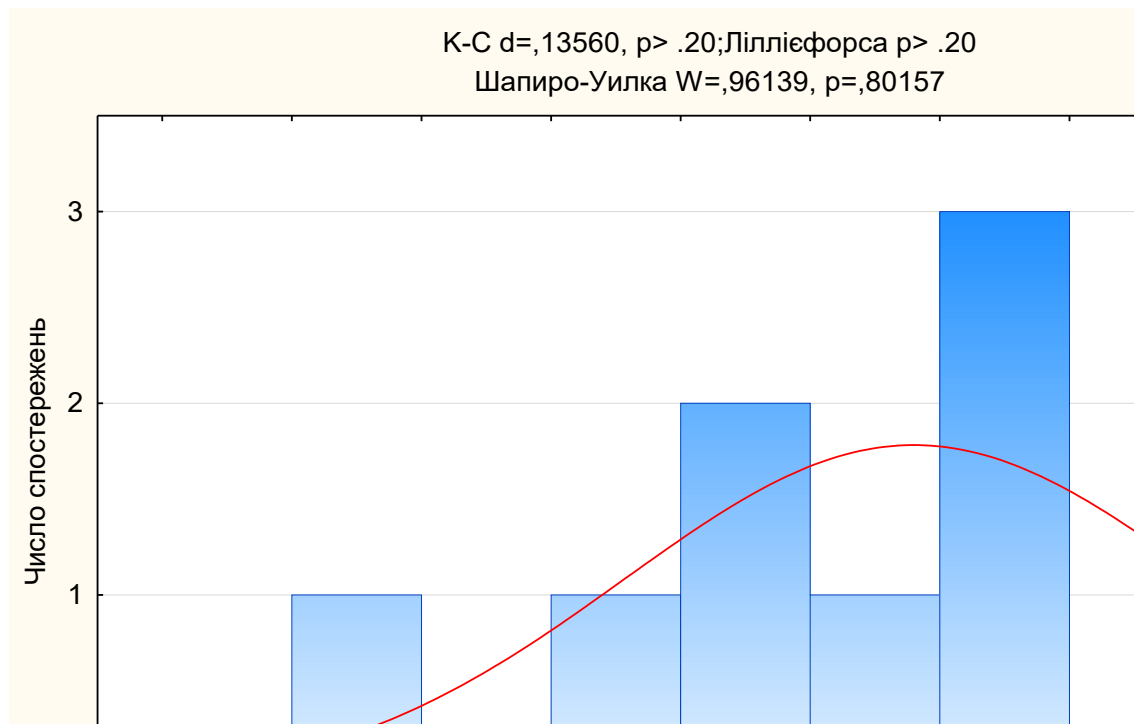

Рис. 2.2. Перевірка гіпотези про нормальний закон розподілу експертів за перебуванням на посаді фахівця фізичної підготовки ЗС України, (n = 10)

Основним завданням на основі отриманої від експертів інформації було ранжування (впорядкування, розміщення в порядку зростання чи спадання) чинників – педагогічних умов, які найбільш впливають на формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України в процесі їх професійно-педагогічної підготовки.

Для цього використовували цільовий експертний аналіз, що ґрунтується на результатах експертного оцінювання та здійснюється у декілька етапів.

1. Визначення мети експертного дослідження.
2. З'ясування необхідного кількісного та якісного складу групи експертів.
3. Створення групи експертів.
4. Визначення способів, прийомів і засобів опитування експертів.
5. Складання програми обстеження та анкети експертного опитування.
6. Проведення опитування експертів.

7. Зведення, групування та аналіз отриманої від експертів експертної інформації.

8. Узагальнення результатів експертизи і розроблення можливих варіантів рішень для досягнення поставленої мети експертного оцінювання.

Використали індивідуальний метод експертного оцінювання, а збір думок експертів – фахівців фізичної підготовки ЗС України здійснювали шляхом анкетного опитування.

Наступний етап передбачав методом переваг визначення в експертному листі найбільш вагомій педагогічній умові (фактори), кількість факторів 13. Оцінювання експертами відбувалося за 10-бальною шкалою з присвоєнням рангового номеру, де 1 бал вказував на низьку згоду експерта з номером чинника, а 10 – на його максимальній згоді. Якщо експерт признає декілька чинників рівносильними, то їм присвоюється однаковий ранговий номер. На основі даних анкетного опитування була побудована узагальнена матриця рангів, яка представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Узагальнена матриця рангів анкетного опитування

Ф / Е	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Сума рангів	d	d ²
x ₁	13	10,5	13	11,5	10,5	12	11,5	13	12,5	9	116,5	46,5	2162,2
x ₂	8,5	6,5	8	8	9	8	8	10	9,5	6	81,5	11,5	132,2
x ₃	5	6,5	8	4,5	1,5	2	3,5	3,5	2,5	1,5	38,5	-31,5	992,2
x ₄	10	12,5	10,5	11,5	12,5	12	10	11,5	9,5	11,5	111,5	41,5	1722,2
x ₅	5	6,5	5,5	4,5	4	8	5,5	7	6,5	6	58,5	-11,5	132,2
x ₆	5	1,5	1,5	1,5	4	2	1,5	3,5	2,5	3	26	-44	1936
x ₇	12	10,5	10,5	13	12,5	10	13	11,5	12,5	11,5	117	47	2209
x ₈	5	1,5	5,5	4,5	4	2	1,5	3,5	4,5	4	36	-34	1156
x ₉	8,5	6,5	3,5	8	7	8	8	3,5	6,5	11,5	71	1	1
x ₁₀	5	6,5	8	8	7	5	5,5	7	4,5	6	62,5	-7,5	56,25
x ₁₁	1	3	1,5	1,5	1,5	5	3,5	1	1	1,5	20,5	-49,5	2450,2
x ₁₂	2	6,5	3,5	4,5	7	5	8	7	9,5	8	61	-9	81
x ₁₃	11	12,5	12	10	10,5	12	11,5	9	9,5	11,5	109,5	39,5	1560,2
Σ	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91	910		14591

Примітки: Ф-чинники x₁-x₁₃ (педагогічні умови); Е-експерти (1-10)

$$d = \sum x_{ij} - \frac{\sum \sum x_{ij}}{n} = \sum x_{ij} - 70 \quad (2.1)$$

Перевірка побудови матриці здійснювалася на основі контрольної суми, яка вираховується за формулою (2.2):

$$\sum x_{ij} = \frac{(1+n)n}{2} = \frac{(1+13)13}{2} = 91 \quad (2.2)$$

Отримана сума по рядах матриці рівна між собою і контрольною сумою, що вказує на правильність побудованої матриці.

У випадку, коли виявлені зв'язні ранги потрібно визначити однакові значення рангів в оцінках одного експерта, то для цього використали коефіцієнт конкордації Кендалла. Здійснили відповідні розрахунки за формулами (2.3–2.4):

$$W = \frac{S}{\frac{1}{12} \cdot m^2 (n^3 - n) - m \sum T_i}, \quad (2.3)$$

де: S=14591, n=13, m=10

$$T_i = \frac{1}{12} \sum (t_i^3 - t_i), \quad (2.4)$$

де: T_i – кількість зв'язок (видів елементів, які повторюються) в оцінках i -го експерта;

t_i – кількість елементів в l -й зв'язці для i -го експерта (кількість елементів, які повторюються).

$$T_1 = [(2^3-2)+(5^3-5)]/12=10,5;$$

$$T_2 = [(2^3-2)+(6^3-6)+(2^3-2)+(2^3-2)]/12=19,0;$$

$$T_3 = [(3^3-3)+(2^3-2)+(2^3-2)+(2^3-2)+(2^3-2)]/12=4,0;$$

$$T_4 = [(2^3-2)+(3^3-3)+(4^3-4)+(2^3-2)]/12=8,0;$$

$$T_5 = [(2^3-2)+(2^3-2)+(2^3-2)+(3^3-3)+(3^3-3)]/12=5,5;$$

$$T_6 = [(3^3-3)+(3^3-3)+(3^3-3)+(3^3-3)]/12=8,0;$$

$$T_7 = [(2^3-2)+(3^3-3)+(2^3-2)+(2^3-2)+(2^3-2)]/12=4,0;$$

$$T_8 = [(4^3-4)+(2^3-2)+(3^3-3)]/12=7,5;$$

$$T_9 = [(2^3-2)+(4^3-4)+(2^3-2)+(2^3-2)+(2^3-2)]/12=7,0;$$

$$T_{10} = [(3^3-3)+(2^3-2)+(4^3-4)]/12=7,5;$$

$$\sum T_i = 10,5 + 19 + 4 + 8 + 5,5 + 8 + 4 + 7,5 + 7 + 7,5 = 81,0$$

Після проведеної перевірки нами були узагальнені результати експертного оцінювання. В таблиці 2.2 у порядку зростання представлені результати експертного опитування з наданням пріоритету тим педагогічним умовам, які, на їх думку, мають найбільший вплив на формування їх управлінської компетентності під час професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

Таблиця 2.2.

**Результати експертного опитування
фахівців фізичної підготовки ЗС України (n = 10)**

Педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України	Сума рангів
Цілеспрямоване формування професійно важливих управлінських якостей як майбутнього менеджера фізичної підготовки у військовій частині	20,5
Забезпечення здатності наукових і науково-педагогічних працівників формувати управлінську компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту (далі – ФКіС) під час навчання у ВВНЗ	26,0
Застосування методики поетапного формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС у системі вищої військової освіти	36,0
Систематичне діагностування рівня сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС у системі вищої військової освіти	38,5
Врахування індивідуальних особливостей майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України у процесі навчання у ВВНЗ	58,5
Впровадження індивідуального підходу при формування управлінської компетентності	61,0
Зацікавлення науково-педагогічних працівників здійснювати професійно-педагогічний вплив на майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України	62,5
Застосування компетентнісного підходу щодо формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України	71,0
Врахування функціональних можливостей майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України	81,5
Розроблення авторської методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України	109,5
Формування управлінської стресостійкості, як суб'єкта управління у сфері фізичного виховання та спорту у ЗС України	111,5
Педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України	116,5
Удосконалення критеріїв та показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України	117,0

Експерти виділили чотири головні педагогічні умови, які мають найбільший вплив на формування їх управлінської компетентності під час професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. Це такі:

– розроблення авторської методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

– формування управлінської стресостійкості, як суб’єкта управління у сфері фізичного виховання та спорту у ЗС України;

– педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

– удосконалення критеріїв і показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.

Ці умови, на думку експертів, мають бути основою для формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

Для оцінювання узгодженості думок експертів був розрахований коефіцієнт конкордації Кендалла за формулою (2.5):

$$W = \frac{1459}{\frac{1}{12} \cdot 10^2 (13^3 - 13) - 10 \cdot 81} = 0,84, \quad (2.5)$$

Коефіцієнт конкордації Кендалла складає $W = 0,84$, тобто експертне опитування відбулася, отриманий результат вказує на наявність високого ступеня узгодженості думок експертів щодо проблеми експертизи між собою.

Наступний етап експертного оцінювання передбачав визначення критерію узгодженості Пірсона за такими формулами (2.6–2.7):

$$\chi^2 = \frac{S}{\frac{1}{12}mn(n+1) + \frac{1}{n-1}\sum T_i}, \quad (2.6)$$

$$\chi^2 = \frac{14591}{\frac{1}{12} \cdot 10 \cdot 13 (13+1) + \frac{1}{13-1} \cdot 81} = 100,69, \quad (2.7)$$

Отриманий нами результат χ^2 відповідає табличному значенню для числа ступенів свободи $K = n-1 = 13-1 = 12$ при заданому рівні значимості $\alpha = 0,05$.

Оскільки χ^2 розрахунковий $100,69 \geq$ табличного $(21,02607)$, то $W = 0,84$ - величина не випадкова, а тому отримані результати можуть використовуватися у подальших дослідженнях, зокрема для побудови моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.

Отже, визначені нами *педагогічні умови* дозволяють успішно здійснювати в процесі професійно-педагогічної підготовки формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фізичної культури і спорту ЗС України. Зокрема, це такі умови:

- педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

- формування управлінської стресостійкості, як суб'єкта управління у сфері фізичного виховання та спорту у ЗС України

- розроблення авторської методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

- удосконалення критеріїв і показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.

Таким чином, нині реалізація цих педагогічних умов найбільш актуальна, оскільки, з одного боку, вони являються організаторами та управлінцями в сфері фізичного виховання військовослужбовців, аз іншого – управлінська діяльність офіцерів здійснюється в мінливих умовах російсько-української війни. Результат успішної боротьби ЗС та інших військових формувань України, а також усього українського народу з російським агресором яскраво свідчить про провідну роль управлінського чинника у військовій справі і відповідно демонструє справжню управлінську майстерність українських офіцерів. Водночас суворі реалії російсько-української війни, насамперед її гібридний характер, сучасні західна зброя, найсучасніші інформаційні засоби введення війни орієнтують ЗС України та їх офіцерів на стандарти НАТО як за духом збройної боротьби, так і за

способами застосуванням бойової техніки та озброєння.

Але слід наголошувати про те, що військова справа в бойових умовах потребує офіцерів – лідерів зі високими управлінськими якостями. Науковці слушно наголошують, що «...цілеспрямована управлінська підготовка офіцерів як військових менеджерів зі широким науковим, військово-професійним і управлінським світоглядом, розвинутим творчим практичним мисленням, високою управлінською компетентністю та культурою, здатних і готових ефективно вирішувати весь комплекс управлінських завдань, що стоять перед ними як суб'єктами управління у військових підрозділах і частинах, управлінських структурах, а також постійно нарощувати свій управлінський потенціал і практичний досвід в умовах бурхливого розвитку засобів сучасної збройної боротьби, змін її форм і способів ведення, є актуальною організаційно-управлінською, психологічною та педагогічною проблемою» [187, с. 205].

Отже, по-перше, суворі та жорсткі реалії російсько-української війни чітко вказують на необхідність суттєвого покращення управлінської підготовки майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, на що слід звернути ретельну увагу в процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

По-друге, основна функція майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України – це управлінсько-організаційна як менеджерів фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах.

По-третє, проблема їх управлінської підготовки, на жаль, не має достатнього наукового обґрунтування і, відповідно, необхідні педагогічні дослідження. Одним із таких перспективних напрямів є педагогічне проєктування моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в процесі їх військово-професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ. Таке моделювання у нашому дослідженні реалізує організаційно-педагогічну функцію.

2.3. Педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ

Одним із найпопулярніших методів наукового дослідження у багатьох наукових галузях, у тому числі й безпосередньо й у професійній педагогіці, є метод педагогічного моделювання, який дає можливість спроектувати в спрощеному варіанті, практично, будь-який предмет дослідження. Науковці слушно вважають, що таким перспективним методом у військово-педагогічних дослідженнях є метод педагогічного моделювання. Зокрема, поняття «моделювання» передбачає створення наочної, логічної системи структурних взаємопов'язаних між собою елементів і підсистем, яку в подальшому можна відтворювати, впроваджувати, удосконалювати (із конкретизацією, які сам елементи були оновлені, доопрацьовані, за рахунок чого модель в цілому стала більш ефективною).

Аналіз основних досліджень і публікацій із проблеми управлінської підготовки різних фахівців, у тому числі й безпосередньо й офіцерів, демонструє, що педагогічне моделювання у педагогічній теорії та практиці успіхом використовується у педагогічних дослідженнях. Воно розуміється як «непрямий, опосередкований метод наукового дослідження об'єктів пізнання (безпосереднє вивчення яких з певних причин неможливе, ускладнене чи недоцільне) шляхом дослідження їхніх моделей» [160, с. 393].

Проектуванню педагогічних моделей науковцями приділяється достатня увага, зокрема, це наукові напрацювання М. В. Анісімова [2], М. І. Лазарева [77], Є. О. Лодатка [79], О. П. Мещанінова [87], К. В. Пронтенко [201], А. В. Семенової [139], В. В. Ягупова [216; 152], М. А. Якубовського [193] та ін. Педагогічне моделювання щодо вибірки нашого дослідження знайшло своє відображення в наукових напрацюваннях І. О. Белікова [199], С. Ф. Костіва [70], Д. В. Погребняка [113] та ін.

Науковці слушно наголошують, що «Педагогічне моделювання дає можливість створити модель спеціаліста на основі його компетенцій, обґрунтувати модель професійної компетентності, а також створити модель її формування в процесі набуття професійної освіти» [182, с. 146].

Дослідники T. Campbell, P. S. Oh, M. Maughn, N. Kiriazis і R. Zuwallack присвятили дослідження концептуальним проблемним питанням щодо педагогічного моделювання та визначили її як основну функцію педагогічного процесу, що в результаті впливає на розуміння науково-педагогічної практики та вдосконалення/розвитку досліджуваного об'єкта та предмета в цілому [203].

R. Sierra наголошує, що педагогічна модель представляє теоретичний інструмент цілеспрямованого дослідження в спрощеному вигляді різних педагогічних процесів і явищ, які проєктуються для ідеального відтворення. Він вважає, що така модель є формальною теоретичною конструкцією досліджуваного педагогічного явища, яка відображає певний аспект педагогічного процесу згідно з метою його формування, розвитку і коригування згідно з метою конкретного педагогічного дослідження [225].

Організаційно-педагогічною основою моделі ефективного фізичного виховання студентів, на думку науковців, має стати фізична підготовленість випускників ЗВО до продуктивної професійної діяльності та активного способу життєдіяльності. Для цього має бути така підготовка:

а) теоретична, методична та практична види підготовки, що базуються на навчальній і позакласній роботі загальнозумовленого та професійно-прикладного психофізіологічного та психофізичного оздоровлення, спортивній підготовці, фізичній реабілітації, фізичних вправах в режимі дня;

б) дидактична, яка переважно передбачає використання традиційно популярних серед студентів засобів і методів фізичного виховання та систем фізичних вправ. Зокрема, – це легка атлетика, гімнастика, плавання, спортивні ігри, силові види спорту, фітнес-технології тощо [210, с. 75].

На основі узагальнення наукових джерел можна зауважити такі аспекти педагогічного моделювання:

по-перше, що таке моделювання – це дослідження різних педагогічних явищ і процесів за допомогою проєктування їх моделей;

по-друге, у процесі педагогічного моделювання можна досягти, на думку науковців [152, с. 67], чітких дослідницьких цілей – евристичної, обчислювальної та експериментальної;

по-третє, науковцями педагогічне моделювання використовується для формування та розвитку різних видів компетентності військових фахівців у системі військової освіти [216; 70; 77–79; 87; 113; 139; 152; 187 тощо].

Але водночас наголошуємо, що проблема педагогічного моделювання з досліджуваною нами вибіркою – майбутніми офіцерами та щодо формування у них управлінської компетентності – залишилася поза увагою науковців, що актуалізує необхідність нашого наукового пошуку. «Цінність» педагогічного моделювання полягає у тому, що воно дає можливість досліджувати педагогічні явища на спроектованій моделі для системного дослідження щодо предмета наукового пошуку – педагогічних аспектів формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців з фізичної культури і спорту ЗС України. У нашому дослідженні педагогічне моделювання містить такі етапи:

1) формування чіткого уявлення про проєктування моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, визначення її місця, ролі та функцій у системі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ;

2) отримання структурного уявлення про формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту як інтегрованого та водночас контекстного педагогічного явища, а також про педагогічні аспекти її цілеспрямованого формування в системі їх військово-професійної підготовки – виокремлення її змісту та структури, визначення мети, змісту, методик, технологій, засобів і результату її формування; розроблення та обґрунтування критеріїв і показників діагностування її сформованості;

3) проєктування системних, взаємопов'язаних і водночас послідовних блоків педагогічної моделі формування управлінської компетентності майбутніх

офіцерів – фахівців з фізичної культури і спорту – цільово-методологічного, теоретичного, суб'єкт-суб'єктного, методичного та результативного;

4) розроблення відповідної контекстної професійно орієнтованої моделі:

– на основі теоретичного та емпіричного дослідження щодо предмета дослідження нами встановлено зміст їх управлінської діяльності як фахівців із фізичної культури і спорту в ЗС України, визначено наукові завдання, у тому числі й конкретний предмет моделювання – формування у них управлінської компетентності в процесі професійно-педагогічної підготовки як суб'єктів військового управління в ЗС України;

– визначення основних педагогічних аспектів – цільових, змістовних, суб'єктних, організаційно-методичних і результативних – формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в системі військової освіти, що конкретизується в її змісті, методиках, засобах і основних етапах формування;

– встановлення причинно-наслідкових зв'язків педагогічного моделювання – ефект впровадження контекстної професійно орієнтованої моделі у педагогічний процес Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського щодо формування управлінської компетентності курсантів як майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту в ЗС України.

Отже, під *педагогічним моделюванням щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту* в університеті будемо розуміти цілісну, науково обґрунтовану педагогічну систему, що складається зі відповідних послідовних, але взаємопов'язаних і взаємозумовлених блоків, які послідовно забезпечують її формування, а також і корегування процесу формування, і діагностування її сформованості в процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ.

Отже, перспективність і водночас необхідність застосування педагогічного моделювання в нашому дослідженні полягає, на наше переконання, у тому, що воно створює сприятливі наукові педагогічні організаційні умови для дослідження щодо формування управлінської компетентності майбутніх

офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військових частин у процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ на спроектованій нами моделі, що дає можливість для системного та водночас контекстного дослідження щодо предмета нашого наукового пошуку.

Запропонована нами контекстна професійно орієнтована модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту (рис. 2.3) *реалізує такі функції:*

– *аксіологічну* (формує у майбутніх офіцерів як суб’єктів фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах цінності буття як офіцера та мотивацію сумлінної управлінської діяльності як військового лідера та організатора фізичної підготовки та спорту військовослужбовців у ЗС України);

– *пізнавальну* (спрямована на формування системи управлінських знань як військового фахівця в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у ЗС України);

– *поведінково-діяльнісну* (спрямована на формування управлінських навичок і вмінь, а бажано – управлінських здатностей щодо майбутньої управлінської діяльності в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців; наукового уявлення про соціально-моральні норми, цінності, стандарти управлінської діяльності в процесі реалізації посадових компетенцій як суб’єкта військового управління взагалі та в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців, зокрема);

– *рефлексивну* (спрямована на формування здатності до самооцінювання, самоконтролю та самодетермінації як суб’єкта управлінської діяльності в системі фізичного виховання та спорту військовослужбовців у ЗС України) (*див. додаток А*).

Отже, на основі врахування провідних ідей і принципів системного, контекстного, компетентнісного та суб’єктно-діяльнісного методологічних підходів до формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів власне як фахівців із фізичної культури і спорту пропонуємо контекстну

професійно орієнтовану модель, що складається зі цільово-методологічного, змістовного, суб'єкт-суб'єктного, організаційно-методичного та результативного блоків.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ	Державні вимоги до формування професійної компетентності офіцерів як суб'єктів військового управління		
	ЦІЛЬОВО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ БЛОК		
	МЕТА: формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.		
	Інтегроване наукове завдання: формування основних компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.		
	Методологічні підходи до формування управлінської компетентності – системний, компетентнісний, контекстний і суб'єктно-діяльнісний.		
	ЗМІСТОВНИЙ БЛОК		
	Зміст формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів та її основних компонентів – ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб'єктного. Етапи – військово-професійна підготовка → військово-спеціальна підготовка → управлінська підготовка.		
	СУБ'ЄКТНИЙ БЛОК		
	Науково-педагогічний працівник	→	Курсант як майбутній офіцер
	СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНА ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ		
	ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ БЛОК		
	Методика	Методи	Види навчальних занять
	Основні етапи: ціннісно-мотиваційний; формувальний; завершальний.	словесні (усний виклад навчального матеріалу та його обговорення (<i>розповідь, пояснення, лекція, бесіда, дискусія, групове та семінарське заняття тощо</i>); наочні (<i>показ, ілюстрація, демонстрація</i>); практичні (<i>вправи, практичні заняття, лабораторні та практичні роботи, інструктажі, практика, стажування тощо</i>); самостійна робота (<i>робота з друкованими джерелами, виконання усних, письмових вправ, самостійне тренування, виконання творчих робіт та ін.</i>); педагогічного діагностування: <i>залік, іспит.</i>	лекція, практичне, семінарське та групове заняття, групова вправа, індивідуальне заняття, тактичне (тактико-спеціальне) заняття, самостійна робота, консультація, залік, іспит.
	ДІАГНОСТУВАЛЬНО-РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ БЛОК		
Оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України			
Критерії оцінювання сформованості управлінської компетентності		Рівні	
ціннісно-мотиваційний	управлінсько-діяльнісний		
знаннясвй	індивідуально-психічний		
суб'єктний			
		низький	
		достатній	
		оптимальний	
		прогресивний	
Результат: сформованість управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України			

Рис. 2.3. Контекстна професійно орієнтована модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України

Цільово-методологічний блок моделі містить мету, методологічні підвалини та інтегроване педагогічне завдання щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту в військових частинах.

Мета полягає у цілеспрямованому формуванні управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту в військових частинах в системі військової освіти.

Основне завдання згідно з цією метою – це формування основних компонентів їх управлінської компетентності як професійно важливе психічне утворення, яке практично, забезпечує актуалізацію всієї їх військово-професійної компетентності як суб'єктів військового управління в ЗС України. А їх управлінська компетентність представляє сукупність управлінських знань, умінь, навичок, здатностей, професійно-важливих управлінських якостей, цінностей, мотивації та ставлень до реалізації управлінської компетенції у військово-професійній діяльності в військовій частині, яка увиразнюється в інтегральній єдності ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб'єктного компонентів як суб'єкта військового управління.

Ці компоненти визначені з урахуванням провідних ідей і вимог системного, компетентнісного, контекстного і суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до, з одного боку, її формування в ВВНЗ, а з іншого – їх майбутньої організаційно-управлінської діяльності в військових частинах, що дає можливість враховувати такі аспекти їх управлінської підготовки:

– вікові: курсанти – це майбутні офіцери, тобто дорослі особи, які ще не мають достатнього життєвого досвіду і досвіду військово-професійної діяльності; відповідно їх слід формувати насамперед як суб'єктів військового управління;

– військово-професійні – це майбутні офіцери тактичної ланки управління та відповідно вони мають набути загальні підвалини управлінської діяльності як

офіцера в ЗС України;

– фахові – це майбутні офіцери у сфері фізичного виховання та спорту в ЗС України, тобто їх слід формувати як суб'єктів фахового забезпечення у військових частинах.

Вимоги вищевикладених методологічних підходів дають можливість визначити основні принципи формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як власне фахівців із фізичної культури і спорту в ЗС України:

– принцип суб'єктної спрямованості, тобто стимулювання відповідальності, свідомості й активності в управлінській діяльності;

– принцип науковості та водночас доступності навчального матеріалу, який їм викладається;

– принцип системності та послідовності викладення навчального матеріалу та формування основних компонентів управлінської компетентності в процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ;

– принцип наочності та дохідливості викладення навчального матеріалу, що вивчається;

– принцип контекстності – військово-професійної та фахової спрямованості їх управлінської підготовки тощо, тобто творче поєднання військово-професійного та фахового аспектів їх військово-професійного буття як суб'єктів управління.

Особливо слід підкреслювати той факт, що спроектована нами модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки має контекстний характер, оскільки, з одного боку, безпосередньо стосується їх управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців, а з іншого – передбачає формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління. Наприклад, К. В. Пронтенко слушно наголошує на тому, що сучасна бойова діяльність військовослужбовців ЗС України відбувається в екстремальних умовах зовнішнього середовища за

наявності таких несприятливих чинників бойової діяльності:

- постійне перебування військовослужбовців у стані нервової і фізичної напруженості, втоми і стресу;
- низька рухова активність під час довготривалого перебування в умовах обмеженого простору (блокпости, бліндажі, бойова техніка);
- перенесення на собі значної ваги (зброя, спорядження, боєприпаси, поранені);
- необхідність діяти вночі, за будь-якої погоди і на будь-якій місцевості; не регламентованість рухового режиму тощо [120].

Безумовно ці аспекти мають бути безпосередньо враховані як в змісті, так і особливо в методиці формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців.

Змістовний блок моделі містить зміст управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, в якому враховані сучасні досягнення у галузях різних наук, військової справи та освіти, зокрема, фізичного виховання та спорту військовослужбовців, а також моделі професійної діяльності сучасного офіцера як військового лідера та суб'єкта військового управління.

Зміст військово-професійної, фахової та управлінської видів підготовки має бути безпосередньо спрямованим на формування основних складових їх управлінської компетентності з урахуванням такого факту, наприклад, що під впливом несприятливих чинників середовища показники працездатності у військовослужбовців із високою фізичною підготовленістю знижуються на 20 %, а з низькою – на 40–50 % [205, с. 61]. Відповідно, високий рівень фізичної підготовленості суттєво зменшує їх фізичну виснаженість і сприяє як зміцненню організму, так і бойової здатності.

Наприклад, С. В. Вечерок зазначає, що тривале перебування особового складу на техніці у процесі проведення тривалих маршів на бойових і транспортних засобах (наприклад, у БМП, БТР, БРДМ та ін.) негативно впливає

на фізичний стан військовослужбовців і знижує їх бойову працездатність. Відповідно, це потребує підвищеної фізичної стійкості особового складу, наприклад, до закачування, до перенесення тривалих статичних навантажень, інших несприятливих чинників та обставин військово-професійної, у тому числі й бойової діяльності [35].

У зв'язку з цим професійну витривалість офіцерів Н. Б. Вербін [28], С. Ф. Костів [65], Д. Г. Оленев [222] та низка інших науковців обґрунтовують як професійно важливу фізичну якість, яка є невід'ємним елементом їх професійно важливих якостей як військових професіоналів і суб'єктів військового управління. Ці якості забезпечують успішність військово-професійної діяльності в цілому в складних і непередбачуваних бойових умовах шляхом подолання втоми, стресу, напруженості та несприятливих бойових обставин управлінської діяльності. А для цього зміст формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту в системі військової освіти має охоплювати всі компоненти їх управлінської діяльності. Зокрема, такі:

– ціннісно-мотиваційний (сполучення цінностей військової служби з мотивами, потребами, бажаннями для вирішення завдань управлінської діяльності, кар'єрного зростання, самоствердження як офіцера та фахівця фізичного виховання та спорту в ЗС України);

– когнітивний (характеризує загальноуправлінські, психолого-педагогічні та фахові знання, обізнаність офіцера про зміст, умови та особливості реалізації управлінської функції в військовій частині);

– емоційно-вольовий (визначається самоорганізацією, стійкою емоційною рівноваженістю та розвиненими вольовими якостями як офіцера та управлінця у військовій сфері);

– функціонально-діяльнісний (характеризує управлінські здатності офіцера в застосуванні доцільних способів, прийомів і стилів управлінської діяльності для практичної реалізації управлінських рішень і посадових компетенцій);

– суб’єктний (сполучення важливих індивідуально-психічних, професійно важливих і суб’єктних характеристик офіцера-управлінця, що впливають на якість реалізації управлінської функції; рефлексивність, що забезпечує свідомий контроль результатів, корегування своєї діяльності та формування індивідуального її стилю).

Відповідно, коли у змісті формування цих компонентів недостатньо враховано управлінський аспект їх фахової діяльності, то доцільно запропонувати їм певний авторський спецкурс із відповідною тематикою.

Суб’єктний блок. Реалізація змісту їх управлінської підготовки та відповідно досягнення мети формування управлінської компетентності як майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту насамперед залежить від актуалізації суб’єктного чинника сумлінної діяльності як викладачів, так і курсантів на навчальних заняттях, стимулювання їх суб’єктної активності, поведінки та діяльності, а також творчого встановлення та підтримання суб’єкт-суб’єктних взаємин між ними як суб’єктами педагогічної та навчальної діяльності. «Основним проявом майбутнього офіцера як суб’єкта діяльності є його суб’єктна активність – інтегральний прояв його особистості як офіцера, стрижень професійної суб’єктності. Результат суб’єктної активності майбутнього офіцера визначається суб’єктними проявами, домінуючими з яких є свідомість і самосвідомість, рефлексія й саморефлексія, активність й ініціативність, саморегуляція і самодетермінація, автономність у військово-професійній діяльності, що зумовлена вирішенням оперативних завдань, самовиховання й самоосвіта, саморозвиток, самовдосконалення та самоактуалізація у ній» [58, с. 15].

Цей блок забезпечує творчу контекстну взаємодію як мінімум двох суб’єктів – науково-педагогічного працівника і курсанта як майбутнього офіцера, а методологічну підвалину їх взаємодії складає суб’єктно-діяльнісний підхід до формування управлінської компетентності як майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту. Відповідно для цього потрібно вирішити такі педагогічні завдання:

– чітко сформулювати перед курсантами як майбутніми офіцерами цілі формування їх управлінської компетентності як фахівців із фізичної культури і спорту, що представляє мінімальну вимогу до будь-якого військового фахівця чи типовий стандарт поведінки кожного військовослужбовця в країнах НАТО, на стандарти якого ми орієнтуємося;

– необхідно зробити самого курсанта творчим суб'єктом навчальної діяльності [135; 134] у процесі формування управлінської компетентності як майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту шляхом стимулювання творчості, автономності, самостійності у навчальній діяльності, переконання його відповідальності за свій результат як за набуття військово-професійної освіти, так і за формування управлінської компетентності як суб'єкта військового управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців;

– надати курсантам як майбутнім офіцерам необхідний навчальний матеріал, який вони мають творчо та водночас контекстно опанувати та «привести» в практичну площину;

– чітко організувати навчальну діяльність курсантів і сприяти їх спільній навчальній діяльності, стимулювати обмін досвідом, своїми проблемами та ін., що водночас формує культуру спільної діяльності.

Чітке і послідовне розв'язання цих навчально-виховних завдань забезпечуватиме отримання позитивного результату – сформованість їх управлінської компетентності. Крім того, суб'єкт, як правило, в повному обсязі володіє структурою своєї навчальної діяльності, із врахуванням її мотивів та мети, здатності оцінювати, рефлексувати і корегувати її результати, оскільки основним проявами суб'єкта є самосвідомість, саморегуляція, автономність, здатність нести відповідальність за свої дії (вчинки) і ймовірний результат своїх дій, у тому числі й безпосередньо навчальних [183].

Але найважливішу умову реалізації як моделі, так і формування управлінської компетентності курсантів складає встановлення та постійне творче підтримання між викладачами та курсантами суб'єкт-суб'єктних взаємин. Без таких взаємин різко знижується результативність її формування.

Організаційно-методичний блок спрямований на творче практичне опанування курсантами змістом управлінської компетентності як майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, що відбувається у три етапи:

– ціннісно-мотиваційний етап, який спрямований на визначення їх цінностей і мотивів формування управлінської компетентності, з'ясування проблем і труднощів в її опануванні, а також на підтримання і розвиток цінностей і позитивної мотивації до її формування та подальшого розвитку як суб'єкта фахової діяльності як спеціаліста фізичної культури та спорту в військовій частині;

– формувальний – цілеспрямоване формування теоретичних управлінських знань і практичних навичок і вмінь управлінської діяльності майбутніх офіцерів шляхом творчого застосування контекстних активних видів навчальних занять;

– завершальний чи оцінно-результативний – спрямований на визначення сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.

Цей блок забезпечує поступове формування контекстної управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ, що реалізується визначеною нами послідовністю її формування.

Даний блок представлений сукупністю різноманітних організаційних форм навчання, методів навчання, видів навчальних занять і засобів навчання, які необхідні для досягнення цілей її формування.

На думку вчених, метод фізичного виховання майбутніх фахівців – це сукупність методичних прийомів, способів і засобів спільної, впорядкованої та взаємопов'язаної діяльності педагогів і студентів, спрямована на оволодіння майбутніми фахівцями системою знань із фізичного виховання, формування, розвиток і вдосконалення в них професійно важливих фізичних якостей, навичок, умінь і здатностей, необхідних для успішної професійної діяльності та здорового образу життя [192, с. 333].

До основних методів навчання належать такі: усне викладення навчального матеріалу; обговорення навчального матеріалу та закріплення; показ; практичні заняття; самостійна робота; контроль і самоконтроль, а до основних видів навчальних занять – лекції, семінарські та практичні заняття, індивідуальна і самостійна робота, вирішення ситуаційних завдань, написання рефератів, пошук інформації у мережі Інтернет, практичне виконання вправ, ігрове проектування, обмін досвідом, заліки, іспити, до засобів – підручники, навчальні посібники, тестові завдання, мультимедійні засоби навчання, ІКТ тощо.

Діагностувально-результативний блок спрямований на вирішення таких педагогічних завдань:

– діагностувальне завдання, яке дає можливість здійснювати оцінювання і контролювання засвоєних теоретичних і практичних знань курсантами взагалі та сформованість їх управлінської компетентності як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, зокрема; оцінювання відбувається за допомогою критеріїв і показників діагностування її сформованості як у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту; визначено чотири рівні її сформованості;

– регулювальне – дає можливість своєчасно вносити певні корективи як у зміст, так і в методику формування управлінської компетентності як фахівців із фізичної культури і спорту в ЗС України;

– прогнозувальне – дає можливість передбачати результати ймовірних організаційно-педагогічних заходів щодо її формування на різних етапах їх управлінської підготовки в ВВНЗ.

Відповідно ці завдання можна також сприймати як функції цього блоку, основним серед яких, безумовно, є констатувальна, тобто з'ясування стану її сформованості та визначення її рівнів на певних етапах їх військово-професійної взагалі та управлінської підготовки, зокрема, в ВВНЗ.

Отже, цей блок містить результат – сформованість управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України – суб'єктів військово-професійного управління. Науковці слушно

наголошують, що «Основним завданням професійної військової освіти в сучасних умовах є створення умов опанування курсантами – майбутніми офіцерами особистісних та професійних сенсів, цінностей, цілей, змісту, способів та засобів свого розвитку спочатку як суб'єктів навчальної діяльності, а потім і суб'єктів військово-професійної діяльності як офіцерів. Результатом вищої військової освіти є формування в курсантів здатності бути суб'єктом своєї життєдіяльності, адекватно реагувати на зміни, готовності до військово-професійної діяльності та здатності формувати професійну суб'єктність підлеглих військовослужбовців, а найголовніше – сприймати та транслювати її у своїй військово-професійній діяльності, виконати головне завдання – ефективно керувати підпорядкованими військовослужбовцями як у мирний час, так і у процесі виконання бойових завдань, ухвалювати виважені рішення та свідомо нести відповідальність за них» [58, с. 21–22].

Таким чином, педагогічне моделювання у нашій дисертації є дієвим науково-педагогічним методом щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, а відповідна спроектована контекстна професійно орієнтована модель реалізує насамперед організаційно-управлінську функцію щодо її формування.

Доведено, що педагогічне моделювання щодо її формування передбачає дотримання вимог і принципів сучасних методологічних – системного, контекстного, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного – підходів.

Обґрунтовано, що така модель наочно відображає мету, завдання, принципи, основні педагогічні аспекти, блоки формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України та безпосередньо є організаційно-управлінською умовою щодо її цілеспрямованого формування в ВВНЗ.

Якщо результати професійно-педагогічної підготовки на виході після отримання підсумкових даних щодо сформованість управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту виявилися такими, що відповідають низькому рівню, тоді автором

запропоновано вносити окремі особистісно-орієнтовані *корекційні засоби* для досягнення запланованих результатів професійно-педагогічної підготовки військовослужбовців ЗС України.

Авторська модель формування управлінської компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України у процесі професійно-педагогічної підготовки подана нами на рисунку 2.3.

2.4. Методика формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін на засадах міжпредметного підходу

Специфіка управлінської підготовки офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в умовах російсько-української війни вимагає від ВВНЗ обґрунтування сучасних дієвих і результативних її методів, які б сприяли на засадах міжпредметного підходу цілеспрямованому системному та контекстному формуванню управлінської компетентності, розширенню та поглибленню управлінських знань, формуванню управлінських навичок, умінь, а в ідеалі – управлінських здатностей. Так, на основі аналізу, систематизації та узагальнення педагогічної теорії та практики щодо професійної підготовки військових фахівців у системі військової освіти та систематизації наукових джерел щодо дослідження управлінської компетентності різних фахівців, у тому числі й військовослужбовців, з'ясування структури та змісту управлінської компетентності офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту визначили, що необхідна методична складова її формування. У зв'язку з цим розроблення методики цілеспрямованого формування управлінської компетентності в майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в ВВНЗ є вкрай необхідною.

Поняття «методика» містить, на думку різних науковців, методичну послідовність вирішення певних педагогічних завдань і задач. Водночас сутність

методики різні науковці та дослідники розуміють та обґрунтовують по різному. У процесі розроблення нашої контекстної методики, орієнтованої на формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту намагалися дотримуватись рекомендацій провідних науковців. Нас насамперед імponує дефініція С. У. Гончаренка, який поняття «методика навчального предмета» трактує «як галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного навчального предмета. До змісту методики як часткової дидактики входять, на його думку, такі елементи: установлення пізнавального й виховного значення даного навчального предмета і його місця в системі освіти; визначення завдань вивчення даного предмета і його змісту; вироблення, відповідно до завдань і змісту навчання, методів, методичних засобів і організаційних форм навчання» [45, с. 206]. У зв'язку з цим різні методики викладання навіть однієї навчальної дисципліни відрізняються між собою, оскільки різні педагоги дотримуються певних концептуальних ідей, провідних принципів педагогічної діяльності, творчо підходять навіть до реалізації шаблонних методів навчання в конкретній навчальній аудиторії.

Ягупов В. В. вважає, що методика – це «конкретні форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється все більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання» [1, с. 357], тобто це певна послідовність методичних дій педагога в процесі вирішення конкретного педагогічного завдання, оскільки кожен із них у силу певних об'єктивних і суб'єктивних обставин і ситуацій розробляє свою методику його вирішення.

Так само творчо необхідно підійти до розроблення методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту як майбутніх організаторів фізичного виховання військовослужбовців. Така методика безумовно є, з одного боку, достатньо шаблонною, оскільки вирішує стандартне педагогічне завдання, а з іншого – вона авторська, оскільки кожен військовий педагог по своєму формує і поглиблює теоретичні управлінські знання, загальні та специфічні управлінські навички та

вміння, професійно важливі управлінські якості – когнітивно-діяльнісно-поведінкової підвалини управлінської компетентності курсантів як майбутніх суб'єктів фізичного виховання військовослужбовців.

Нами з урахуванням думок і ставлень науковців до обґрунтування різних методик формування та розвитку певних видів професійної компетентності майбутніх фахівців, у тому числі й безпосередньо нашої вибірки [115; 13], у професійній педагогіці вдосконалено *методику формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України* у процесі вивчення професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін на засадах міжпредметного підходу, що здійснено шляхом конкретизації та адаптації її провідної ідеї, мети, завдань, змісту, організаційних форм навчання, методів навчання, видів навчальних занять, методичних прийомів і засобів управлінської підготовки до майбутньої управлінської діяльності курсантів як суб'єктів військового управління, що безпосередньо сприяє формуванню у них теоретичних і практичних знань управлінського спрямування, управлінських практичних навичок, умінь і здатностей, професійно важливих управлінських якостей як суб'єктів управління в сфері фізичної культури та спорту в військових частинах.

Реалізація методики передбачається в три етапи:

- аксіологічно-мотиваційний;
- основний;
- завершальний.

Найскладніший етап – це аксіологічно-мотиваційний, оскільки курсантів як майбутніх суб'єктів військового управління та управління в сфері фізичної культури та спорту в військових частинах слід, з одного боку, мотивувати на становлення власне суб'єктом управлінської діяльності, залучити до її цінностей, а з іншого – зробити їх носіями культури здоров'я, культури здорового способу життя.

Мета методики – цілеспрямоване формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури та спорту

в військових частинах, яка досягається шляхом реалізації принципів і вимог міжпредметного підходу до її формування в процесі вивчення професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ.

Згідно з провідними положеннями сучасних методологічних – компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного, контекстного та системного – підходів до їх управлінської підготовки у процесі розроблення авторської методики формування управлінської компетентності нами визначені такі дослідницькі завдання:

- підтримання та розвиток цінностей і мотивації формування управлінської компетентності в майбутніх офіцерів як організаторів та управлінців у сфері фізичного виховання військовослужбовців у процесі вивчення ними професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ;

- формування когнітивної складової управлінської компетентності як організаторів фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах як результат опанування ними управлінського аспекту професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін;

- цілеспрямоване формування системи управлінських навичок, умінь, а при можливості й управлінських здатностей як майбутніх організаторів та управлінців фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах за допомогою контекстних методів навчання;

- формування професійно важливих управлінських якостей як організаторів та управлінців фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах та суб'єктів військового управління.

Ці завдання слід розв'язувати в комплексі, оскільки вирішення одного завдання безпосередньо позитивно впливає, з одного боку, на вирішення інших завдань у процесі вивчення ними професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ, а з іншого – всі вони комплексно впливають на формування всіх компонентів їх управлінської компетентності як організаторів та управлінців фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах

і суб'єктів військового управління.

Для вирішення цих завдань у методиці слід системно дотримуватись провідних ідей і вимог компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до їх управлінської підготовки, а також вимог загально-дидактичних принципів і принципів військового навчання в системі вищої військової освіти [165], а також і принципів фізичного виховання військовослужбовців [159], і водночас творчо врахувати їх педагогічні вимоги до професійної підготовки як майбутніх офіцерів [57; 19; 154; 155]. Зокрема, до таких принципів науковці відносять такі:

- принцип системності і послідовності в формуванні управлінської компетентності курсантів як майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту в процесі військово-професійної підготовки в ВВНЗ;

- принцип свідомості й активності курсантів у навчальній діяльності, тобто стимулювання та підтримування суб'єктної позиції курсантів в їх навчальній діяльності;

- принцип контекстності – передбачає проведення всіх видів навчальних занять і виховних заходів із курсантами, які безпосередньо враховують їх майбутню управлінську діяльність як начальників фізичної підготовки та спорту в військових частинах;

- принцип моделювання майбутньої управлінської діяльності курсантів як майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, що передбачає контекстне імітаційне моделювання їх управлінської діяльності в військах у процесі проведення навчально-виховних заходів;

- принцип міцності засвоєння контекстних управлінських знань і формування практичних управлінських навичок і вмінь;

- принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії науково-педагогічних працівників і курсантів як майбутніх суб'єктів фізичного виховання військовослужбовців у процесі вивчення курсантами професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ.

Науковці Г. П. Грибан і Т. Ю. Круцевич в сучасній теорії і методиці

фізичного виховання пропонують такі принципи навчання:

«1. Принцип оздоровчої спрямованості передбачає орієнтацію занять фізичними вправами на досягнення необхідних норм фізичного стану, відповідного високому рівню здоров'я.

2. Принцип всебічного розвитку особистості передбачає оптимальне поєднання фізичного і духовного розвитку особистості.

3. Принцип індивідуалізації передбачає підбір адекватних засобів і методів фізичного виховання відповідно до індивідуальних особливостей людей і їх рівня фізичного стану.

4. Принцип пріоритету потреб, мотивів та інтересів особистості передбачає побудову системи фізичного виховання в цілому й окремих програм з урахуванням індивідуальних і групових, соціальних і духовних потреб людей, а також формування мотивації до занять фізичною культурою, зважаючи на вплив зовнішніх і внутрішніх чинників.

5. Принцип зв'язку фізичного виховання з іншими видами діяльності і зайнятості людей передбачає раціональне поєднання засобів фізичного виховання з професійною, навчальною діяльністю, у побуті і під час відпочинку населення.

6. Принцип гуманістичної орієнтації передбачає заборону застосування таких засобів, методів, форм занять, які принижують людську гідність і завдають шкоди здоров'ю» [159, с. 66–67].

Ці принципи нами творчо реалізуються разом зі загально-дидактичними принципами та принципами військового навчання в системі вищої військової освіти.

У методиці творчо реалізуються сучасні та традиційні методи навчання військовослужбовців, а також різні види навчальних занять у процесі вивчення майбутніх офіцерами професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ [135; 143; 186; 159; 30]. Зокрема, творчо адаптуються до специфіки їх управлінської підготовки, такі традиційні методи навчання:

1. Усне викладання навчального матеріалу, яке поділяється науковцями на

словесно-інформаційне, словесно-евристичне, словесно-проблемне та словесно-дослідницьке. Це насамперед різновиди лекцій, які в першу чергу орієнтовані на виклад їм системних і вузлових навчальних проблем щодо майбутньої управлінської діяльності.

2. Обговорення навчального матеріалу, який вивчається. Він складається з різних видів бесід, семінарських занять, дискусій, аналізу конкретної ситуації чи кейс-методу, які насамперед спрямовані на контекстне закріплення, поглиблення та вдосконалення ними теоретичних і практичних знань управлінського спрямування.

3. Показ, який поділяється на демонстрацію, ілюстрацію, а також спостереження у формі особистого показу курсантам цих або інших прийомів і дій, показ дій окремих військовослужбовців, розрахунків і військових підрозділів, показ натуральних і образних засобів наочності, демонстрацію фільмів та ін., які необхідні для формування в майбутніх офіцерів практичних управлінських навичок і вмінь. Фізичне виховання військовослужбовців та управління цим процесом неможливі без методу показу.

4. Практичні методи займають провідне місце, оскільки за їх допомогою формуються практичні управлінські навички та вміння курсантів, що відбувається у ході практичних і групових занять, групових вправ, лабораторних робіт, вправ, стажування, практики тощо. Основними різновидами практичних занять у методиці є тактико-стройові заняття, часткові та комплексні тренування, тактико-спеціальні заняття і навчання, які адаптовані до специфіки майбутньої управлінської діяльності в військових частинах.

5. Самостійна робота курсантів, яка включає роботу з друкованими джерелами, самостійне тренування, робота інформаційними джерелами та є одним із основних методів управлінської підготовки курсантів.

6. Методи контролю та самоконтролю в управлінській підготовці обіймають важливе місце, які включають опитування, письмові роботи, тестування, контрольні роботи, контроль за допомогою засобів ІКТ, самоконтроль, іспит, залік тощо.

Поєднання вищевикладених різноманітних методів навчання майбутніх офіцерів і творче застосування різних видів навчальних занять у процесі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту сприяє засвоєнню ними теоретичних і практичних підвалин управлінської діяльності, що притаманна їм у майбутній фаховій діяльності як фахівців фізичного виховання військовослужбовців.

Різнманітні види навчальних занять складають важливу частину **контекстної методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як майбутніх організаторів та управлінців фізичного виховання військовослужбовців**, що складається з певних, але логічно взаємопов'язаних між собою етапів.

Перший етап – аксіологічно-мотиваційний, який орієнтований на формування та підтримання їх цінностей і мотивів майбутньої управлінської діяльності та стимулювання формування своєї управлінської компетентності як суб'єкта організації та управління фізичним вихованням військовослужбовців у військовій частині.

Основними завданнями цього етапу є такі:

– сприяти усвідомленню ними цінностей своєї майбутньої управлінської діяльності як менеджера фізичного виховання військовослужбовців у військовій частині;

– формувати позитивне ставлення до свого фаху, прагнення набувати та розвивати управлінські знання, цілеспрямовано формувати управлінську компетентність як суб'єкта управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців;

– мотивування курсантів як майбутніх суб'єктів управління військового до активної навчально-пізнавальної діяльності у процесі формування та вдосконалення своєї управлінської компетентності.

Методичними прийомами для вирішення цих завдань є бесіди, дискусії, заохочення, приклади життєдіяльності військ, які ґрунтуються на досвіді науково-педагогічних працівників, специфіці управлінської діяльності

майбутніх фахівців із фізичного виховання. У цьому аспекті особливо цінними є навчальні бесіди з досвіду російсько-української війни, що містять суттєвий ціннісний і мотиваційний аспект щодо майбутньої управлінської діяльності.

Основні види навчальних занять зі курсантами на цьому етапі такі: лекції, групові та семінарські заняття.

Другий етап – формувальний, який спрямований на цілеспрямоване формування та вдосконалення теоретичних управлінських знань і практичних навичок і вмінь управлінської діяльності як майбутніх офіцерів і суб'єктів військового управління – менеджерів фізичного виховання та спорту військовослужбовців шляхом творчого застосування контекстних видів навчальних занять.

Основні завдання етапу такі:

- формування управлінських знань відповідно до специфіки управлінської діяльності майбутніх офіцерів як менеджерів фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах;

- систематизація їх теоретичних і практичних управлінських знань із теорії і методики організації фізичного виховання військовослужбовців у ЗС України взагалі та в військовій частині, зокрема;

- опанування курсантами теорією та практикою організації фізичного виховання та вдосконалення військовослужбовців, формування їх фізичної підготовленості та готовності;

- формування практичних управлінських навичок і вмінь щодо організації фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військовій частині тощо.

Для їх вирішення використовуються такі основні види навчальних занять зі курсантами: лекція, групове, семінарське, практичне та самостійне заняття. Серед них найбільш ефективним видом є практичні заняття, як основа опанування методики організації фізичного виховання військовослужбовців у військовій частині. На практичних заняттях відбувається формування управлінських навичок і вмінь як організаторів фізичної підготовки та спорту військовослужбовців у військовій частині.

Основними методичними прийомами на цих заняттях є самостійна робота, вивчення спеціальної літератури, навчально-пізнавальні ігри, презентації, навчальні бесіди, самоконтроль, самооцінювання.

Третій етап – завершальний чи оцінно-результативний, який спрямований на з'ясування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України у процесі вивчення ними професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ. Він завершується перевіркою результативності набутих практичних управлінських знань, умінь і навичок безпосередньо на практиці, коли курсанти як майбутні офіцери проходять педагогічну практику у військових частинах за майбутньою посадою.

Основні завдання етапу такі:

- формування в курсантів організаційного-управлінського мислення як майбутнього суб'єкта управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців у військовій частині;

- формування в них управлінських навичок і вмінь як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців у військовій частині;

- формування в них військово-професійних управлінських якостей як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців у військовій частині.

Для їх вирішення використовуються такі основні види навчальних занять зі курсантами:

- групові, практичні та самостійні заняття з курсантами як суб'єктами навчальної та майбутньої управлінської діяльності;

- основні методичні прийоми – вправи, навчальна дискусія, навчально-рольова і ділова гра, показ і демонстрація, особистий приклад науково-педагогічного працівника, контроль і самоконтроль.

Таким чином, основними педагогічними умовами успішної реалізації цієї методики є творчий підхід кожного науково-педагогічного працівника до проведення всіх видів навчальних занять організаційно-управлінського

спрямування, актуалізація творчих навчальних та управлінських здатностей курсантів як майбутніх суб'єктів управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців, оптимальне сполучення в змісті цих навчальних занять наукового та контекстного змісту управлінської компетенції майбутніх начальників фізичної підготовки та спорту військових частин.

2.5. Оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України

Для з'ясування результативності педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України необхідно здійснити її об'єктивне діагностування. Воно є, на думку науковців, необхідною передумовою ефективного планування вибору правильної стратегії впливу на майбутнього фахівця [101, с. 65]. А майбутня управлінська діяльність офіцера – начальника фізичної підготовки і спорту військової частини містить суттєвий діагностувальний аспект, оскільки успішність його військово-професійної діяльності, виконання функціональних обов'язків залежить від різних чинників, серед яких провідним є діагностувальний. Але при цьому, як свідчить військовий досвід, одним із таких головних чинників є сформованість їх управлінської компетентності як офіцера – суб'єкта військового управління та фахівця – менеджера фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військовій частині. Саме тому звертаємо увагу на те, що для об'єктивного діагностування сформованості управлінської компетентності фахівців фізичного виховання необхідно розробити відповідні контекстні але водночас міжпредметні критерії та показники.

Поняття «критерій» як основа вимог до оцінювання управлінців почало вживатися досить недавно. Ще в 20-30-х роках ХХ ст. основними вимогами до управлінця були «ознаки» та «якості», «групи якостей», «вимоги» тощо [21, с. 144]. Критерій (в перекладі з грецької – засіб судження, переконання, мірило)

– це «мірило для визначення, оцінювання предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікацій»; «підстава для оцінювання чогось» [188, с. 251].

У найбільш загальному вигляді критерій – це важлива й визначальна ознака, яка характеризує різні якісні аспекти певного явища, його сутність. Показник же становить собою кількісну характеристику явищ і процесів, які дають змогу зробити висновок про їхній стан у динаміці [61, с. 35], тобто є частиною критерію.

У тлумачному словнику української мови критерій дається як «засіб судження, підстава для оцінювання, визначення або класифікації чогось; мірило» [26, с. 588].

Гончаренко С. У. трактував критерії як «показники, які об'єднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу і правила прийняття рішення про правдоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез» [40, с. 181]. У загальному розумінні критерій – важлива та визначальна ознака, що характеризує різні якісні та кількісні аспекти конкретного досліджуваного явища (процесу) та його сутність.

Таким чином, у загальному розумінні критерій є важливою та визначальною ознакою певного досліджуваного явища (процесу), яка характеризує різні якісні аспекти явища та його сутність. Водночас науковці слушно наголошують, що «...тут виникає одна суттєва методологічна проблема – обґрунтування сучасних критеріїв оцінювання результатів таких військово-педагогічних досліджень. Водночас написано тисячі дисертацій, опубліковано не менше монографій з різних військово-педагогічних проблем, в яких формально також обґрунтовуються проблема вибору критеріїв оцінювання результатів цих досліджень. Проте, як показує військово-педагогічний досвід, що віддача від цих досліджень у багатьох випадках відсутня або дуже низька. Одна зі головних причин – не все гаразд у «королівстві педагогічному» з об'єктивними критеріями оцінювання їх результативності та визначення перспективності. Очевидно, потрібні чіткі методологічні підвалини відбору та обґрунтування критеріїв оцінювання результатів таких військово-педагогічних досліджень, що давали б

можливість ефективніше їх планувати й координувати в системі військової освіти та науки, визначати актуальні й перспективні напрями їх розвитку, давати науково обґрунтований прогноз провідним тенденціям розвитку системи військової освіти, а також об'єктивно оцінювати якість і перспективність результатів військово-педагогічних досліджень згідно зі прийнятими у провідних країнах світу критеріями діагностування результатів наукових досліджень» [186, с. 214].

Узагальнення результатів військово-педагогічних досліджень щодо проблеми розроблення критеріїв діагностування сформованості та розвиненості певних педагогічних процесів і явищ продемонструвало, що на практиці склалося декілька підходів до їх визначення.

1. Критерій виражає загальну сутнісну ознаку, наприклад, сформованості та розвиненості певних досліджуваних педагогічних процесів і явищ, за якою і відбувається їх оцінювання та порівняння. А в нашому дослідженні – сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання військовослужбовців.

2. Міра вияву полягає у визначенні рівня сформованості та розвиненості досліджуваного явища чи процесу за допомогою певних показників, які утворюють певний критерій. У нашому дослідженні, для оцінки рівня управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичного виховання військовослужбовців, необхідно визначити конкретні критерії її вимірювання.

3. Критерії та показники є важливими складовими педагогічної системи, що забезпечують її внутрішню впорядкованість та цілісність шляхом повного відображення досліджуваного педагогічного явища та процесу. У нашому дослідженні ми зосередились на сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів - фахівців фізичного виховання військовослужбовців. Відповідно критерій і показник між собою взаємопов'язані та взаємозумовлені. Але кожен критерій повинен мати певну сукупність показників для з'ясування

змісту досліджуваного педагогічного явища та процесу, а в нашому дослідженні – сформованості певного компонента управлінської компетентності.

Критерій є «мірилом, ознакою, за допомогою якого діагностується управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України, що безпосередньо дає можливість з'ясувати ступінь її сформованості та сформованості за різними показниками на основних етапах педагогічного експерименту» [141, с. 305].

Науковці наголошують, що «Водночас слід мати на увазі таку тенденцію: у зарубіжних наукових установах до 20 % коштів, виділених на науку, витрачається саме на експертизу результатів наукових досліджень. Мета – не лише встановити дійсний їх результат, а підтвердити їх практичну значущість, одержати щодо них додаткові аргументи «за» і «проти», визначити сферу застосувань нових наукових ідей і технологій, змодельовати перспективні напрями нових наукових досліджень» [186, с. 214].

Відповідно можемо зазначити, що критерій є поняттям значно ширшим ніж показник. Але з урахуванням змісту досліджуваного явища та процесу можлива ситуація, коли при одному критерії існує ціла низка показників. Водночас слід наголошувати, що критерій і показник тісно взаємопов'язані між собою: науково обґрунтований вибір критерію значною мірою зумовлює правильний вибір системи показників і, навпаки, якість показника залежить від того, наскільки він повно й об'єктивно наповнює прийнятий критерій [21, с. 145].

Відповідно кожен критерій діагностування досліджуваного явища та процесу складається із певної сукупності показників, які його об'єднують та уточнюють. Слід зазначити, що результативність формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту залежатиме не тільки від розробленості та обґрунтованості критеріїв, але й чіткого визначення певного переліку їх показників, оскільки вони в процесі дослідження дають можливість з'ясувати певні зміни у досліджуваному педагогічному явищі (процесі), а в нашому випадку – у сформованості

управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ. Слід підкреслити, що водночас кількість показників має бути оптимальною в кожному критерії, що необхідно для забезпечення об'єктивного діагностування предмета дослідження. Одна з найбільш важливих методологічних вимог – показники мають бути зрозумілими, конкретними, достатніми та доступними для вимірювання. Крім того, кожен із показників має бути достатньо містким і відображати суттєву складову кожного критерію [188, с. 259].

Підкреслюємо, що «критерій і показник тісно взаємопов'язані: науково обґрунтований вибір критерію значною мірою зумовлює правильний вибір системи показників і, навпаки, якість показника залежить від того, наскільки він повно й об'єктивно характеризує прийнятий критерій» [169, с. 145].

З урахуванням сутності критеріїв, показниками є їх конкретні якісні (кількісні) характеристики та прояви, а в нашому дослідженні – щодо сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, які дозволяють проводити їх вимірювання. Таким чином, під *показниками* розуміємо конкретний прояв та якість управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту, як суб'єктів управлінської діяльності в військовій частині, при виконанні службових обов'язків, зміст, методики та технології управлінської діяльності, які мають свою специфіку в системі фізичної підготовки військовослужбовців ЗС України.

У педагогічних дослідженнях використовують різні критерії для вимірювання управлінської компетентності та культури військових фахівців. Наприклад, Р. В. Торчевський визначає управлінську компетентність майбутніх магістрів військового управління через рівень сформованості управлінської компетентності; інтелектуальну готовність до вирішення завдань управлінської діяльності; інтеракційність, суб'єктну активність особистості слухача. Він з позицій суб'єктно-діяльнісного підходу до аналізу управлінської культури офіцерів як суб'єктів управлінської діяльності в оперативно-тактичній ланці

управління виокремив ціннісно-мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий, менеджерський, праксеологічний, контрольні-оцінний і суб'єктний критерії оцінювання розвиненості їх управлінської культури [151, с. 121]. Такий підхід є достатньо системним, контекстним і професійно орієнтованим.

Вербин Н. Б. з урахуванням результатів аналізу наукових досліджень і теоретичних уявлень про змістовні характеристики і специфічні особливості процесу розвитку професійної витривалості майбутніх магістрів військового управління на етапі оперативно-тактичного рівня підготовки виокремлює такі критерії: ціннісно-мотиваційний, емоційно-вольовий, інтелектуальний, діяльнісно-поведінковий, суб'єктний [27, с. 134]. Ці критерії в основному розкривають мінімально необхідні прояви професійної витривалості майбутніх магістрів військового управління на етапі оперативно-тактичного рівня підготовки.

У своїх дослідженнях С. М. Жембровський визначив критерії ефективності методики організації самостійної роботи із фізичної підготовки офіцерів оперативно-тактичного рівня підготовки. Зокрема такі: оцінно-результативний, морфо-функціональний, суб'єктний, ціннісно-мотиваційний [47, с. 122]. Бракує, на нашу думку, поведінково-діяльнісний критерій.

Свистун В. І. вважає, щоб правильно діагностувати рівень розвиненості діагностувальної компетентності вчителів необхідно мати певні системні, контекстні та надійні критерії ефективності, які спеціально розроблені для цієї мети. З урахуванням вимог контекстного (тобто навчання іноземної мови для військовослужбовців на військовій тематиці) і суб'єктно-діяльнісного (основні компоненти діагностувальної компетентності згідно зі змістом їх діяльності) підходів виокремлює такі обов'язкові критерії:

– ціннісно-мотиваційний критерій, що означає, що вимірює позитивне ставлення до діагностувальної діяльності в цілому та до даних, отриманих у процесі педагогічного діагностування за допомогою математичних і статистичних методів оброблення, орієнтуються на системне та контекстне

застосування ІКТ під час діагностувальної діяльності;

– контекстний та інституційний – передбачає, що володіють системними та контекстними знаннями з професійного навчального предмету, методів і засобів діагностувальної діяльності, новітніх математичних і статистичних методів оброблення діагностувальних даних, сучасних ІКТ;

– праксеологічний – передбачає вміння організувати свою діагностувальну діяльність і реалізувати діагностувальну функцію, обирати математичні та статистичні методи оброблення діагностувальних даних із використанням ІКТ відповідно до діагностувальних завдань;

– коригувальний – в якому зазначено, що вміють оцінювати ефективність математико-статистичних методів оброблення діагностувальних даних із застосуванням ІКТ, аналізувати результати діагностування, обирати власні поведінкові стратегії діагностувальної діяльності [231, с. 1216].

На основі аналізу та узагальнення наукових джерел С. Ф. Костів обґрунтував сутність і зміст розвитку психофізичної витривалості майбутніх професіоналів військового управління та визначив критерії оцінювання розвиненості їх психофізичної витривалості – ціннісно-мотиваційний, когнітивно-операційний, емоційно-вольовий, професійно-діяльнісний, суб'єктний [68, с. 264]. На жаль, тут маємо два однакових критерії – когнітивно-операційний і професійно-діяльнісний.

Отже, водночас вважаємо за необхідне звернути увагу щодо майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту необхідно обґрунтовувати мінімальну кількість компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту, яка обов'язково має бути доповнена іншими компонентами на основі врахування специфіки військової частини та її призначення, географічного розміщення, характеру комплектування тощо. Наприклад, у цьому аспекті нас імпонують думки І. О. Белікова щодо критеріїв діагностування організаційно компетентності нашої вибірки – «ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, менеджерський, індивідуально-психічний (професійно важливі якості) і

суб'єктний» [12, с. 100-101], а також Д. В. Погребняка, В. В. Ягупова, Є. В. Малахова, які розробили систему критеріїв оцінювання розвиненості фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у системі післядипломної освіти: «Для діагностування розвиненості фахової компетентності начальників фізичної підготовки та спорту у системі післядипломної освіти доцільно застосовувати такі критерії: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, організаційно-діяльнісний і суб'єктний» [116, с. 50]. У своєму дослідженні будемо дотримуватися їх наукової логіки визначення основних критеріїв діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин.

Отже, після аналізу, систематизації та узагальнення результатів наукових досліджень і підходів до розуміння та визначення структури компетентності, сутності та структури готовності майбутніх офіцерів – начальників фізичної підготовки і спорту військових частин до професійної діяльності, а також з урахуванням особливостей формування та прояву фахової компетентності нашої вибірки – майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в умовах військово-професійної діяльності дало змогу визначити структуру їх управлінської компетентності [175], на основі якої й визначаємо критерії та показники діагностування сформованості управлінської компетентності в умовах освітнього середовища ВВНЗ [168, с. 371].

Першим і недостатньо науковцями усвідомленим критерієм визначаємо *аксіологічно-мотиваційний критерій* діагностування сформованості ціннісно-мотиваційного компонента управлінської компетентності, який є «стовбуром», оскільки дає можливість діагностувати ціннісне ставлення майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту до свого обраного військового фаху – начальника фізичної підготовки і спорту військових частин, що впливає, з одного боку, на цінності, потреби, мотиви та мотивацію щодо їх майбутньої військово-професійної діяльності, а з іншого – на успішне опанування цього фаху в процесі набуття військово-професійної освіти в ВВНЗ, у тому числі й безпосередньо на

формування їх управлінської компетентності як суб'єкта військового управління.

Цінності безпосередньо проявляються у потребі в досягненні успіху в управлінській діяльності; відчутті соціальної її необхідності та значущості; прагненні до постійного розвитку та саморозвитку як суб'єкта управлінської діяльності в процесі реалізації посадових компетенцій як суб'єкта екстремального виду діяльності; прагненні до активного опанування сучасних технологій, прийомів, способів і засобів управлінської діяльності в процесі набуття військово-професійної та найголовніше – фахової видів освіти.

Цей критерій дозволяє вирішити такі дослідницькі завдання:

- з'ясувати сукупність військово-професійних інтересів, сформовані цінності і зміст мотивів, які безпосередньо реалізують стимуляційну функцію у формуванні їх управлінської компетентності;

- дає можливість з'ясувати професійно важливі потреби курсантів щодо формування їх управлінської компетентності, позитивно сприймати свій управлінський статус, престиж у здійсненні управлінської діяльності;

- визначити мотиви управлінської діяльності у військовій частині, управлінські настанови та ціннісну орієнтацію щодо управлінської діяльності;

- визначити бажанням самоутвердитися в управлінській діяльності як суб'єкта військового управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців.

Отже, показники аксіологічно-мотиваційного критерію дають можливість досить повно діагностувати зміст ціннісно-мотиваційного компонента управлінської компетентності, а його результати дають можливість визначити рівні сформованості цього компонента, з'ясувати наявність бажання респондентів щодо вирішення професійних управлінських проблем у сфері фізичного виховання військовослужбовців, які не є популярними, але життєво необхідними для забезпечення ефективності управління, а також визначити сформованість мотивації до успіху, наявність у цілому мотивації на сумлінну службу в ЗС України на своїй посаді.

Зокрема, показниками цього критерію є такі:

- цінності управлінської діяльності як майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в ЗС України;
- мотивація до формування своєї управлінської компетентності як суб'єкта специфічного виду військового управління в ЗС України.

Знанієвий критерій діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту дозволяє діагностувати наявні системні та водночас контекстні теоретичні та практичні військово-професійні та фахові управлінські знання, які їм необхідні як суб'єктам військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців. Ці знання відображають основні когнітивні аспекти щодо управлінської діяльності, необхідні для успішного вирішення різноманітних організаційно-управлінських завдань у стандартних та екстремальних ситуаціях військово-професійного буття.

Показники знанієвого критерію спрямовані на з'ясування ступеню сформованості у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту військово-професійних і фахових знань як основи їх управлінської діяльності в військовій сфері, володіння знаннями про управлінську діяльність офіцера в сфері фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах.

Показниками цього критерію є такі:

- знання теорії управління і насамперед управління військовослужбовцями, теоретична обізнаність про основи аналізу та прийняття рішень як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців;

– комунікативні знання як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців щодо педагогічних процесів формування, підтримування та підвищення фізичної підготовленості та готовності військовослужбовців до бойової діяльності.

– знання щодо самоєфективності управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців.

Індивідуально-психічний критерій оцінювання управлінської компетентності дає можливість діагностувати у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту сформованість емоційно-вольових і професійно важливих управлінських якостей як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців. Зокрема, насамперед таких: мобілізованість фізичної і розумової здатності, терплячість, професійна витривалість, сміливість, рішучість, стійкість до тривалих напружених дій і навантажень у процесі реалізації управлінської компетенції тощо.

Критерій дає можливість з'ясувати специфіку управлінської діяльності офіцерів як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців, що відображається в їх емоційних реакціях, які потрібні для приведення організму у стан готовності до затрат енергії (може бути потрібна на час страху, люті й болю) чи для швидкого відновлення працездатності, що призводить до наявності задоволення від виконання своїх функціональних обов'язків як суб'єкту військового управління.

Зміст індивідуально-психічного критерію складають такі показники:

- емоційний стан;
- стресостійкість;
- соціальна чи військово-професійна та фахова адаптованість.

Управлінсько-діяльнісний критерій діагностування управлінської компетентності призначений для оцінювання практичної здатності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців реалізовувати набуті управлінські знання, вміння та навички в управлінській діяльності, застосувати доцільні способи і прийоми, стилі управлінської діяльності у процесі фізичного виховання військовослужбовців, реалізації своїх організаційних та управлінських функцій у військовій частині.

Цей критерій дає можливість з'ясувати сформовану систему управлінських навичок і вмінь, а також опановування сучасними технологіями управління й менеджменту в сфері фізичного виховання військовослужбовців,

готовність до самостійного планування та організації своєї управлінської діяльності у військовій частині, незалежність, гнучкість і оперативність у прийнятті та ухваленні управлінських рішень у нестандартних ситуаціях управлінської діяльності та брати на себе відповідальність за її результати, здатність організовувати діяльність інших суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців.

Отже, показниками управлінсько-діяльнісного критерію є такі:

- управлінські навички та вміння як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців;
- комунікативні навички та вміння як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців;
- самоефективність управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців.

Рефлексивний критерій діагностування сформованості управлінської компетентності дає можливість з'ясувати найголовніше – суб'єктну здатність досліджуваних, як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців, усвідомлювати необхідність її цілеспрямованого формування, здатність до об'єктивного самооцінювання, самоаналізу її сформованості, а також усвідомлення своїх управлінських дій і вчинків. Даний критерій характеризується розумінням офіцером як управлінцем реального рівня своєї суб'єктної підготовленості до реалізації управлінської функції чи професійної суб'єктності в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців. Науковці слушно наголошують, що «Сформована у процесі військово-професійної підготовки майбутнього офіцера професійна суб'єктність є вищою формою регуляції його військово-професійної діяльності та важливою передумовою особистісно-професійної самоактуалізації офіцера, що забезпечує узгодженість особистих потреб, здібностей, очікувань відповідно до умов та вимог військово-професійної діяльності у військових частинах, гармонічно поєднується з позитивною Я-концепцією офіцера, професійною зрілістю, відповідальним ставленням до військово-професійної діяльності та її

результатів, адекватною самооцінкою, саморефлексією та активністю в самореалізації у професії офіцера» [58, с. 22].

Показниками рефлексивного критерію є такі:

- самооцінка як суб'єкта управлінської діяльності;
- креативність як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовці;
- рефлексивність (саморефлексія) як професійного суб'єкта.

Отже, обґрунтування вищевикладених критеріїв і показників нами здійснено з урахуванням результатів аналізу та синтезу результатів досліджень і наукових підходів до розуміння та визначення структури військово-професійної компетентності, сутності та структури фахової компетентності офіцера як фахівця фізичного виховання та спорту військовослужбовців, а також з урахуванням специфіки формування та прояву його управлінської компетентності в умовах військово-професійної та найголовніше – фахової діяльності.

Нами визначено такі рівні сформованості компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту: прогресивний, оптимальний, достатній і низький, які охарактеризуємо більш докладно.

Низький рівень (1-50 балів) сформованості компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту характеризується такими проявами:

- недостатньою сформованістю цінностей управлінської діяльності, відсутністю інтересу до її здійснення;
- слабкою вмотивованістю до реалізації управлінської функції як суб'єктів управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців;
- відсутністю прагнення до формування як суб'єкта управлінської діяльності в системі фізичної підготовки в процесі набуття військово-професійної освіти в ВВНЗ;

– слабкою орієнтацією в цілях управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців, не розуміння її сутності, поверхневим і несистематизованим характером управлінських знань, відсутністю усвідомлення завдань управлінської діяльності, слабкою обізнаністю із методами та способами досягнення її мети;

– не сформованістю позитивної емоційної реакції на виконання завдань управлінської діяльності, спостерігаються низькі вольові якості у процесі виконання її завдань, несформовані емоційно-вольові якості (мобілізованість фізичних і розумових здатностей, терплячість, професійна витривалість, сміливість, рішучість тощо), слабкою емоційно-вольовою стійкістю для подолання труднощів управлінської діяльності;

– відсутню професійно-важливих управлінських знань щодо сучасних методів, технологій і засобів управління й менеджменту у сфері фізичного виховання військовослужбовців,;

– неспроможністю до виконання завдань управлінської діяльності у сфері фізичного виховання військовослужбовців і прийняття рішень у проблемних ситуаціях;

– не сформованістю умінь організовувати діяльність інших суб'єктів управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців, не вираженою гнучкістю й оперативністю у прийнятті та ухваленні управлінських рішень у нестандартних ситуаціях;

– не достатнім розумінням як управлінцем у сфері фізичного виховання військовослужбовців, реального рівня власної управлінської підготовленості до реалізації управлінської функції як суб'єкта військового управління, не усвідомленням важливості своєї управлінської діяльності, неадекватним самооцінюванням рівня сформованості своєї управлінської компетентності, відсутністю рефлексивності, автономності та самостійності у виконанні посадових обов'язків визначається на основі порівняння власних та зовнішніх результатів оцінювання як менеджера в сфері фізичного виховання та спорту

військовослужбовців, не розумінням потреби самоосвіти як військовому фахівцю в сфері фізичного виховання військовослужбовців.

Достатній рівень – (51-69 балів), який визначає загальний рівень розвитку компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів - фахівців з фізичної культури і спорту, і характеризується наступними проявами:

– частково сформованими внутрішніми мотивами та управлінськими цінностями майбутніх офіцерів–фахівців фізичної культури та спорту, а також їх суперечливе ставлення до здійснення управлінської діяльності;

– частковою орієнтацією в цілях управлінської діяльності в системі військового управління, розумінням її сутності, наявністю посередніх управлінських знань, недостатньо глибоким розумінням завдань управлінської діяльності як суб'єкта фізичного виховання та спорту у військовій частині, неповною обізнаністю із методами та способами досягнення мети управлінської діяльності як офіцера;

– позитивною емоційною реакцією на виконання завдань управлінської діяльності, є достатньо сформованим розумінням необхідності управління своїм психоемоційним станом. Розумінням необхідності формування емоційно-вольової стійкості як суб'єкта військового управління в сфері фізичного виховання та спорту в військовій частині є важливим для подолання труднощів управлінської діяльності;

– недостатністю знань сучасних методів, технологій і засобів управління й менеджменту у військовій сфері, обмеженою здатністю до виконання завдань управлінської діяльності та прийнятті управлінських рішень у проблемних ситуаціях, сформованістю навичок і вмінь організувати діяльність інших суб'єктів військового управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців, частково вираженою гнучкістю та оперативністю у прийнятті та ухваленні управлінських рішень у нестандартних ситуаціях фахової діяльності;

– частковим розумінням ним як управлінцем реального рівня власної управлінської підготовленості до реалізації управлінської функції в сфері

фізичного виховання військовослужбовців, обмеженим усвідомлення значущості своєї управлінської діяльності у військовій частині, не завжди адекватною самооцінкою рівня своєї управлінської компетентності, частковою наявністю рефлексивних дій, частковою автономністю і самостійністю у реалізації управлінської компетенції.

Оптимальний рівень (70-85 балів) характеризується такими проявами:

- достатньою сформованістю цінностей управлінської діяльності, наявністю позитивного ставлення до свого фаху та прагнення реалізувати власний потенціал в управлінській діяльності як фахівця фізичної культури і спорту в ЗС України;

- наявністю достатньо стійкої мотивації до реалізації управлінської функції, інтересу до формування своєї управлінської компетентності, достатнім прагненням до самоформування як суб'єкта військово-професійної діяльності;

- наявністю опосередковано систематизованих спеціальних (фахових) знань із теорії управління, технологій моделювання процесів управління фізичною підготовкою та спортом військовослужбовців, середнім рівнем засвоєння навчального матеріалу управлінського спрямування, достатнім розумінням необхідності застосовувати управлінські знання при виконанні функціональних обов'язків як суб'єкта військового управління;

- наявністю інтересу до управлінської діяльності, достатньо сформованими управлінськими вміннями та навичками, здатністю до виконання управлінських завдань (за наявності несприятливих чинників), прийняття управлінських рішень у сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у проблемних ситуаціях;

- достатньо сформованою здатністю до саморефлексії успішності та результативності власної управлінської діяльності при виконанні посадових обов'язків, здатністю її корегувати.

Прогресивний рівень (86-100 балів) характеризується такими проявами:

- чітким вираженням внутрішніх мотивів та позитивне ціннісне ставлення до управлінської діяльності в сфері фізичного виховання та спорту

військовослужбовців, повна сформованість управлінських цінностей та свідоме прагнення до самоформування як управлінця;

– впевненою орієнтацією в цілях управлінської діяльності у військовій частині як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців, повним розумінням її сутності, наявністю стійкої системи управлінських знань, повним розумінням завдань управлінської діяльності, повною обізнаністю із методами, технологіями та способами досягнення мети управлінської діяльності щодо фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

– яскраво вираженою позитивною емоційною реакцією на виконання завдань управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців, повним розумінням необхідності управління своїм психоемоційним станом, високим рівнем сформованості емоційно-вольової стійкості, що дозволяє виконувати завдання управлінської діяльності в системі військового управління, долати управлінські труднощі;

– достатніми професійно-важливими знаннями в сфері управління й менеджменту щодо фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

– чітко вираженою здатністю до виконання завдань управлінської діяльності та прийняття рішення як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у проблемних ситуаціях, повністю сформованими вміннями організовувати діяльність інших суб'єктів управління, гнучкістю і оперативністю у прийнятті та ухваленні управлінських рішень у нестандартних ситуаціях;

– повним усвідомленням значущості своєї управлінської діяльності, адекватною самооцінкою рівня своєї управлінської компетентності, наявністю чітких рефлексивних дій на основі порівняння власних і зовнішніх результатів оцінювання, повною автономністю і самостійністю у реалізації управлінської компетенції в військовій частині.

Визначені нами рівні сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту дають змогу

трансформувати якісні показники у кількісні та надають можливість достатньо об'єктивно оцінювати ступінь сформованості досліджуваного явища за кожним компонентом із наступним узагальненням середньостатистичних величин для визначення сформованості конкретного компонента управлінської компетентності. Однак, слід наголошувати, що в педагогічних дослідженнях не існує загальноприйнятої класифікації рівнів володіння будь-чим, що й породжує «вільність» науковців у встановленні цих рівнів. Науковці мають, на певно, можливість довільно, тобто на свій розсуд, більш-менш об'єктивно встановлювати кількість «рівнів» досліджуваного педагогічного явища на основі виокремленні критеріїв його діагностування та наповнення кожного рівня відповідним змістом і характеристиками [188].

Інтегрованим результатом військово-професійно-педагогічної підготовленості майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту має стати сформованість їх управлінської компетентності як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців.

Водночас у межах дисертаційного дослідження нами розроблено комп'ютерний інформаційний інструментарій *«Педагогічна технологія оцінювання рівня сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України»*. Його розроблено на базі програмного забезпечення для адміністрування, зокрема щодо використання *Google Форми*, що входить до складу безкоштовного вебпрограмного пакету програмного забезпечення. Він запропонований компанією Google у межах служби Google Диск. Так, додаток *Google Форми* дозволяє користувачам створювати та редагувати опитування, співпрацювати з іншими користувачами в режимі реального часу, а зібрану інформацію можна автоматично ввести в додаток *Google Таблиці*.

Зокрема, додаток *Google Таблиці* призначений для роботи з електронними таблицями. Сервіс доступний онлайн як мобільний додаток для Android, iOS, Windows, BlackBerry і як настільний додаток у Google ChromeOS. Інтерфейс додатка схожий із інтерфейсом Microsoft Excel, що входить до складу Microsoft

Office та сумісний зі форматами файлів Microsoft Excel. У режимі реального часу викладач має можливість самостійно працювати з таблицями – редагувати, форматувати тощо, а також надати доступ іншим користувачам для спільної роботи. Правки відстежуються викладачем чи дослідником, а історія редагувань представляє відповідні зміни.

Інформаційна оболонка дає можливість вирішувати такі дослідницькі завдання:

- створювати базу даних про респондентів із відображенням їх електронної пошти;

- проводити опитування респондентів шляхом закодування їх анкетних даних;

- ознайомитися з методикою тестування за кожною методикою;

- обраховувати, визначати та систематизувати середні результати сформованості змісту кожного компонента управлінської компетентності (окремо за кожним проявом вимірюваного явища, процесу – шкали) кожного респондента та за групу в цілому, здійснювати їх порівняльний аналіз та узагальнення;

- визначати та здійснювати розподіл за рівнями сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту (прогресивний, оптимальний, достатній і низький) згідно зі отриманими результатами її діагностування на відповідних етапах педагогічного експерименту;

- реалізовувати проміжне виведення середніх результатів сформованості кожного вимірюваного елемента чи шкали в компонентах управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту на певному етапі педагогічного експерименту;

- виводити середній інтегральний результат сформованості їх управлінської компетентності, що обчислюється на основі опрацьованих зібраних статистичних даних;

- забезпечувати можливість вилучення, пошуку та впорядкування даних,

які представляють певний інтерес для дослідника;

- забезпечувати можливість редагувати інструментарій із даними та порядок виведення;

- дати можливість роздрукувати результати дослідження;

- має зручний інтерфейс.

Програмний продукт не вимагає додаткових програмних та апаратних ресурсів. Для роботи з програмою респонденту потрібно на будь-якому гаджеті увійти до свого облікового запису Google, а для цього потрібно ввести електронну адресу або номер телефону та пароль свого облікового запису в Google (рис. 2.4).

Після цього необхідно перевірити електронну пошту, де викладачем заздалегідь відправлено документ з посиланнями на опитувальники в *Google Форми*. Потім необхідно перейти за таким посиланням: https://docs.google.com/document/d/1BTZvOECgRvfZnELBKzckA9nxcuEBjsZlgj95vcQjY_8/edit.

Рис. 2.4. Вікно вхідної панелі

Відкриється документ з переліком методик для діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту. Мається посилання на кожну методику (рис. 2.5).

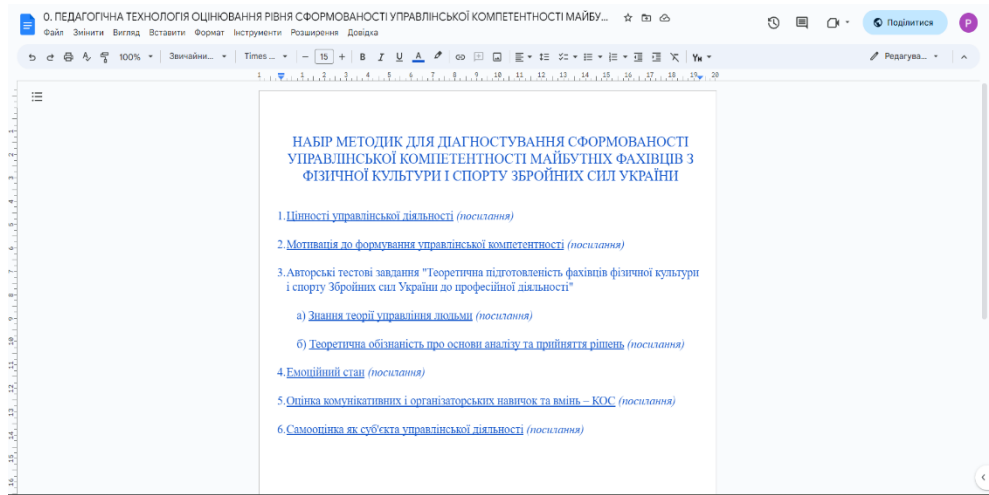

Рис. 2.5. Вікно відображення документа зі сукупністю методик для діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України

У відкритому документі потрібно вибрати одну з методик і кликнути за посиланням. Відкриється вікно опитувальника, де потрібно підтвердити свою пошту і пройти опитування (рис. 2.6).

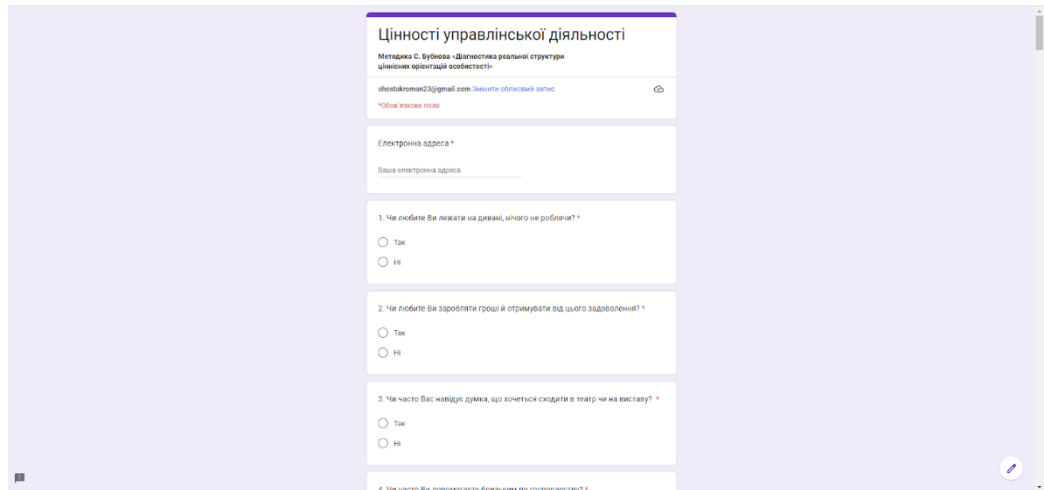

Рис. 2.6. Вікно початку опитувальника (приклад)

Після проходження потрібно натиснути кнопку “Надіслати” (рис. 2.7).

63. Хотіли б Ви щоб товариші по службі зверталися до Вас за допомогою в особистих питаннях, як до людини? *

Так

Ні

64. У суспільному житті нехай залишається все, так як є? *

Так

Ні

65. Спілкування – це лише марна трата часу? *

Так

Ні

66. Здоров'я – це не найголовніше в житті, чи не так? *

Так

Ні

Надіслати

Очистити форму

Копіювати Google не створює цей файл і не підтримує його. [Дізнатися про політику](#) [Знайти відповіді](#) [Поміти помилку](#)

Google Форми

Рис. 2.7. Вікно закінчення опитувальника (приклад)

Після цього респондент має виконати ті ж самі дії з кожною іншою методикою в будь-якій послідовності.

Зібрана інформація автоматично вноситься в цільову таблицю для відповідей додатку *Google Таблиці*, де автоматично проводяться розрахунки середніх результатів сформованості всіх вимірюваних елементів щодо кожного компонента управлінської компетентності певного респондента та за групу в цілому, здійснюється їх розподіл за рівнями сформованості управлінської компетентності як майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту – прогресивний, оптимальний, достатній і низький, виводиться середній інтегральний результат її сформованості в них. Він обчислюється на основі зібраних статистичних даних. Для видалення запису з відповідями респондента достатньо скористатися кнопкою «Вилучити запис».

Результати констатувального експерименту щодо сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту підтвердили її низький рівень сформованості. У зв'язку з цим виникає потреба своєчасного та регулярного діагностування сформованості компонентів їх управлінської компетентності та проведення індивідуального підбору засобів і методів її корекції щодо цілеспрямованого формування в системі військової освіти. Сучасний рівень обчислювальної техніки створює сприятливі умови для вирішення даної проблеми. Отримані статистичні результати фіксуються у

цільовій таблиці для відповідей додатку Google *Таблиці*, що дозволяє їх зберігати протягом набуття ними військово-професійної освіти в ВВНЗ.

У графічній інтерпретації міститься порівняльний аналіз отриманих результатів, виводиться на монітор список респондентів, які приймали участь в опитуванні та в експерименті, виконується оперативний пошук за електронним адресом (за прізвищем), здійснюється систематизація та групування досліджуваних у залежності від отриманих ними результатів.

Інформаційна оболонка *«Педагогічна технологія оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту ЗС України»* дозволяє проводити дослідження на початку навчального року та декілька раз протягом року, що дозволяє отримати детальну інформацію про динаміку сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту ЗС України.

Програмний продукт не вимагає додаткових програмних та апаратних ресурсів.

Висновки до другого розділу

Обґрунтовано педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в ВВНЗ.:

1. Педагогічні умови сприяють успішному здійсненню формуванню управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фізичної культури і спорту в процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ. Зокрема, такі умови:

– педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

– формування управлінської стресостійкості, як суб'єкта управління у сфері фізичного виховання та спорту у ЗС України

– розроблення авторської методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

– удосконалення критеріїв і показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.

2. Спроектовано на основі удосконалення наявних моделей формування професійної компетентності офіцерів професійно-орієнтовану чи контекстну модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ. Основними її блоками визначено такі:

– цільово-методологічний (містить мету, методологічні підвалини та інтегроване педагогічне завдання – формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту в військових частинах у процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ);

– змістовний (містить зміст управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, в якому враховані сучасні досягнення у різних галузях наук, військової справи та освіти, зокрема, фізичного виховання та спорту військовослужбовців, а також моделі професійної діяльності сучасного офіцера як військового лідера та суб'єкта військового управління);

– суб'єктний (суб'єктний чинник сумлінної діяльності як викладачів, так і курсантів на навчальних заняттях, стимулювання їх суб'єктної активності, поведінки та діяльності, а також творчого встановлення та підтримання суб'єкт-суб'єктних взаємин між ними як суб'єктами педагогічної та навчальної діяльності; ця умова – основна);

– організаційно-методичний (спрямований на творче практичне опанування курсантами змістом управлінської діяльності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту, що відбувається у три етапи – ціннісно-мотиваційний, формувальний, завершальний чи оцінно-результативний етапи);

– діагностувально-результативний (спрямований на вирішення таких педагогічних завдань: діагностувальне, регулювальне, прогнозувальне).

3. Удосконалено методикау щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України шляхом конкретизації та адаптації її провідної ідеї, мети, завдань, змісту, організаційних форм навчання, методів навчання, видів навчальних занять, методичних прийомів і засобів управлінської підготовки, що відбувається у процесі вивчення ними професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін.

4. Уточнено критерії та показники діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України. Зокрема, такі:

– аксіологічно-мотиваційний (цінності управлінської діяльності; мотивація управлінської діяльності);

– знанієвий (знання теорії управління людьми; теоретична обізнаність про основи аналізу та прийняття рішень; знання методів, технології і засобів моделювання процесу фізичної підготовки військовослужбовців та управління ними);

– індивідуально-психічний (емоційний стан; стресостійкість і соціальна адаптованість);

– управлінсько-діяльнісний (організаторські навички та вміння; комунікативні навички та вміння; самоефективність управлінської діяльності);

– рефлексивний (самооцінка як суб'єкта управлінської діяльності; креативність особистості; рефлексія (саморефлексія)).

Обґрунтовано рівні сформованості компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України – прогресивний, оптимальний, достатній і низький.

Основні результати розділу опубліковані у наукових працях автора [166], [168], [169], [170], [172], [176], [194].

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЙОГО РЕЗУЛЬТАТИ

3.1. Методика експериментального дослідження формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України

Педагогічний експеримент є основним дослідницьким методом у нашому дисертаційному дослідженні, який спрямований на з'ясування результативності впровадження педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процес їх професійно-педагогічної підготовки в НУОУ імені Івана Черняхівського.

Методика реалізації психолого-педагогічного експерименту включає, на думку науковців, три етапи.

«Перший етап – констатувальний експеримент першого порядку, який спрямований на визначення наявного на початок експерименту певних характеристик, властивостей і якостей певного досліджуваного психічного та соціально-психологічного явища, що підлягає в формувальному експерименті певним експериментальним впливам. На основі отриманих на даному етапі експерименту формуються дві групи учасників: експериментальна та контрольна групи, які з всіма параметрами мають однакові характеристики. Експериментальна група проходить через усі процедури експерименту та формувальному впливу певних чинників та умов, а контрольна – займається традиційним способом і відповідно її результати виступають як еталон (взірець), за яким будуть порівнюватися показники експериментальної групи за результатами формувального впливу на неї.

Другий етап – власне формувальний експеримент, який реалізується за допомогою спеціально побудованої офіцером – дослідником експериментальної програми шляхом експериментального впливу на експериментальні групи.

Третій етап – узагальнення та статистичне обґрунтування результатів формульованого експерименту та їх порівняння з результатами контрольних груп» [179, с. 211–212].

У нашому експерименті будемо повністю дотримуватися цієї логіки організації та проведення педагогічного експерименту.

Мета експериментального дослідження – з'ясування взаємозв'язку між педагогічними умовами формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процес їх професійно-педагогічної підготовки в НУОУ імені Івана Черняхівського та отриманими експериментальними результатами згідно з гіпотезою експериментального дослідження.

Для досягнення мети нами розроблено методику військово-педагогічного експерименту спрямовану на цілеспрямоване експериментальне формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, основними елементами якої є такі:

«– концепція, на якій ґрунтується методика конкретного військово-педагогічного експерименту;

– конкретні військово-педагогічні явища, ознаки, процеси, які підлягають експериментальному дослідженню;

– зв'язки, залежності та взаємозв'язки між змінними – залежними, незалежними та опосередкованими – в експериментальному дослідженні;

– методи, прийоми, способи та засоби, які використовуються для експериментального вивчення даного предмету військово-педагогічного дослідження шляхом організації та проведення експерименту;

– визначення виду експерименту – паралельний або послідовний;

– правила застосування методів способів, засобів, методичних прийомів у процесі військово-педагогічного експерименту та їх алгоритм реалізації;

– методи і процедура узагальнення результатів експериментального дослідження;

– склад, роль і місце дослідників у процесі експериментального

пошуку» [186, с. 292–293].

Основна концепція, на якій ґрунтується методика нашого військово-педагогічного експерименту, полягає в спрямуванні всієї професійно-педагогічної підготовки досліджуваних чи респондентів на цілеспрямоване формування їх організаційно-управлінської компетентності як суб'єктів військового управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців згідно зі провідними ідеями та принципами системного, контекстного, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до їх професійно-педагогічної підготовки в НУОУ імені Івана Черняхівського, оскільки їх основна компетенція у військовій частині – це організація та управління процесом фізичного виховання та спортом військовослужбовців. Суттєвим аспектом є те, що ці дві їх функції – організаційна та управлінська, на думку науковців, взаємопов'язані та взаємозумовлені, реалізація однієї функції неможлива без реалізації іншої [230, с. 3–29].

А для цього необхідно конструювання конкретної моделі військово-педагогічного експерименту, яка «включає такі елементи, умови й відносини...:

- з'ясування вибірки, репрезентативної для даної популяції, наприклад, для майбутніх професіоналів військового управління;
- підбір однорідних груп для проведення, наприклад, паралельного військово-педагогічного експерименту;
- обґрунтування критеріїв і показників діагностування результатів розвиненості управлінської культури майбутніх професіоналів військового управління в процесі військово-педагогічного експерименту;
- визначення параметрів вимірювання результатів військово-педагогічного експерименту за кожним показником і визначення методів, прийомів і засобів їх реєстрації;
- проведення пошукових випробувань з метою вдосконалення інструментів та моделей організації та проведення військово-педагогічного експерименту;
- визначення місця, часу і тривалості його проведення» [186, с. 289–290].

До педагогічного експерименту була залучена вся генеральну сукупність в Україні – майбутні офіцери – фахівці фізичної культури і спорту сектору безпеки та оборони держави, тобто 26 курсантів навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій НУОУ імені Івана Черняхівського. Це курсанти двох старших курсів – 3 і 4. Це зроблено нами згідно зі вимогами до такої невеликої вибірки, оскільки коли вона невелика – не менше 5 осіб і не більше 50, то вона підлягає повному експериментальному охопленню та суцільному дослідженню. «Вибіркою називають сукупність досліджуваних, вибраних випадковим чином із генеральної сукупності, тобто вона за всіма характеристиками відповідає генеральній сукупності. Теоретичною основою вибіркового способу є теорія вірогідності і закон великих чисел» [176, с. 257].

Із урахуванням цієї особливості нашої вибірки був проведений послідовний педагогічний експеримент, який «...характеризується тим, що аналізу піддається одна і та ж група досліджуваних, яка водночас є й контрольною (її первинний стан на констатувальному етапі), й експериментальною (її стан після формувального експерименту). Отже, ще до початку експерименту чітко фіксуються всі контрольні, факторні і нейтральні змінні предмета дослідження та його основні характеристики – основні прояви управлінської компетентності, які згодом будуть діагностуватися. Після цього змінюються факторні (експериментальні) характеристики групи та умови її функціонування – впроваджуються відповідні педагогічні умови, і після проведення формувального експерименту знову замірюється стан предмета дослідження за його контрольними характеристиками – компонентами та їх змістом. ...у послідовному експерименті контрольна група відсутня. Одна і та ж група виступає в ньому як контрольна до введення експериментальних умов і як експериментальна після того, як експериментально реалізовані ці умови» [186, с. 295].

Отже, згідно з методикою проведення послідовного педагогічного експерименту в нашому експерименті контрольна група відсутня. Одна і та ж

група виступає в ньому як контрольна до введення експериментальних умов – педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процес їх професійно-педагогічної підготовки та вона же виступає як експериментальна група після того, як експериментально реалізовані ці умови. Доказ гіпотези в цьому випадку спирається на порівняння двох станів предмета дослідження – в різний час – на констатувальному і формувальному етапах педагогічного експерименту.

Такий експеримент характеризується тим, що аналізу підлягає одна й та ж група, що є контрольною (її початковий стан чи констатувальний етап експерименту), та експериментальною (її стан після формувального експерименту), тобто до початку експерименту чітко фіксуються контрольні, факторні та нейтральні характеристики предмета дослідження – сформованість компонентів управлінської компетентності досліджуваних та їх стартовий стан: у процесі констатувального експерименту фіксується зміст сформованості кожного компонента управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту. Після цього змінюються експериментальні впливи на експериментальну групу чи умови її функціонування – формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту під впливом відповідних педагогічних умов, а після проведення формувального експерименту знову замірюється стан предмета дослідження – сформованість управлінської компетентності за його контрольними характеристиками – за кожним компонентом та їх змістом, а також у цілому сформованість управлінської компетентності в експериментальній групі.

Експериментальне дослідження проводилось в навчально-науковому інституті фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій НУОУ імені Івана Черняхівського упродовж 2019-2023 рр. за *підготовчим, реалізаційним та узагальнювальним* етапами. Програму проведення експериментального дослідження представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

ПРОГРАМА
проведення експериментального дослідження

Назва етапу	Зміст експериментального дослідження
1	2
<p style="text-align: center;">підготовчий (2019–2020 рр.)</p>	<p>складання програми експериментального дослідження – формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процес їх професійно-педагогічної підготовки в НУОУ імені Івана Черняховського;</p> <p>формулювання наукового завдання – цілеспрямоване експериментальне формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процес їх професійно-педагогічної підготовки;</p> <p>з’ясування актуальності власне цього експериментального дослідження;</p> <p>виявлення суперечностей у процесі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процес їх професійно-педагогічної підготовки та конкретизація мети експериментального дослідження щодо її формування;</p> <p>визначення предмета експериментального дослідження – цілеспрямоване експериментальне формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процес їх професійно-педагогічної підготовки та з’ясування його основних елементів, на які будуть спрямовані керовані експериментальні впливи;</p> <p>формулювання робочої гіпотези – результативне формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процес їх професійно-педагогічної підготовки можливе за умов упровадження відповідних педагогічних умов у НУОУ імені Івана Черняховського та чіткого формулювання експериментальних завдань;</p> <p>прогнозування очікуваних експериментальних результатів від проведення формувального експерименту;</p> <p>визначення вибіркової сукупності для експериментального впливу – курсанти 3 і 4 курсів НУОУ імені Івана Черняховського та чіткого формулювання дослідницьких експериментальних завдань;</p> <p>розроблення діагностувального інструментарію для оцінювання сформованості управлінської компетентності досліджуваних на констатувальному та формувальному етапах експериментального дослідження;</p> <p>обґрунтування критеріїв і показників діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;</p> <p>визначення вимірювальних величин експериментального дослідження та методів оброблення отриманих експериментальних даних;</p>

Завершення таблиці 3.1

1	2
	<p>проведення констатувального експерименту та аналіз й узагальнення отриманих експериментальних результатів; з'ясування стану сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту на етапі констатувального експерименту; формування експериментальних груп для проведення послідовного педагогічного експерименту – всі курсанти 3 і 4 курсів НУОУ імені Івана Черняхівського;</p>
реалізаційний (2021–2022 рр.)	<p>експериментальна перевірка результативності впровадження педагогічних умов формування управлінської компетентності курсантів як майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ;</p>
узагальнювальний (2022-2023 рр.)	<p>первинне статистичне опрацювання отриманих результатів формування експерименту для їх подальшого статистичного опрацювання, доведення гіпотез; статистичний факторний аналіз та обґрунтування результатів формування експерименту згідно зі метою експериментального дослідження; визначення рівнів сформованості управлінської компетентності курсантів як майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту та їх співставлення з результатами констатувального експерименту; узагальнення, систематизація та оформлення результатів дослідження, які отримані в процесі експериментального дослідження.</p>

Таким чином, нами на **першому етапі** здійснено низку дослідницьких заходів, що визначено в таблиці 3.1. Але якість проведення всього експерименту залежить від розробленості діагностувального інструментарію для оцінювання сформованості управлінської компетентності респондентів за кожним її компонентом (табл. 3.2).

У зв'язку з цим нами визначено вимірні величини, методи та засоби статистичного опрацювання отриманих експериментальних даних із урахуванням кількості респондентів.

Методики оцінювання сформованості когнітивного компонента управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту були вибрані зі «Збірника методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом

до діяльності у складі миротворчих підрозділів» [63, с. 146].

Таблиця 3.2

Методики діагностування сформованості компонентів управлінської компетентності у респондентів у процесі констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту

Компоненти управлінської компетентності	Критерії діагностування	Методики діагностування сформованості змісту компонентів управлінської компетентності
ціннісно-мотиваційний	аксіологічно-мотиваційний	методика С. Бубнова «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» (див. додаток Б); методика Т. Елерс «Діагностика мотивації до успіху» (див. додаток В)
когнітивний	знанієвий	авторські тестові завдання «Теоретична підготовленість фахівців фізичної культури і спорту Збройних Сил України до професійної діяльності» (див. додаток Г)
емоційно-вольовий	індивідуально-психічний	методика А. Уессмана і Д. Рікса «Самооцінка емоційних станів» (див. додаток Д); методика Н. Фетіскіна, В. Козлова, Г. Мануйлова «Оцінка емоційно-діяльнійної адаптивності» (див. додаток Е)
функціонально-діяльнісний	управлінсько-діяльнісний	методика В. Синявського і Б. Федоришина) «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей – КОС» (див. додаток Ж); методика Р. Шварцера та М. Єрусалема «Шкала самоефективності» (див. додаток І)
суб'єктний	рефлексивний	методика О. Кокуна «Методика шкалової самооцінки психофізіологічного стану» (див. додаток К); методика «Матриці прогресивні Дж. Равена» (див. додаток Л); методика А. Карпова «Методика визначення рівня рефлексивності» (див. додаток М)

Оцінювання сформованості знанієвого компонента здійснили за 3-а показниками:

1) знання теорії управління і насамперед управління у військовій сфері, теоретична обізнаність про основи аналізу та прийняття рішень як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців;

2) знання щодо самоефективності управлінської діяльності в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

3) комунікативні знання як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців щодо педагогічних процесів формування, підтримування та підвищення фізичної підготовленості та готовності військовослужбовців до бойової діяльності (патент). Свідectво про реєстрацію авторського права

Можемо констатувати, що запропоновані «Авторські тестові завдання «ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗС УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»» [137] містять 100 тестових завдань і складаються з 3-ох взаємопов'язаних між собою блоків, а саме:

I блок – «Теорії управління людьми» – містить 40 тестових завдань;

II блок – «Теоретична обізнаність про основи аналізу та прийняття управлінських рішень» – містить 27 тестових завдань;

III блок – «Технології моделювання процесів підвищення фізичної підготовленості військовослужбовців» – містить 33 тестових завдання.

На ці тестові завдання передбачено отримати кількісну інформацію. Зокрема, на кожне тестове завдання курсанти мають вибрати один із запропонованих варіантів відповіді. Запропоновані нами тестові завдання мають повторювальний характер, тобто коли кожен курсант – здобувач вищої освіти у ВВНЗ може бути опитаний декілька разів, у залежності від конкретної навчальної ситуації та розв'язання відповідних завдань.

Для з'ясування надійності запропонованих «Авторських тестових завдань «Теоретична підготовленість фахівців фізичної культури і спорту ЗС України до

професійної діяльності»» нами був використаний коефіцієнт Альфа Кронбаха (Cronbach's Coefficient Alpha), в основі розрахунку якого міститься співвідношення дисперсій кожного окремого завдання до дисперсії сумарної шкали. Якщо вимірюється не реальне значення, а лише випадкова похибка у відповідях на завдання, то дисперсія суми буде такою самою, як сума дисперсій окремих пунктів, тобто значення коефіцієнту наблизатиметься до нуля. Під час аналізу авторських тестових завдань «Теоретична підготовленість фахівців фізичної культури і спорту ЗС України до професійної діяльності» альфа склав 0,950, а стандартизований коефіцієнт – 0,951, тобто коефіцієнт наближався до 1, що свідчить про високу надійність нашого опитувальника.

Крім того, нами були перевірені на інформативність всі 3 ці блоки щодо сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичного виховання та спорту військовослужбовців. Зокрема, такі:

– *А І блоку* «Теорії управління людьми» склав 0,812, а стандартизований коефіцієнт складає 0,817;

– *а ІІ блоку* «Теоретична обізнаність про основи аналізу та прийняття рішень» склав 0,897, а стандартизований коефіцієнт – 0,901;

– *а ІІІ блоку* «Технології моделювання процесів підвищення фізичної підготовленості військовослужбовців» склав 0,834, а стандартизований коефіцієнт – 0,835, що свідчить про високу надійність опитувальника і можливість його використання для з'ясування рівнів теоретичної підготовленості майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту до управлінської діяльності в системі фізичного виховання військовослужбовців.

Аналіз отриманих емпіричних даних педагогічного експерименту проводився за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення IBM Statistical Package for the Social Sciences – статистичний пакет для соціальних наук. Сформованість управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту обчислювалася за такою формулою (3.1):

$$I = \frac{\sum_{n=1}^n e_n}{n}, \quad (3.1)$$

де: I – рівень сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;

$\sum_{n=1}^n e_n = e_1 + e_2 + e_3 + \dots + e_n$ – сума e_n кількості структурних компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

e_n – n -ий структурний компонент управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;

n – кількість структурних компонентів (e_n) управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту.

Відповідно рівень сформованості (розвиненості) e_n структурного компонента обчислюється за такою формулою (3.2):

$$e_n = \frac{\sum_{n=1}^n i_n}{n}, \quad (3.2)$$

де: e_n – n -ий структурний компонент управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;

$\sum_{n=1}^n i_n = i_1 + i_2 + i_3 + \dots + i_n$ – сума i_n кількості шкал структурного компонента (e_n) управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури;

i_n – n -ий шкала структурного компонента (e_n) управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури;

n – кількість шкал (i_n) структурного компонента (e_n) управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту.

Оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України за обраними методиками мало різні шкали. У зв'язку з цим для визначення об'єктивних результатів педагогічного експерименту всі результати оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців з ФКіС за обраними методиками співвідносилися з узагальненою 100-бальною шкалою оцінювання.

Для того, щоб перевести результати респондентів до загальної оцінної

шкали в 100 балів, використовувалась наступна формула (3.3):

$$i_n = \frac{b_i}{max} \cdot 100, \quad (3.3)$$

де: i_n – n -а шкала компонента (e_n) управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури;

b_i – кількість балів, отримана за шкалою методики опитування i -го респондента;

max – максимальна кількість балів, передбачена методикою опитування;

j – кількість респондентів.

Кожен з компонентів інтегрується у єдину систему формування та змісту управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС і проявляється у чотирьох рівнях її сформованості – прогресивному, оптимальному, достатньому та низькому.

90-100 балів – прогресивний рівень сформованості певного компонента управлінської компетентності майбутніх фахівців з ФКіС;

65-89 балів – оптимальний рівень сформованості;

50-64 балів – достатній рівень сформованості;

0-49 балів – низький рівень сформованості.

Отримані експериментальні результати проаналізовано за допомогою програми опрацювання статистичних даних Excel та Statistika 10.

За отриманими результатами ухвалено рішення про формування груп для проведення послідовного педагогічного експерименту. Це курсанти 3 і 4 курсу НУОУ імені Івана Черняхівського, які набувають професійну освіту за спеціальністю 017 – фізична культура і спорт.

2 етап – реалізаційний (2021–2022 рр.), на якому відбулася реалізація педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в системі їх військово-професійної підготовки в ВВНЗ, головним завданням якої було експериментальне з'ясування результативності їх запровадження в систему управлінської підготовки.

Ці умови доповнили та конкретизували систему їх професійно-

педагогічної підготовки та надали їй організаційну спрямованість. Педагогічний експеримент – це своєрідний процес дослідження, який організований так, щоб можна було спостерігати педагогічні явища в контрольованих експериментальних умовах. Основними ознаками нашого педагогічного експерименту, які водночас становлять і його суть, є упровадження педагогічних умов для формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів–фахівців з фізичної культури та спорту є важливою складовою їх професійно-педагогічної підготовки в Національному університеті оборони України, яка значно покращить якість навчання та допоможе сформувати курсантів як менеджерів фізичного виховання та спорту, які стануть військовослужбовцями Збройних Сил України. Їх експериментальна перевірка відповідно до плану і гіпотези дисертаційного дослідження проводилась 2021–2022 рр.

3 етап – узагальнювальний (2022–2023 рр.): респондентам після формувального етапу експерименту було запропоновано виконати дослідницькі процедури, які вже вони виконували на констатувальному етапі експерименту. Зокрема, такі:

- пройти анкетування та тестування на виявлення у них рівнів сформованості мотивації та цінностей управлінської діяльності як суб'єкта військового управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

- з'ясування в них сформованості військово-професійних та управлінських знань за майбутнім військовим фахом, управлінських знань як менеджерів у сфері фізичної культури та спорту в військовій частині, педагогічних знань – педагогів-управлінців фізичного виховання військовослужбовців, знань основних положень управління процесом фізичного виховання військовослужбовців у ЗС України як начальників фізичної підготовки та спорту військових частин;

- пройти тестування на визначення сформованості професійно важливих управлінських якостей як майбутніх офіцерів – суб'єктів управління у сфері фізичної підготовки та спорту військовослужбовців у військових частинах;

– заповнити та відповісти на запитання низки опитувальників, орієнтованих на з'ясування сформованості професійного суб'єкта як управлінця фізичного виховання військовослужбовців у військовій частині.

Отже, зміст етапу складають такі заходи:

– первинна обробка отриманих експериментальних даних є необхідним етапом для їх подальшого статистичного підтвердження та якісного обґрунтування;

– статистичне обґрунтування результатів основного експериментального – формульовального – етапу щодо сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;

– визначення рівнів її сформованості після формульовального експерименту;

– узагальнення, систематизація та оформлення отриманих експериментальних результатів дослідження;

– формулювання загальних висновків щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військовослужбовців після формульовального етапу експерименту;

– упровадження результатів дисертації в освітній процес ВВНЗ.

У зв'язку з цим, що педагогічний експеримент дозволив отримати нові практичні знання, експериментальні факти щодо предмета дослідження у спеціально створених і контрольованих нами експериментальних умовах встановлено причинно-наслідкові зв'язки щодо фіксації змін у предметі дослідження шляхом цілеспрямованого впровадження відповідних педагогічних умов, то можна наголошувати про досягнення нашої дослідницької мети.

Крім того, головною метою педагогічного експерименту було підтвердження або спростування відповідної наукової (статистичної) гіпотези. Відповідно поетапне та послідовне контекстна реалізація методики експериментального дослідження дозволило здійснити педагогічний експеримент щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процесі їх професійно-педагогічної підготовки в НУОУ імені Івана Черняховського шляхом

упровадження відповідних педагогічних умов її формування.

Написано рукопис дисертації, зроблено загальні висновки дослідження та розроблено методичні рекомендації щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів - фахівців з фізичної культури і спорту під час їх професійної підготовки у ВВНЗ.

3.2. Аналіз та узагальнення результатів експерименту

Далі представимо та охарактеризуємо результати експериментального дослідження, які отримано протягом формувального етапу дослідження. Нами проаналізовано та узагальнено отримані експериментальні результати та здійснено їх розподіл за рівнями сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту – прогресивний, оптимальний, достатній і низький. Діагностування кожного її компонента здійснено згідно з обґрунтованими нами критеріями – аксіологічно-мотиваційним, знанієвим, індивідуально-психічним, управлінсько-діяльнісним і рефлексивним (табл. 3.2) окремо, а після чого визначено загальний інтегральний результат щодо рівнів її сформованості.

Статистичне оброблення отриманих результатів дисертаційної роботи проводилось за допомогою пакета «Statistika 10.0» (Stat Soft, США) й електронних таблиць «Excel 2010» (Microsoft, США), що дозволило нам провести якісний аналіз вимірів і розрахунків досліджуваних параметрів. Для визначення статистично значущих відмінностей результатів сформованості управлінської компетентності на етапі формувального експерименту використовували непараметричний критерій Вілкоксона для двох залежних вибірок [3].

Результати формувального етапу дослідження за ціннісно-мотиваційним компонентом. За отриманими експериментальними даними середньогруповий результат *цінностей управлінської діяльності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту* на етапі констатувального

педагогічного експерименту становив $3,50 \pm 0,50$ балів (табл. 3.3) і згідно зі шкалою градації відповідав достатньому рівню її сформованості. Слід звернути увагу на те, що на даному етапі у курсантів ціннісний компонент характеризується частковою сформованістю внутрішніх мотивів та управлінських цінностей до здійснення управлінської діяльності.

Діагностування після формувального педагогічного експерименту дало можливість встановити за непараметричним критерієм Вілкоксона для залежних вибірок статистично значущу відмінність між результатами сформованості цінностей управлінської діяльності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту констатувального та формувального етапів експерименту

Відповідно до додатка Н знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n=26$:

$$T_{кр}=110 (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення Т потрапляє в зону значущості – $T_{емп} < T_{кр} (0,05)$, оскільки обрховане значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{емп}=0$) менше критичного значення ($T_{кр}=110$), приймаємо гіпотезу про статистичну значимість відмінностей у групі після формувального етапу експерименту.

Отже, запровадження організаційно-педагогічних умов формування управлінської компетентності вплинуло на зростання сформованості цінностей управлінської діяльності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту.

Для визначення вірогідності розходжень між залежними вибірками при перевірці статистичних гіпотез за критичний рівень значущості брали рівень надійності $p=95,0$ % (рівень значимості 0,05), всі гіпотези перевірялися при більш високих рівнях надійності $p=99,0$ % (рівень значимості 0,01) і рівень надійності $p=99,99$ % (рівень значимості 0,001). У нашому випадку, відмінності є настільки виразними, що зазначені рівні значущості відображають вкрай малий ризик помилкового висновку. У зв'язку з цим можна стверджувати, що результати констатувального та формувального експериментів мають настільки

статистично значущий відмінності, що немає потреби їх порівнювати з табличними.

Діагностування після формувального педагогічного експерименту дало можливість встановити за непараметричним критерієм Вілкоксона для залежних вибірок статистично значущу відмінність між результатами констатувального та формувального етапів експериментів.

Таблиця 3.3

**Динаміка сформованості ціннісно-мотиваційного компонента
управлінської компетентності як суб'єкта військового управління в ЗС
України, (n=26)**

Шкала	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент		±Δ, %	p
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S		
приємне проведення часу, відпочинок, бал	4,15	0,83	4,38	0,80	5,6	0,03
високий матеріальний добробут, бал	3,62	1,10	4,15	1,29	14,9	0,01
пошук і насолода прекрасним, бал	2,54	1,45	3,04	1,48	19,7	0,02
допомога і милосердя до інших людей, бал	4,15	1,12	5,23	1,11	25,9	0,001
любов, кохання	3,19	0,94	3,92	1,06	22,9	0,01
пізнання нового у світі, природі, людині, бал	3,77	1,42	4,65	1,38	23,5	0,001
високий соціальний статус і управління людьми, бал	3,35	1,16	3,62	1,10	8,0	0,04
визнання і повага людей і вплив на оточуючих, бал	3,92	1,09	4,23	1,14	7,8	0,02
соціальна активність для досягнення позитивних змін в суспільстві, бал	3,31	1,23	3,54	1,33	7,0	0,04
спілкування, бал	2,85	0,92	2,88	0,99	1,4	1
здоров'я, бал	3,62	1,06	4,31	1,26	19,1	0,003
Цінності управлінської діяльності як майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в ЗС України, бал	3,50	0,50	4,00***	0,44	14,3	0,0001
Мотивація до формування своєї управлінської компетентності як суб'єкта специфічного виду військового управління в ЗС України, бал	17,54	3,25	18,42*	3,52	5,0	0,03

Примітки: ±Δ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках; статистично значущі відмінності за непараметричним критерієм Вілкоксона для залежних вибірок, * p < 0,05; *** p < 0,001.

Відбулося покращення середньогрупового результату на 14,3 %, що становить $4,00 \pm 0,44$ бали і вказує на оптимальний рівень сформованості цінностей управлінської діяльності досліджуваних. Така позитивна динаміка досліджуваної змінної зумовлена впровадженням в управлінську підготовку відповідних організаційно-педагогічних умов (див.: підрозділ 2.2).

Для більш детального аналізу та узгодження отриманих експериментальних результатів щодо розвитку цінностей управлінської діяльності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури та спорту та визначення результативності впроваджених відповідних організаційно-педагогічних умов, були порівняні результати констатувального та формульовального експериментів, які представлені в таблиці 3.4 за рівнями їх сформованості: на етапі констатувального педагогічного експерименту прогресивний рівень склав – 0,00 %, оптимальний – 19,23 %, достатній – 69,23 %) і низький – 11,54 %, а на етапі формульовального – прогресивний – 0,00 %, результат не змінився, оптимальний – 53,85 %, кількість зросла на 34,62 %, достатній – 42,31 %, кількість зменшилася на 26,92 % і низький – 3,85 %, кількість – на 7,69 %.

Таблиця 3.4

Результати сформованості цінностей управлінської діяльності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту, (n=26)

№	Рівні сформованості	Констатувальний експеримент	Формульовальний експеримент	$\pm\Delta$, %
1	прогресивний	0,00 % (n=0)	0,00 % (n=0)	0,00
2	оптимальний	19,23 % (n=5)	53,85 % (n=14)	34,62
3	достатній	69,23 % (n=18)	42,31 % (n=11)	-36,92
4	низький	11,54 % (n=3)	3,85 % (n=1)	-7,69

Примітки: $\pm\Delta$ – різниця між результатами до та після формульовального педагогічного експерименту в відсотках.

Збільшення кількості курсантів на етапі формульовального педагогічного експерименту з оптимальним рівнем сформованості цінностей управлінської діяльності вказує на їх налаштованість на успішну управлінську діяльність.

Наступним етапом дисертаційної роботи було визначення впливу відповідних організаційно-педагогічних умов на формування *мотиваційного компонента* майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту. Динаміка середньогрупових результатів протягом педагогічного експерименту, які представлені в таблиці 3.3, вказує на статистично значущу відмінність між результатами констатувального та формувального експериментів ($p < 0,05$), а саме – покращення на етапі формувального експерименту *мотивації до формування управлінської компетентності як суб'єкта специфічного виду військового управління*. Позитивні зміни досліджуваних змінних обумовлені в першу чергу впровадженням в управлінську підготовку відповідних організаційно-педагогічних умов.

Слід також відзначити позитивні зміни за цією шкалою при розподілі результатів (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Результати сформованості мотивації до управлінської діяльності як начальника фізичної підготовки військової частини, (n=26)

№	Рівні сформованості	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	$\pm\Delta$, %
1	прогресивний	11,54 % (n=3)	30,77 % (n=8)	19,23
2	оптимальний	53,85 % (n=14)	42,31 % (n=11)	-11,54
3	достатній	30,77 % (n=8)	23,08 % (n=6)	-7,69
4	низький	3,58 % (n=1)	3,85 % (n=1)	0,00

Примітки: $\pm\Delta$ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках.

На етапі констатувального педагогічного експерименту прогресивний рівень сформованості мали 11,54 % курсантів, оптимальний – 53,85 %, достатній – 30,77 % і низький – 3,85 %, а на етапі формувального – прогресивний – 30,77 %, при цьому їх кількість збільшилася на 19,23 %, оптимальний – 42,31 %, а кількість зменшилася на 11,54 %, достатній – 23,08 %, кількість – на 7,69% і низький – 3,85 %, жодних змін у межах рівня не відзначено протягом дослідження. Збільшення кількості курсантів з прогресивним і

оптимальним рівнями сформованості мотивації до управлінської діяльності, як начальника фізичної підготовки військової частини на етапі формувального педагогічного експерименту вказує на позитивне ставлення курсантів до досягнення власної мети, впевненість в успішному виконанні завдань, що свідчить про їх відповідальність та ініціативність.

Результати сформованості когнітивного компонента у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту протягом педагогічного експерименту представлені в таблиці 3.6. Середньогруповий результат за шкалою знання теорії управління і насамперед управління військовослужбовцями, теоретична обізнаність про основи аналізу та прийняття рішень як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців зазнав статистично значущих змін ($p < 0,05$), зокрема відбулося покращення на 0,10 балів, що становить 18,0 %. Позитивні зміни зумовлені в першу чергу позитивними змінами в змісті ціннісно-мотиваційного компонента їх управлінської компетентності.

Таблиця 3.6

Динаміка сформованості когнітивного компонента, (n=26)

Шкала	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент		$\pm\Delta$, %	p
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S		
знання теорії управління і насамперед – управління військовослужбовцями, теоретична обізнаність про основи аналізу та прийняття рішень як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців, бал	0,56	0,21	0,66*	0,19	18,0	0,02
знання щодо самоєфективності управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців, бал	0,53	0,22	0,66*	0,19	24,1	0,01
комунікативні знання як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців щодо педагогічних процесів формування, підтримування та підвищення фізичної підготовленості та готовності військовослужбовців до бойової діяльності, бал	0,55	0,21	0,72***	0,20	31,7	0,001

Примітки: $\pm\Delta$ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках; статистично значущі відмінності за непараметричним критерієм Вілкоксона для залежних, * $p < 0,05$; *** $p < 0,001$.

За експериментальними даними, які представлені в таблиці 3.7, спостерігаємо позитивну динаміку розподілу результатів сформованості знань теорії управління і насамперед – управління військовослужбовцями, теоретичної обізнаності про основи аналізу та прийняття рішень як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців за такими рівнями: на констатувальному етапі: *прогресивний* – 7,69 %, *оптимальний* – 23,08 %, *достатній* – 30,77 %) і *низький* – 38,46 %, на етапі формувального – *прогресивний* – 11,54 % (кількість збільшилася на 3,85 %), *оптимальний* – 42,31 % (кількість – на 19,23 %), *достатній* – 19,23 % (кількість зменшилася на 11,54 %) і *низький* – 26,92 % (кількість зменшилася на 11,54 %).

Таблиця 3.7

Результати сформованості знань теорії управління, теоретичної обізнаності про основи аналізу та прийняття рішень як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців, (n=26)

№	Рівні сформованості	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	±Δ, %
1	прогресивний	7,69 % (n=2)	11,54 % (n=3)	3,85
2	оптимальний	23,08 % (n=6)	42,31 % (n=11)	19,23
3	достатній	30,77 % (n=8)	19,23 % (n=5)	-11,54
4	низький	38,46 % (n=10)	26,92 % (n=7)	-11,54

Примітки: ±Δ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках.

Позитивна динаміка результатів за рівнями сформованості знань теорії управління і насамперед – управління військовослужбовцями, основ аналізу та прийняття рішень як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців вказує на покращення теоретичних знань, які здобули курсанти у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Результати, які відображають знання щодо самоефективності управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців протягом

педагогічного експерименту, зазнали статистично значущих змін ($p < 0,01$), спостерігається позитивна динаміка середньогрупового результату на 24,1 %. Для більш поглибленого аналізу та визначення результативності запропонованих відповідних організаційно-педагогічних умов провели порівняльний аналіз результатів сформованості знань щодо самоефективності управлінської діяльності в сфері фізичного виховання військовослужбовців, які представлені в таблиці 3.8 за такими рівнями: на етапі констатувального експериментального дослідження складо *прогресивний* рівень 3,85 %, *оптимальний* – 19,23 %, *достатній* – 38,46 % і *низький* – 38,46 %, а після формувального експерименту – *прогресивний* – 7,69 % (результат збільшився на 3,85 %), *оптимальний* – 50,00 % (середній результат збільшився на 30,77 %), *достатній* – 15,38 % (середній результат зменшився на 23,08 %) і *низький* – 26,92 % (середній результат зменшився на 11,54 %).

Таблиця 3.8

**Результати сформованості знань щодо самоефективності
управлінської діяльності в сфері фізичного виховання
військовослужбовців, (n=26)**

№	Рівні сформованості	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	$\pm\Delta$, %
1	прогресивний	3,85 % (n=1)	7,69 % (n=2)	3,85
2	оптимальний	19,23 % (n=5)	50,00 % (n=13)	30,77
3	достатній	38,46 % (n=10)	15,38 % (n=4)	-23,08
4	низький	38,46 % (n=10)	26,92 % (n=7)	-11,54

Примітки: $\pm\Delta$ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках.

Отримані результати щодо самоефективності управлінської діяльності респондентів у сфері фізичного виховання військовослужбовців на етапі формувального етапу педагогічного експерименту переважно розподілилися на оптимальному рівні, що вказує на достатню сформованість знань щодо управлінської діяльності.

Результати, які відображають комунікативні знання як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців щодо формування, підтримування та підвищення фізичної підготовленості та готовності військовослужбовців до бойової діяльності протягом педагогічного експерименту, зазнали позитивних статистично значущих змін ($p < 0,001$), середньогруповий результат покращився на 0,17 бали, що становить 31,7 %. Слід також зазначити позитивну динаміку її сформованості за відповідними рівнями (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Результати сформованості комунікативних знань як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців щодо педагогічних процесів формування, підтримування та підвищення фізичної підготовленості та готовності військовослужбовців до бойової діяльності, (n=26)

№	Рівні сформованості	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	$\pm\Delta$, %
1	прогресивний	3,85 % (n=1)	19,23 % (n=5)	15,38
2	оптимальний	26,92 % (n=7)	46,15 % (n=12)	19,23
3	достатній	34,62 % (n=9)	23,08 % (n=6)	-11,54
4	низький	34,62 % (n=9)	11,54 % (n=3)	-23,08

Примітки: $\pm\Delta$ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках.

На етапі констатувального педагогічного експерименту результати курсантів розподілилися таким чином: прогресивний рівень – 3,85 %, оптимальний – 19,23 %, достатній – 38,46 % і низький – 38,46 %, а на етапі формувального – із прогресивним рівнем зросла на 3,85 %, із оптимальним – на 30,77 % і навпаки кількість, яка мала достатній рівень, зменшилася на 23,08 %, з низьким – на 11,54 %. Покращення власних результатів у переважній більшості майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту зумовлено

застосуванням методики формування їх управлінської компетентності у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Результати констатувального та формульного етапу дослідження за емоційно-вольовим компонентом представлені в таблиці 3.10. Аналіз та узагальнення середньогрупових результатів за шкалою *емоційний стан* у курсантів до та після педагогічного експерименту вказує на наявність статистично значущих змін ($p < 0,001$) після формульного експерименту, зокрема збільшення результату відбулося на 0,72 бали, що становить 13,0 %.

Таблиця 3.10

Динаміка сформованості емоційно-вольового компонента, (n=26)

Шкала	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент		$\pm\Delta$, %	p
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S		
емоційний стан, бал	5,78	1,07	6,5***	0,96	13,0	0,001
стресостійкість і соціальна чи військово-професійна та фахова адаптованість, бал	5,77	1,68	6,46*	1,77	12,0	0,05

Примітки: $\pm\Delta$ – різниця між результатами до та після формульного педагогічного експерименту в відсотках; статистично значущі відмінності за непараметричним критерієм Вілкоксона для залежних вибірок, * $p < 0,05$; *** $p < 0,001$.

Аналіз результатів за рівнями сформованості емоційного стану курсантів (табл. 3.11) дало можливість визначити динаміку їх значень протягом педагогічного експерименту: на етапі *констатувального* експерименту *прогресивний* рівень склало 0,00 %, *оптимальний* – 34,62 %, *достатній* – 46,15 % і *низький* – 19,23 %, а після *формульного* експерименту – *прогресивний* – 0,00 % (результат не змінився), *оптимальний* – 69,23 % (середній результат збільшився на 34,62 %), *достатній* – 23,08 % (середній результат зменшився на 23,08 %) і *низький* – 7,69 % (середній результат – на 11,54 %).

Таблиця 3.11

Результати сформованості емоційного стану, (n=26)

№	Рівні сформованості	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	$\pm\Delta$, %
1	прогресивний	0,00 % (n=0)	0,00 % (n=0)	0,00
2	оптимальний	34,62 % (n=9)	69,23 % (n=18)	34,62
3	достатній	46,15 % (n=12)	23,08 % (n=6)	-23,08
4	низький	19,23 % (n=5)	7,69 % (n=2)	-11,54

Примітки: $\pm\Delta$ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках.

Домінування оптимального рівня сформованості у 69,23 % курсантів на етапі формувального експерименту вказує на емоційну стійкість і вміння свідомо керувати своєю управлінською діяльністю, створювати її оптимальний режим. Можемо також констатувати, що курсанти проявили вміння дозувати і підтримувати психічне перенавантаження на тому рівні, який забезпечував би їх оптимальну управлінську працездатність. Отримані результати також дають нам підстави стверджувати, що курсанти володіють вмінням достатньо оптимально оцінювати свої сили і знаходити ресурси для впевненої управлінської поведінки, свідомо управляти своїм емоційним станом. Позитивна динаміка сформованості емоційного стану курсантів обумовлена, на нашу думку, застосуванням комплексу військово-прикладних вправ, які забезпечили достатню продуктивність та результативність їх діяльності й поведінки у складних емоційно напружених умовах управлінської діяльності.

Можна також стверджувати, що застосування комплексу військово-прикладних вправ позитивно вплинуло на стресостійкість і військово-професійну та фахову адаптованість курсантів до управлінської діяльності. Так, середньогрупові результати за шкалою *стресостійкість і соціальна чи військово-професійна та фахова адаптованість* у курсантів на констатувальному етапі експерименту становило $5,77 \pm 1,68$ балів, а після формувального експерименту – $6,46 \pm 1,77$, зростання результату склало 12,0 %. Такий результат є статистично значущим ($p < 0,05$) за непараметричним критерієм Вілкоксона. Для більш детального опису отриманих даних провели

аналіз та узагальнення результатів рівнів сформованості стресостійкості у курсантів (рис. 3.1).

Відповідно, спостерігаємо позитивну динаміку при розподілі експериментальних результатів за рівнями сформованості: на етапі констатувального експериментального дослідження склало *прогресивний* рівень 3,85 %, *оптимальний* – 30,77 %, *достатній* – 38,46 % і *низький* – 26,92 %, а після формувального експерименту – *прогресивний* – 11,54 % (результат збільшився на 7,69 %), *оптимальний* – 38,46 % (середній результат у межах групи – на 7,69 %), *достатній* – 38,46 % (не змінився) і *низький* – 11,54 % (середній результат зменшився на 15,38 %).

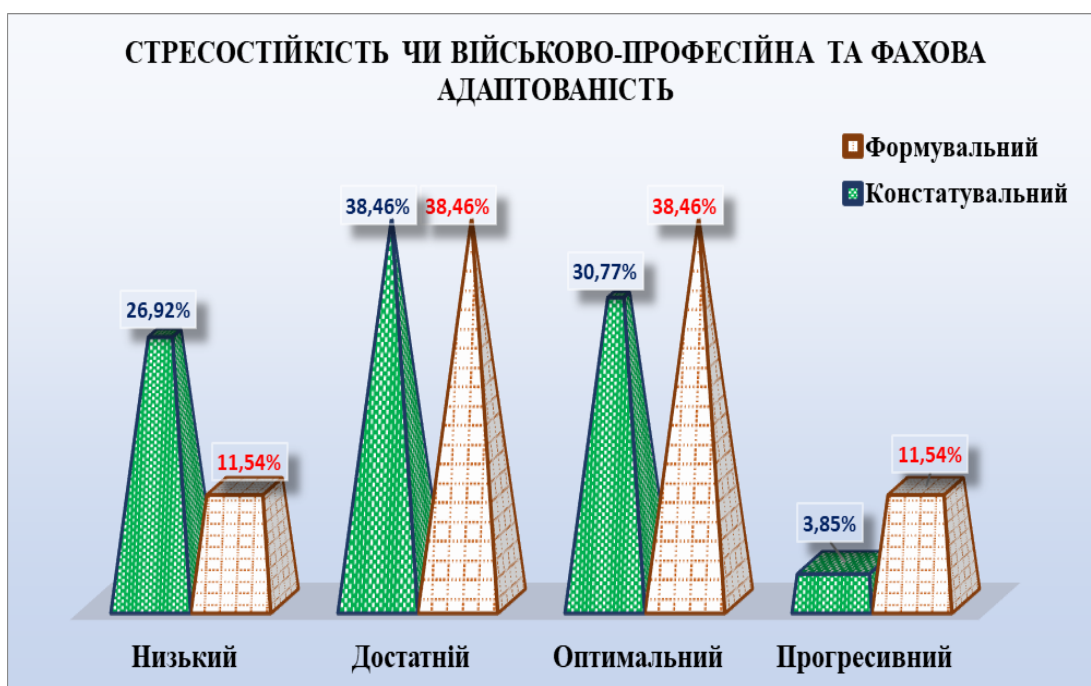

Рис. 3.1. Розподіл результатів за рівнями сформованості стресостійкості чи військово-професійної та фахової адаптованості

Розподіл результатів на етапі формувального педагогічного експерименту вказує на домінування оптимального та достатнього рівнів сформованості стресостійкості чи військово-професійної та фахової адаптованості у 38,46 % курсантів, що вказує на стійкість до негативних впливів зовнішніх і внутрішніх чинників на управлінську діяльність, професійну готовність до управлінських

дій у напружених ситуаціях. Отримані результати також відображають готовність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту до успішної управлінської діяльності в складних військово-професійних умовах.

Наступним етапом наукової роботи був аналіз та узагальнення **результатів формульного етапу дослідження за функціонально-діяльнісним компонентом** (табл. 3.12). Так, середньогрупові результати за шкалою *управлінські навички та вміння як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців* протягом педагогічного експерименту зазнали позитивних змін.

У межах досліджуваної групи на етапі констатувального експерименту результат сформованості управлінських навичок і вмінь як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців становив $0,54 \pm 0,11$ балів, що вказує на низький рівень її сформованості.

Таблиця 3.12

Динаміка сформованості функціонально-діялісного компонента, (n=26)

Шкала	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент		±Δ, %	p
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S		
управлінські навички та вміння як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців, бал	0,54	0,11	0,70***	0,08	28,6	0,0001
комунікативні навички та вміння як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців, бал	0,52	0,09	0,62**	0,11	18,5	0,003
стресостійкість, бал	29,00	2,90	33,12**	5,56	14,2	0,01

Примітки: ±Δ – різниця між результатами до та після формульного педагогічного експерименту в відсотках; статистично значущі відмінності за непараметричним критерієм Вілкоксона для залежних вибірок, ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Після формульного педагогічного експерименту середньогруповий результат у курсантів становило $0,70 \pm 0,08$, що вказує на достатній рівень і наявність статистично значущих змін ($p < 0,0001$), зокрема, відбулося покращення результату на 28,6 %. Отриманий середньогруповий результат вказує на їх

достатній рівень сформованості у курсантів і характеризує наявність у них опосередковано систематизованих спеціальних управлінських навичок і вмінь, а також фахових знань із теорії управління, достатнє розуміння необхідності застосовувати управлінські знання при виконанні функціональних обов'язків.

Аналіз експериментальних результатів, які представлені в графічній інтерпретації на рисунку 3.2. за рівнями сформованості управлінських навичок і вмінь, дає нам можливість більш детально з'ясувати динаміку досліджуваного педагогічного явища.

На етапі констатувального педагогічного експерименту прогресивний рівень сформованості управлінських навичок і вмінь мали 0,00 % курсантів, оптимальний – 3,85 %, достатній – 3,85 % і низький – 92,31 %, а після формульального – прогресивний рівень склало 7,69 %, при цьому їх кількість збільшилася на 7,69 %, оптимальний – 26,92 %, а кількість – на 23,08 %, достатній – 23,08 %, середній результат – на 19,23 % і низький – 42,31 %, середній результат зменшився на 50,00 %.

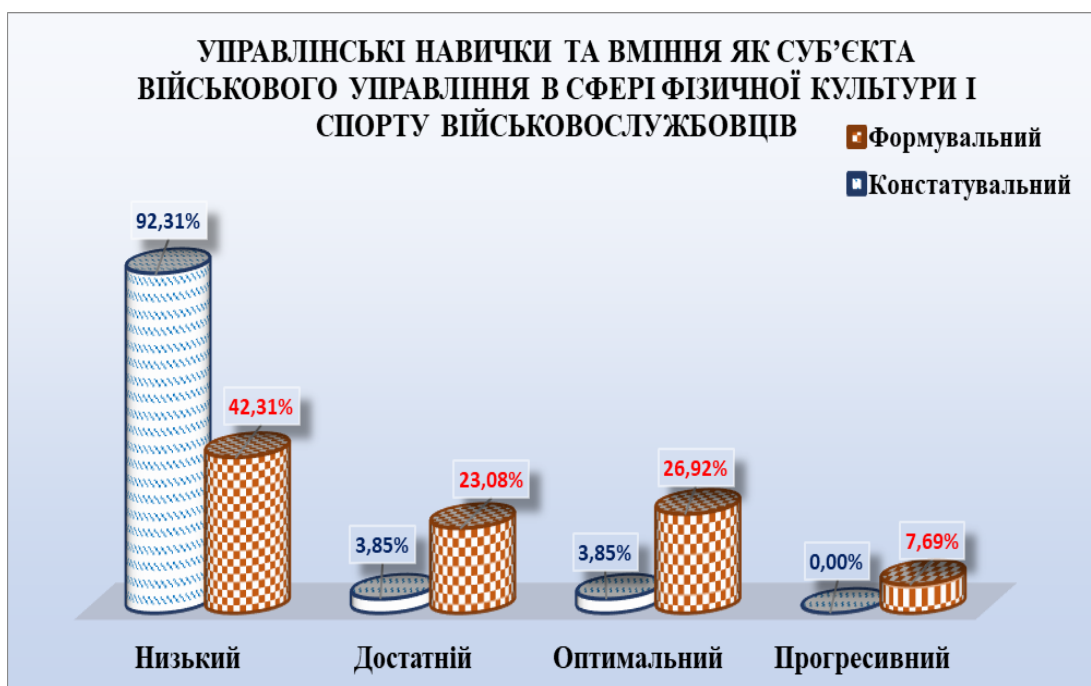

Рис. 3.2. Розподіл результатів за рівнями сформованості управлінських навичок і вмінь курсантів як майбутніх суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців

Нами було отримано на початку дослідження середні результати за шкалою *комунікативні навички та вміння як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців* – $0,52 \pm 0,09$ балів, після *формувального експерименту* – $0,62 \pm 0,11$, зростання результату склало 18,5 %. Такий результат є статистично значущим ($p < 0,001$) за непараметричним критерієм Вілкоксона. Детальний опис отриманих даних після проведення аналізу та узагальнення результатів рівнів сформованості стресостійкості у курсантів представлено на рисунку 3.3. Слід відзначити позитивні зміни за цією шкалою, зокрема такі: на етапі констатувального експериментального дослідження склало *прогресивний* рівень 0,00 %, *оптимальний* – 0,00 %, *достатній* – 34,62 % і *низький* – 65,38 %, а після *формувального експерименту* – *прогресивний* – 7,69 % (результат збільшився на 7,69 %), *оптимальний* – 19,23 % (середній результат – на 19,23 %), *достатній* – 38,46 % (середній результат – на 3,85 %) і *низький* – 34,62 % (середній результат зменшився на 30,77 %).

Рис. 3.3. Розподіл результатів за рівнями сформованості комунікативних навичок і вмінь як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців

Покращення результатів у більшості курсантів вказує на достатню сформованість комунікативних навичок і вмінь як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців. Це зумовлено застосуванням відповідної методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.

Результати, які відображають сформованість *стресостійкості* протягом педагогічного експерименту зазнали статистично значущих змін ($p < 0,01$), середньогруповий результат покращився на 4,12 бали, що становить 14,2 %. Слід також зазначити позитивну динаміку її сформованості (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Результати сформованості стресостійкості, (n=26)

№	Рівні сформованості	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	$\pm\Delta$, %
1	прогресивний	3,85 % (n=1)	26,92 % (n=7)	23,08
2	оптимальний	42,31 % (n=11)	65,38 % (n=17)	23,08
3	достатній	50,00 % (n=13)	3,85 % (n=1)	-46,15
4	низький	3,85 % (n=1)	3,85 % (n=1)	0,00

Примітки: $\pm\Delta$ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках.

Спостерігаємо позитивні зміни за цією шкалою при розподілі експериментальних результатів за рівнями сформованості: на етапі констатувального експерименту склало *прогресивний* рівень 3,85 %, *оптимальний* – 42,31 %, *достатній* – 50,00 % і *низький* – 3,85 %, а після формувального – *прогресивний* – 26,92 % (результат збільшився на 23,08 %), *оптимальний* – 65,38 % (середній результат – на 23,08 %), *достатній* – 3,85 % (зменшився на 46,15 %) і *низький* – 3,85 % (результат не змінився).

Розподіл результатів на етапі формувального педагогічного експерименту вказує на домінування оптимального рівня сформованості за функціонально-діяльнісним компонентом, що вказує на наявність у курсантів інтересу до

управлінської діяльності, достатньо сформованих управлінських вмінь і навичок, здатності до виконання управлінських завдань (за наявності несприятливих чинників), прийняття управлінських рішень у сфері фізичного виховання військовослужбовців у проблемних ситуаціях.

Результати сформованості *суб'єктного компонента* представлено в таблиці 3.14. Середньогруповий результат за шкалою *самооцінка як суб'єкта управлінської діяльності* зазнав статистично значущих змін ($p < 0,001$), зокрема відбулося покращення на 8,99 балів, що становить 13,43 %.

Таблиця 3.14

Динаміка сформованості суб'єктного компонента, (n=26)

Шкала	Констатувальний експеримент, (n=26)		Формувальний експеримент, (n=26)		±Δ, %	p
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S		
самооцінка як суб'єкта управлінської діяльності, бал	66,91	13,09	75,90***	15,56	13,4	0,001
креативність як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовці, бал	64,87	17,31	72,05***	14,81	11,1	0,001
рефлексивність (саморефлексія) як професійного суб'єкта, бал	112,12	8,65	120,42***	11,02	7,4	0,001

Примітки: ±Δ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках; статистично значущі відмінності за непараметричним критерієм Вілкоксона для залежних вибірок, *** $p < 0,001$.

Відповідно спостерігаємо позитивну динаміку розподілу результатів сформованості самооцінки курсантів як суб'єктів управлінської діяльності за такими рівнями (рис. 3.4): на констатувальному етапі *прогресивний* – 0,00 %, *оптимальний* – 65,38 %, *достатній* – 23,08 %) і *низький* – 11,54 %, а після формувального – *прогресивний* – 19,23 % (кількість збільшилася на 19,23 %), *оптимальний* – 61,54 % (кількість зменшилася на 3,82 %), *достатній* – 11,54 % (кількість – на 11,54 %) і *низький* – 7,69 % (кількість – на 3,85 %).

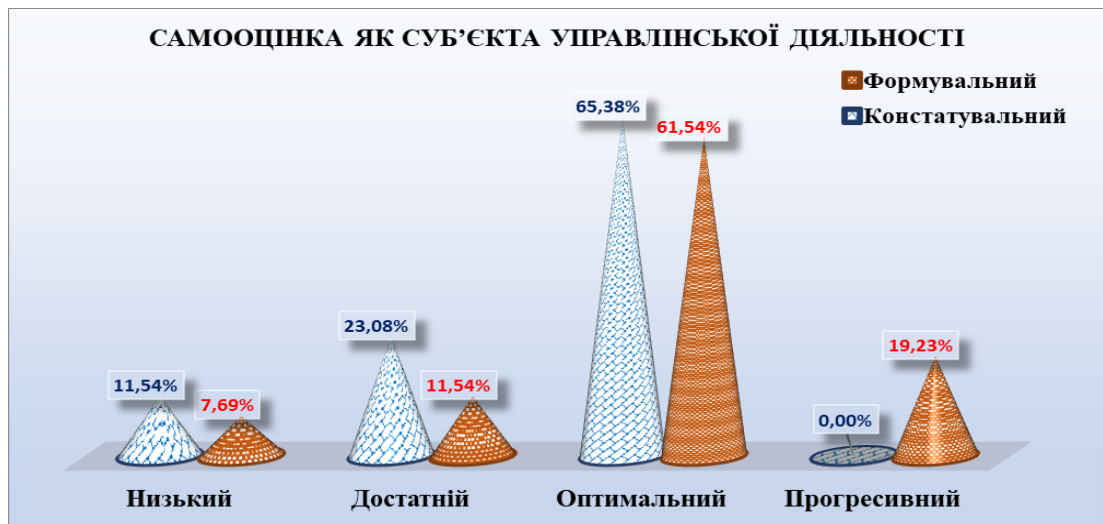

Рис. 3.4. Розподіл результатів за рівнями сформованості самооцінки курсантів як суб'єктів управлінської діяльності

Позитивна динаміка результатів за рівнями сформованості самооцінки курсантів як суб'єктів управлінської діяльності вказує на усвідомлення ними значущості своєї управлінської діяльності, адекватну самооцінку рівня сформованості своєї управлінської компетентності.

Результати, які відображають *креативність як суб'єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців* зазнали статистично значущих змін ($p < 0,001$), зокрема спостерігається позитивна динаміка середньогрупового результату на 11,7 %. Для аналізу та визначення результативності запропонованих організаційно-педагогічних умов провели порівняльний аналіз результатів сформованості креативності курсантів як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців (табл. 3.15) за такими рівнями сформованості: на етапі констатувального експериментального дослідження склало *прогресивний* рівень 3,85 %, *оптимальний* – 34,62 %, *достатній* – 57,69 % і *низький* – 3,85 %, а після формувального – *прогресивний* – 7,69 % (результат збільшився на 3,85 %), *оптимальний* – 38,46 % (середній результат – на 3,85 %), *достатній* – 53,85 % (середній результат зменшився на 3,85 %) і *низький* – 0,00 % (середній результат – на 3,85 %).

Таблиця 3.15

**Результати сформованості креативності курсантів як суб'єктів
військового управління в сфері фізичної культури і спорту
військовослужбовців, (n=26)**

№	Рівні сформованості	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	±Δ, %
1	прогресивний	3,85 % (n=1)	7,69 % (n=2)	3,85
2	оптимальний	34,62 % (n=9)	38,46 % (n=10)	3,85
3	достатній	57,69 % (n=15)	53,85 % (n=14)	-3,85
4	низький	3,85 % (n=1)	0,00 % (n=0)	-3,85

Примітки: ±Δ – різниця між результатами до та після формувального педагогічного експерименту в відсотках.

Отримані результати щодо сформованості креативності курсантів як майбутніх суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців після формувального етапу педагогічного експерименту переважно розподілилися на достатньому рівні, що вказує на достатній рівень сформованості у них творчого практичного мислення, самостійності у реалізації посадових компетенцій як менеджера в сфері фізичного виховання в військах.

Аналіз та узагальнення середньогрупових результатів за шкалою *рефлексивність (саморефлексія) як професійного суб'єкта* курсантів до і після формувального педагогічного експерименту вказує на наявність статистично значущих змін ($p < 0,001$), зокрема збільшення результату відбулося на 8,31 бали, що становить 7,41 %.

Результати за рівнями сформованості *рефлексивності (саморефлексії) як професійного суб'єкта* курсантів представлені на рисунку 3.5, узагальнення середньогрупових результатів дало можливість визначити її динаміку протягом педагогічного експерименту: на етапі *констатувального* експерименту *прогресивний* рівень складало 0,00 %, *оптимальний* – 3,85 %, *достатній* – 65,38 % і *низький* – 30,77 %, а після *формувального* – *прогресивний* – 0,00 % (результат не змінився), *оптимальний* – 11,54 % (середній результат збільшився на 7,69 %), *достатній* – 76,92 % (середній результат зменшився на 11,54 %) і *низький* – 11,54 % (середній результат – на 19,23 %).

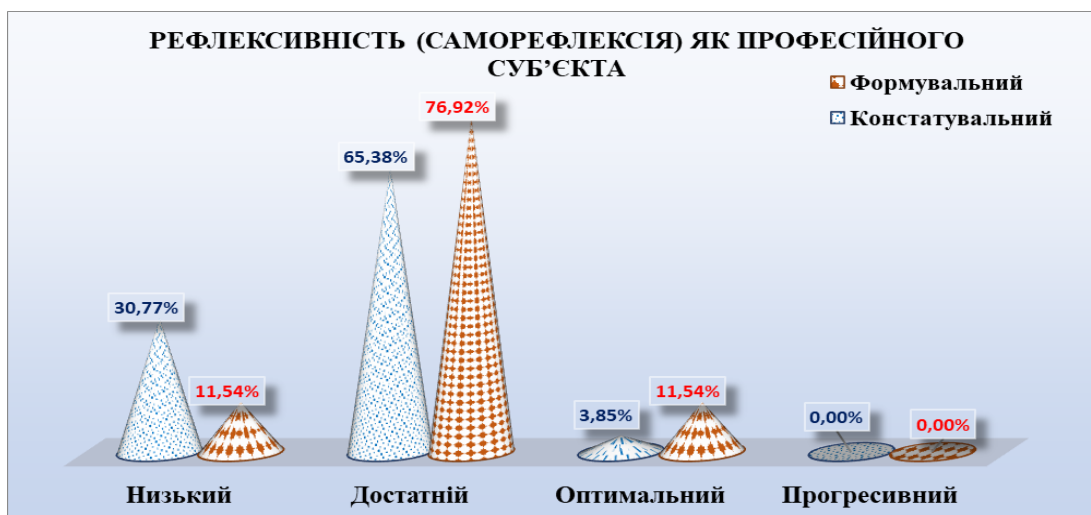

Рис. 3.5. Розподіл результатів за рівнями сформованості рефлексивності (саморефлексії) як професійного суб'єкта

Домінування достатнього рівня сформованості рефлексивності (саморефлексії) у 76,92 % курсантів після формувального експерименту вказує на достатню її сформованість, що безпосередньо впливає на успішність їх управлінської діяльності при виконанні посадових обов'язків, здатність її корегувати, а також усвідомлення потреби самоосвіти як військового фахівця.

Таблиця 3.16

Результати сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із ФКіС ЗС України, (n=26)

Зміст	Рівні	Експеримент				Різниця
		констатувальний		формувальний		
		респондентів	%	респондентів	%	
1	2	3	4	5	6	7
ціннісно-мотиваційний компонент	низький	3	11,54%	1	3,85%	-2 (-7,69%)
	достатній	22	84,62%	14	53,85%	-8 (-30,77%)
	оптимальний	1	3,85%	11	42,31%	10 (38,46%)
	прогресивний	0	0,00%	0	0,00%	0 (0,00%)
когнітивний компонент	низький	11	42,31%	4	15,38%	-7 (-26,92%)
	достатній	6	23,08%	6	23,08%	0 (0,00%)
	оптимальний	6	23,08%	10	38,46%	4 (15,38%)
	прогресивний	3	11,54%	6	23,08%	3 (11,54%)

Завершення таблиці 3.16

1	2	3	4	5	6	7
емоційно-вольовий компонент	Низький	6	23,08%	1	3,85%	-5 (-19,23%)
	достатній	12	46,15%	12	46,15%	0 (0,00%)
	оптимальний	6	23,08%	12	46,15%	6 (23,08%)
	прогресивний	2	7,69%	1	3,85%	-1 (-3,85%)
функціонально-діяльнісний компонент	низький	1	3,85%	1	3,85%	0 (0,00%)
	достатній	21	80,77%	1	3,85%	-20 (-76,92%)
	оптимальний	2	7,69%	23	88,46%	21 (80,77%)
	прогресивний	2	7,69%	1	3,85%	-1 (-3,85%)
суб'єктний компонент	низький	1	3,85%	1	3,85%	0 (0,00%)
	достатній	15	57,69%	4	15,38%	-11 (-42,31%)
	оптимальний	10	38,46%	21	80,77%	11 (42,31%)
	прогресивний	0	0,00%	0	0,00%	0 (0,00%)
управлінська компетентність	низький	2	7,69%	0	0,00%	-2 (-7,69%)
	достатній	22	84,62%	7	26,92%	-15 (-57,69%)
	оптимальний	2	7,69%	19	73,08%	17 (65,38%)
	прогресивний	0	0,00%	0	0,00%	0 (0,00%)

За результатами формувального етапу педагогічного експерименту, спостерігається позитивна динаміка сформованості управлінської компетентності.

Таким чином, на основі узагальнення експериментального матеріалу можна констатувати позитивну динаміку результатів упроваджених організаційно-педагогічних умов формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.

За результатами обрахування статистичних даних щодо сформованості компонентів управлінської компетентності респондентів було отримано узагальнені її результати за відповідними рівнями. Загальні висновки щодо динаміки основних рівнів її сформованості такі (табл. 3.16):

1) відбулося кардинальне зменшення респондентів із достатнім рівнем сформованості – зі 84,62 % до 26,92 %, що є суттєвим результатом усього педагогічного експерименту;

2) водночас має місце суттєвого зростання кількості респондентів зі оптимальним рівнем – зі 7,69 % до 73,8 %;

3) певні позитивні зміни відбулися на низькому рівні – від 7,69 % до 0,00%.

3.3. Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України

На основі теоретичних, емпіричних та експериментальних результатів дослідження щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військових частин у процесі їх військово-професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ, з'ясування сутності, змісту і структури їх управлінської компетентності, обґрунтування педагогічних умов її формування та їх упровадження в професійно-педагогічну підготовку в ВВНЗ та отриманих результатів експериментального дослідження можна сформулювати методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу в системі військової освіти щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження в систему військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів.

Теоретичний аналіз й узагальнення наукових джерел, педагогічної практики, а також стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 – фізична культура і спорт в Україні дають можливість зробити висновок про те, що військово-професійна підготовка майбутніх офіцерів потребує цілеспрямованого впровадження контекстного управлінського аспекту до змісту цієї підготовки як суб'єктів специфічного військового управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців з урахуванням специфіки їх майбутньої фахової діяльності в певних військових частинах у конкретних видах і родах військ.

Наші рекомендації є обґрунтованими на основі педагогічного досвіду в

галузі фізичного виховання та спорту військовослужбовців, результатів наукових досліджень, вимог державних та відомчих нормативно-правових актів і документів, а також досвіду професійної підготовки майбутніх офіцерів–фахівців з фізичної культури та спорту в університеті.

Головна методична рекомендація стосується **формування кожного курсанта як майбутнього офіцера – суб’єкта військового управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців**, оскільки управлінська діяльність в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у будь-якій військовій частині передбачає з боку їх організатора та управлінця самостійності, відповідальності, автономності та професійної суб’єктності. Цей напрям один із, з одного боку, найпростіших, бо не вимагає жодних змін навчального плану їх військово-професійно-педагогічної підготовки, переробленні РПНД навчальних дисциплін, а з іншого – один із вирішальних, бо насамперед передбачає зміну з боку науково-педагогічних працівників методик викладання насамперед військово-спеціальних дисциплін, надання їм суб’єктного спрямування та творчого підтримання суб’єкт-суб’єктних взаємин між ними та курсантами як майбутніми суб’єктами військового управління в специфічній сфері військово-професійного буття.

Відповідно кожного курсанта як майбутнього офіцера – суб’єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту ЗС України слід формувати управлінську готовності до роботи з особовим складом, тобто усвідомлення та сприйняття самого себе як суб’єкта фахової діяльності в сфері фізичної культури і спорту. Для цього слід дотримуватися провідних правил і вимог таких основних методологічних підходів:

– *акмеологічного підходу* як методологічну основу професійно-управлінської діяльності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, що формує їх ставлення до свого фаху, до реалізації організаційно-управлінської функції як суб’єкта військового управління в сфері фізичної культури і спорту ЗС України, оскільки здоров’я і здоровий спосіб життя кожного військовослужбовця представляє величезну цінність як громадянина та

військового професіонала;

– *системного* – дотримання вимог якого сприяють системному формуванню майбутнього фахівця фізичної культури та спорту як суб'єкта військового управління в системі його військово-професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ, оскільки управлінська компетентність кожного з них як офіцера представляє систему, яка, з одного боку, засвідчує сформованість його військово-професійної компетентності як майбутнього фахівця із фізичної культури і спорту ЗС України, а з іншого – демонструє інтегровану здатність актуалізувати цю компетентність у практиці фізичного виховання та спорту військовослужбовців як їх організатора та управлінця в військовій частині;

– *суб'єктно-діяльнісного* – оскільки управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців є специфічним видом військового управління, то відповідно необхідно забезпечувати творче формування та актуалізацію найбільш важливих професійно важливих психічних новоутворень – управлінських цінностей, мотивацій, навичок, умінь і здатностей, професійно важливих управлінських якостей, що в свою чергу перетворює їх в засоби та механізми розв'язання складних фахових управлінських завдань у майбутній військово-професійній діяльності у військових частинах; для цього методика викладання всіх навчальних дисциплін у ВВНЗ мають бути, з одного боку, суб'єктно-діяльними, а з іншого – контекстними;

– *контекстного* – забезпечує формування власне управлінської компетентності як майбутнього начальника фахівця фізичної підготовки та спорту в військовій частині, яка складає стрижньовий компонент військово-професійної компетентності як військового професіонала в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців;

– *компетентнісного* – забезпечує формування основних компонентів військово-професійної компетентності майбутніх офіцерів як начальників фізичної підготовки та спорту військовослужбовців у військових частинах, стрижньовим компонентом якої є їх організаційно-управлінська компетентність.

Отже, теоретичні, емпіричні та експериментальні результати нашого

дослідження проблеми формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в ВВНЗ в процесі їх військово-професійно-педагогічної підготовки дають можливість стверджувати, що розроблені нами педагогічні умови доцільно творчо та водночас контекстно застосовувати в їх військово-професійній підготовці як суб'єктів специфічної – фахової – діяльності в військах. Усе це дало можливість розробити **методичні рекомендації керівникам, науковим і науково-педагогічним працівникам ВВНЗ щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ.**

1. Цілеспрямовано формувати та контекстно закріплювати основні управлінські цінності та мотивацію як майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в ЗС України та суб'єктів військово-професійної діяльності з метою забезпечення результативності управлінської підготовленості в військово-педагогічному процесі у ВВНЗ як суб'єктів управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців. На навчальних заняттях науково-педагогічні працівники мають цілеспрямовано демонструвати майбутнім фахівцям ціннісно-мотиваційний аспект як всієї військово-професійної діяльності, так і найголовніше – їх фахової діяльності, серцевину якої складає їх організаційно-управлінська підготовленість, тобто успішна реалізація організаційної та управлінської компетенцій як суб'єкта військового управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців.

Нескладним, але вкрай необхідним методичним інструментарієм у цьому аспекті є налагодження, підтримання та стимулювання тісної двосторонньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії як із кожним окремим курсантом, так і всією навчальною групою загалом як зі груповим суб'єктом їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ. А такі самі взаємини має організувати кожен начальник фізичної підготовки з іншими суб'єктами військового управління у військовій частині, а гарантією організації та підтримання таких суб'єкт-

суб'єктних взаємин мають стати суб'єктні та професійно важливі управлінські якості офіцера як організатора фізичної підготовки та спорту в військовій частині, його управлінська суб'єктність і здатність як суб'єкта управління в сфері фізичного виховання та спорту в військовій частині. А такі цінності відповідно формують мотиваційну складову набуття управлінської компетентності, оскільки мотивований до реалізації управлінської компетенції офіцер, як правило, досягатиме кращих результатів у своїй управлінській діяльності ніж невмотивований.

2. Розробити на основі сучасних методологічних підходів до їх організаційно-управлінської підготовки як суб'єктів специфічного виду управління в військових частинах відповідне навчально-методичне забезпечення для теоретичної та практичної видів підготовки, для проведення основних видів навчальних занять із майбутніми офіцерами – фахівцями з фізичної культури і спорту ЗС України за тематикою формування в них управлінської компетентності. Зокрема, такі:

- підручники, навчальні та методичні посібники та іншу допоміжну довідкову літературу;
- творчі навчально-методичні матеріали для проведення навчальних занять квазіуправлінського спрямування;
- у робочих програмах навчальних дисциплін передбачати спеціальний розділ чи тему щодо управлінської діяльності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту та стимулювання їх до самоосвіти як суб'єктів навчальної діяльності.

Отже, з одного боку, це не вимагає кардинальних змін в змісті та методичній складовій їх управлінської підготовки в ВВНЗ, а з іншого – акцентується увага на необхідності цілеспрямованого формування майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту здатностей до управління фізичним вихованням і спортом військовослужбовців у військових частинах. Найголовніше у процесі вивчення кожної фахової або військово-спеціальної дисципліни полягає у створенні різноманітних квазіпрофесійних управлінських

задач з метою формування та удосконалення базових управлінських навичок та вмінь, які є необхідними для кожного офіцера як суб'єкта управління в галузі фізичної культури та спорту в ЗС України. Такі розробки повинні відображати теоретичні та практичні аспекти формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури та спорту, що становитимуть надійну основу для їх майбутньої управлінської діяльності.

3. Творчо та контекстно реалізовувати обґрунтовані педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту до викладання конкретних навчальних дисциплін, а за необхідності їх контекстно адаптувати до певної навчально-виховної ситуації в навчальній групі курсантів. Зокрема, таких умов:

- педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України у процесі військово-професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ як організаційно-педагогічну умову формування їх управлінської компетентності;

- розроблення авторської методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, яка, з одного боку, адаптована до викладання всіх військово-спеціальних дисциплін, а з іншого – надає завершеного вигляду ;

- удосконалення критеріїв і показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, оскільки їх насамперед слід діагностувати як суб'єктів військового управління в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців.

Методологічними підвалинами реалізації цих педагогічних умов мають бути такі методологічні підходи до формування їх управлінської компетентності:

- компетентнісний (як їх практична здатність до управлінської діяльності);
- системний (управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військовослужбовців, з одного боку, як системний об'єкт формування в процесі їх професійно-педагогічної підготовки, а з іншого – сама їх управлінська діяльність як системне педагогічне явище);

– контекстний (сфера фізичної культури і спорту військовослужбовців як, з одного боку, предмет підготовки до управлінської діяльності, а з іншого – як об’єкт їх управління в майбутній управлінській діяльності);

– суб’єктно-діяльнісний (майбутній офіцер – фахівець із фізичної культури і спорту як суб’єкт специфічної сфери управління в системі військового управління).

Ці підходи до формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військовослужбовців у системі їх військово-професійно-педагогічної підготовки мають бути втілені в контекстну модель її формування. Вимоги методологічних підходів повинні бути враховані в професійно орієнтованій чи контекстній моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів - фахівців із фізичної культури і спорту військовослужбовців у процесі їх військово-професійно-педагогічної підготовки у системі військової освіти. Ця модель має обов’язково охоплювати послідовні, взаємопов’язані та взаємозумовлені блоки – цільово-методологічний, змістовний, суб’єктний, організаційно-методичний і діагностувально-результативний. Якісна реалізація чи актуалізація одного блоку безпосередньо впливає на актуалізацію іншого блоку.

Але центральними посталями реалізації такої педагогічної моделі були та залишаються науково-педагогічні працівники та курсанти як суб’єкти військово-педагогічного процесу в ВВНЗ. Для актуалізації цієї рекомендації пропонуються відповідні етапи.

1. Перший етап – чітке уявлення науково-педагогічними працівниками як суб’єктами формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військовослужбовців у процесі їх військово-професійно-педагогічної підготовки у проблемі проектування його педагогічної моделі, визначення її місця та функцій у системі їх військово-професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ як суб’єктів військового управління та особливо – у системі фахової підготовки як суб’єктів специфічної сфери управління, оскільки інтегрованим результатом їх військово-професійно-

педагогічної підготовки має стати становлення суб'єктами управління в системі фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах.

2. Другий етап – компонентна та водночас контекстна обізнаність про управлінську діяльність майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту та цій основі чітке визначення їх управлінської компетентності й відповідно системне уявлення про її структуру та зміст, проектування змістової та методичної послідовності її формування у системі їх військово-професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ як суб'єктів військового управління.

3. Третій етап – проектування блоків педагогічної моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту – цільово-методологічного, теоретичного, суб'єкт-суб'єктного, методичного і результативного та їх обґрунтування.

4. Четвертий етап – чітке уявлення про критерії і показники діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту та їх обґрунтування. Доцільно мати такий діагностувальний інструментарій: аксіологічно-мотиваційний, знанієвий, індивідуально-психічний, управлінсько-діяльнісний, рефлексивний критерії, зміст яких – показників – доцільно виокремити із урахуванням вимог до їх військово-професійної та фахової видів діяльності як управлінців тактичної ланки управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців у військових частинах.

5. П'ятий етап – проектування контекстної моделі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління:

– встановлюються з урахуванням результатів теоретичного та емпіричного дослідження щодо предмета дослідження, а також з'ясування специфіки управлінської діяльності в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах відомості щодо управлінської компетентності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління – методологічні, теоретичні, методичні, емпіричні, експериментальні. З їх

урахуванням визначаються наукові завдання, у т.ч. конкретний предмет моделювання – формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в системі їх військово-професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ як суб'єктів військового управління;

– виокремлення та конкретизація основних педагогічних аспектів формування їх управлінської компетентності як суб'єктів військового управління – змісту, методик, технологій, засобів і етапів, які конкретизуються в основних етапах її формування.

Для реалізації цієї моделі має бути відповідне методичне забезпечення. Для цього пропонуємо методику формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військових частин у процесі вивчення професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін, яка має обов'язково реалізовуватися на засадах міжпредметного підходу. Для цього доцільно здійснити конкретизацію та адаптацію її провідної ідеї, мети, завдань, змісту, організаційних форм навчання, методів навчання, видів навчальних занять, методичних прийомів і засобів управлінської підготовки до майбутньої управлінської діяльності як суб'єктів військового управління. Така контекстна методика безпосередньо сприятиме формуванню у них теоретичних і практичних знань управлінського спрямування, управлінських практичних навичок і вмінь, професійно важливих управлінських якостей як суб'єктів управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців.

Підкреслюємо необхідність упровадження в військово-педагогічний процес ВВНЗ контекстної методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в військових частинах, яка представляє сукупність провідної ідеї чи концепції, ієрархії цілей, завдань, принципів, сукупність методів і форм навчання, видів навчальних занять і засобів її формування, що сприяє опануванню теоретичних і практичних управлінських знань, формуванню управлінських навичок, умінь, а в ідеалі – здатностей, професійно важливих управлінських якостей майбутніх офіцерів у процесі військово-професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ як суб'єктів

управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців.

Пропонуємо реалізовувати методику впродовж трьох етапів:

- ціннісно-мотиваційного;
- основного;
- прикінцевого.

6. Необхідно забезпечувати якісну теоретичну, практичну, методичну та управлінську підготовленість науково-педагогічних працівників, які є суб'єктами проведення навчальних занять із курсантами, тобто суб'єктами формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в військових частинах. Необхідно забезпечувати постійне методичне та професійне самовдосконалення військовослужбовців щодо питань організації та проведення фізичної підготовки. Таким чином, можна підвищити їх кваліфікацію в цій сфері. Такі методичні заходи повинні передбачати, насамперед, розвиток сучасних уявлень про управлінську діяльність фахівця з фізичної культури і спорту в ЗС України у мирний та особливо в воєнний час, вивчення та узагальнення досвіду їх управлінської діяльності в бойових умовах російсько-української війни.

А в інформаційному суспільстві та в умовах гібридної війни. У зв'язку з цим важливого значення набуває опанування науково-педагогічними працівниками сучасним досвідом управління фізичною підготовкою військовослужбовців в бойових умовах, застосування інформаційних технологій у процесі проведення навчальних занять і підготовки до них, а також ознайомлення з новими дидактичними концепціями, методами, способами, методичними прийомами та засобами навчання, особливо в сфері фізичного виховання та спорту.

7. Творчо та водночас контекстно використовувати методи контекстного навчання зі застосуванням методичних прийомів проблемного навчання для активізації пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту військових частин, що сприятиме контекстному засвоєнню ними управлінських знань, формуванню їх управлінських навичок, умінь, а в

ідеалі – здатностей, а також професійно важливих управлінських якостей як суб'єктів військового управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців. Важливість їх використання зумовлена специфікою управлінської діяльності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в військових частинах різних видів і родів військ, які в процесі своєї майбутньої діяльності як суб'єкти військового управління будуть досить часто вирішувати нестандартні професійні завдання різноманітного характеру, які переважно мають організаційно-управлінський характер.

Зокрема доцільно використовувати такі види навчальних занять, методика яких сприяє творчому та водночас контекстному формуванню управлінського мислення в курсантів як суб'єкти військового управління в сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців різних видів і родів військ в мирний і воєнний час, тобто використовувати такі методики, які стимулюють вирішення квазіуправлінських ситуацій у майбутній професійній діяльності. Такі навчальні заняття водночас розвивають у курсантів комунікативні навички та вміння, лідерські якості, які вкрай необхідні в управлінській діяльності з різними категоріями командирів (начальників) і з різною категорією рядового складу військовослужбовців.

Отже, такі методи навчання та різновиди навчальних занять зі застосуванням квазіуправлінських ситуацій дозволяють формувати та вдосконалювати в них управлінські навички та вміння, швидко орієнтуватись у різноманітних управлінських ситуаціях в військовій частині, знаходити оптимальне і швидке вирішення складних управлінських завдань у сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах різних видів і родів військ.

8. Останнім напрямом реалізації основних результатів дисертації у педагогічній практиці є *цілеспрямоване формування управлінської стресостійкості як суб'єкта управління у сфері фізичного виховання та спорту у ЗС України* [223], оскільки будь-яке управління в військовій сфері має, як правило, складний характер, а в бойових умовах – екстремальний характер.

Більш докладно розкриємо цю методичну рекомендацію, оскільки вона не знайшла достатнього обґрунтування в другому розділі дисертації. Аналіз науково-методичної літератури вказує на велику кількість публікацій, пов'язаних з функціональними процесами в організмі людини, наприклад, при високих зовнішніх температурних режимах. Так, R. Bahr, J. Reeser у своїх дослідженнях вказують, що фізіологічні реакції на погодно-кліматичні умови індивідуальні [197, с. 837]. При тривалому впливі високої температури повітря у військового фахівця при інтенсивних і тривалих фізичних навантаженнях можуть спостерігатися спазми м'язів ніг і рук. При тепловому стресі відбуваються зміни в роботі центральної нервової системи у вигляді порушення координації рухів, дезорієнтацією, порушеннями когнітивних функцій.

Екстремальні умови викликають в організмі військовослужбовців допустимі зміни. Наприклад, навіть при порівняно невеликій екстремальності загострюється увага і практичне мислення. Це пов'язано з інтенсифікацією функції не лише сфери сприйняття і перероблення інформації, але і підсвідомих мисленнєвих процесів. При збільшенні стрес-фактору у вигляді, наприклад, високої температури повітря спостерігається значне погіршення сенсомоторних реакцій, що призводить до уповільнених реакцій організму на подразник вказує, що оперативне практичне мислення та оперативна пам'ять найбільш вразливі при наявності психічної напруженості, яка спричинена високою температурою повітря. Саме ці когнітивні функції втрачають стійкість і рухливість і можуть отримувати ригідний характер, що практично приводить до зриву управлінської діяльності в екстремальних умовах.

А при стресових ситуаціях, як правило, може спостерігатися зниження уваги, що не дає зосередитись на одному предметі. Когнітивні та управлінські функції офіцера як управлінця є критично важливими для нього, оскільки забезпечують здатність до рішучих, сміливих рішень в екстремальних умовах, в яких від прийнятого рішення залежить успіх виконання поставленого завдання, власне життя та життя підлеглих військовослужбовців, доля всього підрозділу. У зв'язку з цим рівень сформованості емоційно-вольових якостей офіцера як

управління, таких як мобілізованість фізичної і розумової здатності, терпимість, витривалість, сміливість, рішучість, стійкість до тривалих напружених дій і навантажень у процесі реалізації управлінської компетенції, виступає критерієм оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту ЗС України.

Ці якості проявляються при специфічній управлінській діяльності, який відображається в емоційних реакціях, які потрібні для приведення організму у стан готовності до затрат енергії чи для швидкого відновлення працездатності для якісного виконання своїх функціональних обов'язків [8, с. 17]. Наприклад, військовослужбовцям сухопутних військ ЗС України доводиться виконувати свої професійні обов'язки при різних несприятливих умовах навколишнього середовища [108, с. 135; 7, с. 131; 34, с. 145]. Інтенсивність фізичного навантаження при цьому у них може знаходитися в субмаксимальному та максимальному режимах [165, с. 57]. Модифікатори жаркого клімату негативно впливають на фізичну працездатність, але вимоги до офіцера як до управлінця при цьому не змінюються. На зниження фізичної працездатності при підвищеній температурі повітря впливають три фактори, перший – це перегрів тіла, другий – це швидка гідратація і третій – це зниження киснево-транспортних можливостей серцево-судинної системи [104, с. 173].

У зв'язку з цим для військовослужбовців важливо мати високий поріг анаеробного обміну. При високих температурах повітря та інтенсивності фізичного навантаження різко підвищується лактат крові, оскільки швидкість його утворення стає значно більшою ніж швидкість утилізації. Саме цей чинник негативно впливає на когнітивні функції офіцера як управлінця, а відсутність наукових даних по даній проблемі робить особливо актуальним наукове дослідження у цьому напрямку.

Отримані нами результати наших досліджень [223] вказують на значний вплив стрес-факторів на фізичний стан і когнітивні функції майбутніх офіцерів.

Функціональний стан – це стан живої системи, який визначає рівень життєдіяльності організму, системну реакцію на фізичну активність та дозволяє

оцінити рівень адаптації організму до середовища (умов проживання, професійної діяльності, фізичної активності тощо) [209, с. 774].

Оптимізація їх функціонального стану при виконанні своїх професійних обов'язків в несприятливих кліматичних умовах, особливо при високій зовнішній температурі повітря та інтенсивному фізичному навантаженні, являється невід'ємною ланкою системи забезпечення максимальної результативності їх управлінської діяльності. При екстремальних видах діяльності організм офіцера знаходиться в стадії напруженості та основне навантаження припадає на регуляторні механізми. За рахунок напруженості регуляторних механізмів здійснюється пристосування фізіологічних реакцій і метаболізму до підвищених фізичних навантажень за умов високої температури повітря. При цьому в деяких випадках і зміни функцій організму можуть носити виражений характер. Наприклад, при перегріванні з'являється низка порушень, які призводять до зміни теплового балансу в організмі, порушується водно-сольовий обмін, з'являється дегідратація організму роботи різних систем організму, у тому числі психофізіологічних функцій [215, с. 550]. Під дією гіпертермії вищеописані функціональні порушення негативно впливають на показники військовослужбовців, насамперед на результативність їх професійної діяльності [165, с. 57], у тому числі й безпосередньо управлінської.

Нами було встановлено, що аеробна тренуваність організму являється важливою детермінантою успішності терморегуляції при високій температурі повітря, що зумовлює у майбутніх офіцерів більш високу толерантність до фізичних навантажень. Результати інтелектуальних їх здібностей під час виконання тестових завдань мають значну варіативність. Саме цей факт вказує на індивідуальні реакції їх вищої автономної нервової системи в стресових умовах.

Отже, дотримання розроблених нами методичних рекомендацій науково-педагогічними працівниками сприятиме, на нашу думку, більш цілеспрямованому та контекстному формуванню управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту

військовослужбовців, що сприятиме їм якісно виконувати свої управлінські функції у процесі здійснення управлінської діяльності в військових частинах.

Висновки до третього розділу

1. Проведено емпіричне та експериментальне дослідження проблеми формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів - фахівців із фізичної культури і спорту, включаючи підготовчий, реалізаційний та узагальнювальний етапи, відповідно до програми експериментальної роботи.

2. Проведено для доведення результативності розроблених педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту як спеціально спроектованих чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини їх професійно-педагогічної підготовки як суб'єктів управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців у ЗС України послідовний педагогічний експеримент, яким охоплена вся їх генеральна сукупність. Експериментальне дослідження орієнтовано на встановлення статистично достовірних відмінностей у рівнях сформованості управлінської компетентності в одній досліджуваній групі до та після формувального етапу педагогічного експерименту. Експериментальним дослідженням було охоплено два старших курси – 3 і 4, оскільки якщо генеральна сукупність порівняно не велика – не менше 5 осіб і не більше 50, то вона підлягає повному експериментальному охопленню та суцільному діагностуванню після здійснення експериментальних дій і заходів.

3. Виявлено за результатами дослідно-експериментального етапу експерименту, що обґрунтовані педагогічні умови позитивно впливають на динаміку сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту серед респондентів.

Впровадивши їх, кількість респондентів кардинально зменшилася із достатнім рівнем сформованості – зі 84,62 % до 26,92 %, що є суттєвим результатом усього педагогічного експерименту, водночас має місце суттєвого зростання кількості респондентів зі оптимальним рівнем – зі 7,69 % до 73,8 %, також певні позитивні зміни

відбулися на низькому рівні – від 7,69 % до 0,00%.

З'ясовано, що за результатами формувального етапу педагогічного експерименту спостерігається позитивна динаміка сформованості управлінської компетентності у всіх респондентів, оскільки між результатами констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту маються статистично значущі зміни.

4. Підтвердження достовірності експериментальних даних проводилося за допомогою статистичного критерію Вілкоксона, який призначений для визначення напрямку зсуву у значеннях досліджуваної ознаки у двох вибірках. Він відноситься до непараметричних критеріїв статистичного аналізу даних і використовується виключно для зв'язаних вибірок.

5. У ході дослідження проблеми формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту були визначені перспективи подальших наукових пошуків: андрагогічні особливості розвитку управлінської компетентності офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України; методологічні, теоретичні і методичні засади розвитку управлінської компетентності офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в системі безперервної військової освіти.

Зміст цього розділу знайшов відображення у наукових роботах дисертанта [168], [169], [172], [223].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-експериментальне розв'язання актуального педагогічного завдання щодо обґрунтування педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в процесі їх професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ, що дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Здійснено наукову розвідку щодо ступеня дослідження проблеми формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів–фахівців із фізичної культури і спорту в університетах з використанням системного, компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного та контекстного методологічних підходів до їх управлінської підготовки у ВВНЗ. З'ясовано, що науковці не приділяли належної уваги проблемі формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів, як фахівців з фізичного виховання та спорту військовослужбовців..

Аналіз та узагальнення емпіричних результатів щодо стану сформованості їх управлінської компетентності на констатувальному етапі експерименту засвідчили недостатню їх управлінську підготовленість як суб'єктів військового управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців, переважно вони мають низький рівень сформованості управлінської компетентності як суб'єктів військового управління. Такий стан зумовлений недостатньою обґрунтованістю педагогічних умов формування їхньої управлінської компетентності в ВВНЗ у процесі професійно-педагогічної підготовки як майбутніх організаторів фізичного виховання та спорту військовослужбовців у військових частинах.

Удосконалено на провідних ідеях і принципах системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів зміст поняття «управлінська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України»; удосконалення здійснено шляхом конкретизації та доповнення цього поняття такими положеннями: «як їх професійно важливе психічне утворення, що складається зі

сукупності ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб'єктного компонентів, що містять управлінські цінності та мотивацію, знання, навички, уміння, професійно-важливі якості, відповідальність та автономність щодо управління фізичним вихованням військовослужбовців».

2. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту як спеціально спроектовані чинники впливу на зовнішні та внутрішні обставини їх професійно-педагогічної підготовки як суб'єктів управління в сфері фізичного виховання військовослужбовців у ЗС України. Зокрема, такі:

- педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

- формування управлінської стресостійкості майбутніх офіцерів як суб'єктів управління у сфері фізичного виховання та спорту у ЗС України

- розроблення авторської методики формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України в процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ;

- удосконалення критеріїв і показників оцінювання сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в ЗС України.

3. Спроектовано на основі удосконалення наявних моделей формування професійної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання професійно-орієнтовану модель формування в них управлінської компетентності у процесі професійно-педагогічної підготовки в ВВНЗ. Основними її блоками визначено такі:

- цільово-методологічний (містить мету, методологічні підвалини та інтегроване педагогічне завдання щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту в військових частинах);

– змістовний (містить зміст управлінської компетентності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, в якому враховані сучасні досягнення у різних галузях наук, військової справи та освіти, зокрема, фізичного виховання та спорту військовослужбовців, а також моделі професійної діяльності сучасного офіцера як військового лідера та суб'єкта військового управління);

– суб'єктний (представляє суб'єктний чинник сумлінної діяльності як викладачів, так і курсантів на навчальних заняттях, стимулювання їх суб'єктної активності, поведінки та діяльності, а також творчого встановлення та підтримання суб'єкт-суб'єктних взаємин між ними як суб'єктами педагогічної та навчальної діяльності);

– організаційно-методичний (спрямований на творче практичне опанування курсантами змістом управлінської діяльності майбутніх офіцерів як фахівців із фізичної культури і спорту, що відбувається у три етапи – ціннісно-мотиваційний, формувальний, завершальний чи оцінно-результативний);

– діагностувально-результативний (спрямований на вирішення таких педагогічних завдань: діагностувальне, регулювальне, прогнозувальне).

Удосконалено методику формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України у процесі вивчення професійно орієнтованих і військово-спеціальних дисциплін на засадах міжпредметного підходу, що здійснено шляхом конкретизації та адаптації її провідної ідеї, мети, завдань, змісту, організаційних форм навчання, методів навчання, видів навчальних занять, методичних прийомів і засобів управлінської підготовки до майбутньої управлінської діяльності курсантів як суб'єктів військового управління, що безпосередньо сприяє формуванню у них теоретичних і практичних знань управлінського спрямування, управлінських практичних навичок, умінь і здатностей, професійно важливих управлінських якостей як суб'єктів управління в сфері фізичної культури та спорту в військових частинах.

4. Уточнено критерії та показники діагностування сформованості

управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України:

– аксіологічно-мотиваційний (цінності управлінської діяльності; мотивація управлінської діяльності);

– знанієвий (знання теорії управління людьми; теоретична обізнаність про основи аналізу та прийняття рішень; знання методів, технології і засобів моделювання процесу фізичної підготовки військовослужбовців та управління ними);

– індивідуально-психічний (емоційний стан; стресостійкість і соціальна адаптованість);

– управлінсько-діяльнісний (організаторські навички та вміння; комунікативні навички та вміння; самоефективність управлінської діяльності);

– рефлексивний (самооцінка як суб'єкта управлінської діяльності; креативність особистості; рефлексія (саморефлексія).

5. Експериментально доведено результативність упроваджених педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України у процесі професійно-педагогічної підготовки, про що свідчить наявність статистично значущих змін за результатами проведення формувального експерименту. Після їх впровадження, відбулося кардинальне зменшення респондентів із достатнім рівнем сформованості – зі 84,62 % до 26,92 %, що є суттєвим результатом усього педагогічного експерименту, водночас має місце суттєвого зростання кількості респондентів зі оптимальним рівнем – зі 7,69 % до 73,8 %, також певні позитивні зміни відбулися на низькому рівні – від 7,69 % до 0,00%.

Для обчислення отриманих експериментальних даних педагогічного експерименту був використаний статистичний критерій Вілкоксона. Статистичне опрацювання отриманих експериментальних результатів після формувального етапу педагогічного експерименту дають можливість наголошувати про те, що наукова гіпотеза H_1 підтверджується, а H_0 – спростовується.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України. Подальшого дослідження потребують андрагогічні особливості розвитку управлінської компетентності офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України; методологічні, теоретичні і методичні засади розвитку управлінської компетентності офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в системі безперервної військової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Філософія неформальної освіти: проблеми та перспективи розвитку. *Вища освіта України*. 2013. № 4. С. 5–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_4_3. (дата звернення: 01.02.2023).
2. Анісімов М. В. Теоретико-методологічні основи прогнозування моделей у професійно-технічних навчальних закладах. Київ–Кіровоград : ПОЛУМ, 2011. 464 с.
3. Антомонов М. Ю., Коробейніков Г. В., Хмельницька І. В., Харковлюк-Балакіна Н. В. Математичні методи оброблення та моделювання результатів експериментальних досліджень: навчальний посібник. Київ: Олімпійська література. 2021. 216 с.
4. Арефьев В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання : підручник. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2010. 268 с.
5. Артюшин Г. М. Інтеграція фахових і психологічних складових у структурі професійної компетентності співробітників органів сектору безпеки та оборони України. *Професійна освіта : проблеми і перспективи* : зб. наук. пр. 2016. № 10. С. 5–11.
6. Архипова С. П. Використання методів математичної статистики для перевірки результатів соціально-педагогічного експерименту. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: “Педагогічні науки”. 2009. Вип. 146. С. 9–13.
7. Афонін В. М., Кізло Л. М., Попович О. І. Підготовка військово-службовців до дій в незвичних умовах навколишнього середовища : навч.-метод. посіб. Львів , АСВ. 2010. 125 с.
8. Бабаян, Ю. О. Грішман, Л. О. Особливості психологічної готовності військовослужбовців до дій в екстремальних умовах. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: психологічні науки. 2014. Вип. 2 (13). С. 17–21.

9. Баєва Т. Ф. Комуникативна майстерність соціального педагога як складова його професійної компетентності. *Психолінгвістика*. 2010. Вип. 5. С. 163–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2010_5_28. (дата звернення: 01.02.2023).

10. Батышев С. Я. Профессиональная педагогика : учебник. М. : Ассоциация «Профессиональное образование». 1999. 904 с.

11. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Вища освіта*. 2009. №3, дод. 1: Тематичний випуск: Педагогіка вищої школи: методологія, теорія і технології. С. 21–24.

12. Беліков І. О. Критерії та показники діагностування сформованості організаційної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних Сил України. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 38. С. 94–102. DOI: 10.32843/2663-6085.

13. Беліков І. О. Методика формування організаційної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України. *Молодь і ринок*. 2022. № 3–4. С. 164–173. DOI: 10.24919/2617-0825.3/201.2022.

14. Беліков І. О., Ягупов В. В. Організаційна компетентність фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України: поняття, зміст і структура. *Role of science and education for sustainable development : monograph 44 / Edited by Magdalena Wierzbik-Strońska and Iryna Ostopolets*. Katowice : Publishing House of University of Technology. 2021. P. 682–690. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/f8b2328a3dbfcf8d510300259fb8a101.pdf>. (дата звернення: 01.02.2023).

15. Білобровко Т. І. Борисова Л. В. Кредитно-модульний курс з освітнього менеджменту: навч. посіб. Переяслав-Хмельницький: СКД. 2008. 76 с.

16. Білодід І. К. Словник української мови: у 11 т. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 4. 840 с.

17. Блощинський І. Г. Теорія та практика професійно-педагогічної підготовки фахівців Державної прикордонної служби України з використанням

технологій дистанційного навчання: монографія. Хмельницький: НАДПСУ, 2016. 496 с.

18. Бойко О. В. Суб'єктно-діяльнісний підхід у формуванні лідерської компетентності військових фахівців. *Вісник Національного університету оборони України* : зб. наук. пр. 2013. № 1(32). С. 18–26.

19. Бойко О. В. Теоретико-методичні проблеми формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів : монографія. Дніпропетровськ : ІМА-прес. 2014. 544 с.

20. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія / [наук. ред. В. В. Ягупов]. Житомир : О. О. Євенок [вид.], 2020. 666 с.

21. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ. 2005. 244 с.

22. Борисюк О. М. Характеристика професійної компетентності майбутніх офіцерів ОВС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна: зб. наук. праць. 2014. Вип. 1. С. 67–76.

23. Бубнова С. С. Ціннісні орієнтації особистості як багатовимірна нелінійна система (Методика С. Бубнова «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості»). *Психологічний журнал*. 1999. Т. 20, № 5. С. 38–44.

24. Быков А. Т., Маляренко Т. Н. Спортивная активность при неблагоприятных погодных-климатических условиях: риски и защита. *Военная медицина*. 2016. Вип. 1. С. 52–83.

25. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки : навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. ; [2-ге вид.]. Київ : Центр учбової літератури. 2009. 376 с.

26. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

27. Вербин Н. Б. Критерії та показники оцінювання рівнів сформованості професійної витривалості майбутніх магістрів військового управління. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*. 2017. № 1 (350). С. 76–80.

28. Вербин Н. Б. Сутність, зміст і структура професійної витривалості майбутніх магістрів військового управління на етапі оперативного-тактичного рівня підготовки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 2(88). С. 51–55.

29. Вербин Н. Б., Климович В. Б., Шемчук В. А., Одеров А. М., Катихін В. М. Теоретичні складники проектної діяльності викладача фізичної підготовки та спорту вищого військового навчального закладу. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22(1). С. 165–169.

30. Вербин Н. Б., Нестеров О. С., Шемчук В. А., Василенко М. М., Малахов Є. В. Педагогічна модель удосконалення спеціальної фізичної підготовленості майбутніх офіцерів засобами службово-прикладних єдиноборств. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Вип. 71. Т 2. С. 241–248.

31. Вербин Н. Б., Свистун В. І. Педагогічні умови розвитку професійної витривалості майбутніх магістрів військового управління. *Фізичне виховання: проблеми та перспективи* : монографія. Житомир : Рута. 2020. С. 308–322.

32. Вербин Н. Б., Шемчук В. А., Саїнчук А. М., Терещенко Т. О. Особливості підготовки майбутніх фахівців фізичної підготовки і спорту до роботи з військовослужбовцями з обмеженими фізичними можливостями. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2020. № 2(42). С. 49 – 58. DOI: 10.33099/2617-1783/2020-2/49-58

33. Вербин Н., Шемчук В., Погребняк Д., Шемчук О. Інформаційно-комп'ютерні технології у підготовці керівників форм фізичної підготовки Збройних Сил України. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2022. № 2(46). С. 31–39.

34. Вербин, Н. Б. Вплив фізичної підготовленості військовослужбовців на особисту безпеку в умовах виживання в екстремальних ситуаціях. *Спеціальна*

спрямованість фізичної підготовки як складова особистої безпеки військовослужбовців. Матер. наук.-метод. сем. 2015. С. 145–149.

35. Вечерок С. В. Щодо вдосконалення фізичної підготовки військовослужбовців частин військової розвідки і спеціального призначення. *Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних Силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армій країн-членів НАТО* : матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (м. Київ, 13–14 грудня 2016 р.). К. : НУОУ, 2016. С. 26.

36. Войнар Ю. Розвиток та сучасні тенденції системи підготовки фахівців з фізичної культури в умовах Євроінтеграції : монографія. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2005. 184 с.

37. Волкова Н. П., Полторак В. А. Компетентність у здійсненні професійної комунікації майбутнього соціального педагога. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія. Педагогічні науки.* 2014. № 2 (8). С. 31–36.

38. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України.* 2008. № 3. С. 23–30.

39. Гонтарук О. М. Система підготовки менеджерів з фізичної культури і спорту в ринкових умовах. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*: зб. наук. праць Вінницького державного пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. 2016. Вип. 20. С. 593–601.

40. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / [гол. ред. С. Головка]. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

41. Гончаров П. Ю. Содержание управленческой компетентности курсантов военных институтов внутренних войск МВД. *Педагогический журнал.* 2013. № 1–2. С. 124–132.

42. Грабоський П. П. Розвиток інформаційної компетентності вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній педагогічній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2016. 250 с.

43. Дегтярьова Г. А. Теоретичні і методичні основи розвитку

інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів філологічних дисциплін у системі післядипломної освіти : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2017. 794 с.

44. Дзвінчук Д. І. Психологічні основи ефективного управління : навч. посіб. К. : Нічлава, 2000. 280 с.

45. Діденко О., Райко В. Організаційно-педагогічні проблеми підготовки майбутніх українських військових пілотів до виконання завдань міжнародних миротворчих операцій. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Педагогіка. 2018. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2018_4_3. (дата звернення: 01.02.2023).

46. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

47. Жембровський С. М. Методика організації самостійної роботи з фізичної підготовки офіцерів військового управління оперативно-тактичного рівня: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Хмельницький, 2013. 240 с.

48. Жерновникова О. А., Перетяга Л. Є., Ковтун А. В., Кордубан М. В., Наливайко О. О., Наливайко Н. А. Технологія формування цифрової компетентності майбутніх учителів засобами гейміфікації. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Том 75, № 1. С. 170–185. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/25794>. (дата звернення: 01.02.2023).

49. Жиганов Б. А. О роли социальной компетентности личности в повышении эффективности управленческих кадров в сфере образования: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. М., 2007. 26 с.

50. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.

51. Закон України «Про Збройні сили України» від 06 грудня 1991 р. № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12/print>. (дата звернення: 01.02.2023).

52. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 01.02.2023).

53. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. № 3808-ХІІ.

54. Зорій Я. Б., Романишина Л. М., Богатирець В. В. Формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів запасу на кафедрах військової підготовки цивільних закладів вищої освіти України. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск. 51. Том. 1. С. 183–187. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/51/part_1/36.pdf. (дата звернення: 01.02.2023).

55. Зязюн І. А. Філософія педагогічного світогляду. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. 2004. Вип. 4. С. 209–221.

56. Ильин Е. П. Психомоторная организация человека. СПб. : Питер, 2004. 509 с.

57. Капінус О. С. Методологія, теорія і методика формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 600 с.

58. Капінус О. С., Ягупов В. В. Теоретичні та методичні основи формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів : навчю-метод. посіб. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 200 с.

59. Карпов А. В. Рефлексивність як психічна властивість та методика її діагностики («Оцінка рефлексивності» А. Карпова). *Психологічний журнал*. 2003. Т. 24. № 5. С. 45–57.

60. Келлер В. С., Платонов В. М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів : навч. посіб. Львів : Українська Спортивна Асоціація, 1993. 269 с.

61. Кива В. Ю. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів системи військової освіти у процесі дистанційного навчання. – Дисертація на здоб. наук. ступ. докт. філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». НУОУ імені Івана Черняхівського. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, Київ. 2020. 318 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722135/1/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D>

1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%9A%D0%B8%D0%B2%D0%B8_%D0%92.%D0%AE..pdf. (дата звернення: 01.02.2023).

62. Климчук В. О. Математичні методи у психології. К. : Освіта України, 2009. 288 с.

63. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Малхазов О. Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Метод. посіб. Київ: НДЦ ГП Збройних сил України, 2011. 281 с. ((«Методика самооцінки емоційного стану Уессмана-Рікса»; С. 94–97); («Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема»; С. 142–146); «Діагностика мотивації до успіху» (Т. Елерс; С. 146–149); («КОС»; С. 182–186); («Методики діагностики інтелекту та креативності «“Матриці прогресивні Дж. Равена»»; С. 207–240); («Шкала самооцінки (за О. М. Кокунем; С. 262–263))).

64. Коробейніков, Г., Приступа, Є., Коробейнікова, Л., Бріскін, Ю. Оцінювання психофізіологічних станів у спорті : монографія. Л.: ЛДУФК, 2013. 312 с.

65. Костів С.Ф. Сутність і зміст психофізичної витривалості професіоналів військового управління у сфері оборони оперативно-тактичного рівня. *Проблеми освіти*. 2018. Вип. 88, ч. 1. С. 269–277

66. Костів С. Ф. Сутність і зміст психофізичної витривалості професіоналів військового управління у сфері оборони оперативно-тактичного рівня. *Проблеми освіти* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 88. С. 261–268.

67. Костів С. Ф. Психолого-педагогічний аналіз проблем психофізичної витривалості офіцерів у військово-професійній діяльності в науковій літературі та військовій практиці. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2018. Vol. 6, № 3. P.62–66.

68. Костів С. Ф. Розвиток психофізичної витривалості майбутніх професіоналів військового управління у сфері оборони оперативно-тактичного рівня в системі післядипломної освіти. Дис. на здоб. наук. ступ. докт. філософії

– 01 Освіта / педагогіка. 011 Освітні, педагогічні науки. К.: НУОУ імені Івана Черняхівського. 2020. 267 с.

69. Костів С. Ф., Ягупов В. В. Діагностування розвиненості психофізичної витривалості офіцерів військового управління на етапі оперативно-тактичної підготовки. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. VII (84). Issue: 207. P. 11–17. DOI: 10.31174/SEND-PP2019-207VI84

70. Костів С. Ф., Ягупов В. В. Педагогічне моделювання розвитку психофізичної витривалості майбутніх професіоналів військового управління на етапі оперативно-тактичної підготовки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. №28. Т. 2. С. 172–180. DOI: 10.24919/2308-4863.2/28.208670

71. Кочарян А. Б. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. К., 2016. 280 с.

72. Кремень В. Г., Захарченко В. М., Луговий В. І., Рашкевич Ю. М., Таланова Ж. В. Розроблення освітніх програм : методичні рекомендації / за ред. В. Г. Кременя. К. : ДП НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.

73. Криштанович С. В. Формування професійної компетентності майбутніх спортивних менеджерів: наукові підходи. *Науковий вісник інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Професійна педагогіка. 2017. Вип. 14. С. 44–49.

74. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: у 2 т. Київ : Олімпійська література. 2008. Том. 1. 832 с.

75. Кувшинов О. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В., Журавльов Ю. Г., Костюшко І. А., Діденко О. В. Теоретичні основи проектування освітніх програм підготовки військових фахівців з фізичної підготовки і спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія № 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2020. Вип. 6(126) С. 59–62. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2020.6(126).13]

76. Лагодинський О. С. Англомовна комунікативна компетентність як

компонент змісту англomовної підготовки курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_3_15.pdf. (дата звернення: 01.02.2023).

77. Лазарев М. І. Полісистемне моделювання змісту технологій навчання загальноінженерних дисциплін : монографія. Харків : Вид-во НФаУ, 2003. 356 с.

78. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения. М. : Педагогика, 1988. 400 с.

79. Лодатко Є. О. Моделювання педагогічних систем і процесів : монографія. Слов'янськ : СДПУ, 2010. 148 с.

80. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 13–25

81. Луговий В. І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс. *Вища освіта*. 2009. № 3, дод. 1: Тематичний випуск: Педагогіка вищої школи: методологія, теорія і технології. С. 8–14.

82. Лунячек В. Е. Державне управління освітою : підруч. для ВНЗ. Хмельницький : Гімназія, 2010. 288 с.

83. Маслов В. С. Актуальні фактори розвитку військової освіти. *Військова освіта*. 2013. № 1. С. 139–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2013_1_18. (дата звернення: 01.02.2023).

84. Маркова А. К. Психология профессионализма. М. : Международный гуманитарный фонд “Знание”, 1996. 308 с.

85. Маслов В. С. Теорія і практика культурологічної підготовки слухачів і курсантів вищих військових закладів освіти : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Інституту психології і педагогіки професійної освіти АПН України. К., 1998. 470 с.

86. Мацевко Т. М. Психологічні особливості розвитку управлінської компетентності майбутніх магістрів військового профілю: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.09 / Нац. акад. оборони України. Київ, 2007. 220 с.

87. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія і методика : дис. ... д-ра наук : 13.00.04. 2005. 509 с.

88. Михайлов В. В. Змагальна модель підготовленості багатоборців ВСК. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. ст. галузі фіз. культури спорту. Львів: ЛДДФК, 2002. С. 161–165.

89. Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. К. : Наукова думка, 2000. 680 с.

90. Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України» № 225 від 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1289-21#Text>. (дата звернення: 11.01.2023).

91. Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України» № 452 від 28.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0452322-22#Text>. (дата звернення: 11.01.2023).

92. Наказ МОН України «Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти» від 16.07.2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>. (дата звернення: 17.04.2020).

93. НДР Шифр-«Наполегливість» (№ 0121U111766; Звіт 15.12.2020): Розвиток військово-прикладних навичок та стресостійкості військовослужбовців засобами кросфіту (підрозділ 1.1.3.2). 16 с. С. 51–65.

94. НДР Шифр-«Протокол» (№ 0119U001816; Звіт 15.12.2020): Удосконалення нормативних основ фізичної підготовки військовослужбовців Збройних сил України та фізичного виховання допризовної молоді для забезпечення фізичної готовності до виконання завдань служби (підрозділ 1.1.2). 244 с. С. 22–23.

95. Нехаєнко С. І. Загальна методика проведення дослідження професійної компетентності майбутніх організаторів морально-психологічного забезпечення. *Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і*

психології : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 8–9 травня 2020 р.). Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2020. С. 99–103.

96. Нещадим М. І. Військова освіта в Україні: історія, теорія, методологія, практика : монографія. К. : ВПЦ “Київський університет”, 2003. 852 с.

97. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К.У.С. 2004. 112 с.

98. Оленєв Д. Г., Присяжнюк С. І., Юденко О. В., Шемчук В. А. Взаємозв’язок між показниками біологічного віку та фізичної підготовленості курсантів ВВНЗ. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2022. №1 (45). С. 154–167

99. Оленєв Д. Г. Методична система формування здоров’язберезувальної компетентності студентів ІТ-технологій закладів вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2019. Вип. 7(115). С. 59–64

100. Оленєв Д. Г. Теоретико-методологічні основи прикладної функції фізичного виховання у вищому навчальному закладі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2016. Вип. 3(2). С. 231–234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2016_3%282%29_73. (дата звернення: 11.01.2023).

101. Оленєв Д., Вербин Н., Шемчук В., Оленєв Д. Методика діагностування рівня фізичної підготовленості майбутніх професіоналів військового управління *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2020. № 1(41). С. 61–69.

102. Олійник Л. В. Психолого-педагогічна компетентність військового керівника : навч. посіб. К. : НУОУ, 2011. 188 с.

103. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади: [монографія] / авт. кол.: Лук'янова Л. Б., Сігаєва Л. Є., Аніщенко О. В., Зінченко С. В., Баніт О. В., Лапаєнко С. В., Василенко О. В. К. : Педагогічна думка, 2012. 272 с.

104. Петрачков О. В. Вплив високої температури повітря на фізичний стан військовослужбовців. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2015. Вип. 1(31). С. 173–179.

105. Петрачков О. В. Еволюція системи перевірки та оцінки фізичної підготовки військовослужбовців сухопутних військ. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. 2013. № 40. С. 71–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2013_40_19. (дата звернення: 11.01.2023).

106. Петрачков О. В. Фізична підготовка, як фактор прискореної адаптації військовослужбовців до бойової діяльності в умовах жаркого клімату. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 6(43). С. 135–138.

107. Петрачков О. В., Поливанюк В. В., Шостак Р. Г. Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної підготовки і спорту Збройних Сил України. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.). Київ : НУОУ, 2021. С. 53–56.

108. Петрачков О. В., Шостак Р. Г. Структура управлінської компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійної підготовки. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листопада 2020 р.). Київ : НУОУ, 2020. С. 104–106.

109. Петрачков, О. В. Фізична підготовка, як фактор прискореної адаптації військовослужбовців до бойової діяльності в умовах жаркого клімату. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014.6 (43). С. 135–138.

110. Платонов В. Н. Теория и методика спортивной тренировки. К. : Вища школа, 1984. 336 с.

111. Платонов В. Н., Гуськов С. И. Олимпийский спорт : учебник для студентов вузов физического воспитания и спорта: в 2 кн. К. : Олимпийская литература, 1997. Кн. 2. 384 с.

112. Погребняк Д. В. Організаційно-педагогічні умови розвитку фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин Збройних Сил України в системі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2018. № 4. С. 160–165.

113. Погребняк Д. В. Педагогічне моделювання розвитку фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин Збройних сил України у системі післядипломної освіти. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. 2019. Вип. 18 (2). С. 67–72.

114. Погребняк Д. В. Розвиток фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у системі післядипломної освіти [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Погребняк Дмитро Віталійович ; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. К., 2020. 19 с.

115. Погребняк Д. В., Коновалов Д. О. Методика розвитку фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин Збройних сил України у системі післядипломної освіти. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології* : науковий журнал Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. 2020. № 1 (95). С. 276–288.

116. Погребняк Д. В., Ягупов В. В., Малахов Є. В. Система критеріїв оцінювання розвиненості фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин Збройних сил України у системі післядипломної освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and*

Psychology. 2019. Sept. VII (82). Issue. 202, P. 45–51.

117. Поливанюк В. В., Шостак Р. Г. Зміст когнітивного критерію в структурі професійного компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України. *Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності* : збірник матер. V всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. участю (м. Дніпро, 11 травня 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 351–354.

118. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490) «Про затвердження Концепції трансформації системи військової освіти». URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/216492_zatverdzheno-kontseptsyu-transformats-sistemi-vyskovo-osvti-za-standartami-nato-shcho-peredbacheno. (дата звернення: 04.01.2023).

119. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 04.01.2023).

120. Пронтенко К. В. Вимоги військової практики та бойового досвіду Збройних сил України до підготовки військових фахівців з фізичної підготовки і спорту. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези IV міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 19 листопада 2020 р.). Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2020. С. 29.

121. Професійна освіта: Словник : навч. посіб. / Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Ничкало. К.: Вища школа, 2000. 380 с.

122. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 316 с.

123. Проценко А. А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. Дисерт. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук за спе. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Кропивницький – Мелітополь : Центрально-український державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2018. 332 с.

124. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / пер. с англ. «Когито-Центр». Москва. 1999. 144 с.

125. Радкевич В. О. Компетентнісний підхід до розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти. *Професійно-технічна освіта*. 2012. Т. 3, № 56. С. 8–10.

126. Рибчук О. О. Методологічні підходи до розвитку фахової компетентності викладачів ВВНЗ у системі післядипломної освіти. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2016. № 2. С. 197–206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2016_2_26. (дата звернення: 11.01.2023).

127. Романовський О. Г., Чеботарьов М. К. Сутнісні характеристики сучасного стану розвитку теорії адаптивного управління в освітніх системах [Електронний ресурс]. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2014. № 1. С. 26–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2014_1_4. (дата звернення: 11.01.2023).

128. Романчук С. В. Технології самоосвіти в галузі фізичної підготовки та спорту командирів курсантських підрозділів вищих військових навчальних закладів *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2015. № 3. С. 163–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2015_3_39. (дата звернення: 11.01.2023).

129. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ Збройних Сил України : монографія. Львів : АСВ, 2012. 367 с.

130. Свистун В. І. Підготовка до управлінської діяльності як об'єкт і предмет дисертаційних досліджень. *Сучасні інформаційні технології та*

інноваційні методика навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2006. Вип. 9. С. 86–92.

131. Свистун В. І. Полікультурна компетентність військовослужбовця як суб'єкта діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки. *Проблеми освіти.* 2019. Вип. 92. С. 154–158.

132. Свистун В. І. Структура управлінської компетентності фахівців-аграрників. *Освіта Донбасу.* 2005. № 5-6(112–113). С. 77–83.

133. Свистун В. І. Трансформація управлінської компетентності керівників ПТНЗ в умовах ринкової економіки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / за ред. Д. Е. Кільдерова. 2013. Вип. 39. С. 182–187.

134. Свистун В. І., Ягупов В. В. Как сделать студента субъектом учебной деятельности. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : II Всеукр. наук.-практ. конф., [Серія: Психолого-педагогічні й філологічні науки]* (Хмельницький, 20 листопада 2009 р.) / Державна прикордонна служба України, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. Хмельницький : Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2009. С. 273–274.

135. Свистун В. І., Ягупов В. В. Студент как субъект учебной деятельности. *Нові технології навчання : зб. наук. пр. : в 2 ч. / гол. ред. Зайчук В.О.* 2009. Спеціальний випуск № 58, ч. 1 : Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. С. 32–39.

136. Свистун В. І., Ягупов В. В., Кришталь М. А., Король В. М. Управлінська культура і компетентність керівників як системна психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні науки: наукове видання / гол. ред. Райко В. В.* 2013. № 4(69). С. 291–301. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/2747/>. (дата звернення: 11.01.2023).

137. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір. Літературний письмовий твір наукового характеру «Авторські тестові завдання «теоретична підготовленість фахівці фізичної культури і спорту Збройних сил України до професійної діяльності» / Шостак Р. Г. (Україна). № 117695. заяв. с202300651; опубл. 30.03.2023.

138. Селевко Г. К Компетентности и их классификацию *Народное образование*. 2004. № 4. С. 138.

139. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія. Одеса : Юридична література, 2009. 504 с.

140. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.

141. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт. К. : Довіра, 2000. 1018 с.

142. Смирнов В. Н. Профессиональная компетентность и стиль управления командира в экстремальных условиях. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2007. № 4 (31). С. 17–20.

143. Смолюк А. І. Професійний саморозвиток майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2017. 240 с.

144. Сорочан Т. М. Розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2005. 43 с.

145. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти : монографія / Єльнікова Г. В., Зайченко О. І., Маслов В. І. та ін.; за ред. Г. В. Єльнікової. Київ-Чернівці : Книги-XXI, 2010. 460 с.

146. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т. / [за ред. Т. Ю. Круцевич]. [2-ге вид.,

переробл. та доп.]. К. : Національний університет фізичного виховання і спорту України, вид-во «Олімп. л-ра, 2017. Т. 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 344 с. Т. 2. Методика фізичного виховання різних груп населення 448 с.

147. Тимофєєва І. Б. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. К., 2017. 255 с.

148. Ткаченко Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2009. 260 с.

149. Тлумачний словник іншомовних слів : веб-сайт. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?action=alpha&Qry=%C0>. (дата звернення: 23.03.2020).

150. Торічний О. В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : монографія. Хмельницький: Вид-во НАДПС України ім. Б. Хмельницького, 2012. 536 с.

151. Торчевський Р. В. Педагогічні умови розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / НАПН України, Ін-т проф.-техн. освіти. К., 2012. 301 с.

152. Тракалюк О. Л., Ягупов В. В. Модель розвитку спеціальної компетентності должностных лиц кадровых органов Вооруженных сил Украины. *Вестник Удмуртского университета. Философия. Социология. Психология*. Педагогика : электронный научный журнал. 2013. Вып. 4. С. 67–74. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/10550>. (дата звернення: 11.01.2023).

153. Тракалюк О., Ягупов В. Організаційна компетентність посадових осіб кадрових органів Міністерства оборони та Збройних сил України. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія: Педагогіка : електронне

наукове видання. Серія «Педагогіка». 2021. Том. 12, № 23. DOI: 10.33296/2707-0255-12(23)-09 URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/431>. (дата звернення: 11.01.2023).

154. Троцький Р. С. Формування готовності до управлінської діяльності у курсантів вищих навчальних закладів МВС України у фаховій підготовці : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2018. 306 с.

155. Уліч В. Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2007. 229 с.

156. Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов. М. : Изд-во Института Психотерапии, 2005. С. 177–179.

157. Фефелова В. Н. Формирование управленческой компетентности специалиста по рекреации и туризму : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Российский государственный университет. М., 2010. 187 с.

158. Фізичне виховання військовослужбовців: навч. посіб. / М.Ф. Пічугін, Г.П. Грибан, В.М. Романчук [та ін.]; за ред. Г. П. Грибана. Житомир : ЖВІ НАУ, 2011. 820 с.

159. Фізичне виховання: проблеми та перспективи: монографія / за загальною ред. Г. П. Грибана. Житомир : Рута, 2020. 384 с.

160. Філософський словник. Вид. 2-ге, переробл. і доп. / За ред. В. І. Шинкарука. К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

161. Хуторской А. В. Ключевые компетентности как компонент личностно ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58–64.

162. Чернявський О. А. Структурно-функціональна модель формування фахової компетентності офіцерів оперативно-тактичного рівня зі спеціальної фізичної підготовки та спорту. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. Вип. 5. С. 135–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2013_5_26. (дата звернення: 11.01.2023).

163. Шемчук В. А. Розвиток управлінського мислення у майбутніх магістрів військового управління в оперативно-тактичній ланці управління: критерії та показники. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. 2010. Вип. 66, Част. 2. С. 248–250.

164. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : у 2 ч. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2008. Частина I. 272 с.

165. Шлямар І. Л., Яворський А. І., Романчук С. В., Петрук А. П., Дзяма В. В., Романів І. В., Воронцов А. С. Характеристика фізичних навантажень, які переносять військовослужбовці механізованих підрозділів під час польового виходу. *Психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2015. Вип. 9. С. 57–63.

166. Шостак Р. Г. Авторські тестові завдання для визначення рівня сформованості когнітивного структурного компонент: Тестові завдання. URL : <https://adl.mil.gov.ua/mod/quiz/view.php?id=140071>. (дата звернення: 11.01.2023).

167. Шостак Р. Г. Аналіз наукових підходів до сутності поняття «компетентність» у науковій літературі. *Impact of modernity on Science and Practice* : the 12 th International scientific and practical conference. (м. Едмонтон, Канада, 13–14 April, 2020). Едмонтон, 2020. С. 664–667.

168. Шостак Р. Г. Діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2021. IX (96), Issue. 245. С. 54–60. DOI:10.31174/SEND-PP2021-245IX96-11.

169. Шостак Р. Г. Загальнонаукові засади обґрунтування структури управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки та спорту військової частини. *Фізичне виховання: проблеми та перспективи* : монографія / за заг. ред. Г. П. Грибана. Житомир : Рута, 2020. С. 362–374.

170. Шостак Р. Г. Критерії та показники діагностування управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку* :

матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції : збірник наук. пр. (м. Переяслав, 12 лютого 2021 р.). Переяслав, 2021. Вип. 67. С. 83–87.

171. Шостак Р. Г. Поняття «компетентність» у науковій літературі. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 28., Том. 4. С. 265–272. DOI: 10.24919/2308-4863.4/28.208850.

172. Шостак Р. Г. Рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28–29 травня 2021 р.)*. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2021. С. 29–33.

173. Шостак Р. Г. Розбіжності в розумінні поняття «компетентність». *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21–22 листопада 2019 р.)*. Київ : НУОУ, 2019. С. 60–63.

174. Шостак Р. Г. Сутність поняття «компетентність». *Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії, перспективи : збірник матеріалів IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ-Ірпінь, 7 квітня 2020 р.)*. Київ : Університет ДФС України, 2020. С. 138–140.

175. Шостак Р. Г., Петрачков О. В. Структура управлінської компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних Сил України у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України: тези IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 листопада 2020 р.)*. К. : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2020. С. 104–106.

176. Шостак Р. Г., Чубенко С. О. Репрезентативність тестових завдань щодо теоретичної підготовленості майбутніх фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези VI міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2022 р.). Київ : НУОУ, 2022. С. 120–121.

177. Ягупов В. В. Методологічні основи розуміння та обґрунтування понять «компетентність» і «компетенція» щодо професійної підготовки майбутніх фахівців. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. : у 2-х ч. 2011. Вип. 69, ч. 1. С. 23–29.

178. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки НаУКМА*. 2007. Т. 71. С. 3–8. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/6871>. (дата звернення: 11.01.2023).

179. Ягупов В. В. Військова психологія : методологія, теорія та практика : підручник. К. : Psyhobook, 2023. 517 с.

180. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у системі професійно-технічної освіти. *Креативна педагогіка*. 2011. № 4. С. 28–34.

181. Ягупов В. В. Методологічні основи компетентнісного підходу до професійно-педагогічної підготовки офіцерів запасу. *Проблеми освіти* : зб. наук. пр. 2019. № 91. С. 325–331.

182. Ягупов В. В. Моделирование профессиональной компетентности выпускников профессиональных учебных заведений. *Нові технології навчання* : зб. наук. пр. 2013. Вип. 76. С. 144–152.

183. Ягупов В. В. Обучающийся в профессиональном учебном заведении как субъект педагогического процесса. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер.* : Педагогічні та

психологічні науки. 2014. № 4. С. 365–377. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpnarv_ppn_2014_4_34.pdf. (дата звернення: 11.01.2023).

184. Ягупов В. В. Професійна суб'єктність, суб'єкт військово-професійної діяльності як інтегральний результат професійної підготовки офіцерів. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах ціложиттєвого навчання* : монографія / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. С. 223–233.

185. Ягупов В. В. Становление понятійно-терминологического апарата компетентностного подходу к професіональному образованию. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. 2013. № 6. С. 26–28.

186. Ягупов В. В. Теорія і методологія військово-педагогічних досліджень : підручник. К. : НУОУ, 2019. 444 с.

187. Ягупов В. В. Управлінська культура офіцерів як системна психолого-педагогічна проблема. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2013. № 2. С. 205–213. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vios_2013_2_25.pdf. (дата звернення: 04.01.2023).

188. Ягупов В. В., Кива В. Ю. Критерії та показники діагностування розвиненості інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів системи військової освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання* : електрон. наук. фах. вид. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т інформ. технол. і засобів навчання, Ін-т модернізації змісту освіти, Ун-т менедж. освіти. 2019. Т. 71, № 3 С. 248–266.

189. Ягупов В. В., Костів С. Ф. Діагностування розвиненості психофізичної витривалості офіцерів військового управління на етапі оперативно-тактичної підготовки. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. Nov. VII (84), Issue. 207. С. 7–17. URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_vii_207_84.pdf. (дата звернення: 11.01.2023).

190. Ягупов В. В., Погребняк Д. В., Малахов Є. В. Система критеріїв оцінювання розвиненості фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин Збройних сил України у системі

післядипломної освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. Sept. VII (82), Issue. 202. С. 45–51. URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_vii_202_82.pdf. (дата звернення: 11.01.2023).

191. Ягупов В. В., Шостак Р. Г. Педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України на адаптивних засадах. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія: Педагогіка. 2022. Випуск 14(27). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/514/439>. (дата звернення: 01.02.2023). DOI: 10.33296/2707-0255-14(27)-15.

192. Ягупов В., Свистун В., Погребняк В. Методи фізичного виховання майбутніх фахівців у закладах вищої освіти та їх класифікація. *Військова освіта* зб. наук. пр. 2021. 2(44). С. 328–343.

193. Якубовський М. А. Теоретико-методологічні основи математичного моделювання професійної діяльності вчителя : автореф. ... д-ра пед. наук 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 2004. 40 с.

194. Ярмак О. М., Шостак Р. Г. Обґрунтування діагностувального інструментарію оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту Збройних Сил України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. 2022. Вип. 85. С. 233–239. DOI: 10.32840/1992-5786.2022.85.40.

195. Яцино О. В., Ягупов В. В., Тракалюк О. Л. Критерії та показники діагностування організаційно-управлінської компетентності посадових осіб кадрових органів Міністерства оборони та Збройних сил України. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2022. № 46. С. 325-339. DOI: 10.33099/2617-1775/2022-02/325-339.

196. Armstrong L. E., Casa D. J., Millard-Stafford M., Moran D. S., Pyne S. W., Robert W. O. American college of sports medicine position stand.

Exertional heat illness during training and competition. *Med. Sci. Sports Exerc.* 2007. Issue. 39. P. 556–572.

197. Bahr, R., Reeser, J. C. New guidelines are needed to manage heat stress in elite sports – The federation international de volleyball (FIVB) heat stress monitoring programme. *Br. J. Sports Me.* 2012. Issue. 6. P. 805–809.

198. Bergeron M. F. Training and competing in the heat in young sports: no sweat? *Br. J. Sports Med.* 2005. Issue. 49. P. 837–839.

199. Bielikov I. Pedagogical modeling of the formation of organizational competence in future specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine. *ScienceRise: Pedagogical Education.* 2022. Issue. 5 (50). P. 4–8. DOI: 10.15587/2519-4984.2022.265102

200. Bloshchynskyi I., Griban G., Okhrimenko I., Stasiuk V., Suprun D., Nedvyha O., Neurova A., Dovgan N, Dikhtiarenko Z., Yeromenko E., Malynskyi I., Prontenko K. Formation of psychophysical readiness of cadets for future professional activity. *The Open Sports Sciences Journal.* 2021. Issue. 14. P. 1–8.

201. Bondarenko V., Okhrimenko I., Tverdokhvalova I., Mannapova K., & Prontenko K. Formation of the professionally significant skills and competencies of future police officers during studying at higher educational institutions. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională.* 2020. Issue. 12(3). P. 246–267.

202. Brocherie F., Girard O., Millet G. P. Emerging environmental and weather challenges in outdoor sports. *Climate.* 2015. Issue. 3. P. 492–521.

203. Campbell T., Oh P. S., Maughn M., Kiriazis N., Zuwallack R. A Review of Modeling Pedagogies: Pedagogical Functions, Discursive Acts, and Technology in Modeling Instruction. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technological Education.* 2015. Vol. 11, № 1. P. 159–176.

204. Drain J. R., Sampson J. A., Billing D. C., Burley S. D., Linnane D. M., Groeller H. The effectiveness of basic military training to improve functional lifting strength in new recruits. *Journal of Strength and Conditioning Research.* 2015. №29 (Suppl.11). P. 73–77. DOI:10.1519/JSC

205. Griban G., Vasylieva S., Falvey V., Svystun V., Khurtenko O., Starchuk O., Vysochan L., Aliexsieieva I., Ivanitskyi R., Solohub Ol., Kurillo T., Biloskalenko T., Hres M., Bloshchynskyi I. The Role of Physical Education in the Professional Activity of Teaching Staff. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Issue.9(5). P. 56–65.

206. Griban G. Yahupov V., Svystun V., Dovgan N., Yeromenko E., Udych Z., Zhuravlov I., Kushniriuk S., Semeniv B., Konovalska L., Skoruy O., Grokhova, G., Hres M., Khrystencko D., & Bloshchynskyi I. Dynamics of the students' physical fitness while studying at higher educational institutions. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Issue. 9(9). P. 147–156.

207. Griban G., Bosenko A., Asauliuk I., Topchii M., Vysochan L., Zamrozevuch-Shadrina S., Orlyk N., Pilipchuk P., Skyrda T., Bloshchynskyi I., & Shcherbatiuk N. Professional and Communicative competence of physical education instructors in postmodern education. *Postmodern Openings*. 2022. Issue. 13(4). P. 158–186.

208. Griban G., Kuznietsova O., Tkachenko P., Oleniev D., Khurtenko O., Dikhtiarenko Z., Yeromenko E., Lytvynenko A., Khatko A., Pustoliakova L. Formation of the students' volitional qualities in the process of physical education. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2020. Issue. 8(6). P. 505–517.

209. Griban G., Zhembrovskyi S., Yahodzinskyi V., Fedorchenko T., Viknianskyi V., Tkachenko P., Samolenko T., Malynoshevskyi R., Solohubova S., Otravenko O., Hres M., Prontenko V. Characteristics of morphofunctional state of paratrooper cadets in the process of crossfit training. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2021. Issue. 9 (4). P. 772–780.

210. Griban G., Kobernyk O., Terentieva N., Shkola O., Dikhtiarenko Z., Mychka I., Yeromenko E., Savchenko L., Lytvynenko A., & Prontenko K. Formation of health and fitness competencies of students in the process of physical education. *Sport Mont*. 2020. Issue. 18 (3). P. 73–78.

211. Groeller H., Burley S., Orchard P., Sampson J. A., Billing D. C.,

Linnane D. How effective is initial military – specific training in the development of physical performance of soldiers? *Journal of Strength and Conditioning Research*. 2015. Issue. 29(1.11), P. 158–162. DOI:10.1519/JSC.0000000000001066

212. Horn T. *Advances in Sport Psychology*. Human Kinetics. 2002. 558 p.

213. Jinna S., Adams B. B. Ultraviolet radiation and the athlete: Risk, sun safety, and barriers to implementation of protective strategies. *Sports Med*. 2020. Issue. 43. P. 531–537.

214. Korobeynikov G., Korobeinikova L., Mytskan B., Chernozub A., & Cynarski W. Information processing and emotional response in elite athletes. *Journal of Martial Arts Anthropology*. 2017. Issue. 17 (2). P. 41–50. DOI:10.14589/ido.17.2.5.

215. Korobeynikov G., Korobeynikova L., Potop V., Nikonorov D., Semenenko V., Dakal N., Mischuk D. Heart rate variability system in elite athletes with different levels of stress resistance. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. Issue. 18(2). P. 550–554. DOI:10.7752/jpes.2018.02079.

216. Kyva V. Yu., Yahupov V. V. Pedagogical modelling of development of information and communication competence of professors of distance learnin military education system. *Applied Researches in Technics, Technologies and Education* : Journal of the Faculty of Technics and Technologies. 2019. No 7(3). P. 224–232.

217. Martins L. C. Hypertension, physical activity and other associated factors in military personnel: A cross – sectional study. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*. 2018. № 10(4). P. 162–174. DOI:10.29359/BJHPA.10.4.15.

218. Maughan R., Otani H., Watson P. Influence of relative humidity on prolonged exercise capacity in a warm environment. *Eur. J. Appl. Physiol*. 2012. Issue. 112 (6). P. 2312–2321.

219. Moseychuk Y., Vaskan I., Kljus O., Moroz O., Balatska L., Blagii O., Yarmak O. The relationship between cognitive functions and indicators of physical condition in men aged 21–25 years of age. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. Issue. 5, P. 2181–2185. DOI: 10.7752/jpes.2018.s5329.

220. Mountjoy M., Alonso J. M., Bergeron M. F., Dvorak J., Miller S., Migliorini S., Singh D. G. Hyperthermic-related challenges in aquatics, athletics, football, tennis and triathlon. *Br. J. Sports Med.* 2012. Issue. 46. P. 800–804.

221. Nassis G. P., Brito J., Dvorak J., et al. The association of environmental heat stress with performance: analysis of the 2014 FIFA World Cup Brasil. *Br. J. Sports Med.* 2015. Issue. 49(18). P. 609–613.

222. Oleniev D., Petrachkov O., Verbyn N, Shemchuk V., Tiazhyna A. Dynamics of the Professional Endurance Indicators in Officers of the Operational Level in a Higher Military Educational Institution During Training. *Journal of Intellectual Disability-Diagnosis and Treatment.* 2021. Issue. 9(5), P. 495–503.

223. Petrachkov O., Yarmak O., Shostak R., Andrieieva O., Yahupov V., Chepurnyi V, Drozdovska S. The effect of stress factors on cognitive and management functions of cadets of higher military educational institutions. *Home – Journal of Physical Education and Sport.* 2023. Vol. 23(1). P. 170–178. DOI:10.7752/jpes.2023.01020.

224. Prontenko K., Bloshchynskyi I., Griban G., Zhukovskyi Ye., Yavorska T., Tkachenko P., Dzenzeliuk D., Dovgan N., Bezpaliy S., Andreychuk V. Formation of readiness of future physical culture teachers for professional activity. *Universal Journal of Educational Research.* 2019. Issue. 7(9). P. 1860–1868.

225. Sierra R. Modelo teórico para el diseño de una estrategia pedagógica en la educación primaria y secundaria básica. Tesis presentada en opción al grado científico de Doctor en Ciencias Pedagógicas. *Ciudad de La Habana.* 2008. 202 p.

226. Simpson J. and, Wener E. Oxford English Dictionary Clarendon Press. 1989. Second edition. 864 p.

227. Velde C. Crossing borders: an alternative conception of competence and implications for provisional practice in the workplace. *Paper presented at the 27th Annual SCUTREA Conference.* (1–3 July 1997, University of London). London. 1997. P. 27–35.

228. White R. W. Motivation reconsidered: the concept of competence. *Psychological review*. 1959. Vol. 66, № 5. P. 279–333.

229. Yahupov V., Svystun V., Kyva V. The Results of the Summative Stage of the Experiment on the Development of the Informational and Communication Competence of Teachers in the System of Military Education. *TEM Journal (Technology, Education, Management, Informatics)*. 2020. Vol. 9, Issue. 1, P. 367–372.

230. Yahupov V., Bielikov I., Boiko O., Petrachkov O., Zhembrovskiy S., Olshevskiy Yu. Results of the formative stage of the pedagogical experiment with cadets future specialists in physical culture and sport. *Lifelong learning : models and methods of implementation*. Kharkiv, Ukraine. 2023. P. 3–29. URL: <http://monograph.com.ua/pctc/catalog/book/978-617-7319-70-1>. (дата звернення: 01.02.2023).

231. Yahupov V., Zastelo O., Svystun V., Korchynska N., Chorna O., Krykun V. Development of Foreign Language Teachers' Diagnostic Competence in the System of Military Education. *TEM Journal*. 2020. Vol. 9. Issue. 3. P. 1213–1220.

232. Kostiv S., Oderov A., Klymovych V., Yagypov V., Romanchuk S., Matveiko O., Baidala V., Lesko O., Ostrovskiy M., Kuprinenko O., Sydorko O. Experimental results of the psychophysical endurance development of military professionals. *Journal of Physical Education and Sport*. 2021. Vol 21. Suppl. issue 2. Art 135. P. 1076–1083. DOI: 10.7752/jpes. 2021. 2135 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Контекстна професійно орієнтована модель формування
управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної
культури і спорту ЗС України**

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ	Державні вимоги до формування професійної компетентності офіцерів як суб'єктів військового управління		
	ЦІЛЬОВО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ БЛОК		
	МЕТА: формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.		
	Інтегроване наукове завдання: формування основних компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України.		
	Методологічні підходи до формування управлінської компетентності – системний, компетентнісний, контекстний і суб'єктно-діяльнісний.		
	ЗМІСТОВНИЙ БЛОК		
	Зміст формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів та її основних компонентів – ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового, функціонально-діяльнісного та суб'єктного. Етапи – військово-професійна підготовка → військово-спеціальна підготовка → управлінська підготовка.		
	СУБ'ЄКТНИЙ БЛОК		
	Науково-педагогічний працівник	СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНА ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ	Курсант як майбутній офіцер
	ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ БЛОК		
	Методика	Методи	Види навчальних занять
	Основні етапи: ціннісно-мотиваційний; формувальний; завершальний.	словесні (усний виклад навчального матеріалу та його обговорення (<i>розповідь, пояснення, лекція, бесіда, дискусія, групове та семінарське заняття тощо</i>); наочні (<i>показ, ілюстрація, демонстрація</i>); практичні (<i>вправи, практичні заняття, лабораторні та практичні роботи, інструктажі, практика, стажування тощо</i>); самостійна робота (<i>робота з друкованими джерелами, виконання усних, письмових вправ, самостійне тренування, виконання творчих робіт та ін.</i>); педагогічного діагностування: <i>залік, іспит.</i>	лекція, практичне, семінарське та групове заняття, групова вправа, індивідуальне заняття, тактичне (тактико-спеціальне) заняття, самостійна робота, консультація, залік, іспит.
ДІАГНОСТУВАЛЬНО-РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ БЛОК			
Оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України			
Критерії оцінювання сформованості управлінської компетентності		Рівні	низький
ціннісно-мотиваційний			достатній
знаннісвий			оптимальний
суб'єктний			прогресивний
Результат: сформованість управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України			

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методика С. Бубнова «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» [23, с. 38]

Інструкція: Вам пропонується розглянути певну кількість тверджень, спрямованих на з'ясування ваших ціннісних орієнтацій та їх реалізації в реальних умовах Вашої життєдіяльності. Відповідайте, по можливості, швидко, довго не замислюючись над кожним запитанням. Пам'ятайте, що поганих чи хороших відповідей немає, є тільки Ваша власна думка. Відповідати потрібно «так» або «ні». У бланку відповідей це, відповідно, «+» чи «-», які потрібно поставити поруч із номером запитання.

Таблиця Б.1

№	Зміст запитання	Відповіді	
		«+»	«-»
1.	Чи любите Ви лежати на дивані, нічого не роблячи?		
2.	Чи любите Ви заробляти гроші й отримувати від цього задоволення?		
3.	Чи часто Вас навідує думка, що хочеться сходити в театр чи на виставу?		
4.	Чи часто Ви допомагаєте близьким по господарству?		
5.	Чи вважаєте Ви, що любов – визначальне почуття в житті?		
6.	Чи любите Ви читати військові книги про щось нове і невідоме Вам?		
7.	Чи хочете Ви стати начальником, рангом вищим, ніж Ви?		
8.	Чи хочете Ви, щоб Вас поважали друзі за Ваші особисті якості?		
9.	Чи хочете Ви самі брати участь у будь-яких громадських заходах (мітингах) на користь близьких Вам людей?		
10.	Чи вважаєте Ви, що без спілкування з друзями Ваше життя буде тьмяним та безрадісним?		
11.	Чи вважаєте Ви, що було би здоров'я, а все інше докладеться?		
12.	Чи часто Вам хочеться розслабитися (наприклад, послухати легку музику)?		
13.	Ви обрали свою професію, в основному, тому, що вона може приносити великий матеріальний зарібок?		
14.	Чи вважаєте Ви, що в житті важливо вміти грати на музичних інструментах, малювати?		
15.	Якщо хтось з Ваших знайомих захворів, чи знайдете час, щоб його відвідати?		
16.	Ваш шлюб укладено (буде укладено) по любові?		
17.	Чи зі всіма керівними документами Ви ознайомлюєтесь?		
18.	Чи хотіли Ви у школі бути організатором?		
19.	Якщо Ви зробили непорядний вчинок по відношенню до друзів чи співробітників, чи будите Ви переживати з цього приводу?		
20.	Чи вважаєте Ви, що шляхом громадських дій (мітингів, зборів) можна щонебудь змінити в суспільному житті?		
21.	Чи можете Ви спокійно обійтися без частого спілкування зі своїми знайомими?		

Продовження таблиці Б.1

22.	Чи вважаєте Ви, що необхідно будь-яким чином зміцнювати своє здоров'я (плавати, бігати, грати в теніс)?		
23.	Головне для Вас – Ваш настрої на даний момент, а що буде потім – не важливо?		
24.	Чи вважаєте Ви, що головне – це придбати житло, машину та інші матеріальні блага?		
25.	Чи любите Ви прогулюватися у лісі, в парку?		
26.	Як Ви вважаєте, чи потрібно допомагати матеріально тим, хто просить милостиню, чи ні?		
27.	Любов – це почуття, яке народжується і вмирає?		
28.	Хотіли би Ви стати військовим вченим чи науковим співробітником?		
29.	Влада – це почесно і значимо, чи від неї більше клопоту і всіляких неприємностей?		
30.	Чи хотіли б Ви, щоб у Вас було більше друзів?		
31.	Чи спадало Вам на думку зайнятися перебудовою будь-якої громадської організації (клубу, консультаційного пункту, інституту)?		
32.	Чи багато вільного часу Ви бажали би приділяти спілкуванню?		
33.	Чи часто Ви замислюєтеся про своє здоров'я?		
34.	Чи вважаєте Ви, що дуже важливо вміти отримувати задоволення?		
35.	Якби все почати спочатку, чи вибрали б Ви тепер більш високооплачувану роботу, ніж ту, яка є?		
36.	Чи хотіли б Ви зайнятися фотографією?		
37.	Чи вважаєте Ви, що потрібно обов'язково допомогти людині, яка впала?		
38.	Почуття любові для Вас – це першооснова життя, чи ні?		
39.	Чи часто Ви задаєте собі запитання: “А чому саме так?”		
40.	Хотіли б Ви «робити» політику?		
41.	Чи часто Ваш внутрішній голос задає вам запитання: “А чи поважають мене оточуючі?”		
42.	Чи є для Вас суспільні явища предметом обговорення на роботі чи вдома?		
43.	Якщо Ви три дні проведете на безлюдному острові, чи помрете від самотності?		
44.	Чи катаєтесь Ви на лижах, щоб зміцнити своє здоров'я?		
45.	Чи часто Ви довго мрієте, лежачи із закритими очима?		
46.	Головне в житті – це заробляти гроші, створювати власний бізнес?		
47.	Чи часто Ви купуєте картини та інші художні твори, а чи хотіли б їх купити?		
48.	Якщо хтось із Ваших близьких надовго захворів, чи будете Ви без його прохання виконувати обов'язки по господарству?		
49.	Чи любите Ви маленьких дітей?		
50.	Хотіли б Ви досягти значних успіхів у військовій професії?		
51.	Хотіли б Ви бути схожим на будь-яку відому людину (актора, політика, бізнесмена)?		
52.	Чи важливо Вам, щоб Вас поважали товариші по службі за Ваші професійні знання?		
53.	Хотіли б Ви у даний час що-небудь самі зробити в політиці?		
54.	Ви рішуча людина?		
55.	Чи ходите Ви у сауну, до басейну, у лазню, чи займаєтесь аеробікою для підтримки хорошого фізичного стану?		
56.	Нормальний відпочинок – це надзвичайно важливо, чи не так?		

Завершення таблиці Б.1

57.	Чи вважаєте Ви, що дуже важливо накопичувати матеріальні засоби і передавати їх дітям?		
58.	Хотілося б Вам коли-небудь самому намалювати картину чи створити музику?		
59.	Коли маленька дитина плаче – це «крик про допомогу»?		
60.	Для Вас важливіше любити самому, ніж бути коханим?		
61.	«У всьому хочеться дійти до самої суті» – це про Вас?		
62.	Ви хотіли б, щоб Ваші діти стали знаменитими людьми?		
63.	Хотіли б Ви, щоб товариші по службі зверталися до Вас за допомогою в особистих питаннях, як до людини?		
64.	У суспільному житті нехай залишається все, так як є?		
65.	Спілкування – це лише марна трата часу?		
66.	Здоров'я – це не найголовніше в житті, чи не так?		

Таблиця Б.2

Номер запитання										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44
45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55
56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66
Σ										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Перерахуємо ці цінності в узагальненому вигляді:

стовбець 1 – приємне проведення часу, відпочинок;

стовбець 2 – високий матеріальний добробут;

стовбець 3 – пошук і насолода прекрасним;

стовбець 4 – допомога і милосердя до інших людей;

стовбець 5 – любов, кохання;

стовбець 6 – пізнання нового у світі, природі, людині;

стовбець 7 – високий соціальний статус і управління людьми;

стовбець 8 – визнання і повага людей і вплив на оточуючих;

стовбець 9 – соціальна активність для досягнення позитивних змін в суспільстві;

стовбець 10 – спілкування;

стовбець 11 – здоров'я.

Оброблення та інтерпретація результатів. Ступінь виразності кожної з поліструктурності ціннісних орієнтацій особистості визначається за допомогою ключа, представленого в бланку відповідей. Відповідно до цього підраховується кількість позитивних відповідей у всіх одинадцяти шпальтах цінностей (описані нижче по тексту). За результатами обробки персональних даних будується графічний профіль, що відображає вираженість кожної цінності. Для цього по вертикалі фіксується кількісна вираженість цінностей (по шість - бальною системою), а по горизонталі - види цінностей.

Методика Т. Елерс «Діагностика мотивації до успіху» [63, с. 146]

Методика призначена для діагностики мотиваційної спрямованості особистості на досягнення успіху.

Стимульний матеріал являє собою 41 твердження, на які респонденту необхідно дати один із 2 варіантів відповідей “так” чи “ні”. Тест відноситься до моношкальних методик. Ступінь вираженості мотивації до успіху оцінюється кількістю балів, що збігаються з “ключем”.

Інструкція: “Вам буде запропоновано 41 твердження, які вимагають однозначних відповідей (“так” або “ні”). У респондентському банку, у клітинці, відповідній номеру твердження, поставте знак “+” (так), якщо згодні, або “-” (ні), якщо не згодні. Відповідайте швидко, довго не замислюйтесь”.

Таблиця В.1

№	Зміст запитання	Відповіді	
		«+»	«-»
1.	Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.		
2.	Я легко роздратовуюсь, коли помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання.		
3.	Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все “ставлю на карту”.		
4.	Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним із останніх.		
5.	Коли в мене два дні підряд немає справи, я втрачаю спокій.		
6.	У деякі дні мої успіхи нижче за середні.		
7.	По відношенню до себе я більш строгий, ніж по відношенню до інших.		
8.	Я більш доброзичливий, ніж інші.		
9.	Коли я відмовляюся від важкого завдання, я потім суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домогся б успіху.		
10.	У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.		
11.	Старанність – це не основна моя риса.		
12.	Мої досягнення в праці не завжди однакові.		
13.	Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.		
14.	Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.		
15.	Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.		
16.	Перешкоди роблять мої рішення більш твердими.		
17.	У мене легко викликати честолюбство.		
18.	Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.		
19.	При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.		
20.	Іноді я відкладаю те, що повинен був зробити зараз.		
21.	Потрібно покладатися тільки на самого себе.		
22.	У житті мало речей більш важливих, ніж гроші.		
23.	Завжди, коли мені належить виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.		
24.	Я менш честолюбний, ніж багато інших.		
25.	У кінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.		

Завершення таблиці В.1

26.	Коли я налаштований на роботу, я роблю її краще й кваліфікованіше за інших.		
27.	Мені простіше й легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.		
28.	Коли в мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.		
29.	Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж		
30.	Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.		
31.	Мої друзі іноді вважають мене ледачим.		
32.	Мої успіхи в якійсь мірі залежать від моїх колег.		
33.	Безглуздо протидіяти волі керівника.		
34.	Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.		
35.	Коли щось не ладиться, я нетерплячий.		
36.	Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.		
37.	Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає більші результати, ніж роботи інших.		
38.	Багато чого, за що я берусь, я не доводжу до кінця.		
39.	Я заздрю людям, які не завантажені роботою.		
40.	Я не заздрю тим, хто прагне влади та становища.		
41.	Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доказу своєї правоти я вдаюся аж до крайніх заходів.		

“Ключ”

По 1 балу нараховується за відповіді “так” на такі питання:

2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16,
17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41

По 1 балу нараховується за відповіді “ні” на такі питання:

6, 19, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39

Не враховуються відповіді на питання:

1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40

Далі підраховується сума набраних балів.

Інтерпретація результатів

Від 1 до 10 балів – низький рівень мотивації до успіху;

від 11 до 16 балів – достатній рівень мотивації;

від 17 до 20 балів – оптимальний високий рівень мотивації;

більше 21 бала – прогресивний рівень мотивації до успіху.

Авторські тестові завдання
«ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ФАХІВЦІ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»

Блок «ЗНАННЯ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ЛЮДЬМИ»

1. Ранкова фізична зарядка проводиться з метою:

А. Систематичного тренування військовослужбовців, приведення організму після сну в бадьорий стан;

В. Систематичного фізичного тренування військовослужбовців, приведення організму після сну в стан готовності до виконання завдань за призначенням;

С. Систематичного фізичного тренування військовослужбовців, сприяє приведенню організму після сну в бадьорий стан.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

2. Розділи фізичної підготовки (відповідно до діючої Інструкції):

А. Загальна фізична підготовка, рукопашна підготовка, спеціальна (військово-прикладна) фізична підготовка;

В. Загальна фізична підготовка, рукопашна бій, військово-прикладна фізична підготовка;

С. Прискорене пересування та легка атлетика, гімнастика і атлетична підготовка, подолання перешкод і метання гранат, військово-прикладне плавання та веслування, рукопашний бій, лижна підготовка, спортивні та рухливі ігри.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: С

3. Фізичне навантаження – це:

А. Вплив фізичних вправ на організм військовослужбовців, яке визначається та регулюється частотою серцевих скорочень (пульсу);

В. Ступінь впливу виконання фізичних вправ на організм, яке визначається частотою серцевих скорочень (пульсу);

С. Ступінь впливу виконання спеціальних фізичних вправ на організм, яке залежить від частоти серцевих скорочень (пульсу).

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

4. Планування фізичної підготовки – це:

А. Вид управлінської діяльності, спрямований на розроблення, обґрунтування й документальне оформлення змісту і послідовності дій відповідних органів з метою удосконалення процесу підготовки;

В. Визначення конкретних строків, шляхів та способів досягнення поставленої мети і цільових завдань, визначення виконавців та їх конкретних (цільових) дій;

С. Вид управлінської діяльності, спрямований на розроблення, обґрунтування й документальне оформлення змісту і послідовності дій відповідних посадових осіб з метою удосконалення процесу підготовки.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

5. Лікувальна фізична культура спрямована на:

А. Відновлення функцій організму військовослужбовців засобами фізичної підготовки під час захворювань;

В. Відновлення функцій організму та працездатності військовослужбовців засобами фізичної культури і спорту після перенесених захворювань, профілактики можливих ускладнень та загострень патологічних процесів, що відбуваються в їх організмі;

С. Відновлення функцій організму військовослужбовців засобами фізичної підготовки та медицини після перенесених захворювань.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

6. Зміст фізичної підготовки складають:

А. Фізичні вправи, теоретичні знання, організаційно-методичні навички та вміння управління фізичним вдосконаленням військовослужбовців, фізичною підготовкою у військових частинах (підрозділах);

В. Фізичні вправи, організаційно-методичні навички та вміння управління фізичним вдосконаленням військовослужбовців, фізичною підготовкою у військових частинах (підрозділах);

С. Фізичні вправи, теоретичні знання, організаційно-методичні навички.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

7. До основних спеціальних якостей військовослужбовців належать:

А. Стійкість до заколихування, стійкість до гравітаційного перевантаження, стійкість до кисневого голодування;

В. Стійкість до заколихування, стійкість до гравітаційного перевантаження, стійкість до кисневого голодування, стійкість до вібрації;

С. Стійкість до заколихування, стійкість до гравітаційного перевантаження, стійкість до кисневого голодування, стійкість до гіподинамії.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

8. До основних фізичних якостей військовослужбовців належать:

А. Витривалість, спритність, сила, швидкість;

В. Витривалість, спритність, сила, швидкість, гнучкість;

С. Витривалість, гнучкість, сила, швидкість.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

9. Індивідуальне (самостійне) фізичне тренування військовослужбовців планується:

А. У вільний від занять службовий час;

В. У години самостійної роботи (підготовки) чи спортивних заходів;

С. У вільний від занять службовий час, години самостійної роботи (підготовки) чи спортивних заходів.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: С

10. Основними формами роботи членів спортивного комітету є:

А. Організація спортивно-масової роботи, виконання постійних і тимчасових доручень;

В. Надання допомоги командирам (начальникам) відповідних рівнів в організації спортивно-масової роботи, виконання постійних і тимчасових доручень;

С. Надання допомоги підрозділам в організації спортивно-масової роботи, виконання постійних і тимчасових доручень.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: С

11. Процес фізичного вдосконалення військовослужбовців це:

А. Сукупність засобів, методів та форм фізичної підготовки, які реалізуються шляхом застосування функцій навчання, розвитку, виховання та злагодження підрозділів;

В. Взаємопов'язана система засобів, методів, форм фізичної підготовки яка реалізується в процесі розвитку, виховання військовослужбовців та злагодження підрозділів;

С. Послідовне застосування в процесі бойової (оперативної) підготовки відповідних методів, засобів та форм фізичного вдосконалення військовослужбовців.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

12. Спеціальна (військово-прикладна) фізична підготовка це:

А. Частина фізичної підготовки, яка спрямована на розвиток і вдосконалення спеціальних якостей, військово-прикладних рухових навичок і вмінь військовослужбовців;

В. Розділ фізичної підготовки спрямований на розвиток і вдосконалення спеціальних якостей, військово-прикладних рухових навичок і вмінь військовослужбовців;

С. Форма фізичної підготовки, яка призначена для реалізації її спеціальної спрямованості відповідно до особливостей виконання бойових завдань підрозділами видів та родів військ збройних сил.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

13. Фізична готовність це:

А. Фізичний стан військовослужбовця, який дозволяє йому виконувати бойові та інші завдання за призначенням відповідно до вимог сучасного бою;

В. Ступінь оволодіння встановленими стандартами фізичної підготовки, які забезпечують здатність військовослужбовців ефективно виконувати завдання за призначенням відповідно до займаних посад (військових спеціальностей);

С. Конкретний фізичний стан військовослужбовця, який відповідає вимогам сучасного бою та дозволяє йому успішно виконувати бойові завдання відповідно до його бойового призначення.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

14. Фізична підготовка це:

А. Складова частина загальної системи навчання та виховання військовослужбовців, яка спрямована на забезпечення їх фізичної готовності до професійної діяльності;

В. Комплекс заходів щодо фізичного вдосконалення військовослужбовців, спрямований на розвиток загальних і спеціальних фізичних якостей, формування

військово-прикладних навичок, виховання морально-вольових і психологічних якостей;

С. Це цілеспрямований керований процес фізичного вдосконалення військовослужбовців, який здійснюється з урахуванням особливостей їх військово-професійної діяльності і є одним із головних предметів бойової підготовки, важливим елементом боєздатності органів військового управління, військових частин і підрозділів; вона спрямована на забезпечення фізичної готовності особового складу до виконання службово-бойових та професійних завдань за призначенням.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

15. Фізична підготовленість це:

А. Фізичний стан військовослужбовця, який характеризується наявним рівнем розвитку фізичних, спеціальних якостей, ступенем сформованості військово-прикладних рухових навичок і вмінь;

В. Визначений навчальними нормативами рівень розвитку загальних і спеціальних фізичних якостей, володіння військово-прикладними навичками, що характеризує функціональний та морально-психологічний стан військовослужбовців;

С. Конкретний функціональний стан військовослужбовця, який характеризується рівнем розвитку фізичних якостей та ступенем сформованості прикладних рухових навичок.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

16. Фізичне вдосконалення це:

А. Процес покращення фізичного стану військовослужбовців, формування пов'язаних з ним переконань, потреб, знань і вмінь у результаті систематичного виконання фізичних вправ та впливу відповідних сприятливих умов;

В. Процес спрямований на фізичний розвиток, функціональне удосконалення організму, навчання основним життєво важливим руховим навичкам та вмінням, зв'язаних знаннями для майбутньої успішної професійної діяльності;

С. Процес покращення фізичного розвитку військовослужбовця, підвищення рівня спортивної майстерності у результаті систематичного використання засобів фізичної культури.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

17. Фізичний розвиток це:

А. Сукупність антропометричних (морфологічних) показників, пов'язаних із особливостями організму військовослужбовця;

В. Комплекс морфологічних і функціональних параметрів організму, що визначають масу, форму тіла, структурно-механічні якості і фізичні сили;

С. Процес формування та змін біологічних форм і функцій організму військовослужбовців.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

18. Фізичний стан це:

А. Сукупність показників, які характеризують фізичний розвиток, функціональний стан організму та фізичну підготовленість військовослужбовця;

В. Сукупність набутих в процесі фізичної підготовки морфофункціональних показників, які свідчать про рівень фізичної працездатності, фізичного розвитку і фізичної підготовленості військовослужбовця;

С. Сукупність показників що дозволяють визначити рівень фізичного розвитку, функціонального та психічного стану, фізичної підготовленості (готовності).

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

19. Фізичні якості це:

А. Властивості (особливості) організму військовослужбовця, що забезпечують його рухову діяльність;

В. Властивості організму, що забезпечують рухову активність та функціональний стан військовослужбовців;

С. Властивості (спроможності) організму військовослужбовця, що забезпечують його фізичну готовність до виконання завдань за призначенням.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

20. Форми фізичного вдосконалення це:

А. Специфічні часові та організаційні рамки використання засобів і методів фізичної підготовки військовослужбовців, визначені способи існування та фіксування її змісту;

В. Організована діяльність військовослужбовців спрямована на розвиток загальних фізичних якостей та формування військово-прикладних рухових навичок;

С. Визначені керівними документами часові та організаційні показники проведення заходів фізичної підготовки.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

21. Що входить до змісту фізичної підготовки:

А. Фізичні вправи, теоретичні знання, організаційно-методичні навички та вміння управління фізичним вдосконаленням військовослужбовців, фізичною підготовкою у військових частинах (підрозділах);

В. Засоби, форми, методи, розділи фізичної підготовки;

С. Фізичні вправи, теоретико методичні знання та вміння, організаційно-розпорядчі дії командирів (начальників)..

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

22. Які етапи включає в себе методика навчання техніці виконання фізичних вправ?

А. Ознайомлення, розучування та тренування (вдосконалення);

В. Показ, роз'яснення техніки, виконання в цілому;

С. Виконання за розділами (вправа складна та її можна виконати із зупинками), виконання за допомогою підготовчих вправ, виконання в цілому.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

23. Що включає в себе ознайомлення з фізичними вправами?

А. Назвати вправу, зразково її показати, пояснити техніку виконання та її призначення, показати, у разі потреби, вправу ще раз за частинами чи за розділами із супутнім поясненням техніки її виконання;

В. Перегляд відеоматеріалу з технікою виконання вправи, показ вправи та роз'яснення техніки виконання, виправлення помилок;

С. Назвати вправу, зразково її показати, показати, у разі потреби, вправу ще раз за частинами чи за розділами із супутнім поясненням техніки її виконання.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

24. Які способи організації військовослужбовців під час виконання фізичних вправ ви знаєте?

А. Індивідуальний, груповий, фронтальний, поточний, коловий, змагально-груповий;

В. Індивідуальний, груповий, фронтальний, контрольний, змагально-груповий;

С. Груповий, фронтальний, коловий, поточний, змагальний, змагально-груповий.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

25. Назвіть основні форми фізичної підготовки.

А. Навчальні заняття, спортивно-масова робота, фізичне тренування у процесі навчально-бойової діяльності, самостійна робота, ранкова фізична зарядка;

В. Практичні заняття, спортивно-масова робота, фізичне тренування у процесі навчально-бойової діяльності, супутнє тренування, самостійна робота, ранкова фізична зарядка;

С. Навчальні заняття, спортивно-масова робота, фізичне тренування у процесі навчально-бойової діяльності, фізичне тренування у процесі чергування, інструктажі, самостійна робота, ранкова фізична зарядка.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

26. За якими розділами проводяться навчальні заняття з фізичної підготовки:

А. Прискорене пересування та легка атлетика, гімнастика і атлетична підготовка, подолання перешкод і метання гранат, військово-прикладне плавання та веслування, рукопашний бій, лижна підготовка, спортивні та рухливі ігри, комплексно;

В. Загальна фізична підготовка, спеціальна фізична підготовка, рукопашна підготовка, контрольні заняття;

С. Теоретичні, методичні, практичні, контрольні заняття.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

27. Скільки часу визначається для навчальних занять з фізичної підготовки упродовж тижня для військовослужбовців військових частин і підрозділів різних категорій?

А. Для 1 категорії – не менше 5 годин, для другої категорії – не менше 4 години, для 3 категорії – не менше 3 годин;

В. Для 1 категорії – не менше 6 годин, для другої категорії – не менше 4 години, для 2 категорії – не менше 2 годин;

С. Для 1 і 2 категорії – не менше 5 годин, для 3 категорії – не менше 4 годин.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

28. Скільки часу визначається для навчальних занять з фізичної підготовки упродовж тижня для курсантів, студентів, слухачів денної та заочної (на період сесій, зборів) форм навчання тактичного, оперативного, стратегічного рівнів підготовки ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО у тому числі військовослужбовців, які підвищують кваліфікацію, навчаються на курсах лідерства у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО?

- А. Не менше 4 годин у розкладі занять;
- В. Не менше 6 годин у розкладі занять;
- С. Не менше 2 годин у розкладі занять.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

29. З яких частин складаються навчально-тренувальні заняття?

- А. Підготовчої, основної та заключної;
- В. Початкової, головної та заключної;
- С. Вводної, основної та заключної.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

30. Яка тривалість частин одногодинного навчально-тренувальні заняття?

- А. 7-10 хв., 30-35 хв., 3-5 хв.;
- В. 5-10 хв., 30-40 хв., 3-5 хв.;
- С. 10-15 хв., 30-35 хв., 3-5 хв.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

31. Яка тривалість частин інструкторсько-методичні заняття?

- А. 5-10 хв., 70-80 хв., 5-10 хв.;
- В. 10-15 хв., 65-80 хв., 5-10 хв.;
- С. 15-20 хв., 60-70 хв., 5-10 хв.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

32. Скільки часу визначається для навчально-тренувальних занять з видів спорту у спортивних командах (секціях) військових частин?

- А. 4-6 разів на тиждень тривалістю до 2 годин кожне;
- В. 3-5 разів на тиждень тривалістю до 2 годин кожне;
- С. 4 рази на тиждень тривалістю до 2 годин кожне.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

33. Фізичне тренування у процесі чергування включає:

А. Фізичні вправи в день підготовки до чергування, комплексні заняття в період міжзмінного відпочинку, фізичні вправи на бойових постах, комплекси спеціальних прийомів для відновлення працездатності;

В. Фізичні вправи в день підготовки до чергування, комплексні заняття в період міжзмінного відпочинку, фізичні вправи на бойових постах;

С. Фізичні вправи в день підготовки до чергування, комплексні заняття в період міжзмінного відпочинку, комплекси спеціальних прийомів для відновлення працездатності.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

34. Що включається у зміст індивідуального (самостійного) фізичного тренування?

А. Вправи загального розвитку, тривалий біг і ходьба, плавання, пересування на лижах, вправи на гімнастичних снарядах і тренажерах, спортивні та рухливі ігри, вправи ВСК та вправи з видів спорту;

В. Тренування з обраного виду спорту, вправи з гантелями та іншими тягарями, вправи ВСК та вправи з видів спорту;

С. Вправи загального розвитку, тривалий біг і ходьба, плавання, пересування на лижах, вправи на гімнастичних снарядах і тренажерах, спортивні та рухливі ігри.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

35. Підвищення фізичного навантаження та щільності досягається:

А. Скороченням часу на перешикування, стислістю та ясністю пояснень, збільшенням кількості повторень і маси обтяжень, підвищенням швидкості виконання, регулюванням тривалості відпочинку, виконанням вправ усіма, хто займається, одночасно чи потоком, застосуванням колового тренування та змагального способу організації, доцільним використанням тренажерів, обладнання й інвентарю;

В. Скороченням часу на перешикування, високою дисципліною на занятті, збільшенням кількості повторень і маси обтяжень, підвищенням швидкості виконання, регулюванням тривалості відпочинку, виконанням вправ усіма, хто займається, одночасно чи потоком, застосуванням колового тренування та змагального способу організації, доцільним використанням тренажерів, обладнання й інвентарю;

С. Скороченням часу на перешикування, стислістю та ясністю пояснень, збільшенням кількості повторень і маси обтяжень, регулюванням тривалості відпочинку, виконанням вправ усіма, хто займається, одночасно чи потоком, застосуванням колового тренування та змагального способу організації, доцільним використанням тренажерів, обладнання й інвентарю.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

36. Військовослужбовці яких вікових груп залучаються до виконання вправ ВСК?

А. 1-4 вікової групи;

В. 1-5 вікової групи;

С. 1-3 вікової групи.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

37. Назвіть методи проведення вправ підготовчої частини заняття з фізичної підготовки.

А. “за назвою” (назвати, виконати), “за поясненням” (назвати, пояснити, виконати), “за показом” (назвати, показати, виконати), “за показом із супутнім поясненням” (назвати, показати та пояснити, виконати), “за розподілами”;

В. “за назвою” (назвати, виконати), “за поясненням” (назвати, виконати), “за показом” (назвати, показати), “за показом із супутнім поясненням” (назвати, показати, виконати), “за розподілами”;

С. “за назвою” (назвати, виконати), “за поясненням” (назвати, пояснити, виконати), “за показом” (назвати, показати, виконати), “за показом із супутнім поясненням” (назвати, показати та пояснити, виконати).

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

38. Підготовча частина навчального заняття з прискореного пересування та легкої атлетики включає:

А. Перешиккування на місці та під час руху, ходьбу та повільний біг, вправи загального розвитку під час руху та на місці, спеціальні стрибково-бігові вправи, а також біг з прискоренням;

В. Стройові прийоми та вправи на увагу, вправи в ходінні та біганні, вправи загального розвитку під час руху і на місці, у тому числі вправи на удосконалення наскоку та зіскоку зі снаряду, комплекси вільних вправ №№ 1–4, вправи удвох (у парах), спеціальні вправи та стрибки;

С. Стройові прийоми, ходьбу, вправи для м'язів рук, плечового пояса, тулуба та ніг під час ходіння, біг різними способами. спеціальні бігові та стрибкові вправи, прискорення, біг у середньому темпі до 600 м, подолання нескладних перешкод у поєднанні з бігом.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

39. Яка команда подається керівником під час групового способу проведення навчального заняття для закінчення вправ?

А. “Вправу – ЗАКІНЧИТИ!”;

В. “СТІЙ”;

С. “Виконання вправ – ЗАКІНЧИТИ”.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

40. Що включається до змісту заключної частини заняття з фізичної підготовки?

А. Вправи під час ходьби, повільного бігу, у тому числі і в поєднання з виконанням вправ для м'язів рук, плечового поясу, тулуба і ніг, вправи на місці, приведення в порядок місць занять та інвентарю, підведення підсумків занять;

В. Вправи під час ходьби, повільного бігу, у тому числі і в поєднання з виконанням вправ для м'язів рук, плечового поясу, тулуба і ніг, вправи на місці, підведення підсумків занять;

С. Вправи під час ходьби, повільного бігу, у тому числі і в поєднання з виконанням вправ для м'язів рук, тулуба і ніг, вправи на місці, підведення підсумків занять.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

Блок «ТЕОРЕТИЧНА ОБІЗНАНІСТЬ ПРО ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ»

1. Наказ – це:

А. Розпорядчий документ, що видається керівником підприємства, організації, установи у межах своєї компетенції;

В. Це розпорядчий документ, який видається керівником установи (структурного підрозділу) на правах єдиноначальності та в межах своєї компетенції, обов'язковий для виконання підлеглими;

С. Розпорядчий документ, що видається керівником підприємства, на правах єдиноначальності й у межах своєї компетенції.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

2. Періоди навчання у військах:

А. Базовий, підтримуючий, відновлювальний;

В. Базовий, інтенсивний, підтримуючий;

С. Початковий, базовий, інтенсивний.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

3. Керівництво фізичною підготовкою у військовій частині покладається на командирів (начальників) відповідних рівнів та здійснюється:

А. Командиром військової частини;

В. Заступником командира військових частин згідно з розподілом обов'язків та начальником (фахівцем) фізичної підготовки і спорту військових частин;

С. Командиром військової частини через начальника фізичної підготовки і спорту військової частини.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

4. За організацію фізичної підготовки у військовій частині відповідає:

А. Заступник командира військової частини;

В. Начальник фізичної підготовки і спорту військової частини;

С. Заступник командира військової частини та начальник фізичної підготовки і спорту.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

5. Організація фізичної підготовки – це:

А. Діяльність службових осіб військової частини, яка включає планування, підготовку керівників фізичної підготовки, контроль та облік її заходів;

В. Вдосконалення форм організації, яка включає планування, підготовку керівників фізичної підготовки, контроль та облік її заходів;

С. Організації навчального процесу у військовій частини, яка включає планування, підготовку керівників фізичної підготовки, контроль та облік її заходів.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

6. Контроль фізичної підготовки – це:

А. Діяльність службових осіб визначених для перевірки кінцевих результатів функціонування системи фізичної підготовки;

В. Діяльність службових осіб відповідного органу військового управління, військової частини (підрозділу) з вивчення і аналізу фактичного стану та кінцевих результатів функціонування системи фізичної підготовки;

С. Діяльність службових осіб відповідного органу військового управління, військової частини (підрозділу) з вивчення і аналізу фактичного стану фізичної підготовленості військовослужбовців.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

7. Облік фізичної підготовки – це:

А. Діяльність службових осіб щодо збирання, систематизації, узагальнення та збереження інформації про функціонування системи фізичної підготовки, її результатів для вироблення і прийняття обґрунтованих рішень стосовно її удосконалення;

В. Діяльність службових осіб та спортивного активу військової частини щодо збирання інформації про функціонування системи фізичної підготовки для вироблення і прийняття обґрунтованих рішень стосовно її удосконалення;

С. Діяльність службових осіб та спортивного активу військової частини щодо збирання, систематизації, узагальнення та збереження інформації про функціонування системи фізичної підготовки, її результатів для вироблення і прийняття обґрунтованих рішень стосовно її удосконалення.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: С

8. Планування фізичної підготовки у військовій частині здійснюється:

А. Начальником штабу військової частини;

В. Начальником штабу спільно з начальником фізичної підготовки і спорту військової частини;

С. Начальником фізичної підготовки і спорту військової частини.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

9. Метою методичних занять є:

А. Формування у військовослужбовців методичних навичок та умінь для якісного управління фізичною підготовкою;

В. Формування організаційно-методичних навичок для якісного управління фізичною підготовкою;

С. Формування у військовослужбовців організаційно-методичних навичок та умінь для якісного управління фізичною підготовкою.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: С

10. Підготовка керівників фізичної підготовки спрямована на:

А. Підвищення рівня їх теоретичної та фізичної підготовленості;

В. Підвищення рівня їх теоретичної та методичної підготовленості;

С. Підвищення рівня їх теоретичної, фізичної та методичної підготовленості.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

11. Облік заходів фізичної підготовки у військовій частині ведеться:

А. Начальником штабу та начальником (фахівцем) фізичної підготовки і спорту;

В. Начальником штабу, фахівцем фізичної підготовки і спорту та заступником командира;

С. Начальником (фахівцем) фізичної підготовки і спорту та головним сержантом.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

12. Кому підпорядковується начальник фізичної підготовки і спорту бригади?

А. Заступнику командира бригади;

В. Командирові бригади та заступнику командира бригади;

С. Командирові бригади.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: С

13. Організувати проведення ранкової фізичної зарядки зобов'язаний:

А. Заступник командира бригади;

В. Командир роти;

С. Начальник (фахівець) фізичної підготовки і спорту.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

14. Загальна фізична підготовка це:

А. Частина фізичної підготовки, яка спрямована на розвиток основних фізичних якостей, поліпшення фізичного розвитку та зміцнення здоров'я військовослужбовців;

В. Процес вдосконалення рухових фізичних якостей, спрямованих на всебічний і гармонійний фізичний розвиток військовослужбовців;

С. Розділ фізичної підготовки який забезпечує розвиток загальних фізичних якостей та їх постійне вдосконалення.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

15. Принципи, які реалізуються у процесі фізичної підготовки військовослужбовців:

А. Прикладності, комплексності, систематичності, послідовності, оптимальності;

В. Прикладності, комплексності, систематичності, послідовності, оптимальності та конкретності;

С. Комплексності, систематичності, послідовності, оптимальності та конкретності.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

16. Процес фізичного вдосконалення військовослужбовців це:

А. Сукупність засобів, методів та форм фізичної підготовки, які реалізуються шляхом застосування функцій навчання, розвитку, виховання та злагодження підрозділів;

В. Взаємопов'язана система засобів, методів, форм фізичної підготовки яка реалізується в процесі розвитку, виховання військовослужбовців та злагодження підрозділів;

С. Послідовне застосування в процесі бойової (оперативної) підготовки відповідних методів, засобів та форм фізичного вдосконалення військовослужбовців.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

17. Які різновиди навчальних занять з фізичної підготовки ви знаєте?

А.Теоретичні та практичні заняття;

В.Лекції та методичні заняття;

С.Теоретичні та методичні заняття.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

18. Які заняття відносяться до практичних занять з фізичної підготовки?

А.Навчально-тренувальні, навчально-методичні, інструкторсько-методичні, показові;

В.Навчально-тренувальні, методичні, навчально-методичні, інструкторсько-методичні;

С.Навчально-тренувальні, методичні, навчально-методичні, показові.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

19. Яка кількість військовослужбовців, що займаються під керівництвом одного керівника на практичних заняттях з фізичної підготовки, у підрозділах військової частини?

А.Не повинна перевищувати 30 осіб;

В.Не повинна перевищувати 25 осіб;

С.Не повинна перевищувати 15 осіб.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

20. Яка кількість курсантів, студентів, слухачів ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, що займаються під керівництвом одного керівника на практичних заняттях з фізичної підготовки?

А.Не повинна перевищувати 15 осіб;

В.Не повинна перевищувати 20 осіб;

С.Не повинна перевищувати 25 осіб.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

21. Яка тривалість (астрономічна) навчальної (академічної) години для проведення форм фізичної підготовки з військовослужбовцями?

А.45 хвилин;

В.50 хвилин;

С.60 хвилин.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

22. Ким здійснюється контроль за проведенням ранкової фізичної зарядки?

А.Черговим військової частини щоденно, командирами підрозділів, фахівцями фізичної підготовки і спорту та медичної служби – періодично;

В.Черговим військової частини періодично, командирами підрозділів, фахівцями фізичної підготовки і спорту та медичної служби – щоденно;

С.Черговим військової частини командирами підрозділів – щоденно, фахівцями фізичної підготовки і спорту та медичної служби – періодично.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

23. Яка тривалість двогодинного заняття з фізичної підготовки?

А.90 хв;

В.100 хв;

С.120 хв.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

24. Для чого призначений спортивний комітет військової частини?

А. Для керівництва спортивно-масовою роботою у військовій частині;

В. Для надання допомоги командирам підрозділів в проведенні фізичної підготовки;

С. Для контролю за проведенням фізичної підготовки і спортивно-масової роботи у військовій частині.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

25. Основні функції тренера із виду спорту у військовій частині:

А. Організація, проведення навчально-тренувального процесу та виховної роботи у спортивній команді (секції), участь в оформленні матеріалів на присвоєння особовому складу спортивних розрядів і звань, визначених Єдиною спортивною класифікацією України, участь у проведенні змагань з виду (видів) спорту у військовій частині;

В. Організація, проведення навчально-тренувального процесу та виховної роботи у спортивній команді (секції), участь у проведенні змагань з виду (видів) спорту у військовій частині;

С. Участь в оформленні матеріалів на присвоєння особовому складу спортивних розрядів і звань, визначених Єдиною спортивною класифікацією України, участь у проведенні змагань з виду (видів) спорту у військовій частині.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

26. Що визначається регламентом (положенням) про змагання?

А. Мету, завдання, програму й умови проведення спортивних змагань з кожного виду спорту, вимоги до учасників, порядок визначення особистої та командної першості, нагородження переможців, строк подання заявок;

В. Мету, завдання, програму й умови проведення спортивних змагань з кожного виду спорту, вимоги до учасників і тренерів команд, порядок визначення особистої та командної першості, нагородження переможців, строк подання заявок;

С. Мету, завдання, програму й умови проведення спортивних змагань з кожного виду спорту, вимоги до учасників, порядок визначення особистої та командної першості, строк подання заявок.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

27. Підготовка керівників фізичної підготовки проводиться з фахівцями фізичної підготовки і спорту військових частин:

А. Фахівцями фізичної підготовки і спорту органів військового управління на зборах відповідного рівня;

В. Фахівцями фізичної підготовки і спорту вищого за підпорядкуванням органу військового управління на зборах відповідного рівня та на курсах підвищення кваліфікації;

С. Начальником фізичної підготовки і спорту військової частини на навчально-методичних зборах, інструкторсько-методичних і показових заняттях.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

**Блок «ТЕХНОЛОГІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ
ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ»**

1. Збройні Сили України – це:

А. Військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладені завдання з оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності;

В. Військове формування, на яке відповідно до наказу Міністерства оборони України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності;

С. Формування, на яке відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

2. Статути Збройних Сил України включають:

А. Дисциплінарний статут Збройних Сил України, статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України, стройовий статут Збройних Сил України;

В. Статут внутрішньої служби Збройних Сил України, статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України, стройовий статут Збройних Сил України;

С. Статут внутрішньої служби Збройних Сил України, дисциплінарний статут Збройних Сил України, статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України, стройовий статут Збройних Сил України.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: С

3. Керівництво спортивно-масовою роботою у військовій частині (підрозділах) здійснюється:

А. Заступником командира військової частини;

В. Спортивним активом військової частини (підрозділів);

С. Заступником командира військової частини (командирами підрозділів) через спортивний актив військової частини (підрозділів).

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: С

4. Під час проведення контролю фізичної підготовки перевіряються, аналізуються і оцінюються:

А. Рівень фізичної готовності (підготовленості) військовослужбовців, якість управління фізичною підготовкою;

В.Рівень фізичної готовності (підготовленості) військовослужбовців, повнота та якість засвоєння програм (ефективність процесу фізичної підготовки), якість управління фізичною підготовкою;

С.Рівень фізичної готовності (підготовленості) військовослужбовців, повнота та якість засвоєння програм (ефективність процесу фізичної підготовки).

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

5. Залежно від підготовленості та складності вправ застосовуються такі методи навчання (способи розучування):

А.У цілому, за частинами, за розділами, за допомогою підготовчих вправ;

В.У цілому, за частинами, з інтервалами, за допомогою підготовчих вправ;

С.У цілому, за частинами, за розділами, за допомогою підручних засобів.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

6. Основними методами фізичного розвитку та вдосконалення військовослужбовців є такі:

А.Рівномірний, повторний, інтервальний, контрольний, змагальний;

В.Рівномірний, повторний, змінний, інтервальний, контрольний, змагальний;

С.Рівномірний, повторний, змінний, інтервальний, фронтальний, контрольний, змагальний.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

7. Злагодження у процесі фізичної підготовки спрямоване на:

А.Підвищення рівня фізичної підготовленості військових підрозділів, формування навичок у колективних діях військовослужбовців;

В.Підвищення рівня згуртованості військових підрозділів, формування навичок у колективних діях військовослужбовців;

С.Формування навичок у колективних діях військовослужбовців.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В

8. Система фізичної підготовки це:

А.Впорядкована відповідно до вимог службової діяльності сукупність взаємопов'язаних компонентів, які складають концептуальні (теоретичні) основи, процес фізичного вдосконалення військовослужбовців та управління цим процесом;

В.Упорядкована відповідно до вимог етапів бойового навчання сукупність взаємопов'язаних компонентів, що становлять концептуальні основи процесу фізичного вдосконалення військовослужбовців та управління цим процесом;

С.Складова загальної системи підготовки військовослужбовців та підрозділів, яка визначає мету, завдання, принципи фізичної підготовки, особливості процесу фізичного вдосконалення та управління ним.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

9. Стан фізичної підготовки це:

А.Характеристика, що визначається оцінкою рівня фізичної готовності (підготовленості) військовослужбовців, фізичної підготовки підрозділів і військової частини та якістю управління нею;

В.Якісна характеристика керівництва, організації, перевірки та оцінки фізичної підготовки органів військового управління, з'єднань, військової частини, військових навчальних закладів, установ та організацій;

С.Спроможність органу військового управління, військової частини, підрозділу здійснювати ефективне керівництво, організацію, перевірку та оцінку фізичної підготовки.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

10. Фахівець фізичної підготовки і спорту це:

А.Особа, яка організовує та/або проводить навчальні заняття з фізичної підготовки, фізкультурно-оздоровчі, спортивні заходи з військовослужбовцями і має спеціальну освіту та відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень; до цих осіб належать: начальники, інструктори фізичної підготовки і спорту військових частин; науково-педагогічні (педагогічні) працівники, викладачі, інструктори, тренери кафедр фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, військових (військово-морських) ліцеїв; адміністративний та тренерський склад закладів фізичної культури і спорту Міноборони; наукові працівники наукових підрозділів з питань фізичної підготовки і спорту;

В.Посадова особа, яка має право відповідно до рішення командира (начальникаА., здійснювати управління процесом фізичного вдосконалення військовослужбовців та безпосередньо проводити заходи з фізичної підготовки;

С.Це особа, яка організовує та (або) проводить навчальні заняття з фізичної підготовки, фізкультурно-оздоровчі, спортивні заходи та фізичну реабілітацію і має відповідний кваліфікаційний рівень спеціальної освіти; до цих осіб належать: начальник (інструктор) фізичної підготовки і спорту військової частини (органу військового управління, військового навчального закладу); науково-педагогічний працівник (викладач, інструктор, тренер, методист, лаборант тощо) кафедри (предметної (циклової) комісії тощо) фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту військового навчального закладу; науковий працівник наукового підрозділу

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

11. Функціональний стан організму це:

А.Стан, який характеризується ступенем функціональної повноцінності усіх внутрішніх органів і систем, їхньою стійкістю до впливу несприятливих

факторів службової діяльності, наявністю чи відсутністю яких-небудь захворювань військовослужбовця;

В.Стан живої системи, який визначає рівень життєдіяльності організму, системну відповідь на фізичне навантаження, і дає змогу оцінити рівень адаптації організму до навколишнього середовища і до поставлених йому задач;

С.Ступень функціональної повноцінності усіх внутрішніх органів і систем, їхня стійкість до впливу несприятливих факторів військово-професійної діяльності, а також наявність чи відсутність яких-небудь захворювань.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

12. Метою фізичної підготовки є:

А.Забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до бойової діяльності, виконання службових завдань за призначенням, сприянні вирішення інших завдань їх навчання та виховання;

В.Завчасне досягнення і постійне підтримання повної фізичної готовності особового складу до участі в бойових діях у різноманітних кліматичних умовах у будь-який час під впливом фізичного та психічного стресу;

С.Досягнення необхідного рівня фізичної підготовленості військовослужбовців для виконання поставлених завдань в умовах впливу несприятливих чинників зовнішнього середовища та специфіки діяльності, а також створення умов для підтримки на належному рівні їх психофізичних сил.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

13. Загальними завданнями фізичної підготовки військовослужбовців є:

А.Формування та вдосконалення їх фізичної готовності до службової діяльності, підвищення бойової готовності військових частин і підрозділів шляхом розвитку фізичних та спеціальних якостей, оволодіння та вдосконалення військово-прикладних рухових навичок та вмінь; формування готовності до перенесення екстремальних фізичних і психологічних навантажень у період підготовки та ведення бойових дій, виховання морально-вольових якостей; формування та вдосконалення командних, організаційно-методичних навичок і вмінь керівників фізичної підготовки; підвищення стійкості організму до впливу несприятливих факторів службової діяльності та навколишнього середовища; сприяння вдосконаленню бойової злагодженості військових підрозділів, підвищенню рівня професійної підготовки військовослужбовців, поліпшенню фізичного розвитку та зміцненню здоров'я військовослужбовців;

В.Організація всіх заходів фізичної підготовки на необхідному рівні; забезпечення психофізичної підготовки військовослужбовців; розвиток дисциплінованості, прагнення до перемоги, командного духу, якостей що допомагають у досягненні мети; формування активної життєвої позиції, заохочення здорового способу життя;

С.Пріоритетний розвиток загальної витривалості як основи високої фізичної працездатності та протистояння втомі; розвиток м'язової сили та витривалості, необхідних для підтримання правильної пози і виконання необхідних обов'язків упродовж тривалого періоду часу; формування військово-прикладних рухових навиків: різноманітних способів пересування, долання природних і штучних перешкод, перенесення вантажів, метання гранат, прийомів рукопашного бою; розвиток необхідних психічних якостей, навиків самоконтролю в умовах фізичного і психічного стресу; забезпечення раціонального росто-вагового співвідношення і оптимального складу тіла.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

14. Інструкцією з ФП в системі Міністерства оборони України визначено перелік та умови виконання:

А.51 фізичної вправи;

В.48 фізичних вправ;

С.46 фізичних вправ.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

15. Що входить до змісту фізичної підготовки:

А.Фізичні вправи, теоретичні знання, організаційно-методичні навички та вміння управління фізичним вдосконаленням військовослужбовців, фізичною підготовкою у військових частинах (підрозділах);

В.Засоби, форми, методи, розділи фізичної підготовки;

С.Фізичні вправи, теоретико методичні знання та вміння, організаційно-розпорядчі дії командирів (начальників)..

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

16. Фізичні вправи це:

А.Рухові дії, прийоми чи їх сукупність, що виконуються з метою покращення фізичного стану військовослужбовців, вирішення їх службових та інших завдань;

В.Засоби які забезпечують розвиток загальних і спеціальних фізичних якостей, формування військово-прикладних навичок, виховання морально-вольових і психологічних якостей;

С.Рухові дії чи їх сукупність, що виконуються з метою покращення фізичного стану військовослужбовців, а також вирішення завдань фізичної підготовки і спрямовані на розвиток і вдосконалення фізичних і спеціальних якостей, формування військово-прикладних рухових навичок і вмінь.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

17. В якій послідовності проводиться тренування (вдосконалення) фізичних вправ?

А. Виконання вправи у простій обстановці, виконання вправи після дій, які дають значне фізичне навантаження, виконання вправи у комплексі з іншими діями на спеціально підготовлених місцях та на різній за характером місцевості, виконання вправ у засобах індивідуального захисту, в умовах обмеженої видимості та вночі;

В. Виконання вправи у простій обстановці, виконання вправи після дій, які дають значне фізичне навантаження, виконання вправ у засобах індивідуального захисту, в умовах обмеженої видимості та вночі;

С. Виконання вправи у простій обстановці, виконання вправи у комплексі з іншими діями на спеціально підготовлених місцях та на різній за характером місцевості, виконання вправ у засобах індивідуального захисту, в умовах обмеженої видимості та вночі.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

18. Чим забезпечується попередження помилок під час виконання фізичних вправ?

А. Чітким показом і поясненням техніки виконання вправ, правильним розучуванням вправ, використанням підготовчих вправ, якісною і своєчасною допомогою та страхуванням;

В. Переглядом відео з правильною технікою виконання вправ, правильним розучуванням вправ, використанням підготовчих вправ, якісною і своєчасною допомогою та страхуванням;

С. Чітким показом і поясненням техніки виконання вправ, переглядом відео з правильною технікою виконання вправ, якісною і своєчасною допомогою та страхуванням.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

19. Чим забезпечується попередження травматизму під час проведення всіх форм фізичної підготовки?

А. Чіткою організацією та дотриманням методики проведення занять, дисциплінованістю військовослужбовців, знанням прийомів страхування та самострахування, заходів запобігання травматизму, своєчасною підготовкою місць занять та інвентарю, систематичним контролем за дотриманням встановлених норм і вимог безпеки під час проведення заходів з боку керівників фізичної підготовки;

В. Чіткою організацією та дотриманням методики проведення занять, ретельною розминкою перед виконанням вправ, знанням прийомів страхування та самострахування, заходів запобігання травматизму, своєчасною підготовкою місць занять та інвентарю, систематичним контролем за дотриманням встановлених норм і вимог безпеки під час проведення заходів з боку керівників фізичної підготовки;

С.Чіткою організацією та дотриманням методики проведення занять, ретельною розминкою перед виконанням вправ, дисциплінованістю військовослужбовців, знанням прийомів страхування та самострахування, заходів запобігання травматизму, своєчасною підготовкою місць занять та інвентарю, систематичним контролем за дотриманням встановлених норм і вимог безпеки під час проведення заходів з боку керівників фізичної підготовки.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

20. Що складає зміст спортивно-масової роботи у військовій частині?

А.Навчально-тренувальні заняття з видів спорту, спортивні та військово-спортивні змагання, спортивні свята, інші спортивні заходи;

В.Тренувальні заняття зі збірними командами військової частини, спортивні та військово-спортивні змагання, спортивні свята, інші спортивні заходи;

С.Навчально-тренувальні заняття з видів спорту, секційна робота, спортивні та військово-спортивні змагання, спортивні свята, інші спортивні заходи.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

21. Що складає основу спортивно-масової роботи у військових частинах і підрозділах?

А.Навчально-тренувальні заняття, спортивні та військово-спортивні змагання з військово-прикладного спорту, вправ ВСК;

В.Секційна робота з видів спорту, спортивні та військово-спортивні змагання з військово-прикладного спорту, вправ ВСК;

С.Тренувальні заняття зі збірними командами військової частини, спортивні та військово-спортивні змагання, спортивні свята, інші спортивні заходи.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

22. Навіть форми фізичного тренування в процесі навчально-бойової діяльності:

А.Супутнє фізичне тренування, фізичні вправи в умовах чергування (бойового чергування), фізичні вправи під час пересування військ транспортними засобами;

В.Супутнє фізичне тренування, фізичні вправи в умовах чергування (бойового чергування), фізичні вправи на бойових постах, фізичні вправи під час пересування військ транспортними засобами;

С.Супутнє фізичне тренування, фізичні вправи в день підготовки до чергування, фізичні вправи під час пересування військ транспортними засобами.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

23. Що відноситься до основних військово-прикладних рухових навичок і вмінь?

А.Пересування пересіченою місцевістю у пішому порядку і на лижах, подолання природних і штучних перешкод, метання гранат, військово-прикладне плавання, веслування, рукопашний бій;

В.Пересування пересіченою місцевістю у пішому порядку і на лижах, подолання природних і штучних перешкод, метання гранат, військово-прикладне плавання, рукопашний бій;

С.Пересування пересіченою місцевістю у пішому порядку і на лижах, подолання природних і штучних перешкод, військово-прикладне плавання, веслування, рукопашний бій.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

24. Чим забезпечується розвиток психічної та емоційної стійкості військовослужбовців?

А.Виконанням вправ з подолання водних перешкод, стрибків у воду, пірнання в довжину та глибину, прийомів рукопашного бою та подолання перешкод в ускладнених умовах;

В.Виконанням пересування на значній висоті по вузькій опорі, стрибки в глибину, стрибків через широкі та глибокі перешкоди, зіскоків з гімнастичних снарядів, опорних стрибків, стрибків у воду, акробатичних вправ, спусків з крутих схилів і стрибків на лижах, вправ на спеціальних снарядах, навчальних двобоїв в рукопашному бою;

С.Виконанням подолання складних перешкод, плавання в обмундируванні зі зброєю, пірнання, дії на воді та під водою, метання гранат на точність.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

25. Виконанням яких вправ розвиваються сміливість і рішучість військовослужбовців?

А.Пересування на значній висоті по вузькій опорі, стрибки в глибину, стрибки через широкі та глибокі перешкоди, зіскоки з гімнастичних снарядів, опорні стрибки, стрибки у воду, акробатичні вправи, спуски з крутих схилів і стрибки на лижах, вправи на спеціальних снарядах, навчальні двобої в рукопашному бою;

В.Виконанням вправ з подолання водних перешкод, стрибків у воду, пірнання в довжину та глибину, прийомів рукопашного бою та подолання перешкод в ускладнених умовах;

С.Спортивні та рухливі ігри, прийоми рукопашного бою, прийоми та дії за раптово поданими командами чи сигналами, біг з орієнтуванням на місцевості.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

26. Якими вправами розвиваються ініціатива та винахідливість військовослужбовців?

А. Спортивні та рухливі ігри, прийоми рукопашного бою, прийоми та дії за раптово поданими командами чи сигналами, біг з орієнтуванням на місцевості;

В. Спортивні та рухливі ігри, легка атлетика, прийоми рукопашного бою, прийоми та дії за раптово поданими командами чи сигналами, біг з орієнтуванням на місцевості;

С. Спортивні та рухливі ігри, плавання. прийоми та дії за раптово поданими командами чи сигналами, біг з орієнтуванням на місцевості.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

27. Якими вправами наполегливість та завзятість військовослужбовців?

А. Біг на середні та довгі дистанції, вправи з гирями та інші силові вправи, що виконуються на максимальну кількість разів;

В. Виконання вправ з подолання водних перешкод, стрибків у воду, пірнання в довжину та глибину, прийомів рукопашного бою та подолання перешкод в ускладнених умовах;

С. Спортивні та рухливі ігри, прийоми рукопашного бою, прийоми та дії за раптово поданими командами чи сигналами, біг з орієнтуванням на місцевості.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

28. З якою метою проводяться інструкторсько-методичні заняття з фізичної підготовки?

А. Удосконалення методичних навичок і вмінь керівників фізичної підготовки в організації та проведенні її форм;

В. Підвищення рівня фізичної підготовленості керівників фізичної підготовки та особового складу підрозділів;

С. Удосконалення методичних навичок керівників фізичної підготовки в організації та проведенні її форм та підвищення рівня їх фізичної підготовленості.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

29. Основні функції спортивного організатора підрозділу:

А. Участь в організації та проведенні спортивних заходів у підрозділі, оформлення та подання командиру підрозділу матеріалів на військовослужбовців, які повністю виконали вправи та вимоги ВСК та нормативи Єдиної спортивної класифікації України, ведення іншої документації в підрозділі стосовно питань розвитку військово-прикладного, масового та інших напрямів спорту, оформлення спортивних стендів;

В. Участь в організації та проведенні всіх форм фізичної підготовки у підрозділі, оформлення та подання командиру підрозділу матеріалів на військовослужбовців, які повністю виконали вправи та вимоги ВСК та

нормативи Єдиної спортивної класифікації України, ведення іншої документації в підрозділі стосовно питань розвитку військово-прикладного, масового та інших напрямів спорту, оформлення спортивних стендів;

С.Участь в організації та проведенні спортивних заходів у підрозділі, оформлення та подання командиру підрозділу матеріалів на військовослужбовців, які повністю виконали вправи та вимоги ВСК та нормативи Єдиної спортивної класифікації України, ведення іншої документації в підрозділі стосовно питань розвитку військово-прикладного, масового та інших напрямів спорту.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

30. Коли військовослужбовці вважаються такими, що повністю виконали вправи та вимоги ВСК I та II ступеня?

А.I ступеня – якщо усі вправи виконані на оцінку “відмінно”, виконана вимога – отримана оцінка “відмінно” з фізичної підготовки, II ступеня – якщо усі вправи виконані на оцінку не нижче ніж “добре”, виконана вимога – отримана оцінка не нижче ніж “добре” з фізичної підготовки;

В.I ступеня – якщо не менше 50% вправ виконані на оцінку “відмінно”, виконана вимога – отримана оцінка “відмінно” з фізичної підготовки, II ступеня – якщо не менше 50% вправ виконані на оцінку не нижче ніж “добре”, виконана вимога – отримана оцінка не нижче ніж “добре” з фізичної підготовки;

С.I ступеня – якщо не менше 50% вправ виконані на оцінку “відмінно”, решта – не нижче “добре”, виконана вимога – отримана оцінка “відмінно” з фізичної підготовки, II ступеня – якщо усі вправи виконані на оцінку не нижче ніж “добре”, виконана вимога – отримана оцінка не нижче ніж “добре” з фізичної підготовки.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

31. Назвіть засоби супутнього фізичного тренування.

А.Прискорене пересування дорогами та поза ними, у тому числі і пересіченою місцевістю у поєднанні з подоланням природних і штучних перешкод, посадка на автомобілі та висадка з них, подолання ділянок з глибоким сніговим покривом на лижах чи без них, швидкісний біг і швидкісне подолання перешкод, подолання водних перешкод, багаторазове подолання перешкод та інженерних загород на навчальних полях, метання гранат (предметів) на дальність і в ціль;

В.Прискорене пересування та легка атлетика, дорогами та поза ними, подолання перешкод, посадка на автомобілі та висадка з них, подолання ділянок з глибоким сніговим покривом на лижах чи без них, подолання водних перешкод, багаторазове подолання перешкод та інженерних загород на навчальних полях,

метання гранат (предметів) на дальність і в ціль, рукопашний бій з уявним противником;

С.Прискорене пересування дорогами та поза ними, у тому числі і пересіченою місцевістю у поєднанні з подоланням природних і штучних перешкод, подолання ділянок з глибоким сніговим покривом на лижах чи без них, швидкісне подолання перешкод, подолання водних перешкод, багаторазове подолання перешкод та інженерних загород на навчальних полях, метання гранат (предметів) на дальність і в ціль, пересування в засобах індивідуального захисту.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

32. Кількість категорій військовослужбовців (у тому числі резервістів) Збройних Сил України за рівнем вимог до їх фізичної підготовленості для складання навчальних нормативів з фізичної підготовки:

А.3;

В.2;

С.4.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

33. Кількість вікових груп для складання навчальних нормативів з фізичної підготовки чоловіками особами офіцерського рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом (згідно Інструкції з фізичної підготовки № 225 від 05.08.2021 року):

А.9;

В.7;

С.5.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А

Далі підраховується середньо групове набраних балів, при кожній позитивній відповіді присвоюється 1 бал, негативнійа-0 балів.

Інтерпретація результатів

від 90 до 100 балів – прогресивний рівень;

від 65 до 89 балів – оптимальний рівень;

від 50 до 64 балів – достатній рівень;

від 0 до 49 балів – низький рівень

**Методика А. Уессмана і Д. Рікса
«Самооцінка емоційних станів» [63, с. 94]**

Методика самооцінки емоційного стану була розроблена американськими психологами А. Уессманом і Д. Ріксом. Вона є досить простим опитувальником для самооцінки емоційних станів (наводиться її скорочений варіант). Вимірювання в цій методиці проводиться за десятибальною системою.

Інструкція: “Виберіть у кожному із запропонованих наборів тверджень те, яке найточніше відображає Ваш стан зараз. Номер твердження, вибраного з кожного набору, обведіть кружечком у відповідному рядку реєстраційного бланку”.

Таблиця Д.1

Реєстраційний бланк

П.І.Б. (повністю) _____
 Дата обстеження _____ Вік _____ Посада (підрозділ) _____
 Спеціальність _____ Військове звання _____

Список тверджень за всіма шкалами

„Спокійність – тривожність”		„Енергійність – втомленість”	
1.	Повністю збожеволів від страху. Втратив розум. Наляканий труднощами, які не розв’язати.	1.	Абсолютно видихався. Нездатний навіть до самого незначного зусилля.
2.	Величезна тривожність, занепокоєність. Знищений страхом.	2.	Жахливо стомлений. Майже виснажений і практично не здатний до дії. Майже не залишилося запасів енергії.
3.	Значна невпевненість. Вельми травмований невизначеністю. Відчуваю страхи.	3.	Велика стомленість. Млявий. Мізерні ресурси енергії.
4.	Переживаю деяку занепокоєність, страх, неспокій або невизначеність. Знервований, хвилююся, роздратований.	4.	Доволі стомлений. У запасі не дуже багато енергії Злегка втомився. Лінощі. Енергії не вистачає.
5.	Дещо занепокоєний, почуваю себе скуто, трохи стривожений.	5.	
6.	Ніщо особливо мене не турбує. Почуваю себе більш-менш невимушено.	6.	Почуваю себе досить свіжим, у міру бадьорий.
7.	В цілому впевнений і вільний від стурбованості.	7.	Почуваю себе свіжим, у запасі значна енергія.
8.	Відчуття повного благополуччя. Впевнений і почуваю себе невимушено.	8.	Багато енергії, сильна потреба у дії.
9.	Виключно холоднокровний, на рідкість впевнений і не хвилююся.	9.	Життєздатність, величезна енергія, що б’є через край, сильне прагнення до діяльності.

Завершення таблиці Д.1

10.	Цілковита спокійність. Непохитно впевнений у собі.	10.	Поривання, що не знає перешкод. Життєва сила виплескується через край.
„Піднесення – пригніченість”		„Впевненість у собі – безпорадність”	
1.	Крайня депресія і зневір'я. Пригнічений. Усе чорно й сіро.	1.	Давить почуття слабкості й марності зусиль. У мене нічого не виходить.
2.	Дуже пригнічений. Почуваю себе просто жахливо.	2.	Почуваю себе жалюгідним і нещасним. Втомився від своєї некомпетентності.
3.	Пригноблений і почуваю себе дуже пригніченим. Настрій безумовно сумний.	3.	Пригнічений своєю слабкістю й нестатком здібностей.
4.	Настрій пригнічений і дещо сумний.	4.	Почуваю себе доволі нездібним.
5.	Почуваю себе трохи пригніченим, “так собі”.	5.	Відчуваю, що мої вміння й здібності дещо обмежені.
6.	Почуваю себе доволі добре, “в порядку”.	6.	Почуваю себе доволі компетентним.
7.	Почуваю себе дуже добре. Життєрадісний.	7.	Відчуваю, що моїх здібностей достатньо й мої перспективи хороші.
8.	Збуджений, у доброму настрої.	8.	Дуже впевнений у своїх здібностях.
9.	Збуджений, у піднесеному стані. Сприймає все із захватом.	9.	Відчуваю велику впевненість у собі. Впевнений у своїх звершеннях.
10.	Сильний підйом, запальні веселощі.	10.	Для мене немає нічого неможливого. Зможу зробити все, що захочу.

Таблиця Д.2

Бланк відповідей

“Спокійність – тривожність”										“Енергійність – втомленість”									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
“Піднесення – пригніченість”										“Впевненість у собі – безпорадність”									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Обробка результатів

Спочатку визначаються показники за кожною зі шкал: “Спокійність-тривожність”, “Енергійність-втомленість”, “Піднесення-пригніченість”, “Впевненість у собі-безпорадність”, які відповідають обраному респондентом номеру твердження. Далі обчислюють інтегральний показник емоційного стану респондента за формулою: $ES = (I1 + I2 + I3 + I4) / 4$,

де ЕС – інтегральний показник емоційного стану;
I1, I2, I3 та I4 – індивідуальні показники за відповідними шкалами.

Інтерпретація результатів

від 9 до 10 балів – прогресивний рівень;
від 6,5 до 8,9 балів – оптимальний рівень;
від 5 до 6,4 балів – достатній рівень;
від 0 до 4,9 балів – низький рівень

Методика Н. Фетіскіна, В. Козлова, Г. Мануйлова «Оцінка емоційно-діяльнісної адаптивності» [156, с. 177]

Тестовий матеріал

Група А

1. Я часто відчуваю потребу в нових враженнях.
2. Мені подобається робота, яка вимагає швидкого і частого переключення з однієї операції на іншу, з однієї справи на іншу.
3. Я можу швидко перейти від відпочинку до інтенсивної діяльності.
4. Я швидко сходжуся з новими людьми.
5. Я швидко засинаю і просинаюся.
6. Я швидко адаптуюся до нової обстановки, включаюся у нову для себе справу.
7. Мені подобається, коли на роботі з'являються нові люди.
8. Я люблю бувати в новому для себе товаристві.
9. Мені доводиться чути від інших людей і друзів, що я людина дуже активна і рухлива.
10. Новий для мене навчальний матеріал я звичайно запам'ятовую дуже швидко, хоч іноді здатний(-а) так само швидко його забути.

Група Б

11. Я не люблю нових знайомств.
12. Мені важко відмовитися від переконання, до якого я колись прийшов, хоч є багато переконливих доказів, що його спростовують.
13. Нові навички в якійсь діяльності, нові звички формуються в мене повільно, але засвоюються дуже міцно.
14. Мене іноді називають флегматичним (чи докоряють через повільність).
15. Я не люблю рухливих ігор.

Обробка та інтерпретація результатів тесту

Спочатку потрібно підрахувати суму позитивних відповідей на твердження групи А (з 1-го по 10-те). Далі аналогічним чином слід визначити суму позитивних відповідей на твердження групи Б (з 11-го по 15-те). І, нарешті, від першої суми віднімаємо другу. Отримана різниця якраз і характеризує рівень адаптивності і психологічної гнучкості особистості в процесі діяльності.

Інтерпретація результатів

- від 9 до 10 балів – прогресивний рівень;
- від 6,5 до 8,9 балів – оптимальний рівень;
- від 5 до 6,4 балів – достатній рівень;
- від 0 до 4,9 балів – низький рівень

Методика В. Синявського і Б. Федоришина) «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей – КОС» [63, с. 182]

Методика оцінює рівень розвитку комунікативних та організаторських схильностей, що проявляються в різних сферах діяльності, поведінки та міжособистісного спілкування.

Для проведення дослідження необхідно підготувати опитувальник КОС і лист для відповідей. Експеримент може проводитися як індивідуально, так і в групі. Респондентам роздають бланки для відповідей і зачитують інструкцію.

Інструкція: “Вам необхідно відповісти на всі запропоновані питання. Вільно висловлюйте свою думку з кожного питання й відповідайте так: якщо Ваша відповідь на питання позитивна (Ви згодні), то у відповідній клітинці реєстраційного бланка поставте плюс (+), якщо ж Ваша відповідь негативна (Ви не згодні) – поставте знак мінус (-). Слідкуйте, щоб номер питання та номер клітинки, в яку Ви записуєте свою відповідь, співпадали. Майте на увазі, що питання мають загальний характер і не можуть містити всіх необхідних подробиць. Тому уявіть собі типові ситуації та не замислюйтеся над деталями.

Не слід витрачати багато часу на обмірковування, відповідайте швидко. Можливо, на деякі питання Вам буде важко відповісти. Тому намагайтеся дати ту відповідь, якій Ви вважаєте, що можете віддати перевагу. При відповіді на будь-яке з цих питань звертайте увагу на його перші слова. Ваша відповідь має бути точно узгоджена з ними. Відповідаючи на питання, не намагайтеся справити заздалегідь приємне враження. Для нас важлива не конкретна відповідь, а сумарний бал за серією питань”.

Таблиця Ж.1

Реєстраційний бланк

П.І.Б. (повністю) _____
 Дата обстеження _____ Вік _____ Посада (підрозділ) _____
 Спеціальність _____ Військове звання _____

№	Зміст запитання	Відповіді	
		«+»	«-»
1.	Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтеся?		
2.	Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними Вашої думки?		
3.	Чи довго Вас турбує почуття образи, завдане Вам кимось із Ваших товаришів?		
4.	Чи завжди Вам важко орієнтуватися в критичній ситуації, що створилася?		
5.	Чи є у Вас прагнення до встановлення нових знайомств із різними людьми?		
6.	Чи подобається Вам займатися громадською роботою?		

Продовження таблиці Ж.1

7.	Чи вірно, що Вам приємніше й простіше проводити час із книгами або за будь-якими іншими заняттями, ніж із людьми?		
8.	Якщо виникли будь-які перешкоди в здійсненні Ваших намірів, то чи легко Ви відступаєте від них?		
9.	Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші за віком?		
10.	Чи полюбляєте Ви придумувати та організовувати зі своїми товаришами різні ігри і розваги?		
11.	Чи важко Ви включаєтеся в нову для Вас компанію?		
12.	Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?		
13.	Чи легко Вам вдається встановлювати контакти з незнайомими людьми?		
14.	Чи прагнете Ви домагатися, щоб Ваші товариші діяли згідно з Вашою думкою?		
15.	Чи важко Ви освоюєтеся в новому колективі?		
16.	Чи правда, що у Вас не буває конфліктів із товаришами через невиконання ними своїх обов'язків, зобов'язань?		
17.	Чи прагнете Ви при слушній нагоді познайомитись і поговорити з новою людиною?		
18.	Чи часто у вирішенні важливих справ Ви приймаєте ініціативу на себе?		
19.	Чи дратують Вас оточуючі люди, і чи хочеться Вам побути на самоті?		
20.	Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтесь в незнайомій для Вас обстановці?		
21.	Чи подобається Вам постійно знаходитися серед людей?		
22.	Чи виникає у Вас роздратування, якщо Вам не вдається закінчити розпочату справу?		
23.	Чи Ви вагаєтесь, відчуваєте незручність або сором'язливість, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?		
24.	Чи правда, що Ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?		
25.	Чи полюбляєте Ви брати участь у колективних іграх?		
26.	Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, які зачіпають інтереси Ваших товаришів?		
27.	Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих Вам людей?		
28.	Чи правда, що Ви рідко прагнете до доказу своєї правоти?		
29.	Чи гадаєте Ви, що Вам не завдає особливого клопоту внести пожвавлення в малознайому Вам компанію?		
30.	Чи берете Ви участь у громадській роботі?		
31.	Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?		
32.	Чи правда, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було відразу прийняте Вашими товаришами?		
33.	Чи відчуваєте Ви себе невимушено, потрапивши в незнайому компанію?		
34.	Чи охоче Ви беретеся до організації різних заходів для своїх товаришів?		
35.	Чи правда, що Ви не відчуваєте себе достатньо впевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?		
36.	Чи часто Ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?		
37.	Чи правда, що у Вас багато друзів?		
38.	Чи часто Ви опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?		

Завершення таблиці Ж.1

39.	Чи часто Ви бентежитесь, відчуваєте незручність при спілкуванні з незнайомими людьми?		
40.	Чи правда, що Ви не дуже впевнено почуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?		

“Ключ”

Схильності	Відповіді	Номери питань
Комунікативні	(+) так	1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37
	(-) ні	3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39
Організаторські	(+) так	2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38
	(-) ні	4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40

(Комунікативні схильності: позитивні відповіді – питання 1-го стовпця і негативні відповіді – питання 3-го стовпця. Організаторські схильності: позитивні відповіді – питання 2-го стовпця і негативні відповіді – питання 4-го стовпця).

Обробка результатів

1. Зіставити відповіді респондента з “ключем” і підрахувати кількість збігів окремо за комунікативними та організаторськими схильностями.

2. Обчислити оціночні коефіцієнти комунікативних (Кк) і організаторських (Ко) схильностей як відношення кількості співпадаючих відповідей за комунікативними схильностями (Кх) та організаторськими схильностями (Ох) до максимально можливого числа збігів (20) за формулами:

$$K_k = \frac{K_x}{20}, \quad K_o = \frac{O_x}{20}.$$

Інтерпретація результатів

Кк	ПРОГРЕСИВНИЙ від 0,76 до 1,0 балів
	ОПТИМАЛЬНИЙ від 0,66 до 0,75 балів
	ДОСТАТНИЙ від 0,56 до 0,65 балів
	НИЗЬКИЙ від 0,1 до 0,55 балів

Ко	ПРОГРЕСИВНИЙ від 0,81 до 1,0 балів
	ОПТИМАЛЬНИЙ від 0,71 до 0,8 балів
	ДОСТАТНИЙ від 0,66 до 0,7 балів
	НИЗЬКИЙ від 0,2 до 0,65 балів

**Методика Р. Шварцера та М. Єрусалема
«Шкала самоефективності» [63, с. 142]**

Інструкція: “Прочитайте, будь ласка, кожне твердження та вкажіть в реєстраційному бланку одну найбільш слушну відповідь стосовно ефективності Вашої військово-професійної діяльності при виконанні завдань миротворчої місії (позначивши знаком “+” відповідну клітину)”.

Таблиця И.1

Реєстраційний бланк

П.І.Б. (повністю) _____
 Дата обстеження _____ Вік _____ Посада (підрозділ) _____
 Спеціальність _____ Військове звання _____

№ з/п	Твердження	Абсолютно Скоріш невірно	Скоріш вірно	Абсолютно о вірно
1.	Якщо я добре постараюсь, то завжди знайду вирішення навіть складних проблем			
2.	Якщо мені щось заважає, то я все ж знаходжу шляхи досягнення своєї мети			
3.	Мені достатньо легко досягати своїх цілей			
4.	В несподіваних ситуаціях я завжди знаю, як поводитись			
5.	Я вірю, що можу упоратися з непередбаченими труднощами			
6.	Якщо я докладу достатньо зусиль, то зможу упоратися з більшістю проблем			
7.	Я готовий(а) до будь-яких труднощів, оскільки покладаюся на власні здібності			
8.	Якщо переді мною постає якась проблема, то я звичайно знаходжу кілька варіантів її вирішення			
9.	Я можу щось вигадати навіть у безвихідній, на перший погляд, ситуації			
10.	Я звичайно здатен(а) тримати ситуацію під контролем			

Шкала самоефективності складається з 10-ти тверджень, які респонденту пропонується співвіднести з ефективністю своєї діяльності. Позначення респондентом клітини “абсолютно невірно” дає 1 бал; “скоріш невірно” дає 2 бали; “скоріш вірно” – 3 бали; “абсолютно вірно” – 4 бали. Отримання підсумкового результату здійснюється шляхом складання балів за всіма 10-ма твердженнями.

Інтерпретація результатів

від 36 до 40 балів – прогресивний рівень; від 30 до 35 балів – оптимальний рівень; від 25 до 29 балів – достатній рівень; від 0 до 24 балів – низький рівень.

Методика О. Кокуна «Методика шкалової самооцінки психофізіологічного стану» [63, с. 262]

Інструкція: “За допомогою нижченаведених шкал, будь ласка, оцініть різні показники свого стану на даний момент, поставивши вертикальну риску у відповідному місці, враховуючи те, що ліва сторона шкали означає найгірший можливий для Вас показник стану, а права – найкращий”.

Реєстраційний бланк

П.І.Б. (повністю) _____
 Дата обстеження _____ Вік _____ Посада (підрозділ) _____
 Спеціальність _____ Військове звання _____

найгірше _____	найкраще _____
САМОПОЧУТТЯ	
найнижча _____	найвища _____
АКТИВНІСТЬ	
найгірший _____	найкращий _____
НАСТРІЙ	
найнижча _____	найвища _____
ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ	
найнижча _____	найвища _____
ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ В УЧАСТІ В МИРОТВОРЧІЙ МІСІЇ	
найнижче _____	найвище _____
БАЖАННЯ ВИКОНУВАТИ МИРОТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ	
найнижча _____	найвища _____
ВПЕВНЕНІСТЬ У СВОЇХ СИЛАХ	

Діагностична процедура полягає в тому, що респонденту пропонується оцінити різні характеристики свого стану на даний момент, відмітивши відповідне місце на неградуйованій шкалі (яка являє собою пряму лінію довжиною 100 мм) вертикальною рискою, з урахуванням того, що лівий край шкали означає мінімальне, а правий – максимально можливе для респондента виявлення певної характеристики.

Обробка результатів

Кількісні показники (від 1 до 100) отримуються за допомогою прикладання на неградуйовану шкалу лінійки і визначення відстані (у міліметрах) від лівого краю шкали до позначеного респондентом місця.

Інтерпретація результатів

від 90 до 100 балів – прогресивний рівень;
 від 65 до 89,9 балів – оптимальний рівень;
 від 50 до 64,9 балів – достатній рівень;
 від 0 до 49,9 балів – низький рівень

Методика «Матриці прогресивні Дж. Равена» [63, с. С. 207

Респонденту пред'являються малюнки з фігурами, які пов'язані між собою певною залежністю і в яких бракує однієї фігури, а внизу вона дається серед 6-8 інших фігур. Завдання респондента – встановити закономірність, що пов'язує між собою фігури на малюнку, та в реєстраційному бланку вказати номер бракуючої фігури з пропонованих варіантів.

Стимульний матеріал тесту складається з брошури, в якій розміщено 60 малюнків, розподілених на 5 серій (А, В, С, D, E) по 12 малюнків у кожній. У кожній серії малюнків містяться завдання наростаючої трудності. В той же час характерне й ускладнення типу завдань від серії до серії.

У серії А – використаний принцип встановлення взаємозв'язку в структурі матриць. Тут завдання полягає в доповненні бракуючої частини основного зображення одним із приведених у кожному малюнку фрагментів. Виконання завдання вимагає від респондента ретельного аналізу структури основного зображення та виявлення цих же особливостей в одному з декількох фрагментів. Потім відбувається злиття фрагмента, його порівняння з оточенням основної частини малюнка.

Серія В – побудована за принципом аналогії між парами фігур. Респондент повинен знайти принцип, відповідно до якого побудована в кожному окремому випадку фігура і, виходячи з цього, підібрати бракуючий фрагмент. При цьому важливо визначити вісь симетрії, відповідно до якої розташовані фігури в основному зразку.

Серія С – побудована за принципом прогресивних змін у фігурах матриць. Ці фігури в межах однієї матриці все більше ускладнюються, відбувається як би безперервний їх розвиток. Збагачення фігур новими елементами підкоряється чіткому принципу, виявивши який, можна підібрати бракуючу фігуру.

Серія D – побудована за принципом перегруповування фігур у матриці. Респондент повинен знайти це перегруповування, що відбувається в горизонтальному й вертикальному положеннях.

Серія E – заснована на принципі розкладання фігур основного зображення на елементи. Бракуючі фігури можна знайти, зрозумівши принцип аналізу та синтезу фігур.

Тест строго регламентований у часі, а саме 40 хвилин. Для того, щоб дотриматися відведеного часу, необхідно слідкувати за тим, щоб до загальної команди: “Приступити до виконання тесту” – ніхто не відкривав малюнки та не підглядав. За командою керівника респонденти починають виконувати завдання

методики. Перед цим керівник рекомендує респондентам раціонально витратити час, не зупиняючись довго на особливо складних завданнях. Краще перейти до розв'язання наступних завдань, а якщо залишиться час, повернутися до нерозв'язаних завдань.

Коли мине 20 хвилин, респондентів можна попередити про те, що вони використали половину часу.

Під час виконання завдань тесту необхідно контролювати, щоб респонденти не списували один у одного. По закінченні 40 хвилин – подати команду: “Закрити всім малюнки!”, а потім зібрати бланки відповідей і брошури з малюнками.

Інструкція: “Вам дається брошура, в якій розміщено 60 малюнків, поділених на 5 груп, які називаємо серіями і позначаємо літерами А, В, С, Д, Е. В кожній серії 12 малюнків, позначених цифрами. Кожне завдання (малюнок) позначається літерою (серія) і цифрою (номер у серії). Кожний малюнок складається з елементів, що розташовані в певній логічній послідовності. Ця послідовність переривається вирізом, обведеним рамкою. Під кожним малюнком розміщено 6-8 варіантів вставок (фрагментів вирізу), серед яких тільки один правильний. Вам потрібно визначити певну закономірність побудови малюнка і вибрати із запропонованих вставок ту, яка відновить його перервану послідовність. Так, наприклад, на малюнку 1 подивимося, яка вставка відновлює запропоновану системність чередування. Правильно, вставка 4. Так само знайдіть потрібну вставку для кожного малюнка і результат запишіть у реєстраційний бланк. Пам'ятайте, що складність завдань від серії А до серії Е зростає. Тому намагайтеся не витратити багато часу на перші завдання. Не відволікайтеся на те, щоб слідкувати за часом. За хвилину до закінчення Ви будете попереджені”.

Реєстраційний бланк

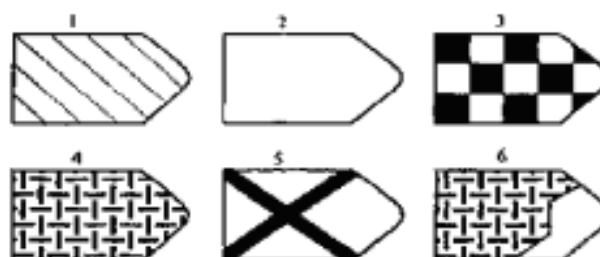
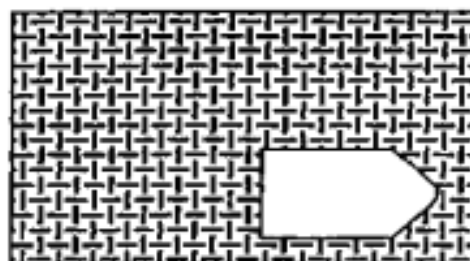
П.І.Б. (повністю) _____
 Дата обстеження _____ Вік _____ Посада (підрозділ) _____
 Спеціальність _____ Військове звання _____

Серія А		Серія В		Серія С		Серія D		Серія Е	
A ₁		B ₁		C ₁		D ₁		E ₁	
A ₂		B ₂		C ₂		D ₂		E ₂	
A ₃		B ₃		C ₃		D ₃		E ₃	
A ₄		B ₄		C ₄		D ₄		E ₄	
A ₅		B ₅		C ₅		D ₅		E ₅	
A ₆		B ₆		C ₆		D ₆		E ₆	
A ₇		B ₇		C ₇		D ₇		E ₇	
A ₈		B ₈		C ₈		D ₈		E ₈	
A ₉		B ₉		C ₉		D ₉		E ₉	
A ₁₀		B ₁₀		C ₁₀		D ₁₀		E ₁₀	
A ₁₁		B ₁₁		C ₁₁		D ₁₁		E ₁₁	
A ₁₂		B ₁₂		C ₁₂		D ₁₂		E ₁₂	

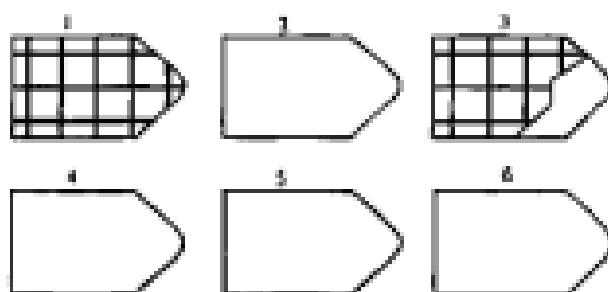
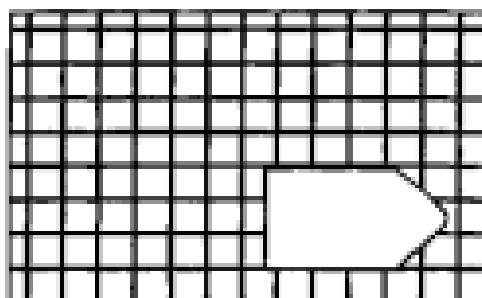
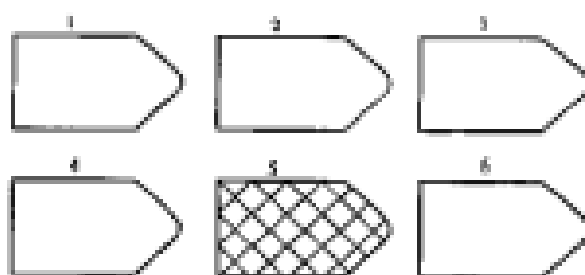
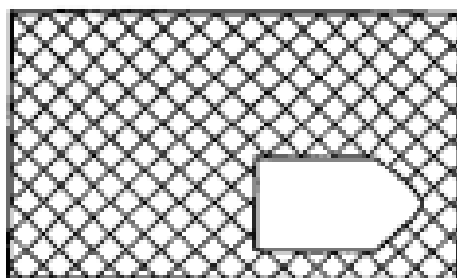
Кількість вірних відповідей – _____

Стимульний матеріал

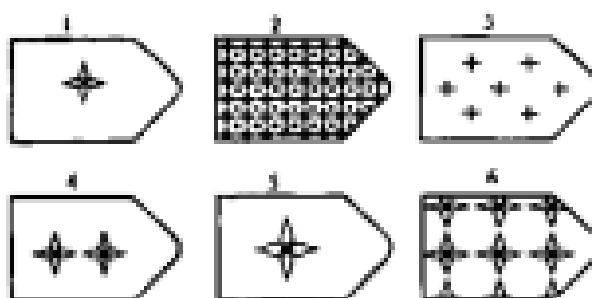
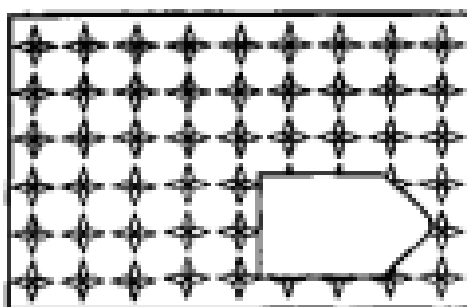
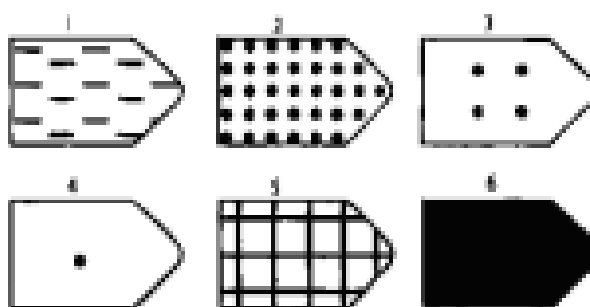
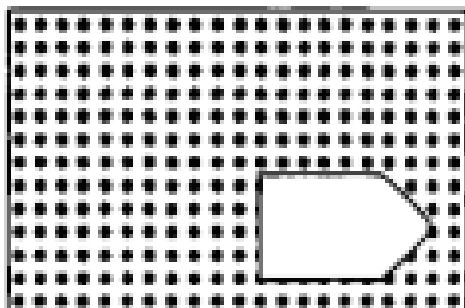
Серія А

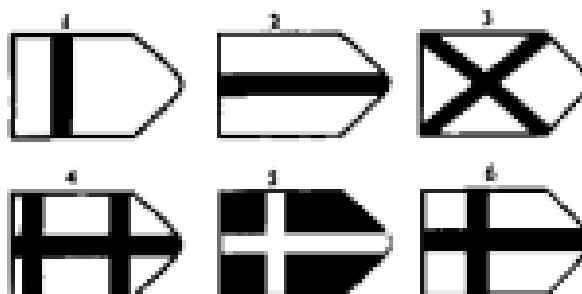
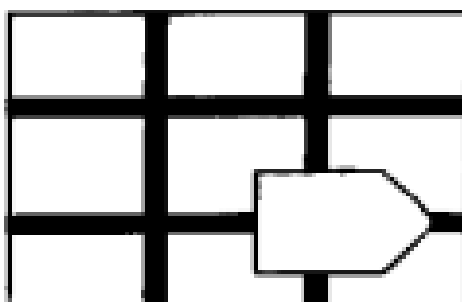
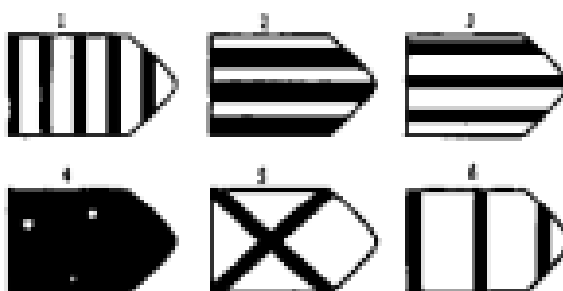
Продовження додатку Л

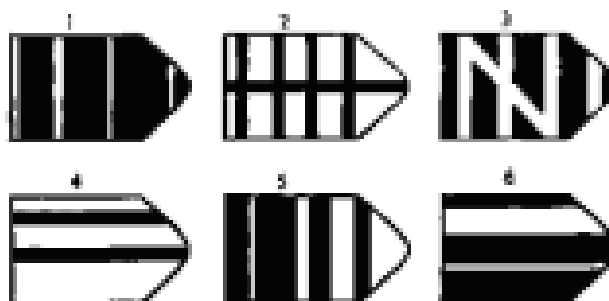
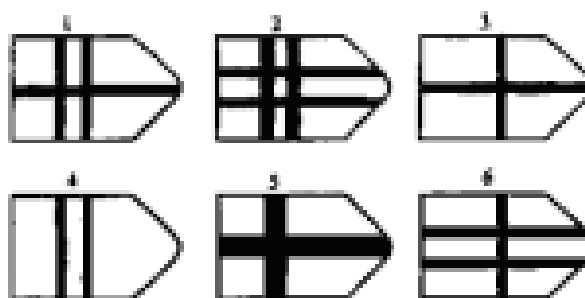
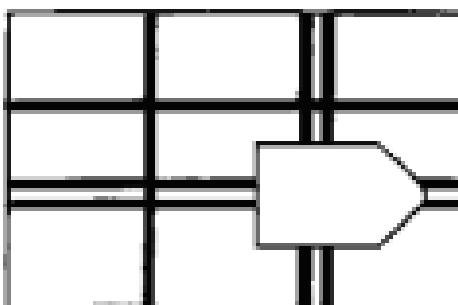
Продовження додатку Л

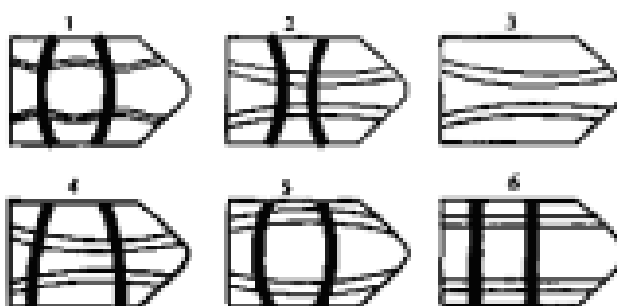
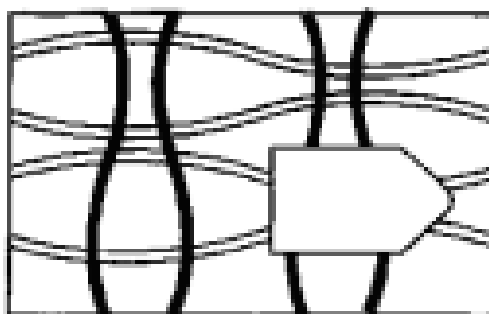
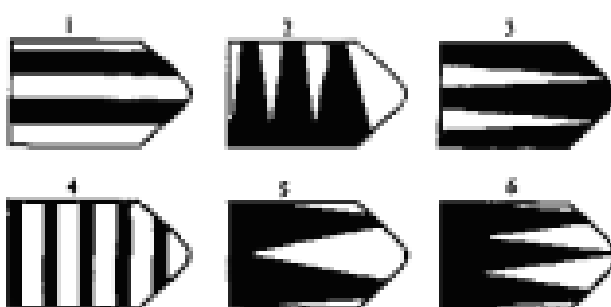
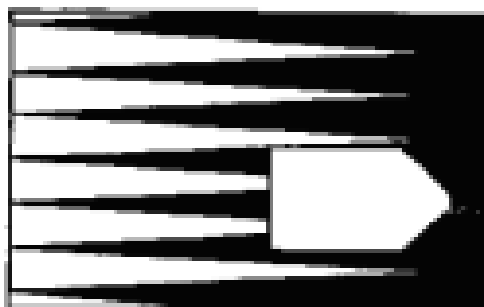
Продовження додатку Л

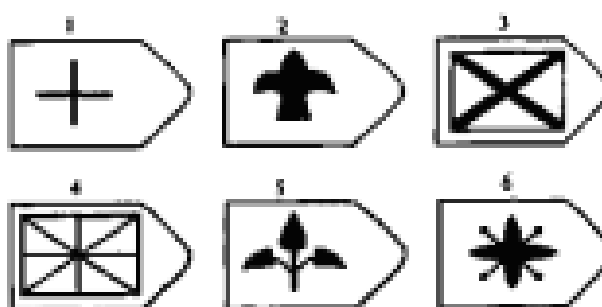
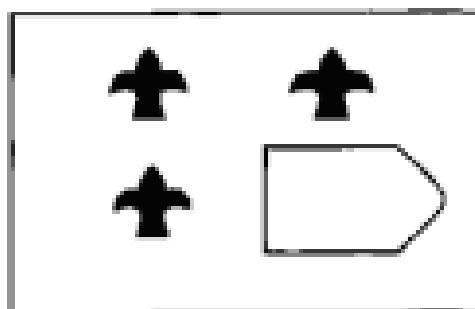

Продовження додатку Л

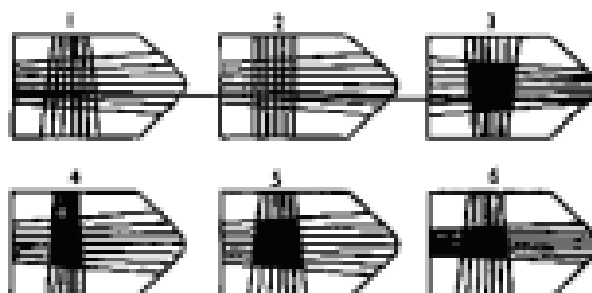
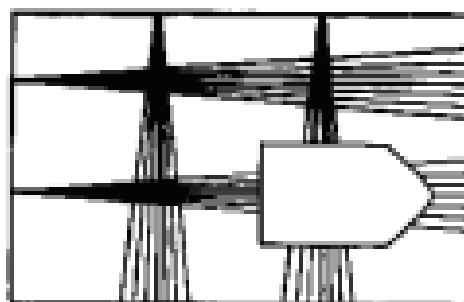

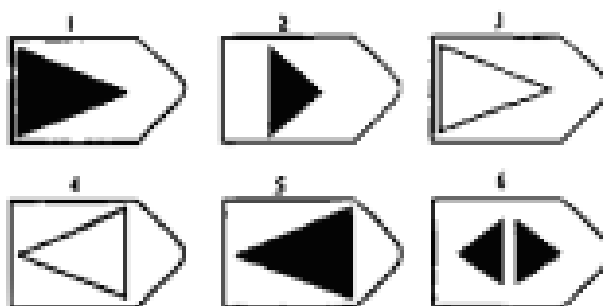
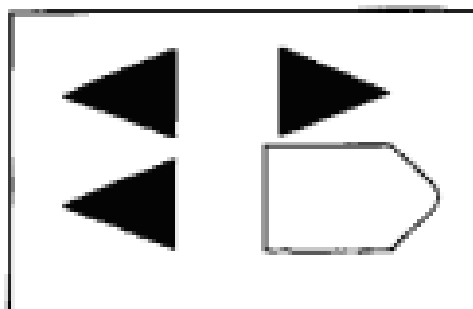
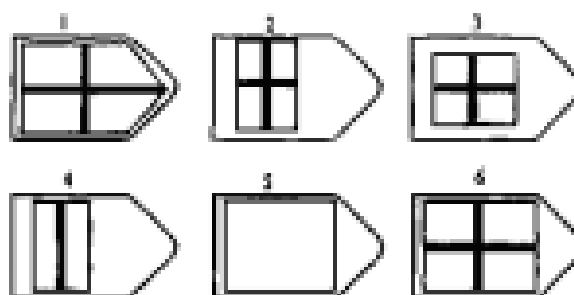
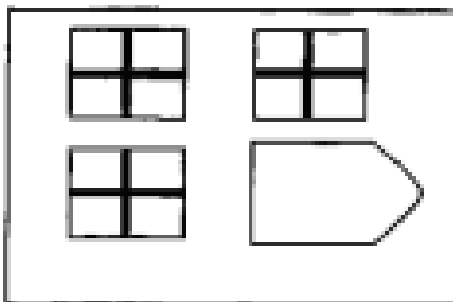

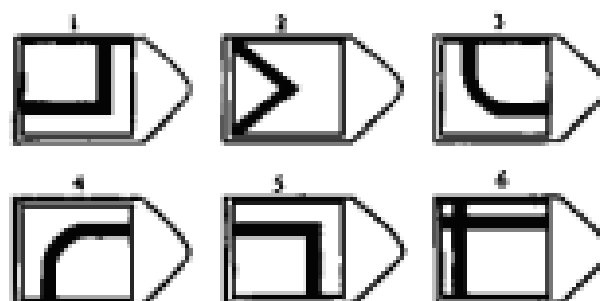
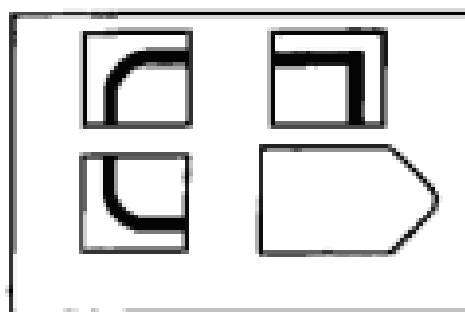
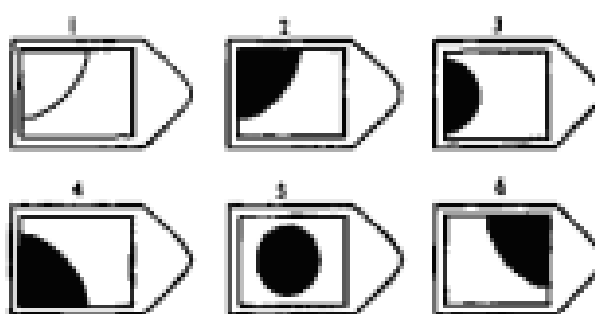
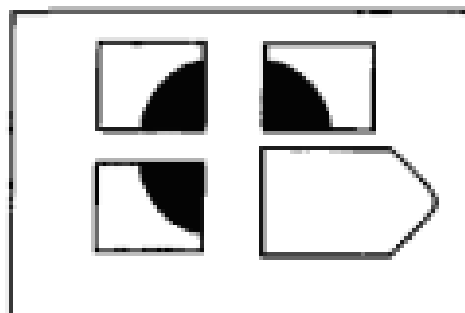
Серія В

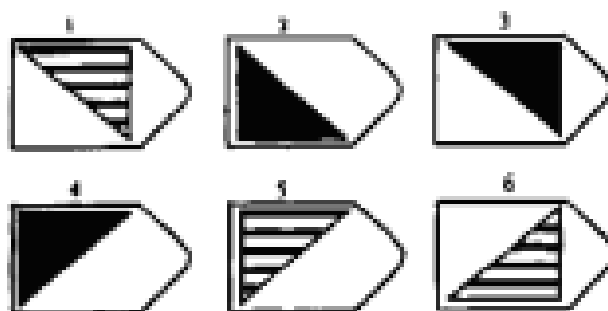
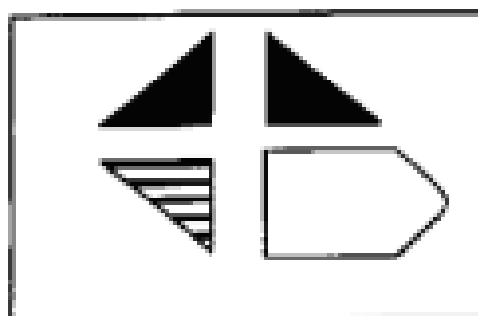
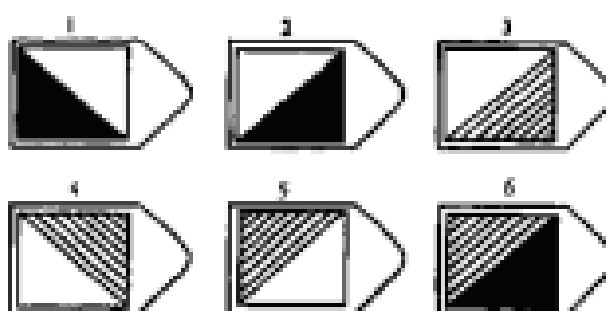
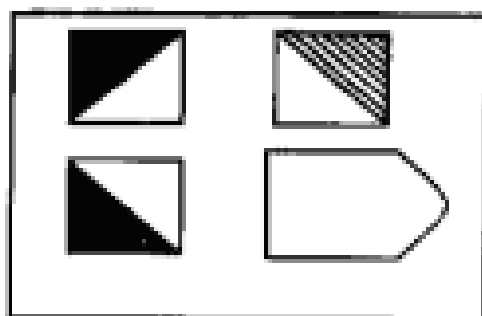
Продовження додатку Л

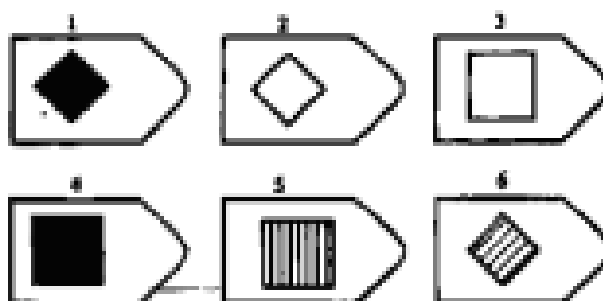
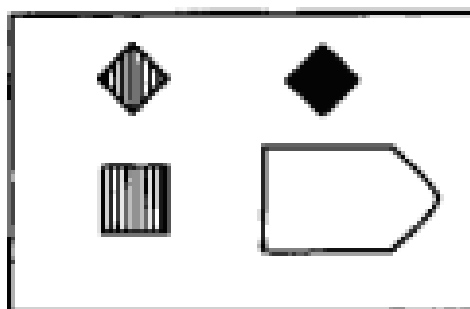
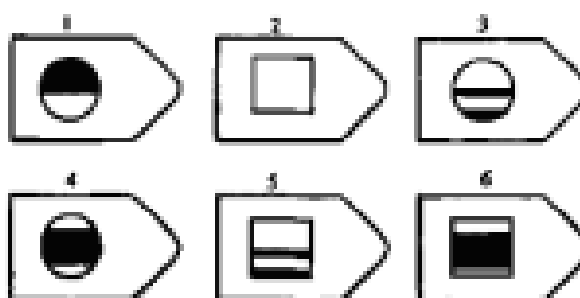
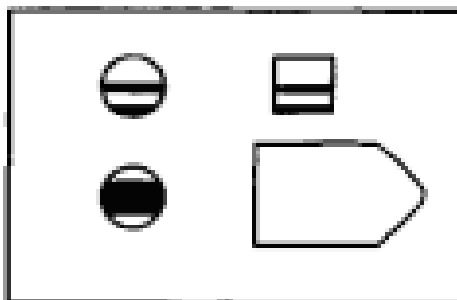
Продовження додатку Л

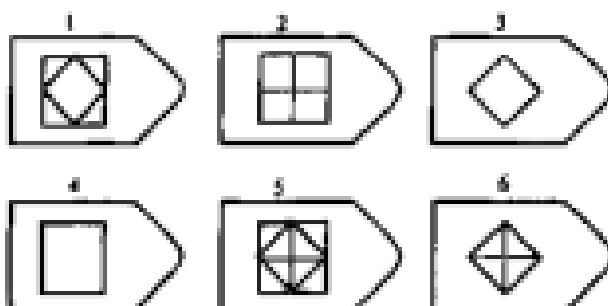
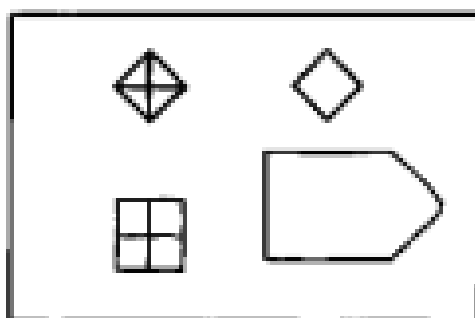
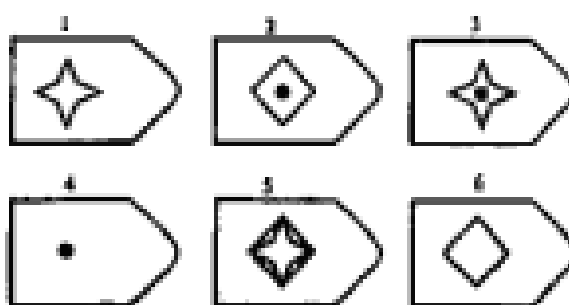
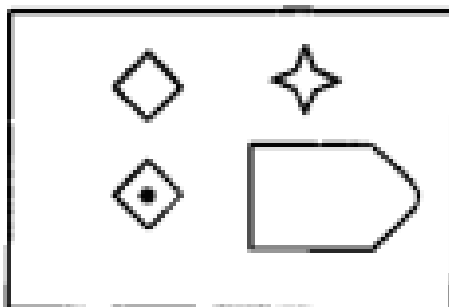
Продовження додатку Л

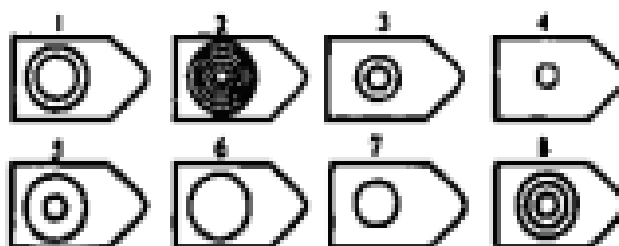
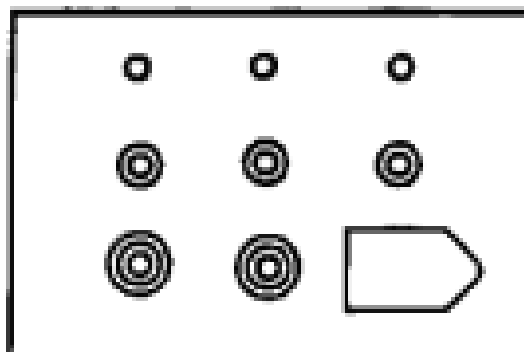
Продовження додатку Л

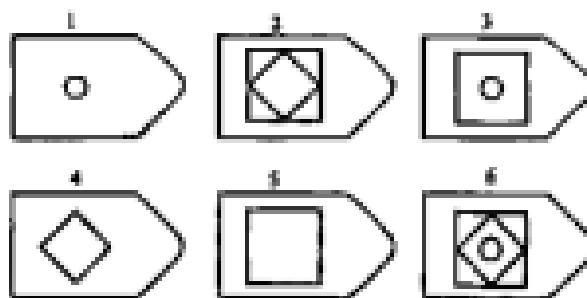
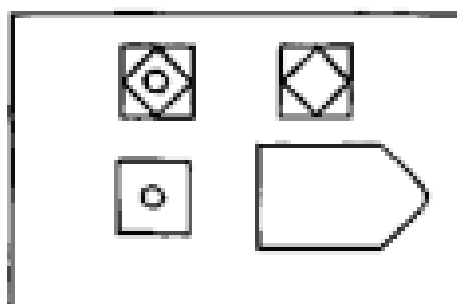
Продовження додатку Л

Продовження додатку Л

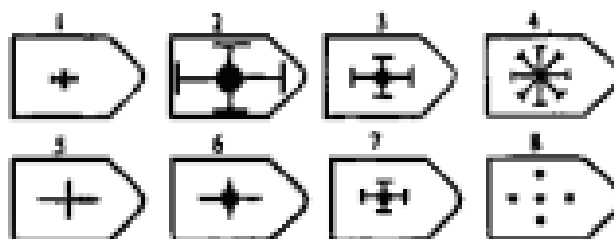
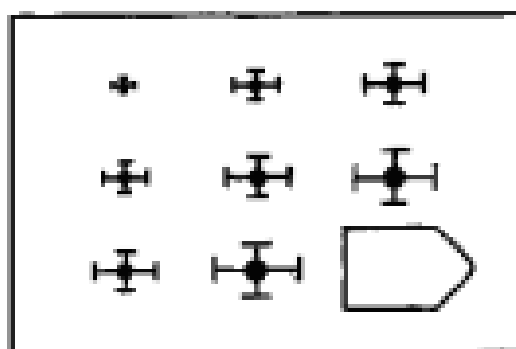
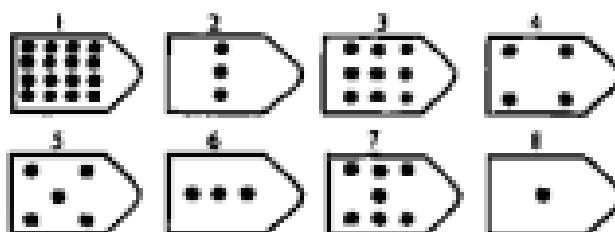
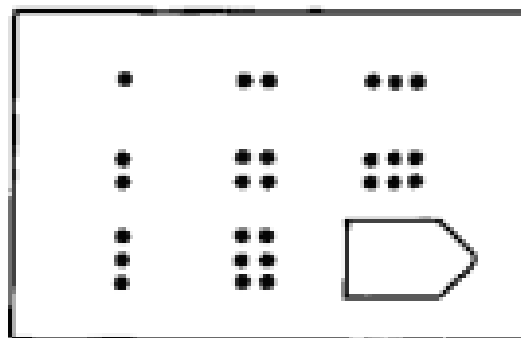

Сепла С

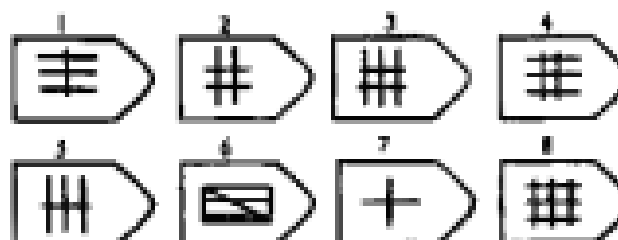
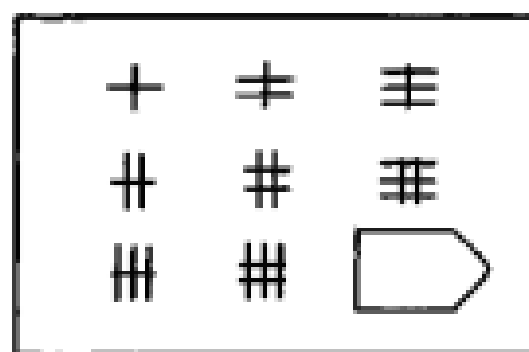
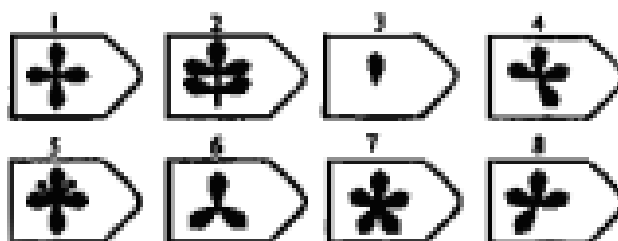
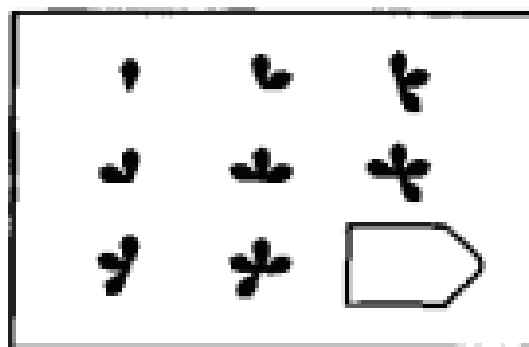

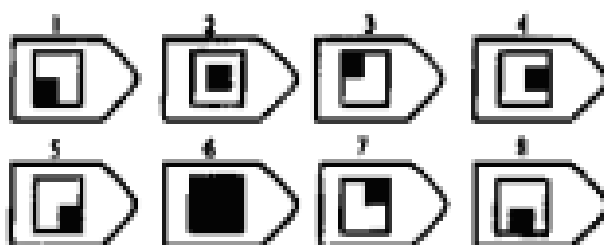
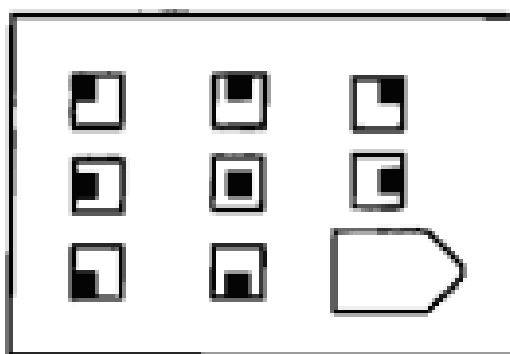
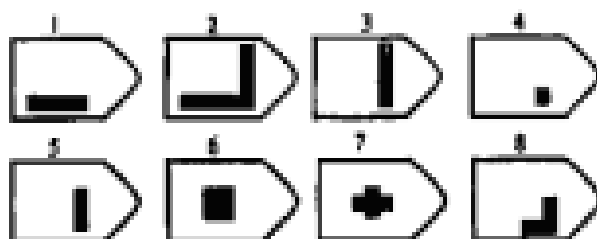
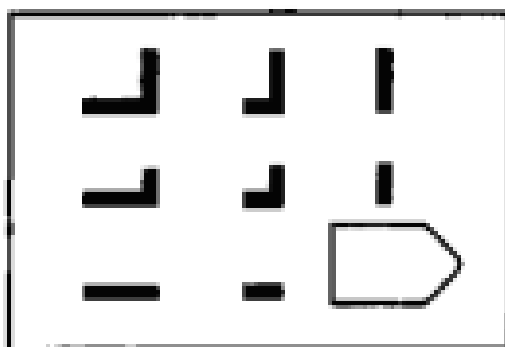
Продовження додатку Л

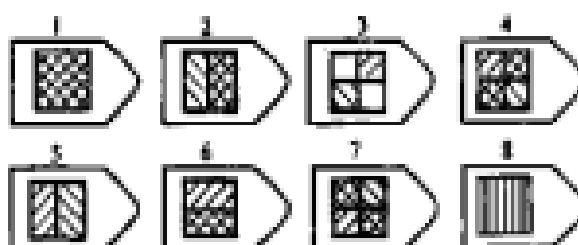
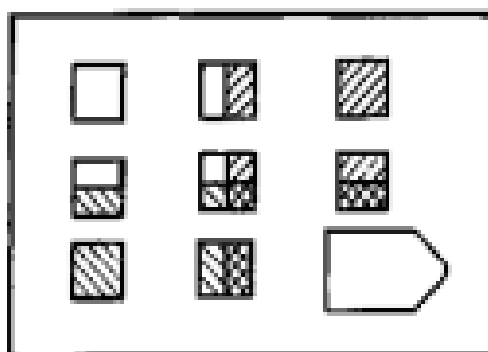
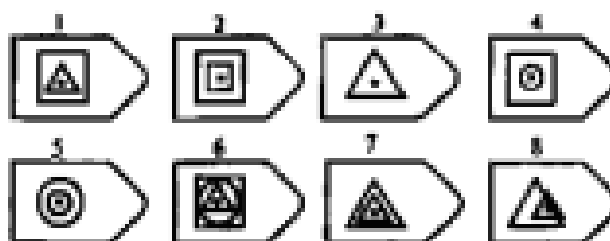
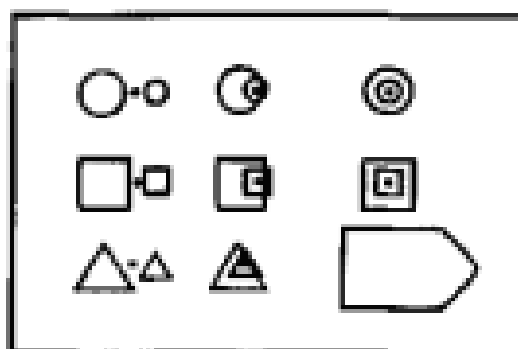
Продовження додатку Л

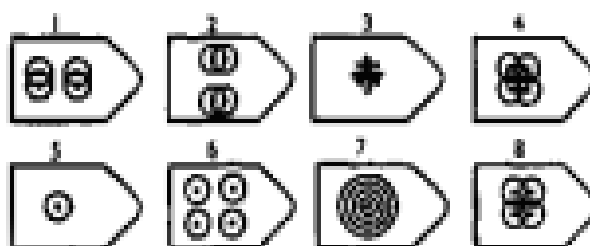
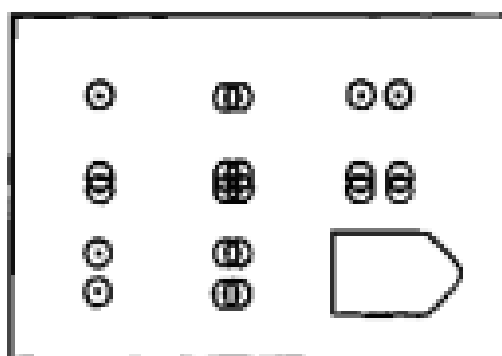
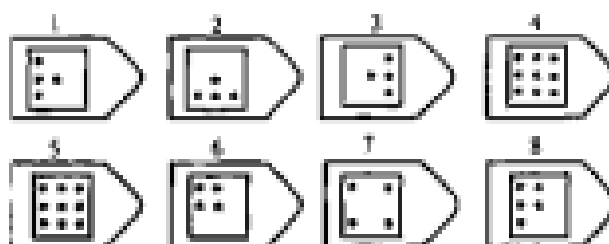
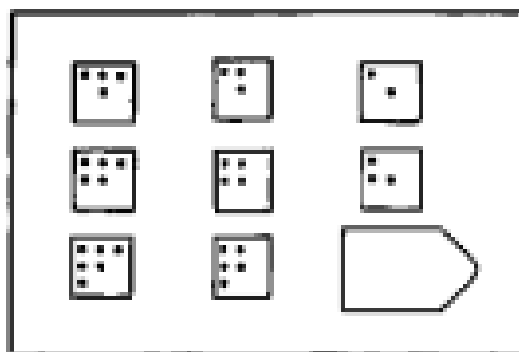
Продовження додатку Л

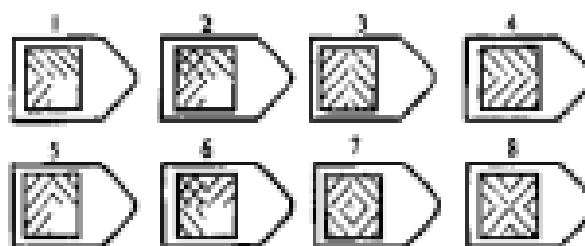
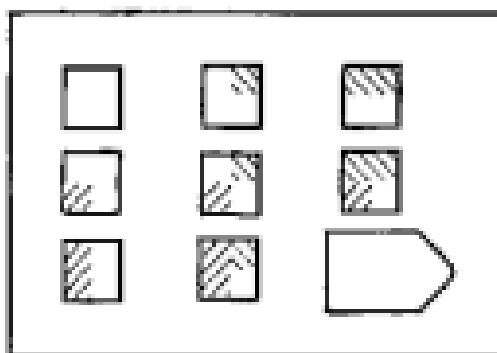
Продовження додатку Л

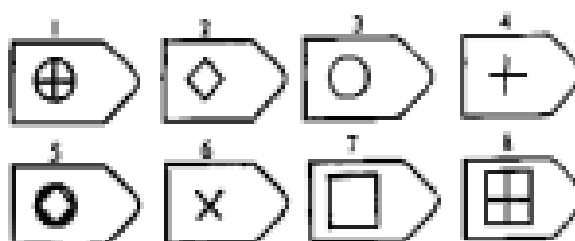
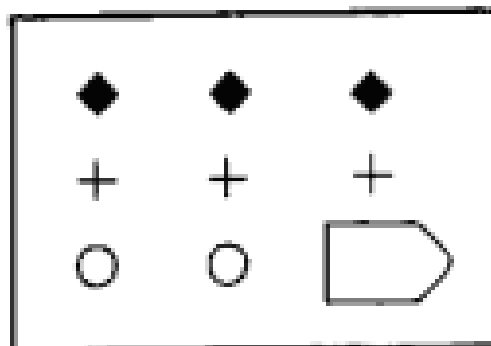
Продовження додатку Л

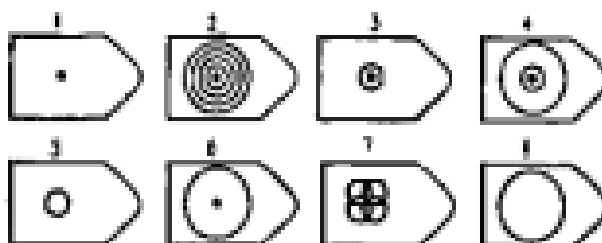
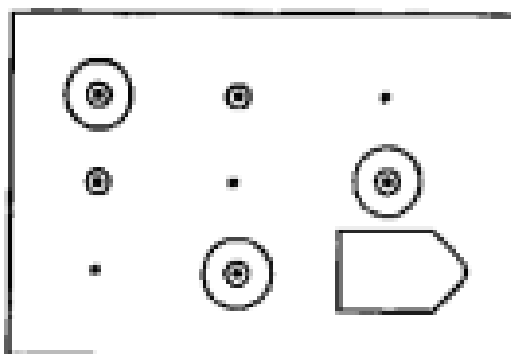
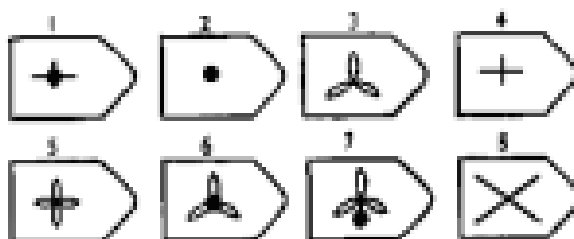
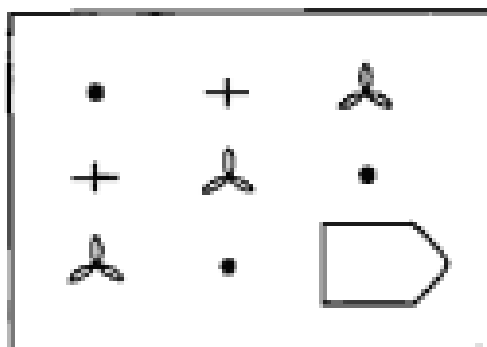
Продовження додатку Л

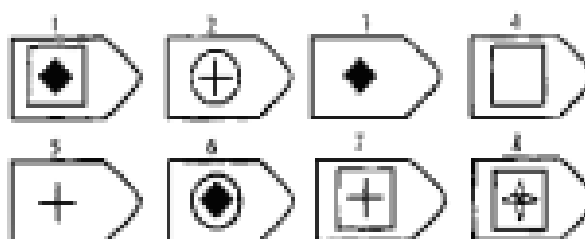
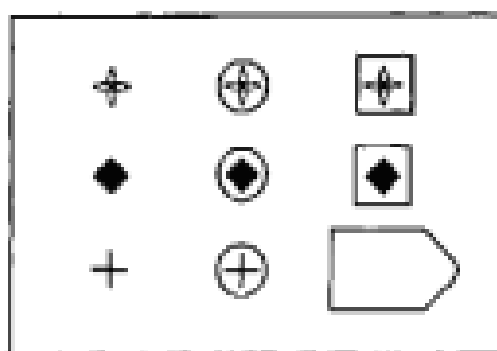
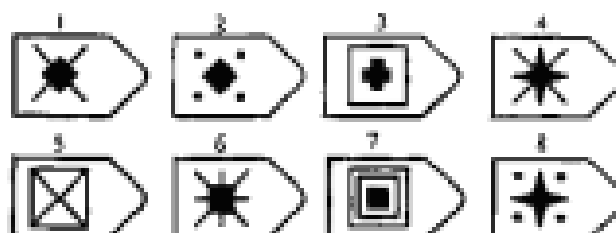
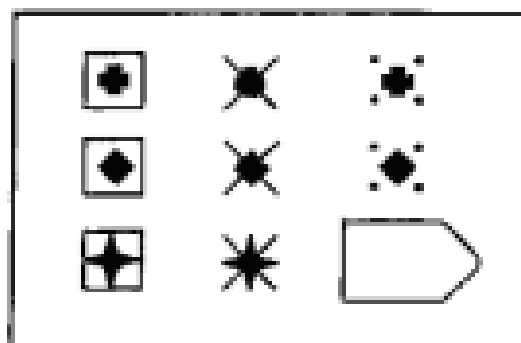
Серія D

Продовження додатку Л

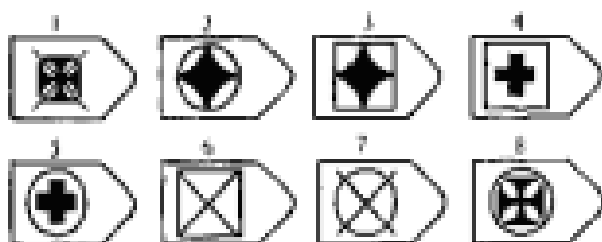
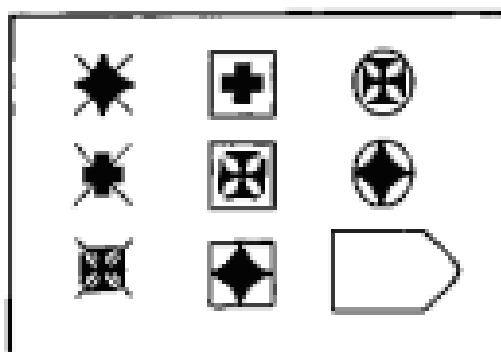
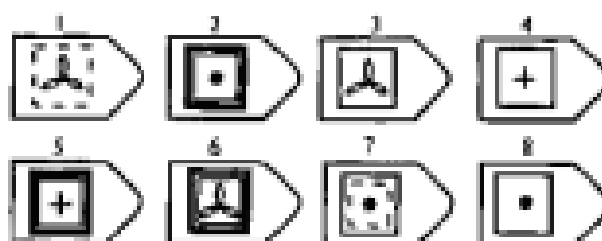
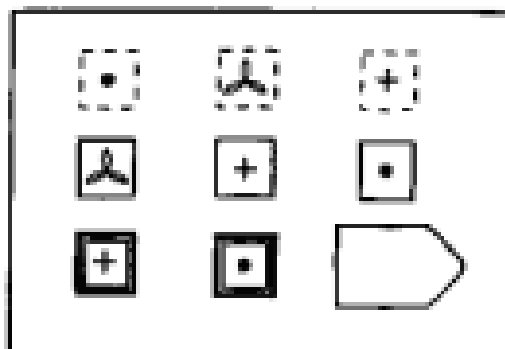

Продовження додатку Л

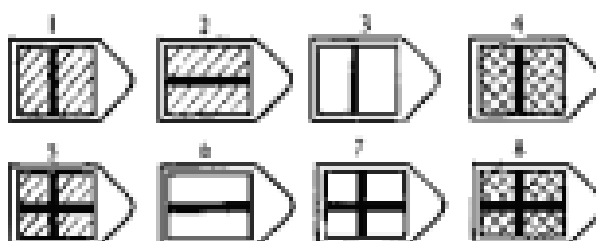
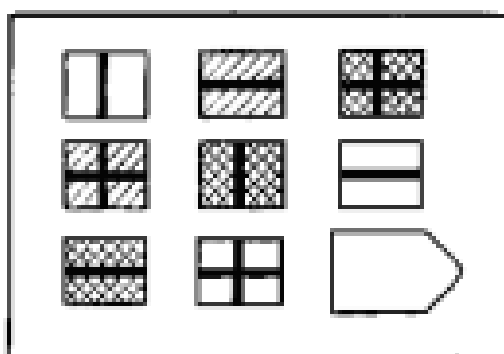
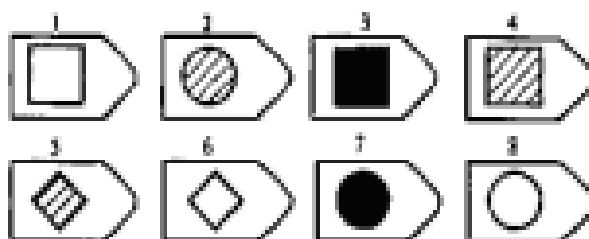
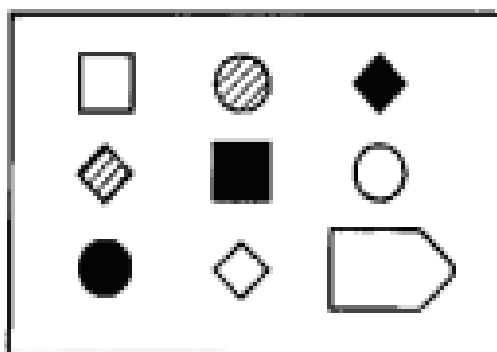

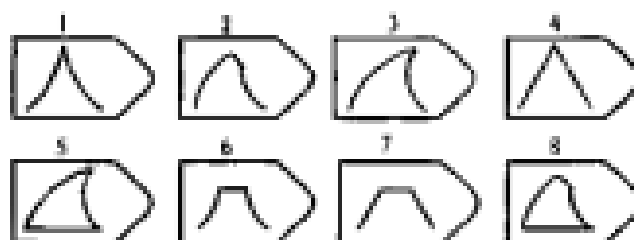
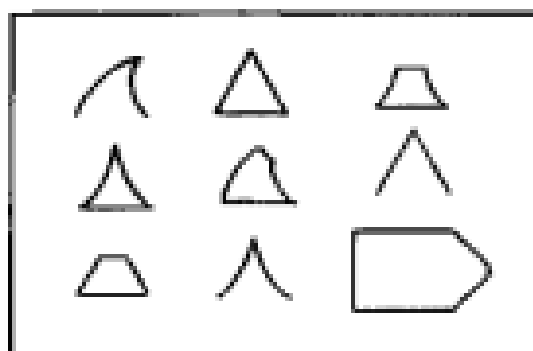
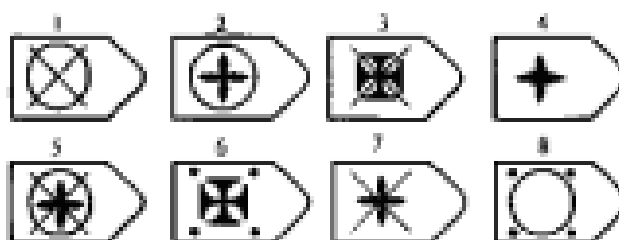
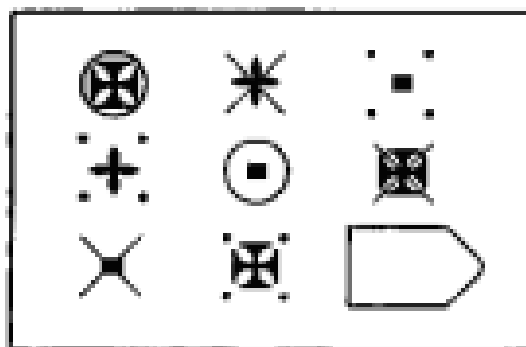
Продовження додатку Л

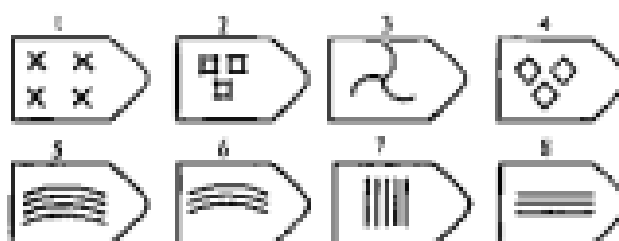
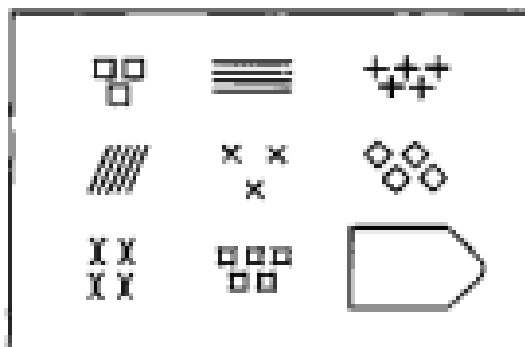
Продовження додатку Л

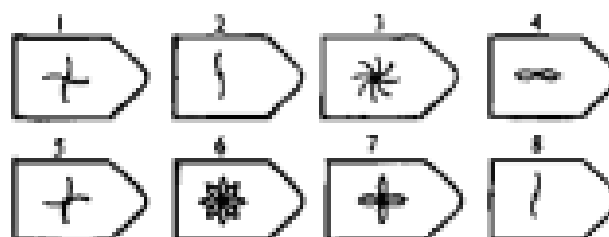
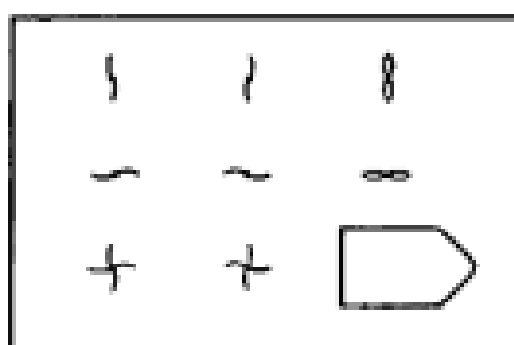
Продовження додатку Л

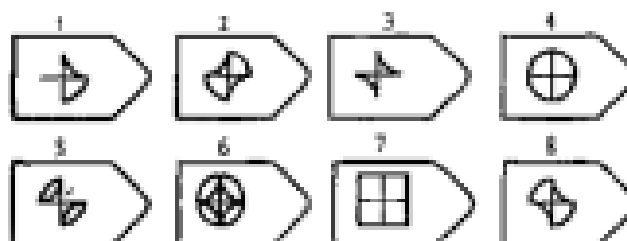
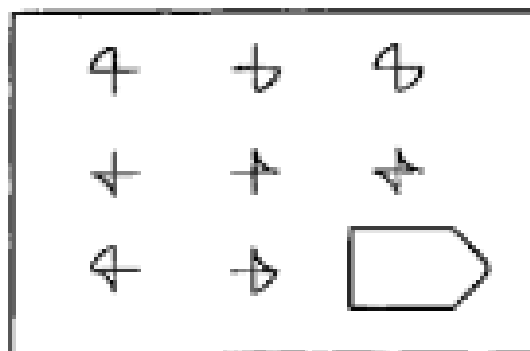
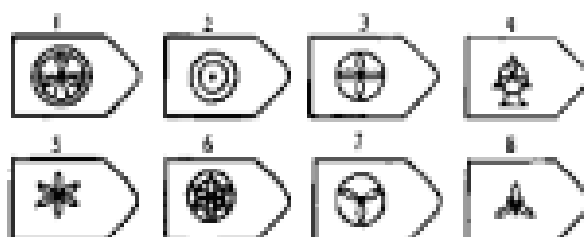
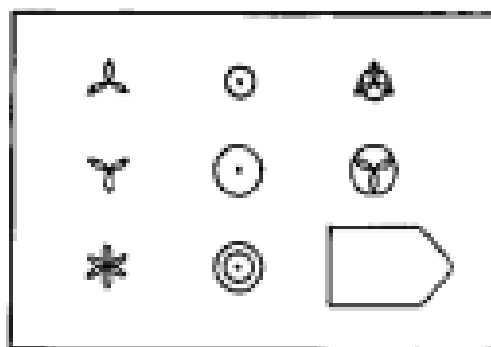
Продовження додатку Л

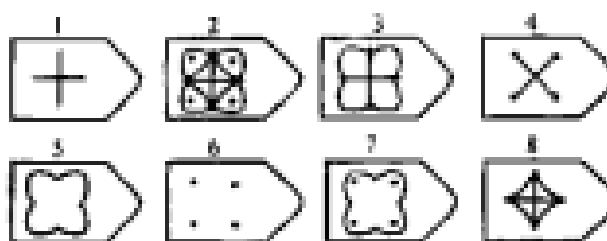
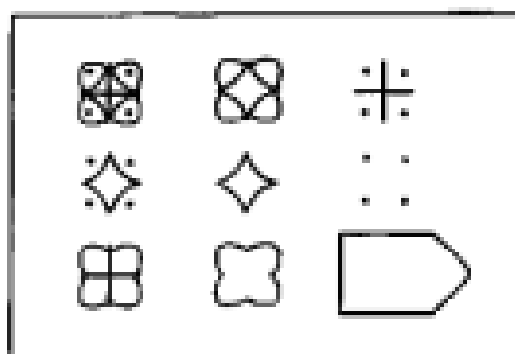
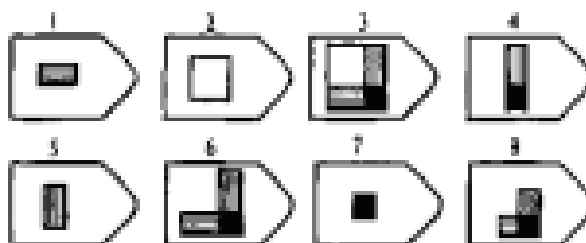
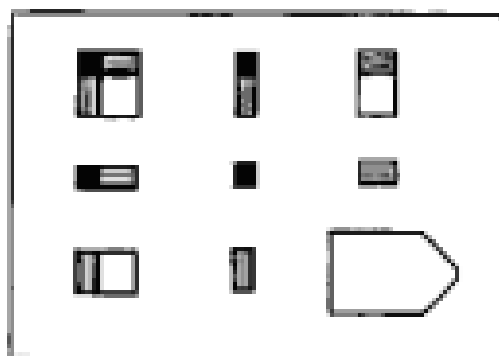
Септа Е

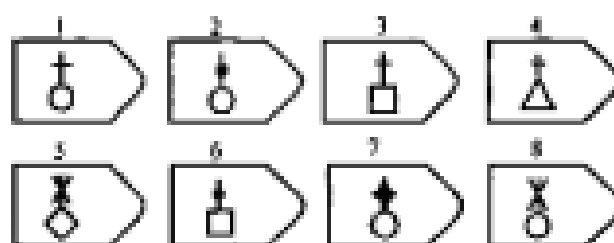
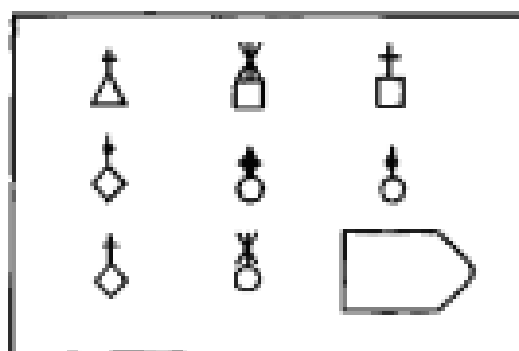
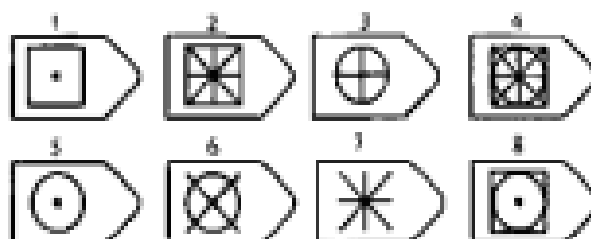
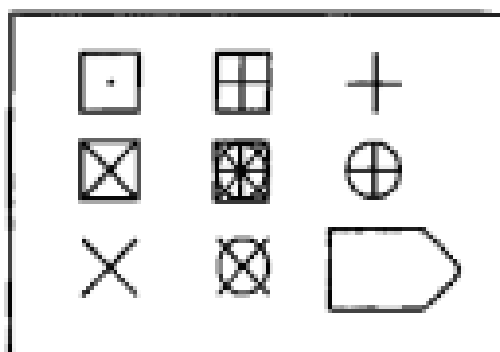
Продовження додатку Л

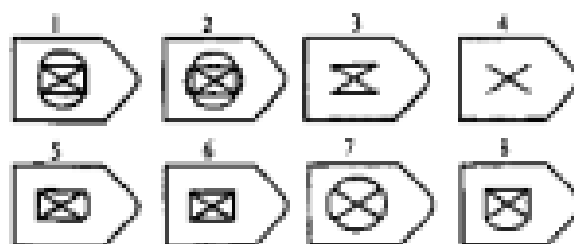
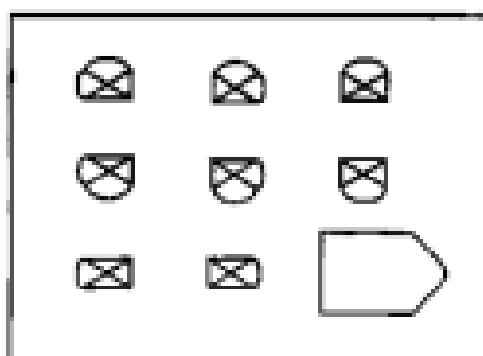
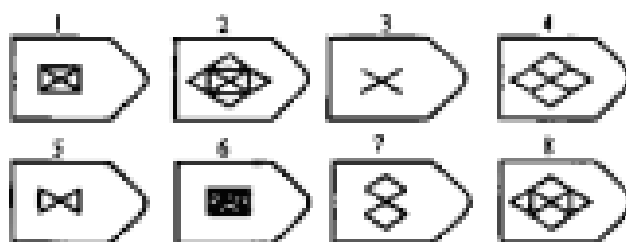
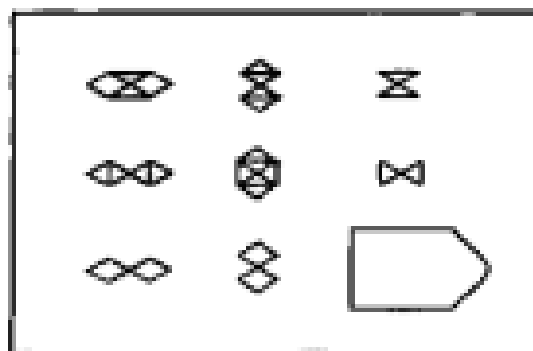
Продовження додатку Л

Продовження додатку Л

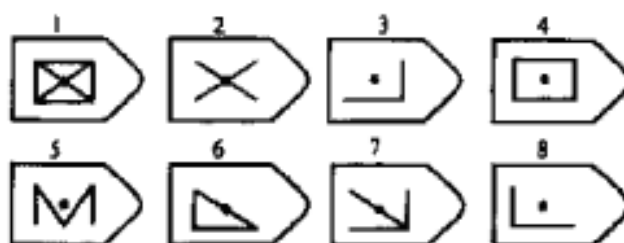
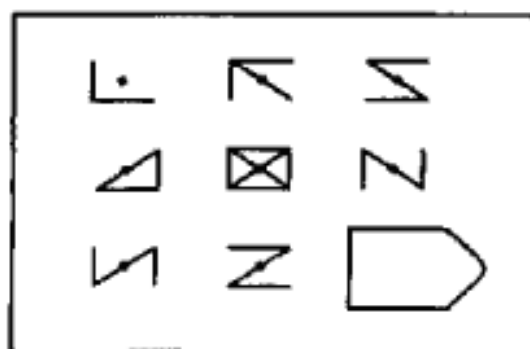
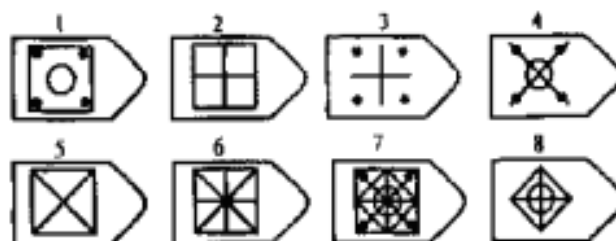
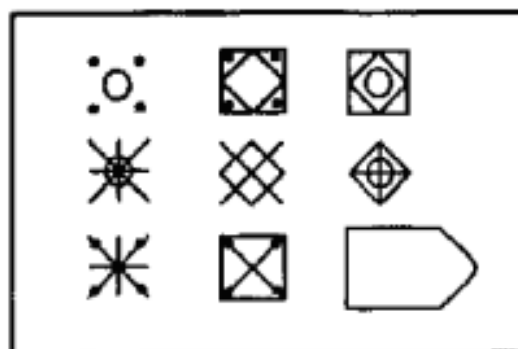

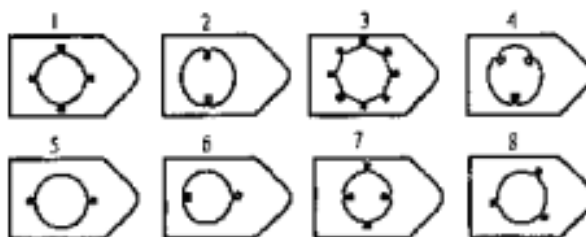
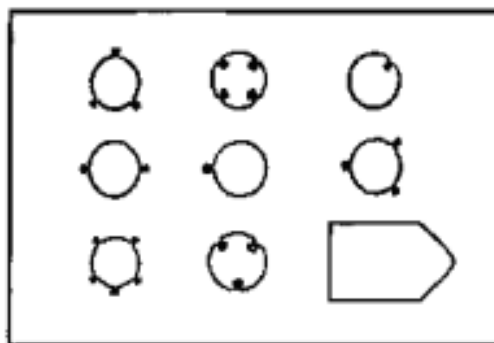
Продовження додатку Л

Продовження додатку Л

Інтерпретація результатів

від 95 відсотків правильних відповідей – прогресивний рівень;
 від 75 до 94 відсотків правильних відповідей – оптимальний рівень;
 від 25 до 74 відсотків правильних відповідей – достатній рівень;
 від 1 до 24 відсотків правильних відповідей – низький рівень

Методика А. Карпова «Методика визначення рівня рефлексивності» [59, с. 45]

Інструкція. Вам належить дати відповіді на кілька тверджень анкети. У бланку відповідей навпроти номерів запитань поставте «галочку», відповідну варіанту Вашої відповіді: абсолютно неправильно; неправильно; швидше неправильно; не знаю; швидше правильно; правильно; абсолютно правильно.

Не замислюйтеся довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних чи неправильних відповідей у даному разі бути не може.

Таблиця М.1

Реєстраційний бланк

П.І.Б. (повністю) _____
 Дата обстеження _____ Вік _____ Посада (підрозділ) _____
 Спеціальність _____ Військове звання _____

Бланк відповідей

№ з/п твердження	Абсолютно неправильно	неправильно	швидше невірно	не знаю	скоріше правильно	правильно	абсолютно правильно
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							
11.							
12.							

Текст опитувальника

1. Прочитавши хорошу книгу, я завжди потім довго думаю про неї; хочеться її з кимось обговорити.

2. Коли мене несподівано про щось запитують, я можу відповісти перше, що спало на думку.

3. Перш ніж зняти трубку телефону, щоб подзвонити у справі, я зазвичай подумки планую майбутню розмову.

4. Зробивши якийсь промах, я довго потім не можу відволіктися від думок про нього.

5. Коли я розмірковую над чимось чи розмовляю з іншою людиною, мені

буває цікаво раптом згадати, що послужило початком алгоритму думок.

6. Приступаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі.

7. Головне для мене – уявити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення.

8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому хтось мною незадоволений.

9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.

10. Для мене важливо в деталях уявляти собі хід майбутньої роботи.

11. Мені було б важко написати серйозного листа, якби я заздалегідь не склав план.

12. Я віддаю перевагу діям, а не розмірковуванням над причинами своїх невдач.

13. Я досить легко приймаю рішення щодо дорогої покупки.

14. Як правило, коли я щось задумав, то прокручую в голові свої задуми, уточнюючи деталі, та розглядаю всі варіанти.

15. Я турбуюсь про своє майбутнє.

16. Думаю, що в більшості ситуацій треба діяти швидко, керуючись думкою, що першою прийшла в голову.

17. Часом я приймаю необдумані рішення.

18. Закінчивши розмову, я, буває, продовжую вести її подумки, наводячи все нові й нові аргументи на захист своєї точки зору.

19. Якщо відбувається конфлікт, то, розмірковуючи над тим, хто в ньому винен, я насамперед починаю з себе.

20. Перш ніж прийняти рішення, я завжди намагаюся все ретельно обміркувати і зважити.

21. У мене бувають конфлікти від того, що я часом не можу передбачити, якої поведінки чекають від мене оточуючі.

22. Буває, що, обмірковуючи розмову з іншою людиною, я ніби подумки веду з нею діалог.

23. Я намагаюся не замислюватися над тим, які думки і почуття викликають в інших людей мої слова і вчинки.

24. Перш ніж зробити зауваження іншій людині, я обов'язково подумаю, якими словами це краще зробити, щоб її не образити.

25. Вирішуючи важке завдання, я думаю над ним навіть тоді, коли займаюся іншими справами.

26. Якщо я з кимось посварюся, то в більшості випадків не вважаю себе винуватим.

27. Рідко буває так, що я шкодую про сказане.

Опрацювання даних. Із цих 27-и тверджень 15 є прямими (номери запитань: 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 25). Решта 12 – зворотні твердження, що необхідно враховувати при обробці результатів для отримання підсумкового балу.

Для визначення рівнів рефлексивності необхідно підсумувати бали із запитань 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 25, а потім до отриманої

суми потрібно додати суму балів із запитань 2, 6, 7, 8, 12, 13, 16, 17, 21, 23, 26, 27. Сума балів із цих запитань розраховується таким чином: проставлений бал «перевертається» і сума вираховується з отриманих значень.

Поставлений бал	7	6	5	4	3	2	1
Отриманий в результаті інверсірування бал	1	2	3	4	5	6	7

Бали у стени по таблиці:

Стени	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Тестові бали	80 і нижче	81- 100	101- 107	108- 113	114- 122	123- 130	131- 139	140- 147	148- 156	157- 171	172 і вище

Інтерпретація результатів

від 8 до 10 балів (≥ 148) – прогресивний рівень;

від 6 до 7 балів ($\geq 131 \leq 147$) – оптимальний рівень;

від 6 до 7 балів ($\geq 131 \leq 147$) – достатній рівень;

від 0 до 2 балів ($\geq 0, \leq 107$) – низький рівень

Таблиця критичних значень Т-критерію Вілкоксона

Число досліджуваних, n	$p=0.05$	$p=0.01$
5	0	—
6	2	—
7	3	0
8	5	1
9	8	3
10	10	5
11	13	7
12	17	9
13	21	12
14	25	15
15	30	19
16	35	23
17	41	27
18	47	32
19	53	37
20	60	43
21	67	49
22	75	55
23	83	62
24	91	69
25	100	76
26	110	84
27	119	92
28	130	101
29	140	110
30	151	120
31	163	130
32	175	140
33	187	151
34	200	162
35	213	173
36	227	185
37	241	198
38	256	211
39	271	224
40	286	238
41	302	252
42	319	266
43	336	281
44	353	296
45	371	312

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукова стаття в науковому журналі, який включений в наукометричну базу даних Scopus:

1. Petrachkov O., Yarmak O., Shostak R., Andrieieva O., Yahupov V., Cherpurnyi V, Drozdovska S. The effect of stress factors on cognitive and management functions of cadets of higher military educational institutions. *Home – Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(1). P. 170–178. DOI:10.7752/jpes.2023.01020.

Колективна монографія:

2. Шостак Р. Г. Загальнонаукові засади обґрунтування структури управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки та спорту військової частини. *Фізичне виховання: проблеми та перспективи* : монографія / за заг. ред. Г. П. Грибана. Житомир : Рута, 2020. С. 362–374.

Наукові праці в вітчизняних фахових періодичних наукових виданнях:

3. Шостак Р. Г. Поняття «компетентність» у науковій літературі. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. Вип. 28., Том. 4. С. 265–272. DOI: 10.24919/2308-4863.4/28.208850. (Наукометрична база даних: *Index Copernicus International* і *Google Scholar*).

4. Ягупов В. В., Шостак Р. Г. Педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України на адаптивних засадах. *Адаптивне управління: теорія і практика Серія: Педагогіка*. 2022. Випуск 14(27). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/514/439>. (дата звернення: 01.02.2023). DOI: 10.33296/2707-0255-14(27)-15. (Наукометрична база даних: *Google Scholar*).

5. Ярмак О. М., Шостак Р. Г. Обґрунтування діагностувального інструментарію оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту Збройних Сил України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. 2022. Вип. 85. С. 233–239. DOI: 10.32840/1992-5786.2022.85.40. (Наукометрична база даних: *Index Copernicus International* і *Google Scholar*).

Наукові праці в зарубіжному періодичному фаховому науковому виданні:

6. Шостак Р. Г. Діагностування сформованості управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2021. IX (96), Issue. 245. С. 54–60. DOI:10.31174/SEND-PP2021-245IX96-11. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus International* і *Google Scholar*).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Петрачков О. В., Поливанюк В. В., Шостак Р. Г. Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців

фізичної підготовки і спорту Збройних Сил України. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.). Київ : НУОУ, 2021. С. 53–56. (Наукометрична база даних Google Scholar).

8. Петрачков О. В., Шостак Р. Г. Структура управлінської компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України у процесі професійної підготовки. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 листопада 2020 р.). Київ : НУОУ, 2020. С. 104–106. (Наукометрична база даних Google Scholar).

9. Поливаний В. В., Шостак Р. Г. Зміст когнітивного критерію в структурі професійного компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України. *Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності* : збірник матер. V всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. участю (м. Дніпро, 11 травня 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 351–354. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

10. Шостак Р. Г. Аналіз наукових підходів до сутності поняття «компетентність» у науковій літературі. *Impact of modernity on Science and Practice* : the 12 th International scientific and practical conference. (м. Едмонтон, Канада, 13–14 April, 2020). Едмонтон, 2020. С. 664–667. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

11. Шостак Р. Г. Критерії та показники діагностування управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції : збірник наук. пр. (м. Переяслав, 12 лютого 2021 р.). Переяслав, 2021. Вип. 67. С. 83–87. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

12. Шостак Р. Г. Рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту військової частини. *Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28–29 травня 2021 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2021. С. 29–33. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

13. Шостак Р. Г. Розбіжності в розумінні поняття «компетентність». *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21–22 листопада 2019 р.). Київ : НУОУ, 2019. С. 60–63. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

14. Шостак Р. Г. Сутність поняття «компетентність». *Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії*,

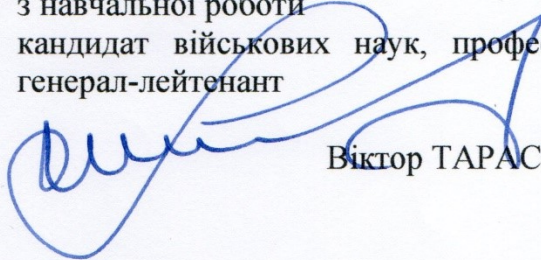

перспективи : збірник матеріалів IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ-Ірпінь, 7 квітня 2020 р.). Київ : Університет ДФС України, 2020. С. 138–140. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

15. Шостак Р. Г., Чубенко С. О. Репрезентативність тестових завдань щодо теоретичної підготовленості майбутніх фахівців фізичної культури і спорту Збройних сил України. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези VI міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2022 р.). Київ : НУОУ, 2022. С. 120–121. (Наукометрична база даних: Google Scholar).

Акти впровадження

Додаток Р.1

 МІНОБОРОНИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ІМЕНІ ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО Повітрофлотський проспект, 28 Київ, 03049 Тел.: (044) 271-06-97, (044) 248-10-78 E-mail: info@nuou.org.ua Код ЄДРПОУ 07834530	ЗАТВЕРДЖУЮ Заступник начальника університету з навчальної роботи кандидат військових наук, професор генерал-лейтенант Віктор ТАРАСОВ
від "04" 10 2022 р. № 182/35/119	

АКТ

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження ШОСТАКА Романа Григоровича за темою "Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних Сил України"

Комісія у складі: голови – начальника кафедри теорії, методики та організації фізичної підготовки і спорту навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій, кандидата педагогічних наук, доцента полковника ВЕРБИНА Н.Б.;

членів комісії: заступника начальника науково-методичного центру організації освітньої діяльності, кандидата педагогічних наук полковника ТОРЧЕВСЬКОГО Р.В., начальника кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій, кандидата педагогічних наук, доцента полковника ЖЕМБРОВСЬКОГО С.М., начальника науково-дослідного відділу розвитку фізичного виховання спеціальної фізичної підготовки і спорту науково-дослідного центру проблем фізичного виховання спеціальної фізичної підготовки і спорту навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій, кандидата педагогічних наук, старшого дослідника полковника ШЕМЧУКА В.А., встановила, що наукові положення розроблені ШОСТАКОМ Р.Г. впроваджено в освітній процес.

Впровадження результатів дослідження дало можливість покращити як поняттєво-категоріальний апарат курсантів, так і впливати на формування (розвиток) їх управлінської компетентності. Розроблені у дослідженні критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий, функціонально-діяльнісний та суб'єктний) та показники оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності, а також виокремленні її рівні (високий, середній, низький) були враховані при розробці змісту навчальних дисциплін базової, загально-професійної та військово-спеціальної підготовки

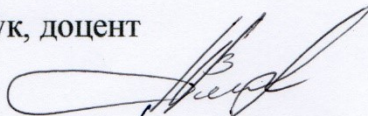
Продовження додатку Р.1

та впроваджені в освітній процес також при оцінюванні рівнів сформованості управлінської компетентності курсантів.

Результати дисертаційного дослідження ШОСТАКА Р.Г., вважати реалізованим в освітньому процесі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Голова комісії:

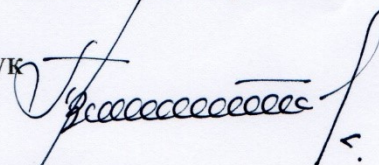
кандидат педагогічних наук, доцент
полковник

Назарій ВЕРБИН

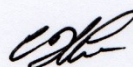
Члени комісії:

кандидат педагогічних наук
полковник

Руслан ТОРЧЕВСЬКИЙ

кандидат педагогічних наук, доцент
полковник

Сергій ЖЕМБРОВСЬКИЙ

кандидат педагогічних наук, старший дослідник
полковник

Вадим ШЕМЧУК

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ
УКРАЇНИ
ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
ТАНКОВИХ ВІЙСЬК
НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ
ІНСТИТУТ
 Код 0790526
 14 03 23 р
 № 353
 61098, м. Харків

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Заступник начальника Військового
 інституту танкових військ
 Національного технічного університету
 "Харківський політехнічний інститут" з
 навчальної та наукової роботи
 полковник

 Володимир МАРУЩЕНКО
 "23" 03 2023 року

АКТ

впровадження в освітній процес результатів дисертаційного
 дослідження ШОСТАКА Романа Григоровича за темою
 "Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з
 фізичної культури і спорту Збройних Сил України" у навчальний та
 виховний процес Військового інституту танкових військ НТУ "ХПІ"

Комісія у складі: голови – начальника кафедри фізичного виховання,
 спеціальної фізичної підготовки і спорту кандидата педагогічних наук,
 доцента, полковника Станіслава ЮР'ЄВА членів комісії: доцента кафедри
 фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту підполковника
 Олександра ЗОНОВА, старшого викладача кафедри фізичного виховання,
 спеціальної фізичної підготовки і спорту підполковника Олександра
 БОЛЬШАКОВА, старшого викладача кафедри фізичного виховання,
 спеціальної фізичної підготовки і спорту працівника ЗСУ Вячеслава
 ГУНЧЕНКО

Перелік реалізації та впровадження результатів дослідження:

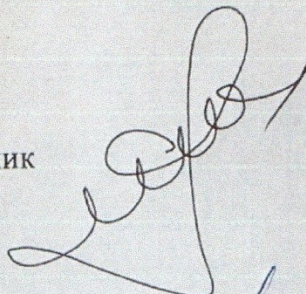
1. Результати наукового дослідження сприяли поглибленню та систематизації теоретичних знань курсантів, зокрема, усвідомленні необхідності формуванні управлінської компетентності майбутніх офіцерів у військово-професійній діяльності, вдосконаленню практичних умінь і здатностей щодо застосування методів і технологій її формування.
2. Авторські розробки, представлені у дисертації, використані у процесі формування змісту програм навчальних дисциплін.
3. Підготовлені Шостаком Р.Г., методичні рекомендації щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів використовуються педагогічним вкладом ВВНЗ при викладанні навчальних дисциплін.

Продовження додатку Р.2

Результати дисертаційного дослідження розглянуті на засіданні кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту ВІТВ НТУ «ХП» (протокол № 23 від 13 березня 2023 року).

Голова комісії:

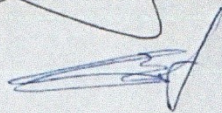
КПН, доцент, полковник

Станіслав ЮР'ЄВ

Члени комісії:

підполковник

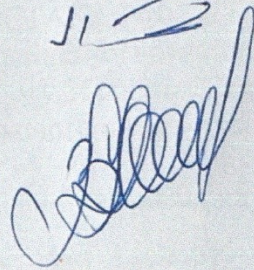
Олександр ЗОНОВ

підполковник

Олександр БОЛЬШАКОВ

працівник ЗС України

Вячеслав ГУНЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Харківського національного
університету Повітряних Сил імені Івана
Кожедуба

бригадний генерал

Андрій БЕРЕЖНИЙ

2023 року

АКТ

**про впровадження основних результатів дисертаційного дослідження
ад'юнкта Національного університету оборони України імені Івана
Черняхівського підполковника Шостака Романа Григоровича
на тему “Формування управлінської компетентності у майбутніх
фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України” в освітній
процес Харківського національного університету
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба**

Комісія у складі: голови – начальника кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента полковника КИРПЕНКО Віталія Миколайовича та членів комісії – старшого викладача кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, доктора філософії підполковника ПАЛЕВИЧА Сергія Володимировича, старшого викладача кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидата педагогічних наук, доцента підполковника ЗОЛОЧЕВСЬКОГО Віталія Вікторовича.

Комісія ухвалила рішення: вважати результати дисертаційного дослідження підполковника Шостака Романа Григоровича на тему “Формування управлінської компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту ЗС України” впровадженими в освітню діяльність Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

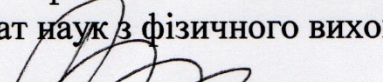
Продовження додатку Р.3

Перелік реалізації та впровадження результатів дослідження:

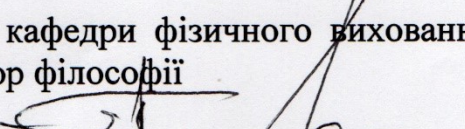
1. Результати наукового дослідження сприяли поглибленню та систематизації теоретичних знань курсантів, зокрема, усвідомленні необхідності формуванні управлінської компетентності майбутніх офіцерів у військово-професійній діяльності, вдосконаленню практичних умінь і здатностей щодо застосування методів і технологій її формування.

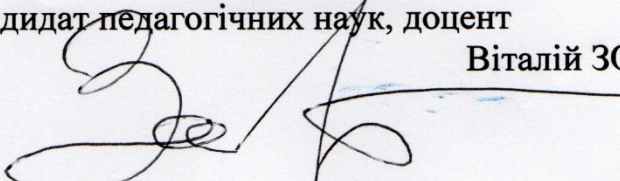
2. Обґрунтовані автором педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів Збройних сил України, розробка сучасної комплексної методики формування їх управлінської компетентності у системі військової освіти (забезпечення їх саморозвитку у процесі навчальної діяльності; використання об'єктивних критеріїв її оцінювання, забезпечення міжпредметних зв'язків під час підготовки майбутніх офіцерів) були враховані при розробці змісту навчальних дисциплін.

Голова комісії:

Начальник кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
полковник Віталій КИРПЕНКО

Члени комісії:

Старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, доктор філософії
підполковник Сергій ПАЛЕВИЧА

Старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидат педагогічних наук, доцент
підполковник Віталій ЗОЛОЧЕВСЬКИЙ